

Ministerstwo Gospodarki

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W POLSCE

Warszawa, lipiec 2010

Misją Ministerstwa Gospodarki jest stworzenie najlepszych w Europie warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Opracowanie:

Ministerstwo Gospodarki
Departament Analiz i Prognoz

przy współudziale departamentów:

Rozwoju Gospodarki, Instrumentów Wsparcia, Regulacji Gospodarczych

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
Synteza	5
Rekomendacje	9
1. Makroekonomiczna sytuacja Polski w 2009 roku	18
1.1 Wzrost gospodarczy i jego czynniki	19
1.2 Inwestycje	20
1.3 Handel zagraniczny i kurs walutowy	22
1.4 Rynek pracy	25
1.5 Koszty pracy	27
1.6 Finanse publiczne	30
1.7 Inflacja i polityka pieniężna	33
2. Charakterystyka polskich przedsiębiorstw	35
2.1 Liczba i struktura polskich przedsiębiorstw	35
2.2 Sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw	37
2.3 Analiza sektora mikroprzedsiębiorstw w 2008 r. – na tle pozostałych grup firm	40
2.4 Innowacyjność polskich przedsiębiorstw	43
2.5 Zarządzanie jakością	51
3. Otoczenie instytucjonalne przedsiębiorstw	53
3.1 Otoczenie regulacyjne	53
3.2 Funkcjonowanie sądownictwa	75
3.3 Finansowanie działalności gospodarczej	81
3.4 Instytucje wspierające MSP	103
3.5 Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości	106
3.6 Specjalne strefy ekonomiczne	114
3.7 Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w oczach przedsiębiorców	117
4. Międzynarodowe rankingi konkurencyjności – pozycja Polski	122
Aneks	126

WSTĘP

Raport *Przedsiębiorczość w Polsce* jest publikowany corocznie od 2003 r. Intencją autorów jest niezmiennie ukazanie sytuacji polskich przedsiębiorstw i procesów rozwojowych w nich zachodzących, na tle warunków makroekonomicznych w kraju. Takie ujęcie tematu, ze szczególnym uwzględnieniem otoczenia instytucjonalnego działalności przedsiębiorstw, jest również dobrą bazą do sformułowania propozycji działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Wielokrotnie powtarzana teza o wzajemnej korelacji procesów na poziomie makro i w ujęciu mikroekonomicznym – w 2009 r. po raz kolejny została potwierdzona. Zachowania przedsiębiorców w ubiegłym roku w znacznej mierze determinował ogólnoswiatowy kryzys gospodarczy. Kryzys to dla przedsiębiorców czas trudny, ale jednocześnie niezwykle mobilizujący. Gorsza koniunktura zmusza do rewizji celów, zmian w organizacji i działaniu, które mogą być doraźne, pozwalające przetrwać najtrudniejszy okres, ale mogą też zadecydować o długookresowej konkurencyjności firmy. W 2009 r. przedsiębiorcy po raz kolejny udowodnili, że reagując elastycznie na wymagania rynku są w stanie wypracować dobry wynik, choć nie obyło się również bez przypadków konieczności likwidacji działalności. Jednak firmy, które podjęły wyzwanie, przetrwały – dziś są mocniejsze i mogą określać strategię na przyszłość.

Przedsiębiorczość, jak zasugerowano powyżej, jest utożsamiana przez autorów raportu z całym sektorem polskich przedsiębiorstw, niezależnie od ich wielkości. Prawdą jest jednak, że w powszechnym odbiorze przedsiębiorczość kojarzona jest przede wszystkim z urzeczywistnianiem pomysłu „na swój własny biznes”. Stąd mogłoby się wydawać, że kategorią poddaną analizie powinny być przede wszystkim mikroprzedsiębiorstwa, stanowiące 96% w strukturze firm działających w Polsce. Przedsiębiorczość jest jednak pojęciem znacznie wykraczającym poza indywidualną skłonność do podejmowania działalności. Postawa przedsiębiorcza to również kreatywność, innowacyjność, czasem skłonność do ryzyka, ale również odpowiedzialność za innych pracowników, czy myślenie w kategoriach długofalowych.

Opracowany w Ministerstwie Gospodarki dokument ma charakter informacyjny. Stan zaprezentowany w raporcie dotyczy przede wszystkim 2009 r. oraz zmian, jakie miały miejsce w środowisku przedsiębiorców od prezentacji poprzedniego raportu. Z uwagi na duże zaawansowanie prac nad reformą regulacji, wątek ten został potraktowany szerzej niż w poprzednich edycjach raportu. Niemniej jednak układ rozdziałów i sposób prezentacji informacji jest bardzo zbliżony do wcześniejszych wydań raportu.

SYNTEZA

Ubiegły rok to czas naznaczony wpływem ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego. Z naszą gospodarką kryzys obszedł się łagodniej niż w przypadku innych krajów, choć o wzroście gospodarczym z lat poprzednich nie mogło być mowy. Niemniej jednak 1,8-proc. wzrost PKB był największy spośród gospodarek Unii Europejskiej. Duża w tym zasługa polskich przedsiębiorców, którzy nie ulegli pesymistycznym nastrojom, choć na pewno w znacznie większym stopniu niż w poprzednich latach przyjęli strategię defensywną, zwłaszcza jeśli chodzi o inwestycje. W warunkach spowolnienia trudno jednak takiemu zachowaniu odmówić racjonalności.

Wydaje się, że na relatywnie dobrą, pomimo znacznie gorszych warunków makro-ekonomicznych, kondycję polskich firm wpłynęły działania legislacyjne, ukierunkowane na stworzenie bardziej przyjaznego dla przedsiębiorców prawa gospodarczego. Były one, niezależnie od rysujących się już w drugim półroczu 2008 r. zjawisk kryzysowych, praktyczną odpowiedzią na postulaty zgłaszane od lat przez środowiska przedsiębiorców. Wśród zmian wprowadzonych w ramach Pakietu na rzecz przedsiębiorczości znalazły się m.in.:

- wprowadzenie możliwości zawieszenia działalności gospodarczej,
- ułatwienie zakładania działalności gospodarczej poprzez wprowadzenie tzw. „jednego okienka”,
- uproszczenie i ograniczenie kontroli w firmach,
- obniżenie poziomu obowiązkowego kapitału zakładowego w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz w spółce akcyjnej,
- uproszczenie formuły partnerstwa publiczno-prywatnego,
- uproszczenie przepisów w zakresie podatku od towarów i usług,
- zwiększenie uprawnień przedsiębiorców wobec administracji publicznej poprzez nakaz przyjmowania przez urzędników niekompletnych wniosków oraz zakaz żądania dokumentów nie przewidzianych prawem,
- wprowadzenie domniemania uczciwości podatnika,
- rozszerzenie przepisów dotyczących wiążącej interpretacji prawa.

Powyższe zmiany, wprowadzone głównie na przełomie 2008 i 2009 r., zostały dostrzeżone przez polskich przedsiębiorców, a także znalazły swój wyraz w poprawie pozycji naszego kraju w międzynarodowych rankingach konkurencyjności, choć z drugiej strony pozostały one w cieniu ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego.

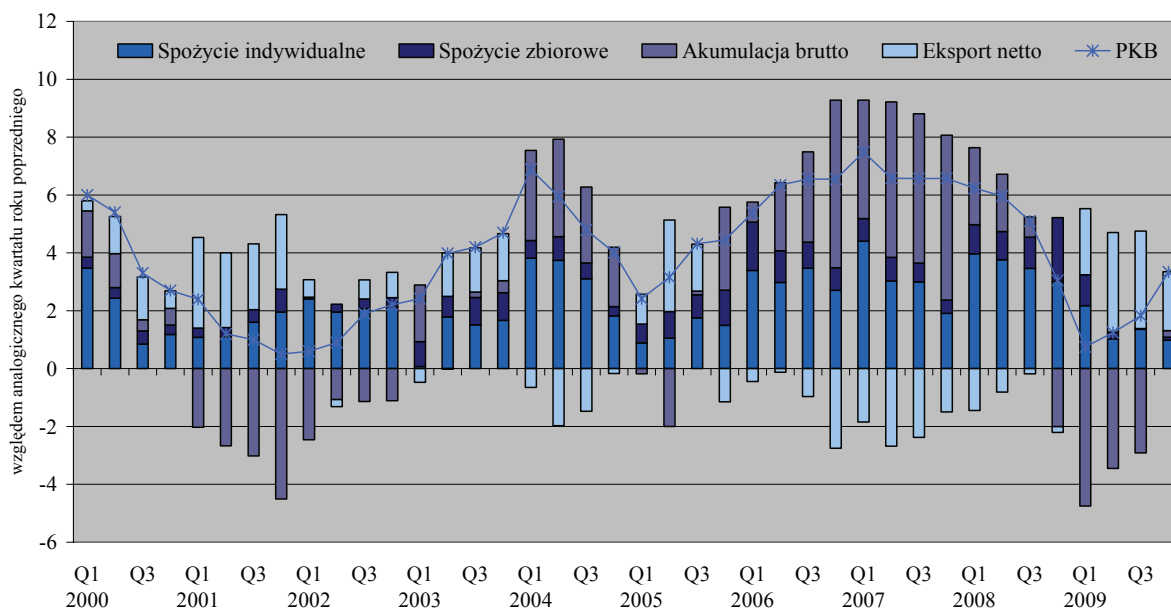
Bezpośrednią odpowiedzią rządu na zaburzenia w światowej gospodarce i nasilający się kryzys finansowy, którego pierwsze symptomy odczuliśmy w naszej gospodarce w połowie 2008 r., był *Pakiet Stabilności i Rozwoju – wzmocnienie gospodarki Polski wobec światowego kryzysu finansowego*, przewidujący szereg działań antykryzysowych. Został on przyjęty przez Radę Ministrów 30 listopada 2008 r. Opierając się na zapisach pakietu oraz prowadząc dialog z partnerami społecznymi, na przestrzeni 2009 r. przygotowano i wdrożono konkretne rozwiązania legislacyjne ukierunkowane na walkę z kryzysem¹. Między innymi, w wyniku dialogu autonomicznego prowadzonego w ramach Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych, strona społeczna zaproponowała pakiet trzynastu propozycji, których celem miało być zniwelowanie skutków kryzysu. Zasadniczą odpowiedzią na tą inicjatywę był przyjęty przez Radę Ministrów projekt ustawy *o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego*

¹ Rozwiązania te, jak również założenia Pakietu Stabilności i Rozwoju zostały szczegółowo przedstawione w zeszłorocznej edycji raportu *Przedsiębiorczość w Polsce* (w części Rekomendacje).

dla pracowników i przedsiębiorców, który został uchwalony przez Sejm RP 1 lipca 2009 r.² Regulacja obejmuje swoim zakresem dwunasto-miesięczny okres rozliczeniowy, racjonalizację przepisów dotyczących doby pracowniczej, ruchomy czas pracy, stabilizację zatrudnienia poprzez ograniczenie stosowania umów na czas określony, uruchomienie zakładowego funduszu szkoleniowego oraz subsydiowane zatrudnienie jak alternatywę wobec zwolnień grupowych. Wartość złożonych do tej pory (stan na 12.07.2010 r.) wniosków do Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych o wypłatę świadczeń opiewa na kwotę 20,39 mln zł dla 11248 osób, z czego najwięcej dotyczyło przestoju ekonomicznego (8,96 mln dla 6290 osób) i obniżonego czasu pracy (8,48 mln zł dla 4958 osób).

Mimo spowolnienia gospodarczego w 2009 r. gospodarstwa domowe nie ograniczyły konsumpcji, choć jej dynamika była niższa niż rok wcześniej. Wyraźny spadek miał miejsce po stronie inwestycji. Na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych negatywnie wpływało zaostrzenie warunków udzielania kredytów, a także wzrost niepewności i pogorszenie koniunktury, co miało swoje reperkusje w trudnej sytuacji finansowej przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich. Z drugiej strony korzystne perspektywy wykorzystania środków unijnych, a także nadal wysoki stopień wykorzystania mocy produkcyjnych, pozwoliły na częściowe zrekomensowanie spadku tej kategorii. Relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB wyniosła 21,1%, czyli mniej niż w 2008 r. (22,3%).

Wykres 1 Dekompozycja popytowa wzrostu PKB

Źródło: Opracowanie DAP MG³ na podstawie danych GUS.

W warunkach ogólnoświatowego kryzysu Polska nie ustrzegła się spadku napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych – z 10 mld EUR w 2008 r. do niewiele ponad 8 mld EUR w roku ubiegłym. Biorąc jednak pod uwagę znaczny wzrost awersji do ryzyka wśród inwestorów, wynik ten świadczy o utrzymaniu przez Polskę atrakcyjności inwestycyjnej.

Relatywnie niższa otwartość na wymianę międzynarodową oraz struktura wymiany handlowej przyczyniły się do większego spadku importu niż eksportu. W połączeniu z osłabieniem złotego wpłynęło to na przejęcie przez popyt zewnętrzny roli stymulatora

² Dz.U. Nr 125 poz. 1035. Ustawa weszła w życie 22.08.2019 r.

³ Departament Analiz i Prognoz Ministerstwa Gospodarki.

gospodarki. Według danych GUS wartość eksportu w euro zmniejszyła się w 2009 r. o 15,5%, a import obniżył się o 24,5%.

Spowolnienie gospodarcze przyczyniło się do pogorszenia sytuacji na polskim rynku pracy. Stopa bezrobocia BAEL wzrosła w ciągu 2009 r. z 7,1% do 8,2%, choć jest to poziom niższy niż średnio w UE-27. Wskaźnik zatrudnienia pozostał na tym samym poziomie, co w roku poprzednim, przy czym zanotowano wzrost współczynnika aktywności zawodowej, do poziomu 54,9%.

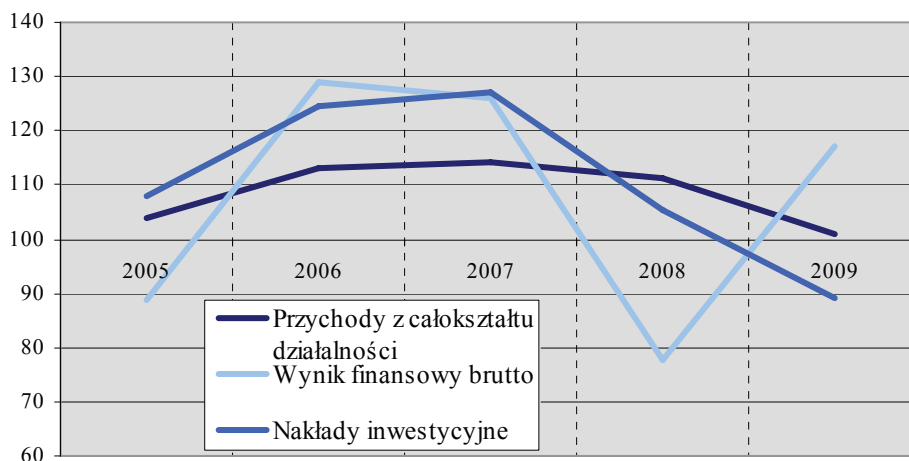
Wraz z nadejściem kryzysu finansowego, przy utrzymującym się wysokim poziomie deficytu strukturalnego budżetu państwa, doszło do znaczącego rozwarstwienia między poziomami wydatków i dochodów budżetu państwa. Wynikiem tego było ukształtowanie się najwyższego na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych na poziomie 95,7 mld zł tj. 7,1% PKB.

W roku 2009 inflacja nie stwarzała zagrożenia dla prowadzenia działalności gospodarczej. Jednocześnie mimo wysokiej bazy z roku poprzedniego oraz ograniczenia – w związku z awersją do ryzyka – podaży pieniądza, inflacja utrzymywała się na wysokim poziomie. W efekcie średnioroczna inflacja na poziomie 3,5% była wyższa od oczekiwań, celu inflacyjnego NBP oraz od poziomu założonego w ustawie budżetowej.

W 2009 roku liczba nowo zarejestrowanych podmiotów wyniosła prawie 350 tys., a więc najwięcej od 2000 roku. Jednocześnie znacząco wzrosła liczba podmiotów wyrejestrowanych, na co zasadniczy wpływ miała aktualizacja rejestru REGON, wynikająca z wprowadzenia nowej klasyfikacji PKD 2007. Liczba przedsiębiorstw aktywnych wzrosła w stosunku do roku 2008 r., przy czym ich struktura pod względem rozmiaru nie zmieniła się. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw wciąż stanowi 99,8% wszystkich działających firm.

Przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 9 pracowników w 2009 roku odnotowały jedno-procentowy wzrost przychodów z całokształtu działalności. Wzrost kosztów był jeszcze mniejszy, co skutkowało poprawą wyników finansowych: brutto – o 17%, a netto o 22%, przy czym najlepsze wyniki zanotowały duże firmy.

Wykres 2 Dynamika przychodów, wyniku finansowego brutto i nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych z bazy INSIGOS.

Wyraźnym skutkiem dostosowań przedsiębiorców do sytuacji gospodarczej było obniżenie wydatków na inwestycje. Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach wyniosła w 2009 roku 119 mld zł, co oznaczało spadek o 11% w stosunku do roku poprzedniego. Przedsiębiorcy reagowali również na spowolnienie zmniejszając zatrudnienie, przy czym największe redukcje miały miejsce w przedsiębiorstwach dużych.

Przedsiębiorstwa w Polsce przeznaczają coraz więcej nakładów na innowacje. W 2008 r. nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych wzrosły nominalnie o jedną piątą, do poziomu przekraczającego 24 mld zł. Znacznie wolniej rośnie za to udział przedsiębiorstw w nakładach ogółem na działalność B+R. W 2008 r. udział ten wyniósł 26,6% i jest to znacznie mniej niż przeciętnie w krajach UE i OECD. Postęp w zakresie innowacyjności jednak następuje, o czym świadczy awans Polski w najnowszym zestawieniu *European Innovation Scoreboard 2009*. Zgodnie z wynikami badania, Polska przesunęła się z grupy państw doganiających do grupy umiarkowanych innowatorów. Jednocześnie z badania wynika, że pomimo niższego niż przeciętna dla wszystkich państw Unii Europejskiej poziomu Sumarycznego Wskaźnika Innowacyjności (*Summary Innovation Index* – SII), Polska charakteryzuje się wyższym niż średnia dla UE tempem wzrostu tego wskaźnika.

W ostatnich dwóch latach wprowadzono wiele korzystnych zmian w otoczeniu działalności firm. Wydaje się, że reformy te były jednym z czynników ułatwiających firmom działalność w trudnych warunkach spowolnienia gospodarczego. Częściowo znalazły również odzwierciedlenie w poprawiających się ocenach polskiej gospodarki w międzynarodowych rankingach konkurencyjności, które przedstawiono w rozdziale 4. Nie ma jednak takich sfer działalności, których nie można poprawić, o czym zresztą wciąż przypominają przedsiębiorcy, wskazując na różne bariery działalności, m.in. utrudniony dostęp do finansowania zewnętrznego, skomplikowane prawo gospodarcze, częste zmiany w przepisach, czy relatywnie wysokie obciążenia paropodatkowe.

Tabela 1 *Pozycja Polski w międzynarodowych zestawieniach konkurencyjności gospodarek.*

Nazwa rankingu	Aktualna pozycja w rankingu	Poprzednia pozycja w rankingu
<i>Doing Business 2010</i>	72	72
<i>The Global Competitiveness Report 2009–2010</i>	46 ↑	53
<i>Index of Economic Freedom 2010</i>	71 ↑	82
<i>World Competitiveness Yearbook 2010</i>	32 ↑	44
<i>The Lisbon Scorecard X</i>	21 ↑	24
<i>2010 AT Kearney FDI Confidence Index</i>	6 ↑	22

Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. wyszczególnionych rankingów.

REKOMENDACJE

Polska, jako członek Unii Europejskiej, aktywnie współtworzy europejską politykę gospodarczą uwzględniając własne priorytety w tym obszarze. Polityka unijna w tym względzie, określona m.in. przez tzw. ogólne wytyczne polityki gospodarczej, Strategię Lizbońską czy przyjętą w czerwcu br. Strategię „Europa 2020”, definiuje priorytety, które powinny być uwzględniane w polityce krajowej. Działania na rzecz rozwoju szeroko rozumianej przedsiębiorczości są dobrym przykładem na pokazanie, w jaki sposób polityka wspólnotowa wpisuje się w rozwiązania przyjmowane na poziomie krajowym.

Silnie akcentowane w odnowionej Strategii Lizbońskiej uwolnienie potencjału gospodarczego przedsiębiorstw znalazło swoje odzwierciedlenie w *Krajowym Programie Reform na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej na lata 2005–2008*, a następnie w obecnie obowiązującym *Krajowym Programie Reform na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej na lata 2008–2011* (przyjętym przez RM 18 listopada 2008 r.). Podstawowymi zasadami horyzontalnymi, które leżą u podstaw reform KPR są: lepsze stanowienie prawa, wsparcie dla przedsiębiorczości i tworzenie przyjaznego otoczenia dla jej rozwoju, rozwój innowacyjności, a także uwzględnienie we wszystkich politykach ich oddziaływania na sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MSP). W tym celu w ramach jednego z trzech filarów KPR 2008–2011 – priorytetu Innowacyjna Gospodarka – zaplanowano m.in. realizację następujących zadań: *Stosowanie zasady Think Small First w procesie tworzenia polityk wobec przedsiębiorczości; Identyfikacja, pomiar i redukcja obciążeń administracyjnych nakładanych przez prawo na przedsiębiorców; Promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR); Dalsza poprawa dostępu przedsiębiorców do zewnętrznych źródeł finansowania za pośrednictwem systemu funduszy pożyczkowych i poręczeńiowych*. Spowolnienie gospodarcze, z jakim obecnie mamy do czynienia, stanowi dodatkowy impuls dla reform strukturalnych, których realizacja umożliwi w pełni wykorzystanie szans przyszłego rozwoju gospodarczego, a zarazem pozwoli złagodzić skutki kryzysu w krótkim okresie.

W związku z upływem okresu realizacji Strategii Lizbońskiej, na jesieni 2009 r. Komisja Europejska zainicjowała dyskusję nad nową strategią społeczno-gospodarczą pn. Europa 2020. Ostateczny kształt Strategii został przyjęty przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 r. Fundamentalny cel reform, jakim jest przyspieszenie wzrostu gospodarczego i zwiększenie zatrudnienia w krajach UE, nie uległ zmianie. Strategia silnie akcentuje działania związane z innowacyjnością, opierając się na trzech współzależnych i wzajemnie uzupełniających się obszarach priorytetowych: inteligentnym wzroście – oznaczającym rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach; trwałym zrównoważonym wzroście – czyli wspieraniu gospodarki niskoemisyjnej, efektywniej korzystającej z zasobów i konkurencyjnej; oraz wzroście sprzyjającym włączeniu społecznemu – oznaczającym wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

W ramach Strategii zaproponowano następujące cele na poziomie Unii Europejskiej:

- dążenie do osiągnięcia wskaźnika zatrudnienia w wysokości 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20–64 lat,
- łączny poziom inwestycji publicznych i prywatnych w sektorze B+R w wysokości 3% PKB,
- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% (warunkowo 30%) w porównaniu z poziomami z roku 1990; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; oraz dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20% (realizacja pakietu energetyczno-klimatycznego),

- podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia poniżej 10% odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę oraz poprzez zwiększenie do 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne,
- propagowanie włączenia społecznego, w szczególności przez obniżenie poziomu ubóstwa i wydobycie co najmniej 20 mln osób z zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem.

Podstawowym instrumentem realizacji Strategii mają stać się projekty przewodnie (ang. *flagship initiatives*), realizowane na poziomie UE, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych:

- *Unia innowacji* – skoncentrowanie działalności badawczo-rozwojowej (B+R) i innowacji na wyzwaniach, przed którymi stoi społeczeństwo, takimi jak zmiany klimatu, poprawa efektywności energetycznej, zmiany demograficzne, ochrona zdrowia;
- *Młodzież w drodze* – poprawa jakości na wszystkich poziomach edukacji i szkoleń oraz zwiększanie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej;
- *Europejska agenda cyfrowa* – osiągnięcie trwałych korzyści gospodarczych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego opartego na dostępie do szeroko-pasmowego Internetu;
- *Europa efektywnie korzystająca z zasobów* – wsparcie zmiany w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów środowiska oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego (ang. *decoupling*);
- *Polityka przemysłowa w dobie globalizacji* – poprawa warunków dla przedsiębiorczości, zwłaszcza MSP oraz wsparcie rozwoju silnej bazy przemysłowej, zdolnej do konkurencyjności w skali globalnej;
- *Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia* – stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy, przez ułatwienie mobilności pracowników i rozwój ich umiejętności, w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zapewnienie trwałości naszych modeli społecznych;
- *Europejski program walki z ubóstwem* – zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym społecznie oraz umożliwienie im aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym.

W związku z rolą, jaką mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają w gospodarce oraz koniecznością zapewnienia im optymalnych możliwości funkcjonowania i rozwoju Komisja Europejska w dniu 25 czerwca 2008 r. opublikowała komunikat *Think Small First. A Small Business Act for Europe* COM(2008) 394 (SBA), zawierający propozycję spójnej strategii wobec małych i średnich przedsiębiorstw, ujętych w propozycje konkretnych działań, które są realizowane zarówno na poziomie wspólnotowym, jak i krajowym.

Do dziesięciu zasad priorytetowych, wyszczególnionych w Komunikacie SBA, służących za wytyczne przy opracowywaniu i realizacji polityki na rzecz sektora MSP, na szczeblu wspólnotowym i krajowym należą:

- 1) Tworzenie warunków, w których przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa rodzinne mogą dobrze prosperować, a przedsiębiorczość jest nagradzana;
- 2) Zagwarantowanie, by uczciwi przedsiębiorcy, których przedsiębiorstwo zostało postawione w stan upadłości, dostali szybko drugą szansę;
- 3) Opracowywanie przepisów zgodnie z zasadą „najpierw myśl na małą skalę”;
- 4) Sprawienie, by organy administracji publicznej lepiej reagowały na potrzeby MSP;

- 5) Dostosowanie instrumentów polityki publicznej do potrzeb MSP: ułatwienie MSP udziału w zamówieniach publicznych oraz lepsze wykorzystanie możliwości pomocy państwa dla MSP;
- 6) Ułatwianie MSP dostępu do finansowania i rozwijanie otoczenia prawnego i biznesowego sprzyjającego terminowym płatnościom w transakcjach handlowych;
- 7) Pomaganie MSP w szerszym korzystaniu z możliwości oferowanych przez jednolity rynek;
- 8) Wspieranie podnoszenia kwalifikacji w MSP i wszelkich form innowacji;
- 9) Umożliwienie MSP przekształcania wyzwań związanych z ochroną środowiska na nowe możliwości;
- 10) Zachęcanie i wspieranie MSP w czerpaniu korzyści z rozwoju rynków.

Obecnie w Polsce wśród działań na najbardziej zaawansowanym etapie wdrażania, wpisujących się w 10 zasad SBA, należy wymienić:

- działania implementujące zasadę „MSP przede wszystkim” w odniesieniu do kształtowania polityki poczynając od opracowywania regulacji, a kończąc na usługach publicznych,
- działania w zakresie tworzenia oraz promocji instrumentów inżynierii finansowej, mające na celu ułatwianie MSP dostępu do kapitału,
- wsparcie innowacyjnych MSP oraz działania na rzecz zachęcania przedsiębiorców do podejmowania działań innowacyjnych,
- przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw oraz polityka drugiej szansy,
- ułatwienie MSP udziału w zamówieniach publicznych.

Polska, jako członek Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), aktywnie działa na tym forum m.in. w obszarze polityki przedsiębiorczości. Działające przy OECD Centrum Przedsiębiorczości, Małych i Średnich Przedsiębiorstw i Rozwoju Lokalnego (*Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development – CFE*) na zlecenie Ministra Gospodarki przeprowadziło w 2009 r. „Przegląd polityki dotyczącej rozwoju przedsiębiorczości oraz małych i średnich przedsiębiorstw na poziomach centralnym i regionalnym w Polsce” (*Review of SME and Entrepreneurship Issues and Policies in Poland at National and Local Levels*).

Celem przeglądu, zakończonego w IV kwartale 2009 r., było dokonanie oceny jakości prowadzonej polityki na rzecz przedsiębiorczości, zbadanie spójności działań prowadzonych na poziomach centralnym i regionalnym oraz wypracowanie rekomendacji służących lepszemu ukierunkowaniu interwencji publicznej ze strony państwa. W ramach studium OECD, poza diagnozą obecnej sytuacji, zaproponowała katalog szczegółowych propozycji rozwiązań i rekomendacji oraz najlepszych praktyk, który może stać się podstawą do wypracowania założeń nowoczesnej polityki wobec przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości.

Raport zawiera następujące rekomendacje odnośnie do kierunków wsparcia sektora MSP ze szczebla centralnego i regionalnego w Polsce:

- przywrócenie wyraźnych ram dla polityki na rzecz wsparcia i rozwoju sektora MSP,
- usprawnienie i wsparcie polityki na rzecz wsparcia i rozwoju sektora MSP,

- koordynacja polityki na rzecz wsparcia i rozwoju sektora MSP na poziomach zarówno centralnym jak i regionalnym,
- usprawnienie procesu projektowania założeń do programów i strategii w celu poprawy skuteczności działań na poszczególnych płaszczyznach w ramach wsparcia sektora MSP,
- poprawa procesu ewaluacji polityk i strategii na rzecz wsparcia sektora MSP,
- wzmocnienie otoczenia MSP w celu zmniejszenia barier w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- poprawa dostępu do finansowania dla MSP,
- ułatwienie dostępu do rynków dla MSP,
- promocja postaw innowacyjnych w sektorze MSP oraz wsparcie innowacyjnych przedsiębiorstw,
- wspieranie postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie,
- dostosowanie kierunków polityki i strategii na rzecz wsparcia sektora MSP do rzeczywistych potrzeb lokalnych.

Ramy pożądanej polityki rozwoju przedsiębiorczości są więc określone przez średnio- i długookresowe wyzwania stojące przed polskimi przedsiębiorstwami, ale również przez bieżące potrzeby, w tym zwłaszcza te związane ze spowolnieniem gospodarczym. Jednocześnie polityka wobec przedsiębiorstw jest coraz silniej uwarunkowana zobowiązaniami wspólnotowymi, jak również czerpie z doświadczeń i współpracy na innych forach, np. OECD. Poniżej przedstawiono rekomendacje dla polityki na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, które uwzględniają wyniki niniejszego raportu, jak również zarysowane powyżej czynniki, mające wpływ na bieżące, jak i strategiczne wybory co do instrumentów wsparcia. Jednocześnie z satysfakcją odnotowujemy fakt, że w ostatnich dwóch latach wdrożono szereg działań ograniczających bariery działalności przedsiębiorstw, co oczywiście nie zwalnia z dalszych, konsekwentnych działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

* * *

I. Działania horyzontalne na rzecz zapewnienia przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady *'think small first'*:

- 1) Dalsze **ograniczanie barier administracyjnych** w prowadzeniu działalności, m.in. w oparciu o wyniki identyfikacji oraz rezultaty realizowanego pomiaru obciążeń administracyjnych;
- 2) **Uproszczenie i likwidacja niektórych procedur reglamentacyjnych** w zakresie podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej (zezwozenia, pozwolenia, licencje, itp.);
- 3) **Wystandardyzowanie procesu tworzenia prawa opartego na dowodach** (system ocen skutków regulacji i ocen wpływu);
- 4) **Uproszczenie oraz zapewnienie przejrzystości systemu podatkowego**, m.in. poprzez ujednolicenie podstawy opodatkowania w podatkach dochodowych, poszerzenie bazy podatkowej, rozszerzenie możliwości dokonywania płatności podatkowych on-line;
- 5) Kontynuacja działań na rzecz **przyspieszenia postępowań sądowych w sprawach gospodarczych** poprzez m.in. stworzenie warunków dla szerszego wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu przed sądami, czy dalsze upowszechnianie alternatywnych form rozwiązywania sporów;

- 6) Rozwijanie zasobów wykwalifikowanej siły roboczej odpowiadającej potrzebom rynku pracy;
- 7) **Przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw** oraz prowadzenie **polityki „drugiej szansy”**;
- 8) Wprowadzenie **rozwiązań systemowych**, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia finansowego, **na rzecz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej**.

II. Działania sprzyjające wzrostowi inwestycji przedsiębiorstw, ekspansji rynkowej oraz poprawie efektywności ich funkcjonowania:

- 1) Dalsza poprawa dostępu przedsiębiorców do zewnętrznych źródeł finansowania, m.in. za pośrednictwem **systemu funduszy pożyczkowych i poręczeńowych**;
- 2) Dalsze uproszczenia procedur pozyskiwania środków z **funduszy europejskich**;
- 3) Promocja **partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP)**;
- 4) Ułatwianie przedsiębiorcom **dostępu do Jednolitego Rynku Europejskiego i rynków zagranicznych** poprzez m.in.: ułatwienia w realizacji branżowych projektów promocyjnych w zakresie eksportu lub sprzedaży na JRE, czy ułatwienia w uzyskaniu certyfikatu wyrobu, wymaganego na rynkach zagranicznych;
- 5) Stworzenie kompleksowego **systemu promocji polskiej gospodarki**, wykorzystującego w optymalny sposób dostępne zasoby ludzkie i finansowe na rzecz wspierania działań polskich przedsiębiorców za granicą i ściągania inwestycji zagranicznych do Polski;
- 6) Stworzenie warunków dla zwiększenia dostępu przedsiębiorców do finansowania działalności ze źródeł funduszy **venture capital**;
- 7) Promowanie szerszego wykorzystywania **obligacji korporacyjnych** w finansowaniu działalności gospodarczej;
- 8) Tworzenie warunków dla rozwoju **zrównoważonej produkcji i konsumpcji** poprzez m.in. wspieranie powstawania „zielonych” miejsc pracy;
- 9) Działania na rzecz wzrostu wykorzystania **energii ze źródeł odnawialnych**, które mogą dać impuls do rozwoju MSP, a także tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju nowych gałęzi przemysłu, które stymulowałyby gospodarkę;
- 10) Rozwój **energetyki jądrowej**, który ze względu na skalę i wielkość inwestycji, stanowić powinien impuls do rozwoju przedsiębiorstw, w tym także nowych gałęzi przemysłu;
- 11) Rozwój **nowych technologii wykorzystania węgla** poprzez działania na rzecz wspierania prac badawczych i rozwojowych nad wykorzystaniem węgla do produkcji paliw płynnych i gazowych;
- 12) Stworzenie ram prawno-organizacyjnych dla działań na rzecz **wzrostu efektywności energetycznej** gospodarki, obejmujących mechanizm wsparcia i prowadzących do uzyskania wymiernych oszczędności energii;
- 13) Stabilizacja warunków działania w **specjalnych strefach ekonomicznych**.

III. Wzmocnienie postaw innowacyjnych wśród przedsiębiorców:

- 1) **Wzmocnienie bazy technologicznej oraz naukowej**, poprzez restrukturyzację jednostek badawczo-rozwojowych oraz skoncentrowanie finansowania publicznego na instytutach i organizacjach o największym potencjale przeprowadzania prac badawczych zakończonych sukcesem;

- 2) Rozwój systemu zachęt dla wdrażania przez przedsiębiorców **prac badawczo-rozwojowych**;
- 3) Upowszechnianie **kultury własności intelektualnej** i wspieranie ochrony praw **własności przemysłowej**;
- 4) Wprowadzenie instrumentów wspierających **rozwój kadr i potencjału dydaktycznego uczelni** oraz stymulujących **współpracę sektora nauki i gospodarki**;
- 5) Wspieranie **zagranicznej mobilności** kadr B+R;
- 6) Rozwój sieci instytucji świadczących **usługi proinnowacyjne** (zwłaszcza Krajowej Sieci Innowacji);
- 7) Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia **klastrów, platform technologicznych oraz innych powiązań kooperacyjnych** pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych;
- 8) Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania **technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT)** oraz inwestycji w te technologie.

IV. Pozostałe działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości:

- 1) Rozwijanie systemu **instytucji otoczenia biznesu**, mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu);
- 2) Wzmocnienie **procesu konsultacji** projektów aktów prawnych ze środowiskiem przedsiębiorców i partnerów społecznych (skupienie się administracji na ich potrzebach);
- 3) Kontynuacja działań na rzecz **usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji** poprzez wdrażanie systemów zapewniających właściwą jakość świadczonych usług;
- 4) Dalsze ograniczanie **uznaniowości** w wydawaniu rozstrzygnięć administracyjnych;
- 5) Promowane **zarządzania strategicznego** w przedsiębiorstwach, ze szczególnym naciskiem na sformalizowane plany rozwoju;
- 6) Promowanie **społecznej odpowiedzialności biznesu**, zwłaszcza w sektorze MSP;
- 7) Wzmocnienie **postaw proekologicznych** poprzez promocję systemów zarządzania środowiskowego ISO 14001 oraz EMAS, a także certyfikowanych eko-znaków;
- 8) Wspieranie inicjatyw mających na celu **zacieśnianie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami**, jako prowadzących do większej efektywności gospodarowania.

Z uwagi na to, że wskazane działania mają w dużym stopniu charakter długofalowy, duża ich część pokrywa się z postulatami przedstawionymi w ubiegłorocznej edycji raportu *Przedsiębiorczość w Polsce*⁴. Zdecydowana większość działań jest jednak realizowana, a najważniejsze postulaty z lat 2005–2008 zostały w dużej części wprowadzone w życie, co znalazło już odzwierciedlenie w ubiegłorocznym raporcie (np. ograniczenie kontroli w firmach, możliwość zawieszenia działalności gospodarczej, zmiana ustawy o VAT). Na kolejnych stronach przedstawiono w ujęciu tabelarycznym ogólny stan realizacji rekomendacji z 2009 r.

⁴ Przedstawiony do wiadomości członkom Rady Ministrów w dniu 23 lipca 2009 r.

Tabela 2 Ogólny stan realizacji rekomendacji z ubiegłorocznej edycji raportu

REKOMENDACJE Z 2009 R.	STAN REALIZACJI NA DZIEŃ 1.06.2010				
	Zrealizowane	W trakcie realizacji	Brak postępu w realizacji	Planowane nowe działania/instrumenty	Praca ciągła/charakter długofalowy
I. Działania horyzontalne na rzecz zapewnienia przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady 'think small first':					
1) Dalsze ograniczanie barier administracyjnych w prowadzeniu działalności, m.in. w oparciu o wyniki identyfikacji oraz rezultaty realizowanego pomiaru obciążeń administracyjnych	x	x		x	x
2) Uproszczenie i likwidacja niektórych procedur reglamentacyjnych w zakresie podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej (zezwoleń, pozwoleń, licencji, itp.)		x			x
3) Wdrożenie, w drodze ustawy horyzontalnej, dyrektywy o usługach na rynku wewnętrznym		x			x
4) Wprowadzenie ułatwień w zakresie dostępu sektora MSP do rynku zamówień publicznych	x			x	
5) Dalsze uproszczenia systemu podatkowego, m.in. poprzez rozszerzenie możliwości dokonywania płatności podatkowych on-line					x
6) Kontynuacja działań na rzecz przyspieszenia postępowań sądowych w sprawach gospodarczych (...)	x	x		x	x
7) Przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw oraz prowadzenie polityki „drugiej szansy” (...)		x			x
8) Wprowadzenie rozwiązań systemowych, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia finansowego, na rzecz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej			x		
II. Działania eliminujące bariery inwestycyjne i stymulujące wzrost inwestycji przedsiębiorstw:					
1) Dalsze uproszczenia procedur pozyskiwania środków z funduszy europejskich	x			x	
2) Dalsza poprawa dostępu przedsiębiorców do zewnętrznych źródeł finansowania za pośrednictwem systemu funduszy pożyczkowych i poręczeniowych		x			x
3) Promocja partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP)		x			x

4) Zwiększenie atrakcyjności instrumentu specjalnych stref ekonomicznych (SSE)	X						X
5) Zwiększenie dostępności wsparcia oferowanego w ramach Systemu wspierania inwestycji o istotnym znaczeniu dla gospodarki polskiej poprzez rozszerzenie katalogu sektorowego wspieranych projektów, złagodzenie kryteriów wejściowych oraz skrócenie całej procedury		X					
6) Ułatwianie przedsiębiorcom dostępu do Jednolitego Rynku Europejskiego i rynków zagranicznych poprzez m.in.: ułatwienia w realizacji branżowych projektów promocyjnych w zakresie eksportu lub sprzedaży na JRE, czy ułatwienia w uzyskaniu certyfikatu wyrobu wymaganego na rynkach zagranicznych			X				X
7) Doskonalenie instrumentów wsparcia finansowego dla eksporterów poprzez m.in. zaktywizowanie działalności Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych			X				X
8) Stworzenie kompleksowego systemu promocji polskiej gospodarki, wykorzystującego w optymalny sposób dostępne zasoby ludzkie i finansowe na rzecz wspierania działań polskich przedsiębiorców za granicą i ściągania inwestycji zagranicznych do Polski			X				X
9) Stworzenie warunków dla zwiększenia dostępu przedsiębiorców do finansowania działalności ze źródeł funduszy venture capital			X				
10) Działania na rzecz wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, które mogą dać impuls do rozwoju MSP, a także tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju nowych gałęzi przemysłu, które stymulowałyby gospodarkę			X		X		X
11) Rozwój energetyki jądrowej, który ze względu na skalę i wielkość inwestycji, stanowić powinien impuls do rozwoju przedsiębiorstw (...)							X
12) Stworzenie ram prawno-organizacyjnych dla działań na rzecz wzrostu efektywności energetycznej gospodarki, obejmujących mechanizm wsparcia i prowadzących do uzyskania wymiernych oszczędności energii	X		X				
III. Wzmocnienie podstaw innowacyjnych wśród przedsiębiorców:							
1) Wzmocnienie bazy technologicznej oraz naukowej, poprzez restrukturyzację jednostek badawczo-rozwojowych oraz skoncentrowanie finansowania publicznego na instytutach i organizacjach o największym potencjale przeprowadzania prac badawczych zakończonych sukcesem			X				X
2) Rozwój systemu zachęt dla wdrażania przez przedsiębiorców prac badawczo-rozwojowych	X		X				X
3) Wspieranie ochrony praw własności przemysłowej			X				X
4) Wprowadzenie instrumentów wspierających rozwój kadr i potencjału dydaktycznego uczelni oraz stymulujących współpracę sektora nauki i gospodarki			X			X	X

5) Rozwój sieci instytucji świadczących usługi proinnowacyjne (zwłaszcza Krajowej Sieci Innowacji)		X				X
6) Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia klastrów, platform technologicznych oraz innych powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych		X			X	X
7) Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) oraz inwestycji w te technologie		X				X
IV. Pozostałe działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości:						
1) Rozwijanie systemu instytucji otoczenia biznesu mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu)		X				X
2) Wzmocnienie procesu konsultacji projektów aktów prawnych ze środowiskiem przedsiębiorców	X	X			X	X
3) Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji poprzez wdrażanie systemów zapewniających właściwą jakość świadczonych usług	X	X			X	X
4) Kontynuowanie działań w celu ograniczenia zjawiska korupcji w gospodarce, m.in. poprzez działania na rzecz ograniczenia uznaniowości w wydawaniu rozstrzygnięć administracyjnych	X	X				X
5) Promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu, zwłaszcza w sektorze MSP		X				X
6) Wzmocnienie podstaw proekologicznych poprzez promocję systemów zarządzania środowiskowego ISO 14001 oraz EMAS, a także certyfikowanych eko-znaków		X			X	X

1. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W 2009 ROKU

Kryzys finansowy, który objął całą gospodarkę światową, przełożył się na pogorszenie głównych wskaźników gospodarczych. Różnorodność gospodarek poszczególnych krajów, ich cechy strukturalne oraz specyfika systemów instytucjonalnych zdecydowały o skali i dotkliwości wpływu kryzysu. Pakiety antykryzysowe wdrażane przez poszczególne kraje nierzadko pomogły przetrwać złą sytuację, jednocześnie jednak zwiększając ich długookresowe zobowiązania. **Konkretne uwarunkowania oraz polityki zastosowane w Polsce spowodowały, że gospodarka wykazała znaczną, na tle innych krajów UE, odporność na kryzys.** Ograniczona reakcja polskiej gospodarki na kryzys potwierdza też, iż rozwija się ona w sposób zrównoważony.

Sytuacja polskiej gospodarki, na tle zarówno krajów strefy euro, jak i krajów naszego regionu wygląda korzystnie. Polska, jako jedyna z grona krajów UE, odnotowała wzrost gospodarczy. **Produkt Krajowy Brutto w 2009 r. wzrósł o 1,8%. Mimo spowolnienia gospodarczego gospodarstwa domowe nie ograniczyły konsumpcji, choć jej dynamika była niższa niż rok wcześniej. Wyraźny spadek miał miejsce po stronie inwestycji.**

Kryzys finansowy szczególnie uwydatnił niedociągnięcia nadzoru finansowego w wielu krajach, jednocześnie potwierdził słuszność polskich regulacji. Choć w pewnej mierze również niższy stopień rozwoju polskiego rynku finansowego spowodował, iż nie odczuliśmy bezpośrednich skutków załamania na światowym rynku finansowym.

Do złagodzenia kryzysu przyczyniło się także z pewnością obniżenie kosztów pracy oraz podatków od dochodów osobistych w 2009 roku. Pozytywne efekty tej polityki widać na rynku pracy. Co więcej, korzyści z tych decyzji powinniśmy odnotować także w dłuższym okresie.

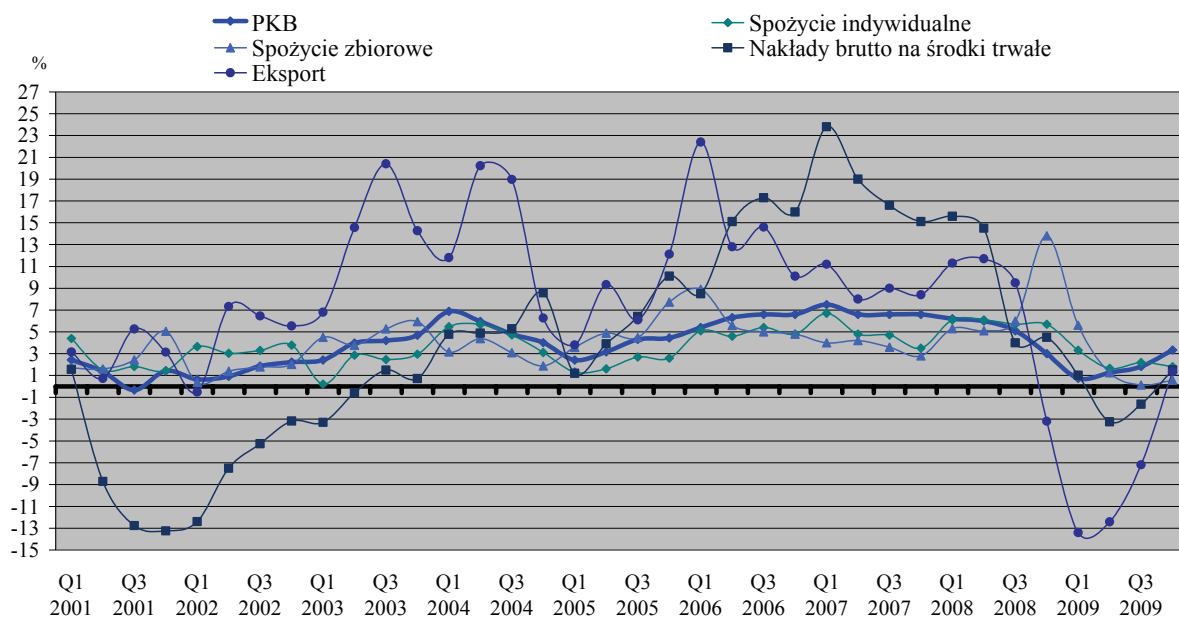
Popyt krajowy przestał wywierać pozytywny wpływ na kształtowanie się PKB, pozwalając tym samym popytowi zewnętrznemu na przejęcie roli stymulatora wzrostu. **Relatywnie niższa otwartość na wymianę międzynarodową oraz struktura wymiany handlowej przyczyniły się do niższego spadku eksportu niż importu.** Znaczną rolę odegrało również osłabienie złotego.

Polska należy do krajów, które w dużej mierze wykorzystują atrakcyjność swojej gospodarki. Fakt, iż kryzys ma ograniczony wpływ na gospodarkę sprawia, że napływ BIZ jest nadal znaczący. W latach 2004–2008, skierowane do Polski bezpośrednie inwestycje zagraniczne wyniosły prawie 62 mld EUR. Niestety nie bez echa pozostaje sytuacja na rynku światowym. Wielkość napływu **bezpośrednich inwestycji zagranicznych** w 2009 r. wyniosła 8,3 mld EUR i była niższa niż rok wcześniej (10 mld EUR). Skumulowana kwota kapitałów własnych i reinwestowanych zysków wyniosła 96,2 mld EUR (wzrost o 8,4 mld EUR wobec poziomu z 2008 r.).

1.1 Wzrost gospodarczy i jego czynniki

Rok 2009 i sytuacja panująca na światowym rynku finansowym nie pozostawiły wątpliwości, że mamy do czynienia z globalnym kryzysem. Polska, choć co prawda odnotowała wzrost gospodarczy jako jedyna gospodarka unijna, to zakres spustoszenia jakie poczynił kryzys zaważył na trajektorii długookresowego rozwoju gospodarczego. **W 2009 roku wzrost PKB wyniósł 1,8%** wobec 2008 roku i był to wynik znacznie niższy od notowanych w poprzednich latach.

Wykres 3 Wzrost gospodarczy, konsumpcja i nakłady brutto na środki trwałe (zmiana % w relacji do analogicznego okresu roku poprzedniego)

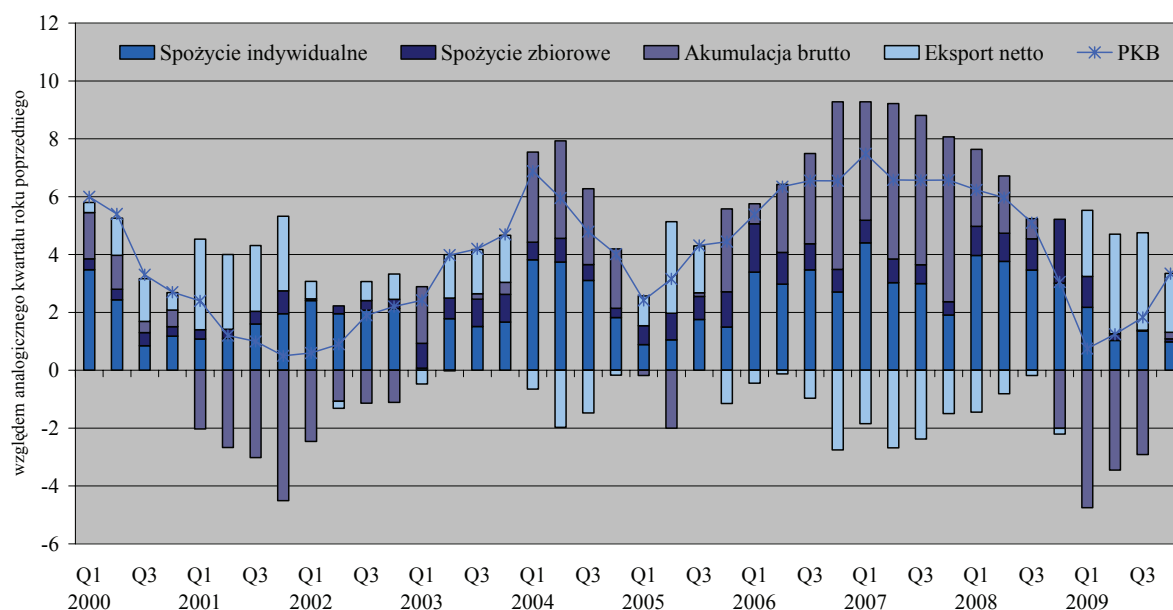
Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych GUS.

Obniżenie się tempa wzrostu realnych wynagrodzeń gospodarstw domowych i gorsza sytuacja finansowa przedsiębiorstw, a także utrudniony dostęp do kredytów, wpływały negatywnie na wydatki konsumpcyjne gospodarstw domowych. Z kolei o powstrzymaniu tego spadkowego trendu zadecydował wzrost dochodów ludności głównie w wyniku indeksacji rent i emerytur oraz obniżenia składek PIT. W rezultacie doszło jednak do spowolnienia dynamiki konsumpcji.

Ograniczenie występowało po stronie inwestycji. Negatywnie na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych wpływało zaostrzenie warunków udzielania kredytów, a także wzrost niepewności i pogorszenie koniunktury, co miało swoje reperkusje w trudnej sytuacji finansowej przedsiębiorstw. Z drugiej strony korzystne perspektywy wykorzystania środków unijnych, a także nadal wysoki stopień wykorzystania mocy produkcyjnych, pozwoliły na częściowe zrekomensowanie spadku tej kategorii.

Na skutek dostosowania zapasów do ograniczonego poziomu aktywności gospodarki, popyt krajowy przestał być głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego. Podobnie jak w okresie kryzysu lat 2000–2001 jego wkład we wzrost był ujemny. Rolę stymulatora gospodarki przejął popyt zewnętrzny.

Wykres 4 Dekompozycja popytowa wzrostu PKB

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych GUS.

Zmiany w strukturze popytu krajowego i zagranicznego pozostają w ścisłym związku z rolą, jaką we wzroście na przestrzeni kolejnych lat odegrały poszczególne sektory gospodarki. W 2009 roku sektor usługowy, od kilku lat dynamicznie rozwijający się, utrzymał na wysokim poziomie swój dodatni wkład w tworzenie wartości dodanej. Na uwagę zasługuje również to, że sektor ten, jako jedyny nawet w okresie stagnacji gospodarczej, miał dodatni wpływ na PKB. Natomiast wkład przemysłu w kształtowanie PKB stał się ujemny, co jest analogiczną sytuacją, jak w przypadku kryzysu lat 2001–2002.

Zaskakująco dobrze, biorąc pod uwagę sytuację na globalnym rynku nieruchomości, rozwijał się sektor budowlany. Mimo niekorzystnych warunków gospodarczych zanotowano wzrost wartości dodanej w tym sektorze, choć dynamika była nieco wolniejsza. Wyniki te wskazują, że zastój inwestycji w okresie stagnacji gospodarczej, będący główną przyczyną ujemnego wkładu budownictwa we wzrost PKB w latach 2001–2002, nie zostanie powtórzony. Do utrzymania pozytywnego wkładu w kształtowanie wartości dodanej przyczyniły się głównie inwestycje infrastrukturalne, szczególnie związane z organizacją EURO2012.

Analizując powyższe należy jednak zauważyć, że mimo spowolnienia gospodarczego, liczba nowo powstałych firm (zwłaszcza przedsiębiorstw osób fizycznych) w ostatnim roku wzrosła. Znaczny wzrost nastąpił w zakresie przedsiębiorstw usługowych. Należy jednak podkreślić, że firmy borykały się ze spadkiem obrotów, co wiąże się również ze wzmożoną konkurencją na rynku. Na przestrzeni roku obserwowaliśmy redukcję w zakresie zapasów, stąd oczekiwana jest jej stopniowa odbudowa.

1.2 Inwestycje

Nakłady brutto na środki trwałe spadły w 2009 roku o 0,8%. W pierwszym kwartale odnotowano spadek inwestycji o 0,8%. Także w dwóch kolejnych kwartałach zanotowano spadek – odpowiednio o 3,3% i 1,4%, jednak już w ostatnim kwartale nastąpił powrót na ścieżkę powolnego wzrostu (1,1%). W tym przypadku sytuacja wydaje się odmienna od tej

sprzed 9 lat, kiedy to w czasie kryzysu argentyńskiego silna aprecjacja złotego doprowadziła do spadku zysków, czego konsekwencją było ograniczenie inwestycji. Doświadczenia te, a także nakreślone korzystne perspektywy wykorzystania środków unijnych, pozwoliły bardziej racjonalnie zaplanować wydatki inwestycyjne.

Z drugiej jednak strony do spowolnienia akcji inwestycyjnej przyczyniła się niepewna sytuacja finansowa przedsiębiorstw, zwłaszcza w I kwartale. Negatywnie na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych wpływało zaostrzenie warunków udzielania kredytów, a także wzrost niepewności i pogorszenie koniunktury, zwłaszcza u głównych partnerów handlowych Polski.

Dynamika nakładów inwestycyjnych pozostaje w ścisłej korelacji ze zmianami na rynku pracy. Rosnące w latach 2006–2007 nakłady inwestycyjne absorbowały zasoby pracy powodując silny wzrost zatrudnienia. Zmiany w zakresie zatrudnienia przebiegały analogicznie do zmian w nakładach inwestycyjnych. Podtrzymanie korzystnych trendów inwestycji pozostaje zatem głównym zadaniem polityki gospodarczej. Kryzys na rynkach finansowych spowodował trudności w finansowaniu rozbudowy potencjału wytwórczego gospodarki, zaś spadek wymiany handlowej w wyniku recesji u głównych partnerów Polski dodatkowo ograniczał możliwość zbytu towarów, do czego przyczyniła się również aprecjacja złotego (choć w mniejszym stopniu niż oczekiwano).

Tabela 3 Nakłady inwestycyjne brutto sektora prywatnego jako procent PKB

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Polska	17,3	15,3	14,9	14,7	14,8	15,7	17,4	17,5	15,7
EU-15	17,8	17,2	17	17,2	17,7	18,2	18,6	18,2	16,2

Źródło: EUROSTAT, STRIND.

W 2009 roku, odmiennie niż w poprzednich latach, zarówno w Polsce, jak i grupie najbardziej rozwiniętych gospodarek UE, doszło do znaczącego spadku wskaźnika nakładów inwestycyjnych brutto przedsiębiorstw sektora prywatnego do PKB. Jednokierunkowa zmiana nie zaważyła na tendencji do wyrównywania się tych wskaźników. Znacząco spadło także wykorzystanie mocy produkcyjnych w przemyśle. Ograniczenie po stronie krajów UE-15 okazało się znacznie większe niż w przypadku Polski, co spowodowało, że na koniec 2009 roku stopień wykorzystania mocy produkcyjnych w Polsce był wyższy niż w przypadku krajów UE-15.

Tabela 4 Stopień wykorzystania możliwości produkcyjnych w przemyśle (w ostatnim kwartale roku)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Polska	66,0	72,2	75,7	77,7	78,1	80,0	81,9	79,6	73,4
EU-15	81,5	81,1	81,1	82,0	81,2	83,9	84,1	81,5	72,7

Źródło: EUROSTAT.

Relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB wyniosła 21,1%, czyli mniej niż w 2008 r. (22,3%), a nawet niż w 2007 r. (21,6%). Stąd też luka pomiędzy krajowymi oszczędnościami i inwestycjami zaczęła się domykać, podobnie jak w czasie kryzysu lat 2001–2002. Wśród zewnętrznych źródeł kapitału główną rolę odgrywały bezpośrednie inwestycje zagraniczne, a także transfery z UE.

W 2008 roku napływ BIZ do Polski wyniósł 10 mld euro. Wartość reinwestowanych zysków była ujemna, przy czym w roku 2007 osiągnęła rekordową wartość 6,8 mld i po raz pierwszy stanowiły one główny składnik napływu BIZ. Ujemna wartość notowana w 2008 r. była efektem ogólnoswiatowego kryzysu, skutkującego stratami finansowymi przedsiębiorstw, w tym również inwestorów zagranicznych. Wg wstępnych szacunków NBP, w 2009 r. napływ BIZ do Polski wyniósł 8,3 mld EUR. A zatem był najniższy od 2004 r.

Tabela 5 Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce (roczne napływy i ich udział w PKB)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
BIZ w mld EUR	6 372	4 371	4 067	10 237	8 330	15 741	17 240	10 030	8 251
w % PKB	3,0	2,1	2,1	5,0	3,4	5,8	5,5	2,8	2,7

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych NBP i Eurostat.

* dane wstępne.

Spadek napływu i odpływu inwestycji zagranicznych, który zaznaczył się w Polsce w 2008 roku, w podobnej skali dotknął także rozwinięte kraje UE. Znaczące przyspieszenie napływu kapitału na rynki krajów wschodzących w latach 2006–2007 zostało zahamowane przez kryzys finansowy w krajach rozwiniętych. Wskaźnik obrazujący średni napływ i dopływ inwestycji zagranicznych znajduje się obecnie na poziomie zbliżonym do notowanego w 2001 roku, kończącego poprzedni okres przyspieszenia inwestycyjnego w Polskiej gospodarce.

Tabela 6 Inwestycje zagraniczne netto (jako procent PKB w Polsce i UE-15)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Polska	1,5	1,1	1,2	2,7	2,3	4,2	3,4	1,6
EU 15	2,6	1,4	1,4	1,1	2,0	2,6	4,0	2,3

Źródło: EUROSTAT, STRIND.

Napływ kapitału zagranicznego poprzez wzrost nakładów inwestycyjnych, przyczynia się do zwiększenia potencjału polskiej gospodarki. Jest jednocześnie jednym z głównych kanałów napływu nowych technologii. Transfer technologii do Polski, która nie znajduje się na tzw. granicy technologicznej, jest jednym z głównych czynników stymulującym konwergencję. Wśród pozostałych czynników należy wyróżnić wydatki na badania i rozwój.

1.3 Handel zagraniczny i kurs walutowy

Globalny kryzys finansowy, który dotarł do naszego kraju pod koniec 2008 roku, spowodował poważne zmiany w polskich obrotach handlowych. W wyniku niemal powszechnego załamania popytu importowego, zwłaszcza na kluczowych dla Polski rynkach unijnych, począwszy od listopada 2008 roku nastąpił wyjątkowo głęboki spadek eksportu, a w ślad za nim – z dwumiesięcznym opóźnieniem – jeszcze głębszy spadek importu.

W 2009 roku tempo wzrostu popytu wewnętrznego w państwach rozwiniętych gospodarczo spadło o 3,4% wobec wzrostu o 0,1% w roku 2008. W Niemczech, które są naszym najważniejszym rynkiem eksportowym, odnotowano jego spadek o 1,8%, podczas gdy rok wcześniej zwiększył się o 1,7%. Z kolei popyt krajowy w Polsce, który jest jednym z ważniejszych uwarunkowań wewnętrznych naszego handlu, obniżył się w roku 2009 o 1,0% wobec wzrostu o 5,6% w roku 2008.

Powyższe uwarunkowania przełożyły się na odnotowane w roku 2009 znaczące spadki obrotów towarowych. Według danych GUS wartość eksportu wyrażona w euro zmniejszyła się w 2009 r. o 15,5%, wobec jej wzrostu o 14,1% rok wcześniej. Z kolei import obniżył się o 24,5% wobec jego wzrostu o 18,3% w 2008 r.⁵.

Obserwowany od początku 2009 r. niewspółmiernie głębszy (średnio o 9,0 pkt. proc.) spadek importu w porównaniu z eksportem zaowocował nie tylko powstrzymaniem utrzymującej się w minionych dwóch latach tendencji do dynamicznego wzrostu deficytu wymiany towarowej, ale wręcz radykalną jego redukcją o blisko 17,0 mld EUR (wg danych GUS).

Podobną skalę załamania obrotów towarowych w roku 2009 szacuje NBP, tj. o 17,1% po stronie eksportu oraz o 25,4% po stronie importu. Tym samym (według danych NBP) w roku ubiegłym nastąpiło pogorszenie relacji obrotów towarowych i usługowych do PKB. O ile w latach 2000–2008 udział ten wzrósł o 23,2 pkt. proc., do 83,7%, to w 2009 r. obniżył się do 77,7%.

Tabela 7 Relacja eksportu do PKB w latach 2000–2009 (towary i usługi)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dynamika PKB w %	4,3	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,8
PKB w mld zł	744,4	779,6	808,6	843,2	924,5	983,3	1 060,0	1 176,7	1 275,4	1 344,0
Eksport w mld zł	201,6	210,6	231,4	280,7	346,4	364,7	427,5	479,5	508,7	522,5
Eksport/ /PKB w %	27,1	27,0	28,6	33,3	37,5	37,1	40,3	40,7	39,9	38,9

Źródło: DAP MG na podstawie danych NBP i GUS.

Kryzys spowodował dość znaczące zmiany struktury geograficznej i przedmiotowej obrotów towarowych, zwłaszcza po stronie eksportu. W trudnych uwarunkowaniach kryzysowych ujawniła się z jednej strony zróżnicowana odporność na kryzys i chłonność importowa poszczególnych rynków, z drugiej zaś zróżnicowana odporność eksportu poszczególnych grup towarowych na głęboką dekoniunkturę. Generalnie można oceniać, że relatywnie korzystniejsze wyniki eksportowe notuje się na rynkach rozwiniętych, a równocześnie relatywnie wyższą odporność na kryzys obserwuje się w eksporcie towarów wyżej przetworzonych, z reguły wyżej zaawansowanych technologicznie.

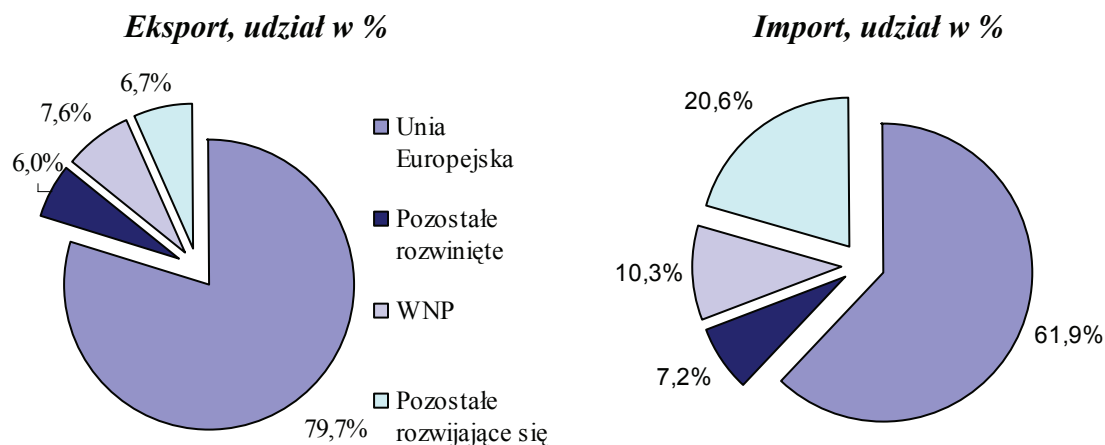
Dominującym odbiorcą polskich towarów są państwa rozwinięte gospodarczo, z udziałem w całkowitym eksporcie 85,6% w ub.r., czyli 2,5 pkt. proc. mniejszym niż w roku 2003. W roku ubiegłym saldo wymiany towarowej z państwami rozwiniętymi wyniosło 9,8 mld EUR. Tym samym okazało się najkorzystniejsze w całym okresie członkostwa oraz znacząco lepsze niż w roku 2003, kiedy to odnotowano deficyt na poziomie 5,1 mld EUR.

Udział dominujących w tej grupie krajów UE zmniejszył się w latach 2003–2009 o 2,4 pkt. proc., do 79,7%. Jednocześnie znacząco poprawiło się saldo wymiany towarowej z tymi rynkami. Występujący tu w 2003 r. deficyt na poziomie 3,1 mld EUR przekształcił się w roku 2009 w nadwyżkę w wysokości 11,8 mld EUR.

⁵ Po okresie głębokiego załamania obrotów towarowych z zagranicą w 2009 r., po pięciu miesiącach br. odnotowano ich ożywienie. W tym okresie eksport zwiększył się o 17,8%, import zaś o 16,2%. To relatywnie wysokie tempo wzrostu było w znacznej mierze efektem niskiej bazy odniesienia po pięciu miesiącach ubiegłego roku.

W 2009 r. o skali ogólnego deficytu polskich obrotów towarowych (9,3 mld EUR) tradycyjnie zdecydował głęboko ujemny bilans wymiany z krajami rozwijającymi się gospodarczo, w tym szczególnie z Chinami (8,9 mld EUR).

Wykres 5 Struktura geograficzna polskiego eksportu i importu w 2009 r.

Źródło: DAP MG na podstawie danych GUS.

W okresie członkostwa w Unii Europejskiej nastąpiły znaczące zmiany struktury przedmiotowej polskiego eksportu towarowego polegające na wzroście udziału relatywnie wysoko przetworzonych produktów. O ile w roku 2003 wyroby elektromaszynowe, zaliczane do trzech sekcji (XVI, XVII i XVIII) stanowiły ok. 39% ogólnego eksportu, to w roku 2009 ich udział zwiększył się do 44,8%. Podobnie było w przypadku wyrobów przemysłu chemicznego, których udział w całkowitym wywozie z Polski wzrósł z 10,5% w 2003 r. do 12,1% w ub.r. Na tle wszystkich grup towarów korzystnie zmienił się również eksport artykułów rolno-spożywczych (sekcje I–IV), których udział wzrósł z 8,4% w roku 2003, do 11,8% w ub.r.

Jednocześnie w latach 2003–2009 w ogólnym polskim eksporcie zmniejszył się udział wyrobów przemysłu lekkiego, tj. o 3 pkt. proc., do 3,8% w roku 2009 oraz wyrobów przemysłu drzewno-papierniczego, tj. o 1,8 pkt. proc., do 5,3% w roku 2009.

W imporcie największą zmianą w latach 2003–2009 był spadek udziału wyrobów elektromaszynowych o 1 pkt. proc. do 39,1% oraz wzrost udziału artykułów rolno-spożywczych o 2,8 pkt. proc., do 8,7%.

W okresie dwóch lat poprzedzających kryzys obserwowana była tendencja aprecjacyjna złotego, która została radykalnie odwrócona w roku 2009. Diametralna zmiana warunków kursowych była w głównej mierze efektem odpływu kapitału z Polski wywołanego przez światowy kryzys finansowy. Doprowadziło to do poważnej deprecjacji naszej waluty względem dwóch podstawowych walut – euro i dolara. Średni nominalny kurs euro w stosunku do złotego wzmocnił się o 23,1% w ub.r., wobec jego osłabienia o 7,0% w roku 2008. Z kolei umocnienie kursu dolara było jeszcze większe – w 2009 r. o 29,3% wobec jego osłabienia o 12,9% w roku 2008. Jakkolwiek głęboka deprecjacja złotego nie zdołała zrekomensować skutków załamania koniunktury na rynkach światowych, to jednak pozwoliła na ich złagodzenie, zarówno poprzez swoje oddziaływanie proeksportowe

(wzmocnienie konkurencyjności cenowej i poszerzenie marginesu opłacalności eksportowanych towarów), jak i poprzez hamujące oddziaływanie na import (szok cenowo kosztowy wywołany ostrą deprecjacją złotego).

Tendencja deprecjacyjna złotego wobec dwóch podstawowych walut – euro i dolara – trwała od sierpnia 2008 r. do lutego 2009 r., następnie w marcu ub.r. została ona powstrzymana i rozpoczął się ponowny trend aprecjacyjny naszej waluty. Trend ten utrzymał się do kwietnia br., po czym złoty znowu zaczął tracić na wartości. W czerwcu 2010 r. średnioważony kurs EUR ukształtował się na poziomie 4,1025 zł, a USD na poziomie 3,3571 zł i w porównaniu z jego poziomem na początku roku (w styczniu 2010 r.) był mocniejszy wobec złotego odpowiednio o: 0,7% i 17,7%.

1.4 Rynek pracy

Osłabienie wzrostu gospodarczego przyczyniło się do pogorszenia sytuacji na polskim rynku pracy. Świadczy o tym wzrost stopy bezrobocia BAEL: z 7,1% w roku 2008 do 8,2% w roku 2009 oraz wzrost liczby bezrobotnych w tym okresie z 1.211 tys. do 1.411 tys.⁶.

Wskaźnik zatrudnienia pozostał w 2009 roku na tym samym poziomie, co w roku poprzednim. Zaobserwowano przy tym jego nieznaczny wzrost, z 42,8% do 43,1%, wśród kobiet. Tradycyjnie znacznie niższy poziom wartości wskaźnika w populacji kobiet niż mężczyzn (58,5%) stanowi istotny problem społeczny. Jego powolny, ale utrzymujący się od 2003 roku konsekwentny wzrost może świadczyć o stopniowym procesie zwiększenia aktywizacji zawodowej kobiet.

⁶ Przytoczone w tej części raportu dane dotyczące rynku pracy pochodzą z badania BAEL i odnoszą się do ludności w wieku 15 lat i więcej.

Tabela 8 Sytuacja na rynku pracy w latach 1996–2009 (średniorocznie)⁷

Wyszczególnienie ⁸	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
współczynnik aktywności zawodowej	58,2	57,7	57,3	56,7	56,6	56,3	55,4	54,7	54,7	54,9	54,0	53,7	54,2	54,9
wskaźnik zatrudnienia	51,0	51,2	51,3	48,8	47,5	46,1	44,4	44,0	44,3	45,2	46,5	48,5	50,4	50,4
stopa bezrobocia BAEL	12,4	11,2	10,6	13,9	16,1	18,2	19,9	19,6	19,0	17,7	13,8	9,6	7,1	8,2
stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	13,2	10,3	10,4	13,1	15,1	17,5	18,0 20,0	20,0	19,0	17,6	14,8	11,2	9,5	11,9

W 2002 r. nastąpiła korekta stopy bezrobocia rejestrowanego w oparciu o dane na temat populacji, ludności rolniczej i aktywności uzyskane z Narodowego Spisu Powszechnego. W tabeli dla 2002 r. podano wartość przed (18,0%) i po korekcie (20,0%).

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych GUS.

Jednocześnie po spadkach w latach 2006–2007, w latach 2008–2009 odnotowano wzrost współczynnika aktywności zawodowej. W 2009 roku wskaźnik osiągnął poziom 54,9%, co było wynikiem o 0,7 pkt. proc. wyższym niż w roku poprzednim. Wiązało się to ze spadkiem liczby osób biernych zawodowo o ok. 181 tys. oraz wzrostem o ok. 268 tys. liczby osób aktywnych zawodowo w porównaniu z rokiem poprzednim. Świadczy to o znacznym wzroście zainteresowania pracą i chęcią zapewnienia dochodów w sytuacji pogorszenia koniunktury gospodarczej i koniecznych oszczędności budżetowych państwa m.in. w zakresie świadczeń społecznych.

Pomimo pogorszenia sytuacji na krajowym rynku pracy w roku 2009, Polska pod względem wszystkich podstawowych charakterystyk tego segmentu gospodarki zmniejszyła dystans do innych krajów UE dotkniętych kryzysem gospodarczym. Wskaźnik zatrudnienia ukształtował się na poziomie 59,3% (wzrost o 0,1 pkt. proc. wobec roku poprzedniego). Po systematycznym wzroście wskaźnika od roku 2002, jego wartość dla UE-27 zmniejszyła się w 2009 roku w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,3 pkt. proc. Polska, Niemcy i Luksemburg były jedynymi krajami UE-27, które odnotowały w ostatnim roku wzrost wskaźnika zatrudnienia.⁹

Również wskaźnik bezrobocia w Polsce przestał być jednym z najwyższych w krajach UE-27. Pomimo wzrostu z 7,1% do 8,2% uplasował się poniżej średniej dla całej Unii Europejskiej (8,9%) oraz poniżej wartości wskaźnika m.in. takich krajów jak: Francja (9,4%), Irlandia (11,8%), Estonia (13,8%) i Węgry (10,0%).

⁷ Z uwagi na zmianę sposobu przeprowadzania badania BAEL w 1999 r., porównywalność danych sprzed 1999 r. z danymi z 1999 r. jest ograniczona. Ponadto ze względu na nieprzeprowadzenie badania w II i III kw. 1999 r., dane dotyczące tego roku są danymi wyliczonymi z dwóch kwartałów.

⁸ Współczynnik aktywności zawodowej to procentowy udział aktywnych zawodowo (osób pracujących oraz bezrobotnych) w ogólnej liczbie ludności danej kategorii (15 lat i więcej), wskaźnik zatrudnienia jest to procentowy udział pracujących w ogólnej liczbie ludności danej kategorii, natomiast stopa bezrobocia jest to procentowy udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo. Bezrobocie rejestrowane obejmuje osoby, które zgodnie z ustawą o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu określone są jako bezrobotne i zarejestrowane w odpowiednim powiatowym urzędzie pracy.

⁹ Dane Eurostat dla osób w wieku 15–64 lata.

Rok 2009 był pierwszym od czasu integracji z Unią Europejską, w którym odnotowano spadek przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w Polsce. W stosunku do roku 2008 zatrudnienie zmniejszyło się o 1,2%. Obserwowane pogorszenie sytuacji na rynku pracy było przede wszystkim rezultatem spowolnienia gospodarczego w Polsce, spowodowanego światowym kryzysem gospodarczym. W efekcie spadku popytu, zarówno na rynku krajowym jak i zagranicznym, przedsiębiorstwa zmniejszały wielkość produkcji, odpowiednio dostosowując do niej wielkość zatrudnienia. Jednak skala redukcji w poszczególnych firmach nie była znaczna: prawie 70% ankietowanych przedsiębiorstw deklarowało zwolnienia w okresie jesień 2008 roku-wiosna 2009 roku na poziomie nie większym niż 5% personelu¹⁰.

W rezultacie zwiększyła się podaż pracowników na rynku. W świetle badań ankietowych wśród pracodawców, coraz mniejsza ich liczba zgłasza problemy z pozyskaniem pracowników. W 2007 roku prawie 60% ankietowanych przedsiębiorców nie było w stanie znaleźć potencjalnych pracowników na wakujące miejsca, natomiast wiosną 2009 już tylko co trzeci pracodawca stykał się z tym problemem¹¹.

Inne ważne zjawisko, charakterystyczne dla polskiego rynku pracy w ostatnich latach – migracje polskich pracowników – jest trudne do oszacowania¹². Według ostatnich danych opublikowanych przez GUS, liczba Polaków wyjeżdżających do krajów Europy Zachodniej zmniejszyła się wraz z nastaniem tam kryzysu gospodarczego pod koniec 2008 r. Z powodu trudności ze znalezieniem pracy nasiliły się również powroty Polaków z zagranicy, głównie z Wielkiej Brytanii, Irlandii i Stanów Zjednoczonych. W konsekwencji liczba osób przebywających czasowo za granicą w końcu 2008 r. zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego. Jeśli ta tendencja utrwali się – spowoduje to nie tylko zwiększenie dostępności pracowników na rynku krajowym, lecz również ogólne podniesienie ich kwalifikacji i kompetencji, gdyż emigranci cechują się wyższym poziomem wykształcenia niż ogół społeczeństwa polskiego¹³.

1.5 Koszty pracy

Koszty pracy w Polsce, w ujęciu wartościowym, kształtują się ciągle na stosunkowo niskim poziomie w relacji do innych krajów UE. Tym niemniej czynnik ten traci na znaczeniu w kształtowaniu pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki, w szczególności po rozszerzeniu UE o Rumunię i Bułgarię. Postępuje także stopniowy proces konwergencji tej kategorii do poziomu średniego dla całej Unii Europejskiej.

W strukturze kosztów obciążenia podatkowe i parafiskalne w stosunku do całości kosztów pracy pozostają relatywnie wysokie, co stanowi pewną barierę ograniczającą wzrost zatrudnienia w Polsce. Aczkolwiek w tej kwestii ostatnie lata przyniosły znaczącą poprawę sytuacji. Wysoka dynamika płac obserwowana w 2008 roku, w związku z ogólnoświatowym kryzysem została znacznie wyhamowana. W 2009 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej wzrosło w stosunku do roku 2008 o 5,5%. W sektorze przedsiębiorstw wzrost ten był mniejszy i wyniósł 4,4% w ujęciu nominalnym (realnie 1,1%).

¹⁰ KPMG „Elastyczność na rynku pracy – wybór czy konieczność?”, badanie edycja 2009.

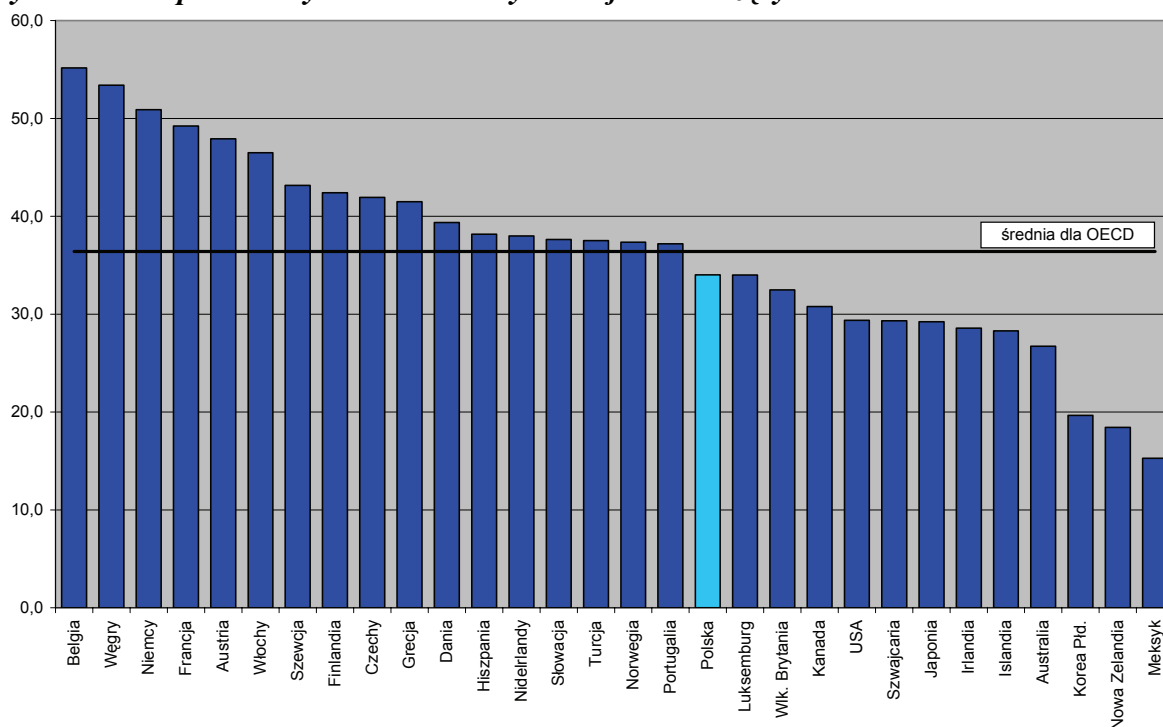
¹¹ Ibidem.

¹² Pojęcie to nie w pełni oddaje istotę zjawiska. Pojęcie „emigracji” powinno być odnoszone jedynie do wyjeżdżających, których pobyt za granicą wynosi ponad 1 rok. W Raporcie dotyczy ono wszystkich wyjeżdżających w celach zarobkowych.

¹³ Do takiej konkluzji prowadzi wyniki raportu końcowego PSDB i GfK Polonia „Wpływ funduszy UE na saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych” Warszawa luty 2009.

Jednocześnie w Polsce odnotowano wzrost wydajności pracy (jako w jednym z trzech krajów UE wg Eurostat). Warto podkreślić, że ograniczenie tempa wzrostu wynagrodzeń przy jednoczesnym wzroście wydajności pracy pozytywnie wpływa na dochody przedsiębiorstw, co w konsekwencji pozwala utrzymać ich konkurencyjność na wysokim poziomie. Szczególnie było to ważne w roku ubiegłym, kiedy przedsiębiorstwa musiały dokonywać wielu działań dostosowawczych w związku z kryzysem finansowym.

Wykres 6 Klin podatkowy w Polsce i innych krajach należących do OECD w 2009 roku¹⁴

Źródło: *Taxing Wages 2008/2009: 2010 Edition, OECD, 2010.*

W 2009 r. zaszły dość znaczne zmiany w kwestii kosztów pracy. Skupiały się one głównie po stronie systemu podatkowego. 1 stycznia 2009 roku zastąpiono dotychczas obowiązującą trzystopniową skalę PIT ze stawkami 19, 30 i 40% nową, dwustopniową skalą o stawkach 18 i 32%. Próg przejścia pomiędzy nimi został ustalony na poziomie 85 528 zł. Zmianie nie uległa kwota wolna od podatku, tym niemniej wprowadzone zmiany spowodowały nieznaczny wzrost płac netto (o 1,0% w przypadku średniej krajowej).

Po stronie kosztów pracy, związanych z finansowaniem systemu zabezpieczenia społecznego, w 2009 roku nie odnotowano większych zmian. Koncentrowały się one wyłącznie na określonych grupach pracowników. Do najważniejszych zmian w tym zakresie można zaliczyć spadek kosztów zatrudnienia pracowników z grup wiekowych 50+ i 55+, a także kobiet powracających do pracy po urlopie macierzyńskim i wychowawczym przez okres 36 miesięcy. Działania te wpisywały się w realizację programu wspierania zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób starszych.

¹⁴ Dla osoby samotnej otrzymującej przeciętne wynagrodzenie.

Ramka 1 Niższe koszty pracy w czasie kryzysu.

W sierpniu 2009 weszła w życie ustawa będąca częścią tzw. pakietu antykryzysowego w zakresie zmian w prawie pracy. Zapisy ustawy o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców¹⁵ dla przedsiębiorstw nie zalegających z płatnościami publicznoprawnymi i składkami na Fundusz Pracy, nie zagrożonych upadłością oraz znajdujących się w przejściowych trudnościach finansowych, tj. jeśli ich obroty spadły o co najmniej 25 proc., przewidują:

- świadczenia finansowane z FGŚP na częściowe zaspokojenie wynagrodzeń pracowniczych na czas przestoju ekonomicznego (tzw. urlopy postojowe) w okresie nie przekraczającym łącznie 6 miesięcy, do wysokości 100% zasiłku dla bezrobotnych (575 zł w 2009 roku),
- świadczenia finansowane z FGŚP na częściowe zrekompensowanie obniżenia wymiaru pracy w okresie nie przekraczającym łącznie pół roku, w wysokości 70% zasiłku dla bezrobotnych (402,50 zł w 2009 roku).

W obu powyższych przypadkach pracodawca ze środków własnych jest zobowiązany do pokrycia tej części wynagrodzenia, aby jego łączna wartość była równa płacy minimalnej (1276 zł w 2009 roku).

Ponadto ze środków Funduszu Pracy pracownik może otrzymywać stypendium w wysokości 100% zasiłku dla bezrobotnych o ile został skierowany przez pracodawcę na szkolenie (nie dłuższe niż 6 miesięcy) lub studia podyplomowe (do 12 miesięcy), uzasadnione jego obecnymi lub przyszłymi potrzebami. Wartość szkolenia lub studiów podyplomowych w wysokości nie przekraczającej 80% jego wartości, ale nie większej niż trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale, również na wniosek pracodawcy może być finansowana ze środków Funduszu Pracy.

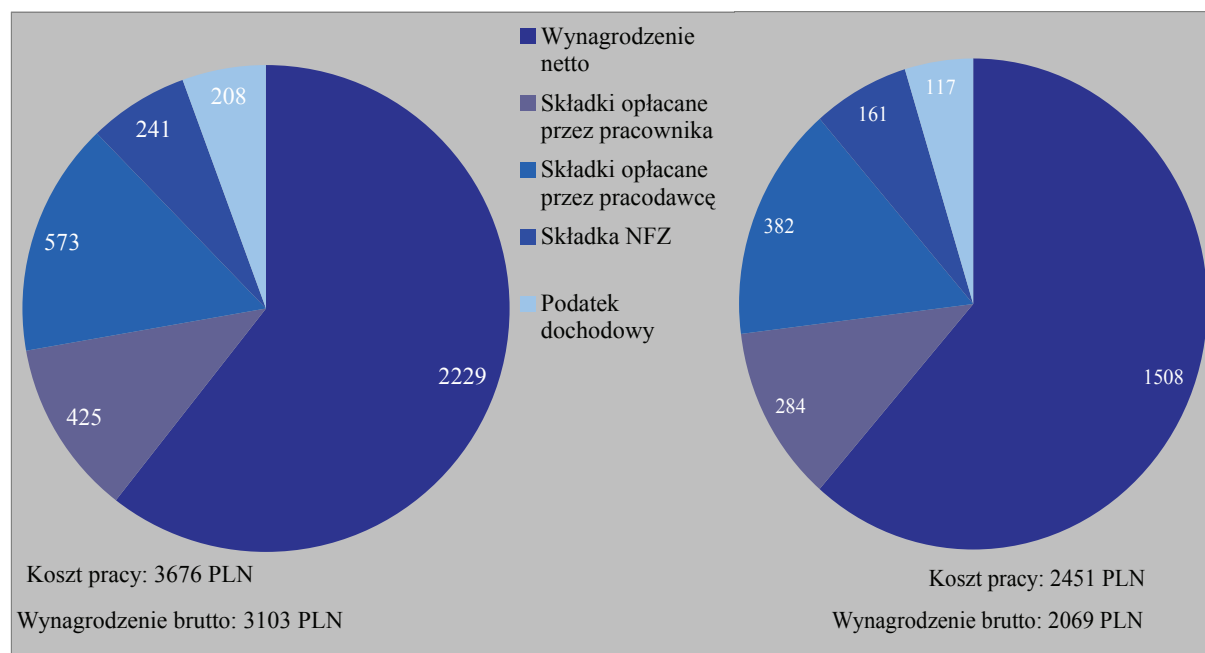
Wprowadzane zmiany spowodowały, iż udział obciążeń podatkowych i parafiskalnych w kosztach pracy (tzw. klin podatkowy) kolejny rok z rzędu uległ redukcji. W Polsce klin podatkowy dla przeciętnego wynagrodzenia wyniósł w 2009 roku 34,0% i zanotował spadek o 0,52 pkt. proc. w stosunku do roku poprzedniego¹⁶. W zestawieniu z państwami naszego regionu kształtuje się on na najniższym poziomie (np. o 3,6 pkt. proc. w najbliższej nam w rankingu Słowacji). Warto również zauważyć, że specyfika klina podatkowego w Polsce (mniej niż proporcjonalny wzrost wraz ze wzrostem uposażeń¹⁷) wskazuje na znaczną skalę opodatkowania również osób o najniższych wynagrodzeniach.

¹⁵ Dz.U.2009.125.1035.

¹⁶ W związku z wprowadzoną od 2008 roku ulgą podatkową przysługującą osobom wychowującym dzieci, klin podatkowy dla małżeństwa z dwójką dzieci, osiągającego dochody na poziomie średniej krajowej, był jeszcze niższy i wyniósł 28,4%.

¹⁷ Zasadniczą część kosztów pracy – obok samego wynagrodzenia netto – stanowią składki na ubezpieczenie społeczne płacone przez pracodawcę i pracownika. Rola podatku dochodowego jest w niższych przedziałach dochodowych nieznaczna.

Wykres 7 Struktura kosztów pracy dla przeciętnego wynagrodzenia oraz 2/3 (przeciętnego wynagrodzenia) w gospodarce narodowej w 2009 r.

Źródło: Opracowanie DAP MG.

Trudna sytuacja gospodarcza obserwowana w 2009 roku spowodowała zmniejszenie presji na płace (i koszty pracy) obserwowane w latach ubiegłych. Tym niemniej sytuacja grup będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, przede wszystkim pracowników niewykwalifikowanych, części osób starszych oraz osób młodych, wchodzących na rynek pracy bez doświadczenia zawodowego, tym razem z powodu osłabienia koniunktury gospodarczej, uległa pogorszeniu. Grupy te, charakteryzujące się niską produktywnością i niskim potencjałem wzrostu, generują relatywnie wyższe koszty pracy, co po części wynika z obecnej konstrukcji systemu ubezpieczeń społecznych. Sytuacja ta jednak może ulegać stopniowej poprawie, przede wszystkim po przezwycięzeniu negatywnych efektów spowolnienia gospodarczego, za sprawą wdrażanych programów zwiększających aktywność zawodową oraz promujących zatrudnianie pracowników należących do ww. grup.

1.6 Finanse publiczne

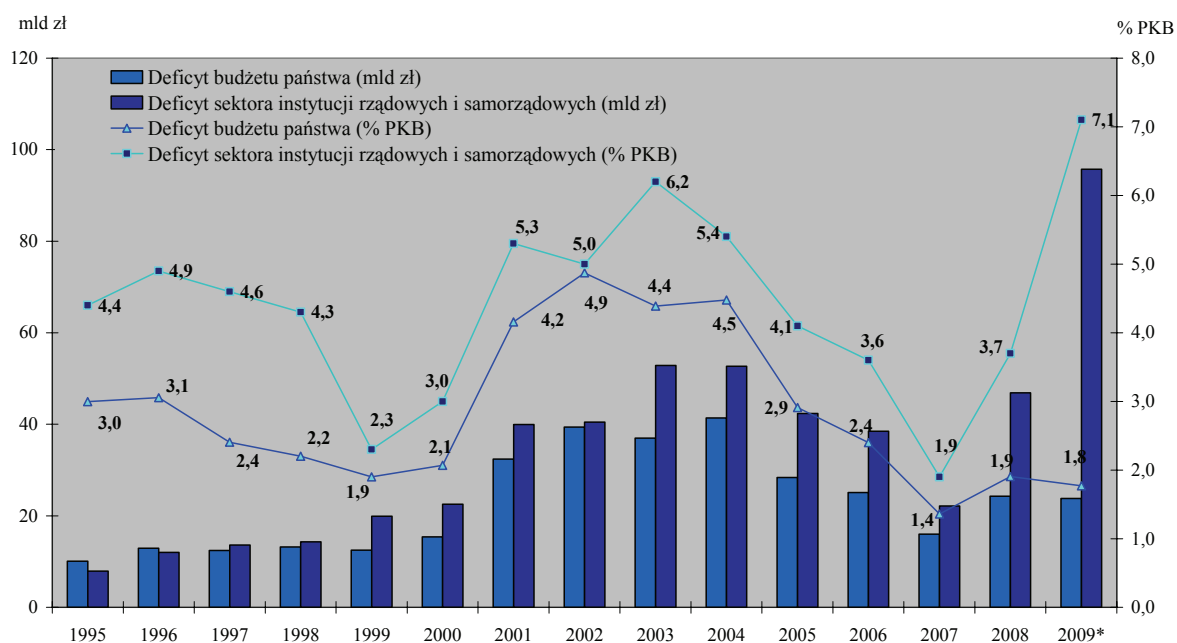
Gwarancja możliwości elastycznego kształtowania wydatków, wzrostu udziału wydatków o charakterze prorozwojowym, przy zapewnieniu stabilnych dochodów budżetowych jest jednym z kluczowych wyzwań polityki fiskalnej. Sytuacja w tym zakresie jest ważna dla sektora przedsiębiorstw nie tylko z punktu widzenia tworzenia zrównoważonego i trwałego otoczenia makroekonomicznego, ale również rosnących potrzeb pożyczkowych państwa. Konieczność finansowania zadłużenia publicznego wiąże się z pozyskiwaniem przez państwo środków z sektora finansowego poprzez zwiększenie sprzedaży papierów skarbowych. Ogranicza to możliwość skorzystania z tych środków przez podmioty gospodarcze. Ponadto oczekiwane przez przedsiębiorstwa wprowadzenie udogodnień podatkowych, które ograniczają wpływy do budżetu, jest trudne do zrealizowania szczególnie w przypadku zwiększonych potrzeb wydatkowania zasobów finansowych budżetu państwa.

Mimo pogłębiającej się od kilkunastu lat tendencji przyrostu **deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych**, w latach 2003–2007 poziom tego wskaźnika znajdował się

w wyraźnym trendzie spadkowym. Stopniowo poprawiają się koniunktura, wynikająca m.in. z akcesji Polski do Unii Europejskiej, pozwoliła na znaczące ograniczenie nierównowagi budżetowej całego sektora finansów publicznych. W 2007 r. jego udział w PKB wyniósł 1,9%.

Odwrocenie pozytywnego trendu nastąpiło w 2008 r. Wraz z nadejściem kryzysu finansowego, przy utrzymującym się wysokim poziomie deficytu strukturalnego budżetu państwa, a co za tym idzie ograniczonych możliwościach efektywnego działania automatycznych stabilizatorów koniunktury, doszło do znaczącego rozwarstwienia między poziomami wydatków i dochodów budżetu centralnego. Wynikiem tego było ukształtowanie się najwyższego na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych na poziomie 95,7 mld zł tj. 7,1% PKB. Należy tu zaznaczyć, że rok 2009 był bardzo niesprzyjający dla minimalizowania kosztów długu publicznego zarówno pod względem sytuacji mikro-, jak i makroekonomicznej. Awersja do ryzyka, wysokie wahania kursów walut – generujące dodatkowe koszty przy obsłudze zadłużenia w walutach obcych – oraz rządowe stymulacyjne pakiety pomocowe w znaczący sposób zdeterminowały przyrost nominalnego zadłużenia w skali globalnej.

Wykres 8 Deficyt budżetu państwa¹⁸ i deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (mld zł i % PKB)

* Szacunki MG na podstawie wstępnych danych GUS

Źródło: Eurostat

¹⁸ W 2004 r. zmianie uległ sposób klasyfikowania w budżecie państwa transferów rekompensujących ubytek składki w FUS. Do 2003 r. transfer z budżetu państwa rekompensujący FUS ubytek składki z tytułu przekazania części składek objętych reformą emerytalną do OFE, finansowany był w formie dotacji z budżetu państwa. Przepisy ustawowe pozwalają na finansowanie kosztów reformy emerytalnej wpływami z prywatyzacji, tj. „spod kreski”. W związku z powyższym od 2004 r. kwota rekompensująca ubytek księgowana jest po stronie rozchodów budżetu państwa, natomiast w FUS pojawiła się nowa pozycja przychodów „refundacja z tytułu przekazania składek do OFE”. Powyższa zmiana wpłynęła bezpośrednio na poziom wydatków budżetu państwa, a tym samym na jego wynik. W związku z tym dane z 2004 r. nie są w pełni porównywalne z latami poprzednimi.

Tabela 9 Dług publiczny (mld zł i % PKB)

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Państwowy dług publiczny	mld zł	302,1	352,4	408,3	431,4	466,6	506,3	527,4	597,8	669,9
	% PKB	38,8	43,6	48,4	46,7	47,5	47,8	44,8	46,9	49,8
Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych	% PKB	37,6	42,2	47,1	45,7	47,1	47,7	45,0	47,1	50,9

* szacunki MF.

Dane w pełni porównywalne począwszy od 2001 r.

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Tabela 10 Struktura wydatków budżetu państwa (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Wydatki zdeterminowane	66,8	73,5	74,9	71,3	72,5	74,3	73,1	72,7
Wydatki elastyczne	33,2	26,5	25,1	28,7	27,5	25,7	26,9	27,3

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Obecna struktura wydatków budżetowych implikuje ograniczoną swobodę rządu w kształtowaniu wielkości deficytu budżetu państwa. Zdecydowaną i ponownie wzrastającą większość wydatków stanowią wydatki zdeterminowane, związane z obsługą długu publicznego, subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego czy wspieraniem funduszy celowych oraz ich dysponentów, szczególnie ZUS i KRUS. Transfery społeczne, określone ramami prawnymi, wymagają zaangażowania dominującej części wydatków w polskim systemie finansów publicznych. W związku z tym, jedynie ograniczoną ich część rząd może przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, aktywne polityki rynku pracy oraz poprawę jakości funkcjonowania służb publicznych.

Ramka 2 Program konwergencji – Aktualizacja 2009

8 lutego 2010 roku Rada Ministrów zaakceptowała Program Konwergencji – Aktualizacja 2009. Priorytetem polityki gospodarczej rządu jest stworzenie warunków do szybkiego wzrostu gospodarczego, przy ograniczeniu wpływu na gospodarkę negatywnych skutków kryzysu. Działania rządu skierowane będą na obniżanie obciążeń fiskalnych, a także zmianę struktury wydatków i wzrost efektywności wydatkowania środków. Ponadto realizowane będą działania zmierzające do przyspieszenia prywatyzacji i liberalizacji gospodarki oraz wzrostu aktywizacji zawodowej. Priorytetem średniookresowej strategii rządu jest spełnienie warunków niezbędnych do przyjęcia euro.

Polska przedstawiła Komisji Europejskiej Program Konwergencji – Aktualizacja 2009, prezentujący trzyletnią perspektywę rozwoju gospodarczego kraju. Zgodnie z najnowszymi prognozami, utrzymanie spadkowej tendencji relacji deficytu do PKB umożliwi osiągnięcie po 2012 r. średniookresowego celu budżetowego (MTO, -1%PKB).

Celem strategii zarządzania długiem w latach 2010–2012 będzie minimalizacja kosztów obsługi długu w długim horyzoncie czasu przy przyjętych ograniczeniach co do poziomu: ryzyka refinansowania, ryzyka kursowego, ryzyka stopy procentowej, ryzyka płynności budżetu państwa, pozostałych rodzajów ryzyka (w szczególności kredytowego i operacyjnego) oraz rozkładu kosztów obsługi długu w czasie.

Szacowany poziom deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB w latach 2010–2012, wynosi odpowiednio: 6,9%PKB; 5,9%PKB; 2,9%PKB. Oszacowany wg tej samej metodologii dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w latach 2010–2012 kształtować się będzie odpowiednio na poziomie: 53,1%PKB; 56,3%PKB; 55,8%PKB.

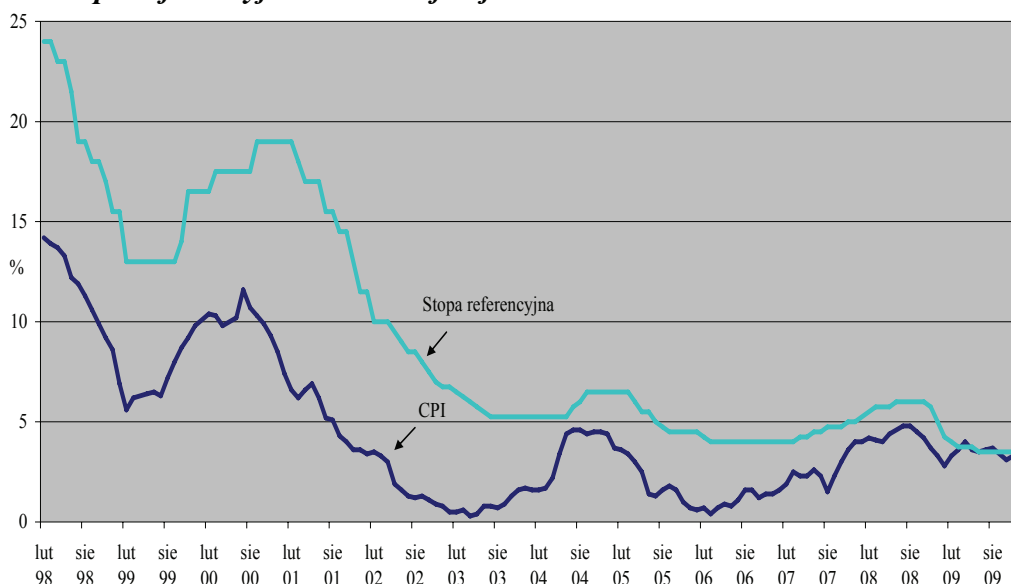
Zgodnie z notyfikacją fiskalną „marzec 2010” deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2009 r. wyniósł 7,1% PKB, natomiast dług ukształtował się na poziomie 50,9% PKB.

1.7 Inflacja i polityka pieniężna

Wśród czynników charakteryzujących otoczenie przedsiębiorstw jednym z ważniejszych pozostaje stabilność cen oraz koszt pozyskania pieniądza. Wpływają one bowiem na decyzje przedsiębiorców dotyczące wielkości produkcji, a co za tym idzie także zatrudnienia i nakładów inwestycyjnych. Na przebieg procesów inflacyjnych wpływają jednak różne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Podczas, gdy pierwsze w zdecydowanej większości znajdują się pod wpływem władz monetarnych, to oddziaływanie na przebieg drugich jest bardzo ograniczone. Problemem pozostaje także rozpoznanie ich charakteru oraz intensywności oddziaływania. **W 2009 roku na przebieg procesów inflacyjnych wpływały w przeważającej mierze czynniki wewnętrzne w postaci regulacji cen oraz zewnętrzne związane z globalizacją.**

W roku 2009 inflacja nie stwarzała zagrożenia dla prowadzenia działalności gospodarczej. Jednocześnie mimo wysokiej bazy z roku poprzedniego oraz ograniczenia podaży pieniądza w związku z awersją do ryzyka – będącą skutkiem globalnego kryzysu finansowego – inflacja utrzymywała się na wysokim poziomie. W efekcie średnioroczna inflacja na poziomie 3,5% była wyższa od oczekiwań, celu inflacyjnego NBP oraz od poziomu założonego w ustawie budżetowej. W kierunku jej wzrostu oddziaływały przede wszystkim wyższe ceny towarów importowanych (silna deprecjacja złotego), a także wzrost cen regulowanych oraz akcyzy na alkohol i wyroby tytoniowe w pierwszej połowie roku. Zarówno spowolnienie przyrostu popytu krajowego w skali roku, jak i spadek presji płacowej, towarzyszące ograniczeniu zatrudnienia, nie były w stanie w znaczącym stopniu skompensować wzrostu poziomu wskaźnika cen dóbr i usług konsumpcyjnych. Wymusiło to konieczność dostosowania ze strony polskiej gospodarki, a więc także i przedsiębiorstw.

Wykres 9 Stopa referencyjna NBP a inflacja

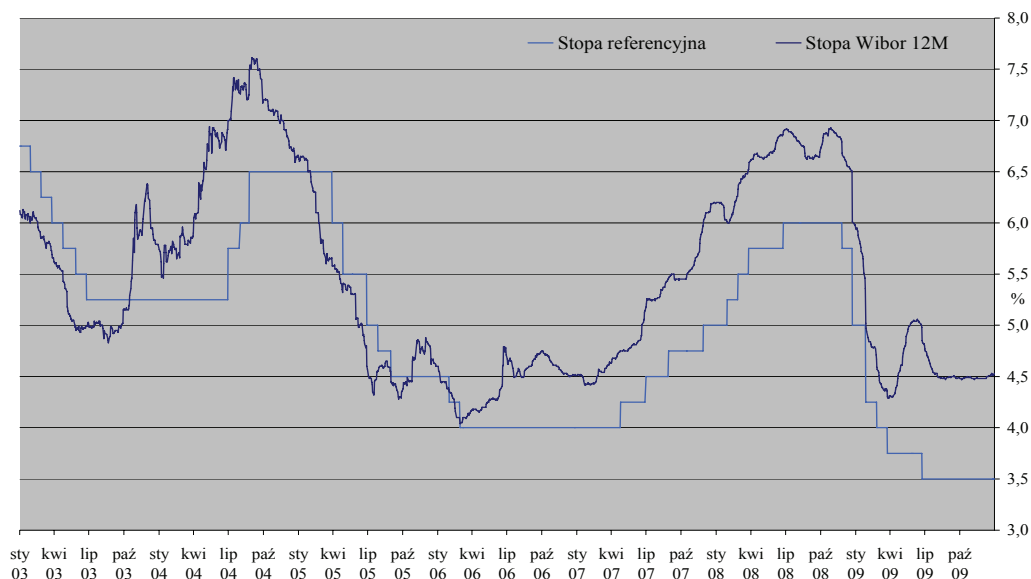

Źródło: NBP.

Główną determinantą kształtowania sytuacji na rynku pieniężnym w Polsce w 2009 roku był globalny kryzys finansowy. Niosąc za sobą groźbę zmaterializowania szerokiego spektrum niepewności oraz ryzyka bezpośrednio związanych z kształtowaniem się koniunktury w kraju i zagranicą, skutecznie ograniczył on popyt na produkcję krajową. Wynikające z tego znaczące spowolnienie działalności przedsiębiorstw, którego efektem był m.in. wzrost

bezrobocia oraz spadek zatrudnienia, skutkowały rozluźnieniem polityki pieniężnej ukierunkowanym na pobudzenie aktywności podmiotów gospodarczych. Instrumenty charakterystyczne dla ekspansji monetarnej wykorzystywane były głównie w pierwszej połowie 2009 r., tj. w okresie uznawanym za kulminacyjny z punktu widzenia kosztów powstałych w związku z globalnym kryzysem finansowym. Wtedy to Rada Polityki Pieniężnej czterokrotnie obniżyła stopy procentowe (łącznie o 150 punktów bazowych). W drugim półroczu RPP nie zmieniała podstawowych stóp procentowych uznając dotychczas dokonane zmiany za wystarczające, a tym samym sprzyjające powrotowi polskiej gospodarki na ścieżkę potencjalnego tempa wzrostu.

Wykres 10 Kształtowanie się indeksu WIBOR 12 M i stopy referencyjnej

Źródło: NBP.

Poprzez kształtowanie stopy procentowej bank centralny pośrednio oddziałuje na wysokość oprocentowania kredytów i depozytów w bankach komercyjnych. Na koniec 2009 roku średnie oprocentowanie złotych kredytów dla przedsiębiorstw spadło z 7,2% na koniec 2008 r. do 6,1%, zgodnie z nową metodyką EBC. We wszystkich segmentach rynku kredytowego doszło do silnego ograniczenia podaży kredytu. Banki silnie zaostrzyły kryteria udzielania wszystkich rodzajów kredytu oraz podniosły marże kredytowe. W przypadku kredytów dla przedsiębiorstw banki wymagały wyższego poziomu zabezpieczenia. Takie zmiany w polityce kredytowej wynikały z bardzo wysokiej niepewności co do przyszłego stanu koniunktury, utrudniającej poprawną wycenę ryzyka kredytowego. Dodatkowo wiele banków musiało ograniczyć tempo wzrostu akcji kredytowej ze względu na nasilające się ograniczenia kapitałowe.

2. CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW¹⁹

2.1 Liczba i struktura polskich przedsiębiorstw²⁰

Na koniec 2009 roku w systemie REGON zarejestrowanych było 3.742,7 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa w rolnictwie), i było to o 14 tys. mniej niż na koniec roku 2008²¹. Spośród zarejestrowanych podmiotów 120,5 tys. należało do sektora publicznego (o 3,2% mniej niż w roku 2008), zaś 3.622,2 tys. do sektora prywatnego (spadek liczby podmiotów o 0,3%). Zaobserwowano wzrost liczby spółek handlowych oraz fundacji, spadek zaś liczby zarejestrowanych spółek cywilnych, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, spółdzielni oraz przedsiębiorstw państwowych.

Mikroprzedsiębiorstwa czyli firmy zatrudniające od 0 do 9 pracowników stanowią zdecydowaną większość **przedsiębiorstw aktywnych**, a więc faktycznie prowadzących działalność gospodarczą. W 2008 roku ich liczba wyniosła 1 787 tys. co stanowiło 96% ogółu aktywnych przedsiębiorstw. Firmy małe (od 10 do 49 pracowników) to 3% firm (54,9 tys. podmiotów), zaś niecały procent (16,3 tys.) stanowią firmy średnie (od 50 do 249 pracowników). Znikomą część ogółu liczby firm (0,2%) stanowią przedsiębiorstwa duże (zatrudniające co najmniej 250 pracowników). W 2008 roku było ich 3,2 tys.

W porównaniu do struktury firm działających w UE-27, uwagę zwraca ponad dwukrotnie większy w UE odsetek firm małych (7%), dość zbliżony udział firm średnich (1,1%) oraz identyczny odsetek firm dużych (0,2%). W konsekwencji wyraźnie mniejszy niż w Polsce jest udział firm mikro (91,8%)²². Może to wskazywać na pewne strukturalne problemy mikroprzedsiębiorstw w Polsce, które utrudniają części z nich przechodzenie na wyższy stopień rozwoju (zwiększenie rozmiaru ponad 9 zatrudnionych).

Najwyższa liczba przedsiębiorstw aktywnych w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców występuje w województwie zachodniopomorskim (63 firmy) oraz pomorskim (58 firm). Województwo mazowieckie znalazło się pod tym względem na trzecim miejscu. Najgorzej pod tym względem wypada województwo lubelskie oraz podkarpackie (odpowiednio 33 i 36 firm na tysiąc mieszkańców).

2.1.1. Podmioty nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane

W 2009 roku liczba nowo zarejestrowanych podmiotów wyniosła 349,6 tys., a więc najwięcej od 2000 roku. W porównaniu z rokiem 2008 liczba nowo zarejestrowanych podmiotów wzrosła o 10%, przy czym najwyższą dynamikę zaobserwowano wśród spółek z o.o. (wzrost o 15%), w przypadku spółek cywilnych doszło do spadku (o 17%).

¹⁹ Dane szczegółowe (tablice) do tego rozdziału (w zakresie podrozdziałów 2.1–2.4) zawarto w **Aneksie**.

²⁰ Dane według klasyfikacji PKD 2004.

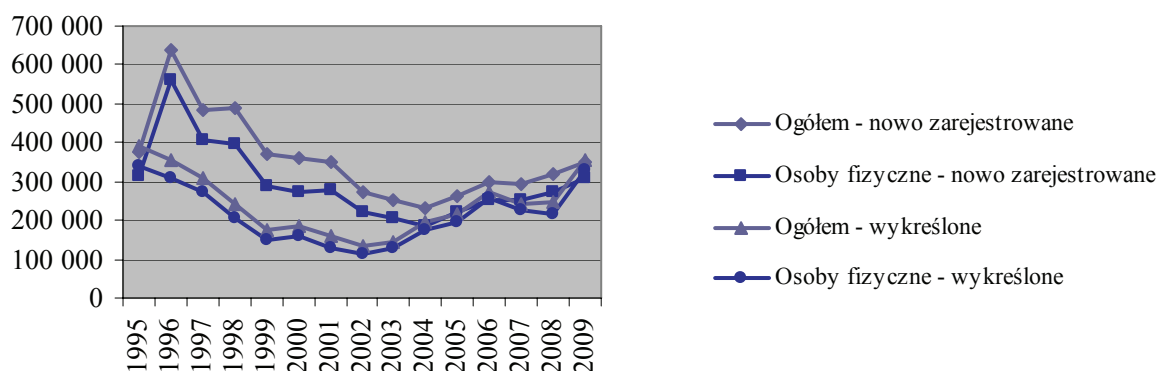
²¹ Należy mieć na uwadze, że stan rejestru REGON nie jest dobrym wskaźnikiem skali przedsiębiorczości w Polsce – tylko około 50% podmiotów zarejestrowanych w systemie rzeczywiście prowadzi działalność gospodarczą. Dane dot. przedsiębiorstw „aktywnych” prezentowane przez GUS pojawiają się z ponad rocznym opóźnieniem.

²² Dane Eurostat za 2004 r. dla UE-27.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów wzrosła w większości sekcji – najbardziej w *górnictwie* (o 40%), *hotelarstwie*, oraz *rybactwie*. Spadek w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów wystąpił natomiast w *budownictwie* oraz *pośrednictwie finansowym*.

W 2009 roku znacząco wzrosła (z 245 do 357 tys.) liczba podmiotów wyrejestrowanych, co było skutkiem m.in. wprowadzenia nowej klasyfikacji PKD 2007 i wynikającej z tego aktualizacji rejestru REGON. Na wzrost liczby wyrejestrowanych podmiotów wpływ mogło mieć również spowolnienie gospodarcze, skutkujące m.in. poważnymi problemami części przedsiębiorstw z zachowaniem płynności²³.

Wykres 11 Podmioty nowo zarejestrowane i wykreślone z rejestru REGON²⁴

Źródło: GUS: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2009 roku.

Liczba wyrejestrowanych podmiotów w województwie łódzkim w 2009 roku była dwuipółkrotnie wyższa niż w roku 2008. Również w kujawsko-pomorskim oraz mazowieckim wzrost liczby wyrejestrowanych podmiotów był znaczący. Natomiast w województwach: lubuskim, małopolskim oraz pomorskim spadła liczba wyrejestrowanych podmiotów.

Sekcje, w których wzrost liczby wyrejestrowanych podmiotów był największy to: *pośrednictwo finansowe*, *ochrona zdrowia*, *rolnictwo*, *łowiectwo i leśnictwo* oraz *budownictwo*. Jedynie w sekcji *edukacja* nastąpił spadek w liczbie wyrejestrowanych podmiotów.

²³ Wykreślenie z rejestru należy odróżnić od kwestii upadłości. Według raportu grupy Euler Hermes z lutego 2010 r., w 2009 roku polskie sądy ogłosiły upadłość 673 przedsiębiorstw i było to o 58% więcej niż w roku 2008. W 2009 roku wartość obrotu w bankrutujących firmach znacznie przewyższała sumę z roku 2008. Autorzy raportu wskazują, że firmy małe w porównaniu z dużymi są bardziej elastyczne w radzeniu sobie z sytuacjami kryzysowymi, z drugiej jednak strony często nie mają odpowiedniego zabezpieczenia w postaci wystarczającego majątku. Taka sytuacja może prowadzić do niemożności uzyskania przez mniejsze firmy pożyczek koniecznych do podtrzymania płynności, a tym samym do jej bankructwa. Oczekiwania firmy Euler Hermes odnośnie liczby upadłości w 2010 nie są zbyt optymistyczne. Firma przewiduje, że liczba upadłości może sięgnąć nawet około 1500.

²⁴ Liczba podmiotów wyrejestrowanych obejmuje także wykreślenia dokonane na podstawie ankiety aktualizacyjnej związanej z wprowadzeniem klasyfikacji PKD 2007.

2.2 Sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw²⁵

W 2009 roku przedsiębiorstwa musiały zmierzyć się ze znacznymi trudnościami – zmniejszeniem popytu, utrudnieniami w dostępie do finansowania zewnętrznego, czy też ogólną niepewnością na rynkach międzynarodowych. Pomimo tego, zdołały nieznacznie zwiększyć przychody, a nawet wypracować większy zysk niż w roku 2008. Zysku firmy nie przeznaczały jednak na zwiększenie majątku trwałego (wartość nakładów inwestycyjnych była niższa niż w roku poprzednim), lecz na zmniejszenie zadłużenia (zobowiązań krótkookresowych), czy też inwestycje krótkoterminowe (na rynkach finansowych).

W obliczu kryzysu przedsiębiorcy musieli sprostać wyzwaniu – ciąć koszty, przeorganizować działania, określać nowe cele. Bezspornie w przypadku wielu firm trudno dziś mówić o stabilnej sytuacji czy dynamicznym rozwoju, jakimi mogły się poszczycić w czasie dobrej koniunktury. Ale część branż wdrażając programy oszczędnościowe zapanowała nad kosztami, wzmocniła się osiągając całkiem dobre wyniki finansowe.

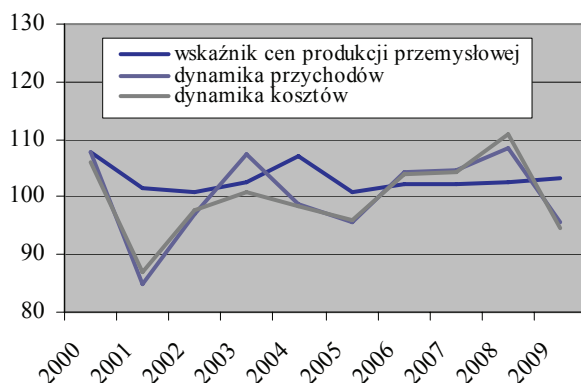
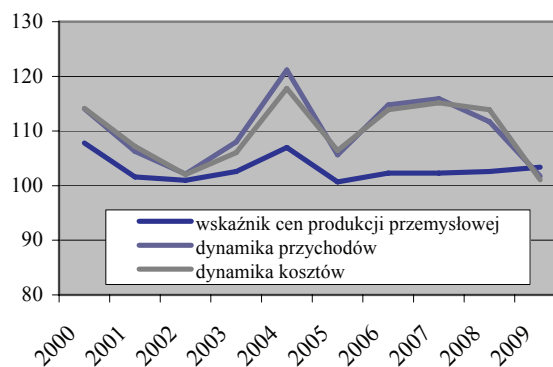
2.2.1. Sytuacja finansowa podmiotów gospodarczych

Przychody i koszty

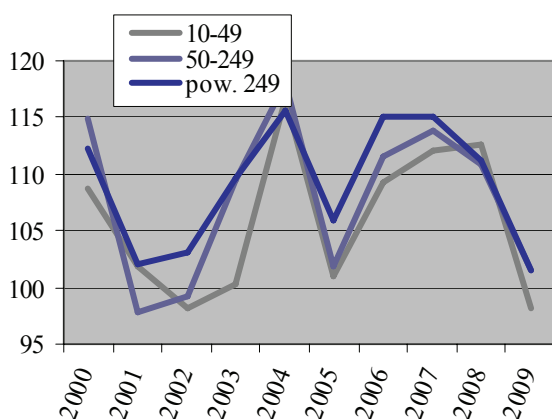
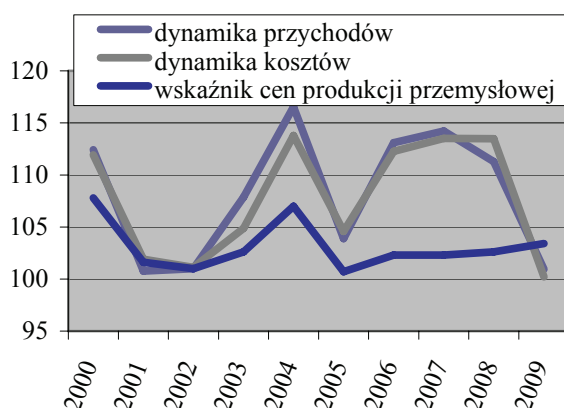
Przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 9 pracowników w 2009 roku odnotowały nieznaczny wzrost przychodów z całokształtu działalności (o 1%, z 2 300 do 2 322 mld zł), koszty natomiast pozostały praktycznie na poziomie z roku 2008. W przypadku przedsiębiorstw sektora publicznego zarówno przychody, jak i koszty uległy zmniejszeniu, w firmach sektora prywatnego obie pozycje rosły. Wzrost przychodów odnotowały firmy duże (zatrudniające powyżej 249 pracowników) oraz średnie (od 50 do 249 zatrudnionych). W obu przypadkach wzrost wyniósł 1,5%. W grupie firm małych (od 10 do 49 pracowników) nastąpił natomiast spadek przychodów (o 1,8%).

Najwyższą dynamikę przychodów zaobserwowano w usługach (w szczególności sekcje *działalność profesjonalna, naukowa i techniczna*, oraz *opieka zdrowotna i pomoc społeczna* i *działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją*). Natomiast w *przetwórstwie przemysłowym*, *górnictwie*, *transporcie* oraz *handlu* przychody były niższe niż w roku 2008. Koszty z całokształtu działalności spadły natomiast w *transporcie*, *przetwórstwie przemysłowym* oraz *górnictwie*.

²⁵ W grupie przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe (z wyłączeniem banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, instytucji ubezpieczeniowych, biur i domów maklerskich, towarzystw i funduszy inwestycyjnych oraz towarzystw funduszy emerytalnych), w których liczba pracujących wynosi powyżej 9 pracowników. Dane prezentowane według klasyfikacji PKD 2007.

Wykres 12 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora publicznego**Wykres 13 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora prywatnego**

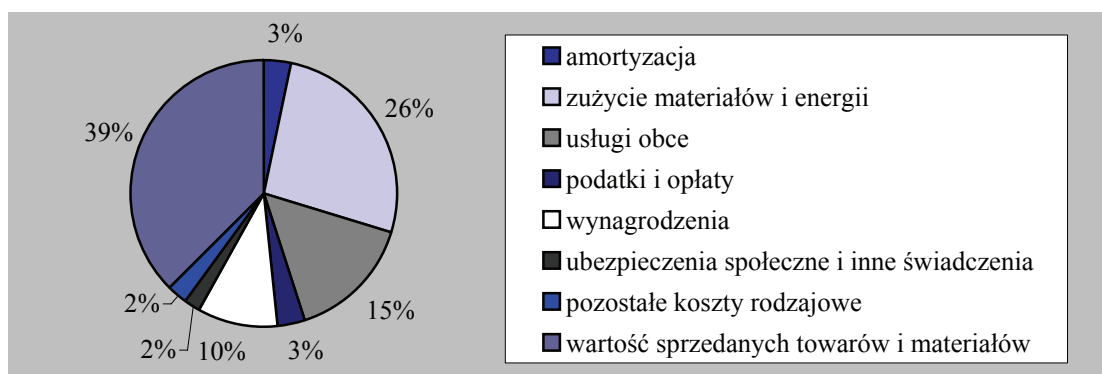
Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych PONTINFO na bazie F-02 (2000–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2009).

Wykres 14 Porównanie dynamiki przychodów przedsiębiorstw według liczby pracujących**Wykres 15 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw o liczbie pracujących pow. 9 osób**

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych PONTINFO na bazie F-02 (2000–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2009).

Koszty w układzie rodzajowym

Struktura kosztów działalności operacyjnej w 2009 roku była niemalże identyczna jak w roku poprzednim. Nieznacznie wzrósł udział kosztów energii (z 1,7% do 1,9%), spadł udział kosztów zużycia materiałów i energii (w 2008 27,3%, zaś w 2009 26,3%), co świadczy o coraz mniejszej materiałochłonności gospodarki.

Wykres 16 Struktura kosztów w przedsiębiorstwach w układzie rodzajowym

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie CISG na bazie F-01(2009).

Wyniki finansowe

Pomimo dużo niższej niż rok wcześniej dynamiki przychodów, wynik finansowy w przedsiębiorstwach uległ zwiększeniu, co było wynikiem niskiego wzrostu kosztów (jedynie w przedsiębiorstwach małych wynik finansowy uległ obniżeniu). Również nadwyżka finansowa w przedsiębiorstwach była wyższa niż w latach poprzednich (wzrost o 11,4%, z 170,9 do 190,5 mld zł).

Wśród przedsiębiorstw sektora publicznego wynik finansowy brutto wzrósł o blisko 3 mld zł (z 10,8 do 13,7 mld zł), zaś w grupie przedsiębiorstw z sektora prywatnego wzrost wyniósł 14 mld zł. W efekcie odnotowano wyższe stopę zysku brutto, a także stopę rentowności aktywów (zarówno wśród firm sektora publicznego, jak i prywatnego). Wynik finansowy netto rósł w podobnym tempie, jak brutto.

Podobnie jak w roku poprzednim obserwowano zróżnicowanie dynamiki wyniku finansowego brutto pomiędzy różnymi sektorami gospodarki. W *transporcie* wzrósł on czterokrotnie, w *rolnictwie* oraz *wytwarzaniu energii* dwukrotnie. Z kolei w *górnictwie* wynik finansowy brutto spadł o blisko 40%, w *handlu* o 13% zaś w *budownictwie* o 6%. Podobnie jak w roku poprzednim wśród przedsiębiorstw sektora prywatnego spadł udział jednostek rentownych (z 78,1 do 77,3).

Zobowiązania i płynność finansowa

W odróżnieniu do roku 2008, który był okresem znaczącego wzrostu poziomu zobowiązań w przedsiębiorstwach (zarówno krótko- jak i długoterminowych), w 2009 roku poziom zobowiązań w przedsiębiorstwach wzrósł tylko nieznacznie. Na wzrost ten składało się zwiększenie zobowiązań długoterminowych o 5% (z 237 do 248 mld zł) i spadek o 2% zobowiązań krótkoterminowych (z 533 do 522 mld zł). Przedsiębiorstwa zwiększyły ponadto o 11% rezerwy na zobowiązania (z 64 do 71 mld zł), nastąpił również wzrost rozliczeń międzyokresowych.

Relacja zobowiązań do wielkości aktywów była w przedsiębiorstwach nieco niższa niż w roku poprzednim (w grupie firm średnich pozostała na niezmiennym poziomie). Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku relacji zobowiązań do kapitału własnego. Przedsiębiorstwa poprawiły również wskaźniki charakteryzujące płynność finansową – są one wyższe niż w poprzednich latach, co wynika ze wzrostu inwestycji krótkoterminowych.

Działalność eksportowa

Przychody przedsiębiorstw ze sprzedaży na eksport wzrosły w 2009 roku w ujęciu nominalnym o 1,6% (podobnie jak w roku poprzednim). W grupie firm średnich przychody z eksportu wzrosły o 7%, wśród małych spadły, zaś w grupie firm dużych nie uległy zmianie. Przychody z eksportu w sekcji *działalność finansowa i ubezpieczeniowa* wzrosły ponad pięciokrotnie, wysoką dynamikę sprzedaży eksportowej odnotowano również w *rolnictwie, wytwarzaniu energii, działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości*, oraz w *handlu*.

Aktywność inwestycyjna

Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach wyniosła w 2009 roku 118 mld zł – mniej o 11% w stosunku do roku 2008 (a także mniej niż w 2007 r.), przy czym spadki wahały się od 10% w firmach dużych do 12% w małych i średnich. Tak więc wydaje się, że firmy, pomimo wzrostu nadwyżki finansowej, dosyć zachowawczo podeszły do inwestycji i wypracowane środki wołały przeznaczyć na zmniejszenie zobowiązań krótkoterminowych, a także na krótkoterminowe inwestycje (głównie w aktywa finansowe). Ocena racjonalności takich działań wydaje się niejednoznaczna. Jeśli firmy oczekują wolniejszego tempa wzrostu gospodarczego w ciągu kilku nadchodzących lat, to być może decydują się na bardziej zachowawczą strategię, chcąc uniknąć przeinwestowania. Może to jednak prowadzić do przyszłych problemów z zaspokojeniem popytu, jeśli okaże się on większy niż przewidywany przez firmy decydujące się na bardziej zachowawcze strategie inwestowania.

Pracujący

Liczba pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 pracowników po raz pierwszy od 2003 roku spadła w porównaniu z rokiem poprzednim i wyniosła 4,9 mln osób. Spadek ten (o 1,8%) wynikał ze znacznej redukcji liczby zatrudnionych w przedsiębiorstwach dużych – o ponad 140 tys. osób (o 5,1%). W firmach małych oraz średnich liczba pracujących była wyższa niż w roku 2008 o ponad 2%. W roku 2009 we wszystkich grupach firm przeciętna liczba pracujących przypadająca na jedno przedsiębiorstwo była niższa niż w roku 2008 (w przypadku firm małych i średnich dynamika wzrostu liczby przedsiębiorstw była wyższa niż liczby pracujących).

Największy spadek liczby pracujących (o 7%, z 1 893 tys. do 1 761 tys. osób) miał miejsce w przetwórstwie przemysłowym. Liczba pracujących zmniejszyła się również w działalności finansowej, działalności związanej z obsługą nieruchomości, wytwarzaniu energii, górnictwie, rolnictwie oraz w transporcie. W pozostałych sekcjach liczba pracujących wzrosła.

2.3 Analiza sektora mikroprzedsiębiorstw w 2008 r. – na tle pozostałych firm²⁶

2.3.1. Zatrudnienie i wynagrodzenia

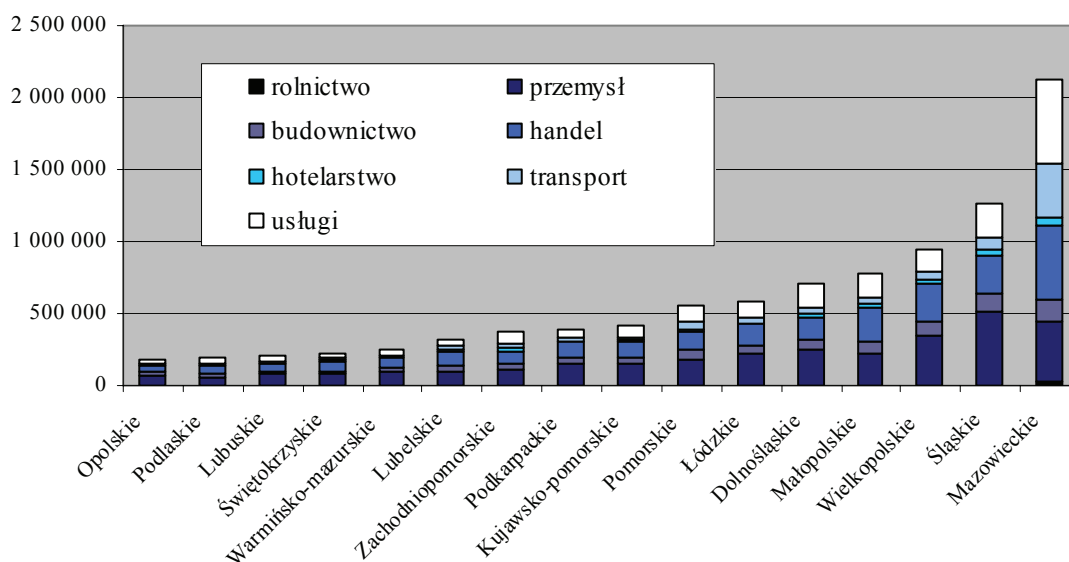
Liczba pracujących w całym sektorze przedsiębiorstw wyniosła w 2008 r. 9,5 mln osób (w porównaniu z rokiem 2007 nastąpił wzrost liczby pracujących o 500 tys.). W mikroprzedsiębiorstwach pracowało 40% osób, w firmach małych 12%, średnich 18%, zaś 30% w firmach dużych. Przeciętna liczba zatrudnionych wyniosła blisko 6,9 mln osób. Co piąty zatrudniony pracował w mikroprzedsiębiorstwach, 16% w firmach małych, zaś co czwarty

²⁶ W oparciu o dane z publikacji *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r.*, GUS, Warszawa, luty 2010 r. Klasyfikacja PKD 2004. Przedstawione informacje dotyczą 2008 r., gdyż dane dotyczące sektora mikroprzedsiębiorstw ukazują się z ponadrocznym opóźnieniem.

w średnich. Największa część spośród zatrudnionych (ponad 39%) pracowała w firmach dużych.

W województwie mazowieckim pracowało 22,3% spośród liczby pracujących – było to mniej więcej tyle ile w ośmiu województwach o najmniejszej liczbie pracujących (pomimo faktu, iż w województwach tych mieszka dwa razy więcej ludzi niż w województwie mazowieckim). W ujęciu zarówno bezwzględnym jak i względnym najbardziej uprzemysłowionym województwem jest śląskie, gdzie w przemyśle pracowało ponad 500 tys. osób (40% ogółu pracujących w tym województwie). Najniższy odsetek pracujących w przemyśle występuje w mazowieckim, w którym najwięcej osób pracuje w branżach usługowych. Z kolei w słabiej rozwiniętych województwach, jak podlaskie czy lubelskie, relatywnie duża część osób pracuje w handlu (po ponad 30% pracujących).

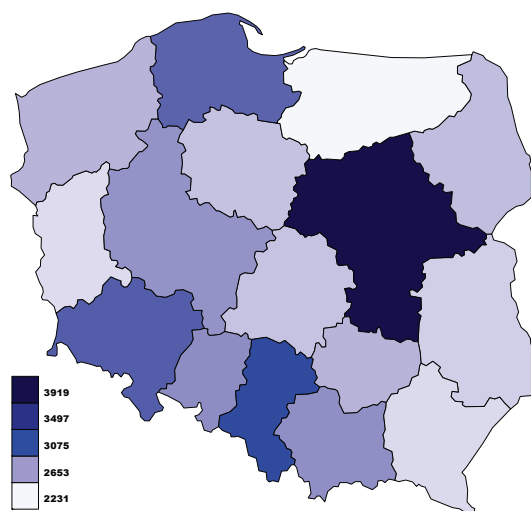
Wykres 17 Struktura liczby pracujących w województwach według rodzajów prowadzonej działalności.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie "Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r." GUS.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie na jednego zatrudnionego w 2008 roku wyniosło 3 tys. zł i było to o blisko 300 zł więcej niż w roku poprzednim. Płace rosły we wszystkich grupach firm równomiernie. Wciąż utrzymuje się dysproporcja pomiędzy wynagrodzeniem w firmach dużych (w 2008 roku było to przeciętnie 3 715 zł), a mikro-przedsiębiorstwami w których płaca wynosiła 1726 zł. Jak pokazuje wykres obok duże różnice w płacach występują również w ujęciu regionalnym. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w województwie warmińsko-mazurskim było bowiem prawie o połowę niższe niż w mazowieckim.

Wykres 18 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach w 2008 roku (w zł).

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie "Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r." GUS.

2.3.2. Przychody, koszty i nakłady inwestycyjne

W 2008 roku po raz pierwszy przychody ogółem w przedsiębiorstwach przekroczyły kwotę 3 bln zł (podobnie jak koszty). Największy udział w przychodach miały przedsiębiorstwa duże (prawie 41%), mikro-przedsiębiorstwa wypracowały zaś czwartą część przychodów.

Zysk brutto wyniósł blisko 265 mld zł i był większy niż rok wcześniej o 12 mld zł. Całość wzrostu zysku wypracowały małe przedsiębiorstwa (zatrudniające do 49 pracowników), bowiem w firmach średnich oraz dużych zysk był niższy niż w roku 2007. W efekcie na mikro-przedsiębiorstwa przypadła prawie połowa wartości zysku brutto.

Choć w skali całej gospodarki duże przedsiębiorstwa wypracowały największą część przychodów, w niektórych sekcjach dominowały mikro-przedsiębiorstwa. Sytuacja taka miała miejsce w *pośrednictwie finansowym*, gdzie najmniejsze firmy uzyskały trzy czwarte przychodów. Również w *obsłudze nieruchomości, hotelarstwie*, a także w *budownictwie, handlu, edukacji* oraz *ochronie zdrowia* ich przychody były wyższe niż pozostałych grup firm. Duże firmy natomiast wyraźnie dominowały w *przemśle*, uzyskując w tej sekcji dwie trzecie przychodów ogółem.

Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach wyniosły w 2008 roku ponad 160 mld zł (było to o ok. 16 mld zł więcej niż w roku poprzednim). W porównaniu z 2007 r. najsilniej nakłady wzrosły w firmach małych (20,1%) i dużych (15,3%). W mikroprzedsiębiorstwach nakłady inwestycyjne zwiększyły się o 11,1%, natomiast w firmach średnich ich wzrost był znikomy (0,5%). Udział przedsiębiorstw z województwa mazowieckiego w nakładach inwestycyjnych ogółem wyniósł 30%.

2.4 Innowacyjność polskich przedsiębiorstw

Zdolność gospodarki do tworzenia i adaptacji innowacji jest jednym z głównych czynników wpływających na jej konkurencyjność, zwłaszcza w długim okresie. Innowacje wywierają wielopłaszczyznowy wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw – od zwiększania przychodów ze sprzedaży i udziału w rynku, po wzrost wydajności i efektywności. Podejmowana przez przedsiębiorców, z różnych przyczyn, działalność innowacyjna, jest uzależniona od zasobów wiedzy danego podmiotu, wykorzystywanej technologii, stylu zarządzania, zasobów ludzkich i finansowych.

Przedsiębiorstwa w Polsce przeznaczają coraz więcej nakładów na innowacje. W 2008 r. nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych wyniosły 24,3mld zł²⁷, co oznaczało wzrost, w ujęciu nominalnym, o 20,0% r/r.

Wzrost nakładów ogółem na działalność innowacyjną odbywał się w ostatnim czasie przy bardzo nieznacznym zwiększeniu udziału podmiotów angażujących się w tę działalność. Udział przedsiębiorstw (o liczbie pracujących powyżej 49 osób), które prowadziły działalność innowacyjną (tzn. poniosły nakłady na tę działalność) wyniósł w 2008 r. 31,9% i wzrósł w porównaniu do 2007 r., kiedy wartość tego wskaźnika wyniosła 31,8%. Udział przedsiębiorstw (o liczbie pracujących powyżej 49 osób) innowacyjnych w przemyśle, tzn. tych, które wprowadziły nowe lub istotnie ulepszone produkty i/lub procesy, w latach 2006–2008 wyniósł 37,7% ogółu przedsiębiorstw²⁸ i był o 1 pkt proc. wyższy niż w latach 2005–2007.

Za niepokojące, w świetle postulatów zacieśniania współpracy między sektorem nauki a przedsiębiorstwami, należy uznać zmniejszenie się odsetka przedsiębiorstw, które współpracowały z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami w zakresie działalności innowacyjnej. W latach 2006–2008 wyniósł on 19,6%, a więc w porównaniu z latami 2005–2007 spadł o 1,4 pkt. proc.

W 2008 r. nie nastąpiły istotniejsze zmiany w strukturze produkcji sprzedanej przedsiębiorstw według poziomów techniki. Odnotować jednak należy spadek łącznego udziału wyrobów wysokiej i średnio-wysokiej techniki z 31,5% w roku 2007 do 31,1% w 2008 r., przy jednoczesnym wzroście udziału wyrobów średnio-niskiej i niskiej techniki z 68,5% w roku 2007 do 68,9% w 2008 r.

W Polsce udział środków budżetowych w nakładach ogółem przeznaczonych na działalność B+R wynosił w 2008 r. 56,1% (w 2007 r. 58,5%, w 2006 r. 57,5%, w 2005 r. 57,7%, w 2004 r. 61,7%, w 2003 r. 62,7%, w 2002 r. 61,9%²⁹). Był on zdecydowanie wyższy niż przeciętnie w krajach OECD, gdzie udział tych środków wynosił w 2004 r. 29,5% a w krajach UE-25 35,3%. Potwierdza to, że wysoki udział środków budżetowych w finansowaniu działalności B+R jest cechą krajów słabiej rozwiniętych.

W Polsce mamy do czynienia ze stosunkowo niskim udziałem środków podmiotów gospodarczych w nakładach ogółem przeznaczonych na działalność B+R, chociaż sytuacja uległa poprawie w 2008 r., kiedy wskaźnik ten wyniósł 26,6% i był wyższy od analogicznego wskaźnika w 2007 r. (24,5%), 2006 r. (25,1%) oraz 2005 r. (26,0%). Według najbardziej

²⁷ W przemyśle (sekcje C, D i E według PKD 2004), podmioty o liczbie pracujących pow. 49.

²⁸ Dane GUS.

²⁹ Dane GUS.

aktualnych dostępnych danych, w 2005 r. udział środków podmiotów gospodarczych wynosił przeciętnie w krajach OECD 62,7%, a w krajach UE – 54,1%. Odwrotnie niż w przypadku środków budżetowych, niski udział środków podmiotów gospodarczych w nakładach ogółem przeznaczonych na działalność B+R jest cechą krajów słabiej rozwiniętych.

Ważnymi miarami procesów innowacyjnych są wskaźniki dotyczące ochrony własności przemysłowej. Liczba wynalazków zgłoszonych do ochrony patentowej w Urzędzie Patentowym RP przez tzw. rezydentów wyniosła w 2008 r. 2.488 i wzrosła w porównaniu z poprzednimi latami.

European Innovation Scoreboard jest corocznym zestawieniem podstawowych wskaźników innowacyjnych poszczególnych krajów członkowskich. Na tej podstawie dokonywane są analizy poziomu innowacyjności poszczególnych krajów, skuteczności prowadzonej polityki innowacyjnej oraz analizy ich silnych i słabych stron. EIS stanowi syntetyczny instrument oceny skuteczności realizacji polityk innowacyjnych i monitoringu zmian wskaźników innowacyjności w poszczególnych krajach członkowskich oraz Unii Europejskiej jako całości.

W porównaniu z poprzednimi edycjami, w najnowszym zestawieniu – **EIS 2009** – Polska awansowała z grupy krajów doganiających (*catching up countries*) do grupy umiarkowanych innowatorów (*moderate innovators*). W grupie tej, Polska zajęła przedostatnią pozycję za Czechami, Portugalią, Norwegią, Hiszpanią, Grecją, Włochami, Maltą, Słowacją i Węgrami, a przed Litwą. Zgodnie z wynikami badania, Polska charakteryzuje się niższym niż przeciętna dla wszystkich państw Unii Europejskiej poziomem Sumarycznego Wskaźnika Innowacyjności (*Summary Innovation Index – SII*), ale wyższym niż średnia dla UE tempem wzrostu tego wskaźnika.

W porównaniu z poprzednim raportem EIS 2008, należy podkreślić poprawę następujących wskaźników dla Polski:

- wzrost wskaźnika „Udział (%) osób z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25–64” z 18,7 do 19,6,
- wzrost wskaźnika „Dostęp przedsiębiorstw do stałych łączy internetowych (z przepustowością co najmniej 144 Kbit/s) (% firm)” z 53,0 do 59,0,
- wzrost wskaźnika „Liczba nowych wspólnotowych wzorów przemysłowych na milion mieszkańców” z 45,5 do 49,8,
- wzrost wskaźnika „Udział (%) eksportu wyrobów średnio-wysokiej i wysokiej techniki w eksporcie ogółem” z 48,9 do 51,1.

Instrumenty wspierania innowacyjności w 2009 r.

Największy katalog instrumentów wsparcia na działalność innowacyjną znajduje się w **Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013** (PO IG), którego głównym celem jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. W gospodarce opartej na wiedzy innowacyjność jest jednym z czynników przewagi konkurencyjnej, a projektowanie nowych produktów i technologii jest niezbędne do konkurowania na globalnym rynku. W ramach PO IG wspierane są przede wszystkim inwestycje, w wyniku których powstaną nowe lub znacząco ulepszone produkty. Wsparcie udzielane jest głównie na inwestycje w zakresie innowacji produktowych oraz procesowych. Priorytetem w PO IG jest wspieranie innowacji o możliwie krótkim okresie stosowania na świecie lub tych, które cechują się największym potencjałem rozprzestrzeniania, gdyż te mają największe znaczenie dla polskiej gospodarki jako całości, dla jej unowocześnienia, poprawy

jej konkurencyjności na rynku międzynarodowym i zdolności do tworzenia miejsc pracy opartych na wiedzy.

Działania realizowane w ramach PO IG przyczyniają się do zwiększenia liczby przedsiębiorstw działających na bazie innowacyjnych rozwiązań, zwiększenia dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania ze szczególnym uwzględnieniem MSP innowacyjnych lub prowadzących działalność B+R, podniesienia poziomu innowacyjności przedsiębiorstw poprzez stymulowanie wykorzystania nowoczesnych rozwiązań w przedsiębiorstwach poprzez m.in. wdrożenie wyników prac B+R, zapewnienia przedsiębiorcom wysokiej jakości usług i infrastruktury służących wzmocnieniu oraz wykorzystaniu ich potencjału innowacyjnego, wzmocnienia pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw poprzez rozwój powiązań kooperacyjnych, poprawy wizerunku Polski jako atrakcyjnego partnera gospodarczego, miejsca nawiązywania wartościowych kontaktów handlowych, lokowania inwestycji, prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju usług turystycznych.

Łączna alokacja Programu Operacyjnego to 9,71 mld EUR (około 38,1 mld zł) z czego 8,25 mld EUR (32,4 mld zł) pochodzi ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego³⁰.

Programy realizowane z udziałem funduszy strukturalnych nie są jedynymi działaniami mającymi przyczynić się do rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw. W 2009 r. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) kontynuowała realizację programów pilotażowych finansowanych z budżetu państwa: program „Bon na innowacje” oraz „Innovation Express”. Celem programu pilotażowego „**Bon na innowacje**”, realizowanego w latach 2008-2010, jest zainicjowanie kontaktów przedsiębiorców ze sferą naukową. Mogą z niego skorzystać mikro i mali przedsiębiorcy, którzy w roku złożenia wniosku oraz w ciągu 3 lat kalendarzowych poprzedzających rok złożenia wniosku o udzielenie wsparcia w ramach programu Bon na innowacje, nie korzystali z usług żadnej jednostki naukowej w zakresie prac badawczo-rozwojowych. Przedsiębiorca może uzyskać wsparcie w maksymalnej wysokości 15 000 zł. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom potencjalnych beneficjentów, w 2009 roku został rozszerzony katalog usług kwalifikowanych objętych wsparciem. Od 2009 r. wsparciem w ramach bonu na innowacje mogą być objęte nie tylko usługi badawczo-rozwojowe (tak jak to było w 2008 r.), ale generalnie usługi w zakresie innowacji – dotyczące wdrożenia lub rozwoju produktu lub technologii. Na realizację programu w 2009 r. zaplanowano środki w wysokości 7,65 mln zł. Wnioski mogły być składane przez przedsiębiorców do dnia 15 września 2009 r. Na 585 złożonych wniosków, do wsparcia rekomendowano 512 wnioskodawców. Umowy zostały zawarte z 461 beneficjentami na kwotę ok. 6,8 mln zł.

Program pilotażowy pod nazwą „**Innovation Express**” zapewniał wsparcie dla międzynarodowej współpracy klastrów z partnerem zagranicznym w zakresie badań, rozwoju technologicznego lub innowacji. Program był realizowany wraz z partnerami zagranicznymi w ramach projektu INNET finansowanego z 6. Programu Ramowego UE, przy czym każdy z partnerów finansował klastry w swoim kraju/regionie. W ramach konkursu prowadzony był przez PARP nabór ciągły wniosków o udzielenie wsparcia do wyczerpania środków przeznaczonych na ten cel. Ocena i wybór wniosków kwalifikujących się do uzyskania wsparcia odbywała się w dwóch etapach:

³⁰ Kwoty w PLN - według kursu EBC z przedostatniego dnia roboczego kwietnia 2010 r. tj. 3,9153 PLN/EUR.

- etap I – ocena na poziomie europejskim – dokonywana przez partnerów konsorcjum INNET drogą elektroniczną,
- etap II – ocena na poziomie krajowym – dokonywana przez komisję oceniającą powołaną przez Prezesa PARP.

W 2009 r. na realizację programu zaplanowano środki w wysokości 3,15 mln zł. Złożonych zostało 14 wniosków o udzielenie wsparcia przez 9 koordynatorów. Do wsparcia rekomendowano 7 wniosków i podpisano stosowane umowy na kwotę ok. 2,8 mln zł, wypłacono ok. 2,6 mln zł. Realizacja ww. programu pilotażowego zakończyła się w 2009 r. Obecnie wsparcie na ww. cele jest dostępne w ramach działania 5.1 PO IG.

W 2009 roku rozpoczęto prace nad wprowadzeniem nowego instrumentu wsparcia dla przedsiębiorców składających wnioski projektowe w ramach międzynarodowych programów innowacyjnych. Ze względu na niskie uczestnictwo polskich mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców w programach międzynarodowych, w szczególności dofinansowujących współpracę jednostek badawczych i firm w zakresie badań i kreowania innowacyjnych rozwiązań, Ministerstwo Gospodarki wraz z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości przygotowuje program pn. „**Wsparcie na uzyskanie grantu**”, który będzie wdrażany w latach 2010–2014 z planowanym budżetem w wysokości 8 mln zł. Przedsiębiorca, który złożył wniosek projektowy (jako koordynator albo partner) w odpowiedzi na konkurs ogłoszony w ramach międzynarodowego programu innowacyjnego i otrzymał pozytywną ocenę formalną wniosku będzie mógł wystąpić do PARP o wsparcie na uzyskanie grantu w celu pokrycia wydatków związanych z przygotowaniem tego wniosku. Program ma zachęcać MSP do uczestnictwa w międzynarodowych programach innowacyjnych.

W 2009 roku przedsiębiorcy mogli korzystać z usług sieci europejskiej Enterprise Europe Network (EEN) częściowo finansowanej w ramach wspólnotowego Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji (Program CIP). W Polsce działa 30 ośrodków sieci EEN zrępowanych w czterech konsorcjach³¹.

Sieć EEN oferuje m.in. profesjonalną pomoc firmom i instytucjom, które szukają za granicą odbiorców dla swoich technologii i know-how lub które poszukują innowacyjnych rozwiązań niedostępnych na lokalnych rynkach. Klienci sieci EEN znajdują partnerów do współpracy technicznej, umów licencyjnych, umów joint-venture, umów produkcyjnych, współpracy techniczno-handlowej lub wspólnych dalszych badań.

W okresie 1 stycznia 2008 r. – 30 czerwca 2009 r. z usług 30 ośrodków działających w ramach 4 konsorcjów skorzystało prawie 20 tys. podmiotów, w tym ponad 15,5 tys. MSP, 3,4 tys. osób rozpoczynających działalność gospodarczą oraz 450 jednostek naukowych. Opracowano i opublikowano 551 profili technologicznych, skojarzono 344 podmioty zainteresowane kupnem i oferujących technologie, przeprowadzono 433 audyty technologiczne, zorganizowano 500 warsztatów, szkoleń i seminariów w różnych obszarach tematycznych, zamieszczono w bazie ofert Komisji Europejskiej prawie 500 profili i ofert polskich przedsiębiorców.

W 2009 roku kontynuowano wsparcie Ministerstwa Gospodarki dla Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości. Wnioski o dofinansowanie zadania polegającego na

³¹ CP-BSN (Central Poland – Business Support Network), BISNEP (Business and Innovation Support for North-East Poland), B2Europe West Poland oraz BSN South Poland.

utworzeniu nowych lub wsparciu już istniejących AIP mogły składać uczelnie publiczne i niepubliczne. Wysokość dofinansowania na utworzenie nowego lub wsparcie już istniejącego AIP wynosiła maksymalnie 15 tys. zł. W odpowiedzi na ogłoszony w czerwcu 2009 r. konkurs wnioski o wsparcie złożyło 9 szkół wyższych. Umowy zostały podpisane ze wszystkim Wnioskodawcami na łączną kwotę ok. 134,5 tys. zł.

Dużą zachętą dla przedsiębiorstw do prowadzenia działalności innowacyjnej są instrumenty zawarte w Ustawie z dnia 30 maja 2008 r. ***o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej***. Instrumenty wprowadzone ustawą to: kredyt technologiczny, nadawanie statusu Centrum Badawczo-Rozwojowego (CBR) oraz ulga podatkowa na nowe technologie.

Kredyt technologiczny to instrument polegający na udzielaniu przez banki kredytu komercyjnego przedsiębiorcy na realizację inwestycji technologicznej oraz częściowej spłacie tego kredytu przez Bank Gospodarstwa Krajowego ze środków publicznych. Kwota spłaty ze środków publicznych została nazwana premią technologiczną. Inwestycja technologiczna polega na zakupie i wdrożeniu nowej technologii w postaci praw własności przemysłowej lub nieopatentowanej wiedzy technicznej bądź na wdrożeniu własnej nowej technologii przez przedsiębiorcę. Premia technologiczna jest wypłacana po zakończeniu realizacji inwestycji technologicznej do wysokości 70% wydatków poniesionych na realizację inwestycji (w zależności od województwa, w którym realizowana jest inwestycja, zgodnie z mapą pomocy regionalnej) lecz nie więcej niż 4 mln zł oraz nie więcej niż wartość sprzedaży produktów powstałych w wyniku realizacji inwestycji technologicznej udokumentowanej przez kredytobiorcę zapłaconymi fakturami.

W latach 2005–2008 kredyt technologiczny udzielany był ze środków publicznych oraz częściowo umarzany przez Bank Gospodarstwa Krajowego na podstawie *ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej*. W okresie 2005–2008 podpisano 72 umowy na kredyt technologiczny na łączną kwotę ok. 195,7 mln zł. Tym samym wykorzystane zostały wszystkie wygospodarowane na ten cel środki budżetowe. Liczba wniosków o udzielenie kredytu technologicznego wyniosła trzykrotnie więcej niż możliwych było do udzielenia kredytów. Większość kredytów technologicznych została udzielona na inwestycje w rozwijających się sektorach przemysłu, tj. energetycznym (również energetyki paliwowej), elektroenergetycznym, elektroinstalacyjnym, hutniczym, lotniczym, zbrojeniowym, maszynowym, budowlanym, ciepłowniczym, uzdatniania wody, teleinformatycznym, transmisji danych, produkcji nadajników telewizyjnych i radiowych oraz aparatów dla telefonii i telegrafii przewodowej.

Kredyt technologiczny przyniósł oczekiwane rezultaty w zakresie zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw oraz zachęty do dalszego inwestowania w innowacje. Przedsiębiorcy, którzy uzyskali kredyt technologiczny:

- uzyskali wzrost obrotów od 10 do kilkuset procent oraz zysku od 50% do 80% w przypadku większości przedsiębiorstw,
- zatrudnili średnio około 10 nowych pracowników,
- wyrazili gotowość do konkurowania za pomocą dalszych wdrożeń innowacyjnych technologii.

Ustawa z dnia 30 maja 2008 r. *o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej* ustanowiła banki komercyjne podmiotami udzielającymi kredytu technologicznego, zaś Bank Gospodarstwa Krajowego instytucją spłacającą kredyt. Wysokość kredytu udzielanego przez banki nie jest limitowana, lecz kwota spłaty (premia technologiczna) jest limitowana w taki sam sposób jak kredyt technologiczny udzielany w latach 2005–2008. Pozostałe warunki

udzielania kredytu technologicznego nie uległy zmianie. Aktualnie premia technologiczna jest wypłacana ze środków funduszy strukturalnych zaalokowanych na realizację działania 4.3 Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (alokacja 336 mln EUR). Udzielanie kredytu technologicznego na nowych zasadach rozpoczęte zostało w lipcu 2009 r.

Obecnie trwają prace nad projektem *ustawy o zmianie ustawy o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych*. Zmiany przepisów w zakresie kredytu technologicznego obejmują przede wszystkim zniesienie obowiązku dokumentowania sprzedaży do celów wypłaty premii technologicznej. Dzięki w/w zmianie warunki wypłaty premii technologicznej będą analogiczne do warunków wypłaty dofinansowania w ramach pozostałych działań PO IG (udokumentowanie poniesienia kosztów kwalifikowanych oraz zakończenie realizacji inwestycji).

Status Centrum Badawczo-Rozwojowego to mechanizm ukierunkowany na rozwój prywatnego sektora badawczo-rozwojowego oraz wzrost nakładów prywatnych przedsiębiorstw badawczych na prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych oraz zwiększenie podaży usług B+R na rynku. Status CBR jest nadawany przedsiębiorcy osiągniętemu co najmniej 1,20 mln EUR przychodu rocznego ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych oraz co najmniej 20% przychodów ze sprzedaży wytworzonych przez siebie usług badawczo-rozwojowych lub praw własności przemysłowej. Przedsiębiorca, który uzyskał status centrum badawczo-rozwojowego, jest zwolniony z podatków od nieruchomości (w tym rolnych i leśnych) zajętych na prowadzenie badań i prac rozwojowych. Jednocześnie przedsiębiorca ten może utworzyć fundusz innowacyjności z comiesięcznego odpisu wynoszącego nie więcej niż 20% przychodu. Środki odpisane na fundusz innowacyjności stanowią koszt uzyskania przychodu dla CBR zaś ich wydatkowanie musi nastąpić do końca roku podatkowego. Mechanizm ten umożliwia pomniejszenie podstawy opodatkowania jednorazowo o koszty środków trwałych oraz koszty bieżące przed ich faktycznym poniesieniem. Środki trwałe sfinansowane z funduszu innowacyjności nie mogą być amortyzowane. Kosztów bieżących sfinansowanych z funduszu innowacyjności nie zalicza się do kosztów uzyskania przychodu. Obecnie funkcjonuje 19 CBR w m.in. następujących obszarach: informatyka i telekomunikacja, górnictwo, koksownictwo, biomateriały, wyroby medyczne i ortopedyczne, maszyny budowlane, wydobywanie i produkcja miedzi i srebra, wzornictwo przemysłowe, systemy przestrzenne i katastralne.

Obecny stan prawny pozwala CBR obciążać koszt działalności środkami odpisanymi na fundusz innowacyjności (efektem jest zmniejszenie podstawy opodatkowania), jednak po dokonaniu wyżej wymienionego obciążenia, CBR nie może zaliczać kosztów badań lub prac rozwojowych do kosztów uzyskania przychodów, ani dokonywać amortyzacji środków trwałych, których zakup został sfinansowany ze środków funduszu innowacyjności. Uprzywilejowanie CBR polega na odliczaniu kosztów badań sfinansowanych z funduszu innowacyjności przed ich faktycznym poniesieniem (w miesiącu odpisania na fundusz innowacyjności zamiast w miesiącu ich poniesienia) oraz możliwością jednorazowego zaliczenia do kosztów działalności skumulowanej wartości odpisów amortyzacyjnych.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 75, poz. 473) wydłuża o jeden rok okres, w którym środki funduszu innowacyjności, tworzonego w centrach badawczo-rozwojowych na podstawie ustawy o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej, mogą zostać wykorzystane bez konieczności ustalania przychodu z działalności.

Ulgi podatkowe w podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych zostały wprowadzone ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o *niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej* oraz poprawką do ww. ustawy z dnia 12 maja 2006 r. Ustawa z 2005 r. nie obowiązuje, jednakże zmiany wprowadzone przedmiotowym aktem prawnym do ustaw podatkowych zostały utrzymane w mocy. Z ulgi podatkowej na zakup nowych technologii może skorzystać każdy przedsiębiorca. Warunkiem skorzystania z ulgi jest przydatność nowej technologii do statutowej działalności podatnika oraz uzyskanie od jednostki naukowej (uczelnia, stowarzyszenie, jednostka badawczo-rozwojowa) opinii, że technologia jest nowa. Za nową technologię uznaje się wiedzę technologiczną w postaci wartości niematerialnych i prawnych lub zakupioną na podstawie umowy, która nie jest stosowana na świecie dłużej niż 5 lat. Od podstawy opodatkowania można odliczyć 50% ceny nowej technologii.

Tabela 11 Liczba podatników oraz skutki (w zł) dla budżetu państwa odliczeń z tytułu ulgi na nabycie nowych technologii

Rok podatkowy	2006			2007			2008		
	liczba	kwota		liczba	kwota		liczba	kwota	
		średnia	całkowita		średnia	całkowita		średnia	całkowita
Osoby prawne	12	154.800	1.848.000	19	44.270	841.130	26	57.346	1.491.000
Osoby fizyczne	bd	bd	bd	117	564	66.000	11	4.636	50.996

Źródło: MF.

Niski stopień wykorzystania ulgi wynika m.in. z jej niedostatecznej promocji. Ankieta przeprowadzona na próbie 100 przedsiębiorców działających w sektorach, w których najczęściej korzystano z ulgi wykazała, że 43% przedsiębiorców nie wie o możliwości korzystania z ulgi. Drugim powodem wydaje się być niska absorpcja nowych technologii w polskich przedsiębiorstwach. Duży spadek liczby osób fizycznych korzystających z ulgi w 2008 r. należałoby przypisać w szczególności spowolnieniu gospodarczemu oraz spadkowi liczby inwestycji. Ulga podatkowa na zakup nowych technologii jest łatwo dostępnym dla każdego przedsiębiorcy instrumentem podatkowym. Jedyne obciążenie administracyjne stanowi konieczność uzyskania opinii jednostki naukowej. W celu zwiększenia ilości przedsiębiorców korzystających z ulgi konieczne jest zwiększenie ich świadomości.

Do zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw oraz całej gospodarki może przyczynić się rozwój **sektora kosmicznego**. Dlatego też Ministerstwo Gospodarki podejmuje również inicjatywy w tym obszarze, na podstawie podpisanego w dniu 27 kwietnia 2007 r. „Porozumienia o Europejskim Państwie Współpracującym między Rządem RP a Europejską Agencją Kosmiczną – *Programme for European Cooperating States-PECS*”. Dzięki tej umowie, Polska uzyskała status „Europejskiego Państwa Współpracującego” z Europejską Agencją Kosmiczną (ESA) oraz prawo uczestnictwa w programach i działaniach Agencji, jako partner naukowy, technologiczny i przemysłowy. Szczegółowe obszary współpracy i wspólne przedsięwzięcia określone zostały w tzw. Karcie PECS, która została podpisana 28 kwietnia 2008 r. W ramach tego programu do obecnej chwili finansowanie otrzymało 20 projektów, których koordynatorzy podpisali kontrakty z Europejską Agencją Kosmiczną. W listopadzie 2009 r. Ministerstwo Gospodarki i ESA przeprowadziły wspólnie pierwszy przegląd realizacji projektów PECS, którego rezultaty wypadły pomyślnie. Ponadto w 2009 r. Ministerstwo Gospodarki kontynuowało prace nad przygotowaniem „**Programu rozwoju technologii kosmicznych i wykorzystywania systemów satelitarnych w Polsce**”.

Wiąże się to z faktem, iż sektor kosmiczny, stanowiący jeden z najnowocześniejszych i najbardziej zaawansowanych technologicznie sektorów, ma rosnące znaczenie dla rozwoju gospodarki światowej. Wiele państw dostrzega korzyści, jakie rozwój sektora kosmicznego może przynieść ich gospodarkom, szczególnie w kontekście zwiększenia ich innowacyjności i konkurencyjności.

Pozostałe działania podjęte w 2009 r. dla wspierania innowacji:

1) Rozpoczęte zostały prace analityczne na temat nowych form innowacji.

Celem sprostania wymogom, jakie gospodarka globalna stawia przed przedsiębiorstwami, niezbędna jest zmiana podejścia do innowacji i innowacyjności. Dotychczasowe koncepcje wspierania B+R jako źródła tworzenia przewagi konkurencyjnej są istotne, jednakże niewystarczające w świetle konieczności budowy gospodarki opartej na wiedzy. Innowacje powinny być postrzegane nie jako realizowane przez przedsiębiorstwa konkretne projekty, lecz jako ciągły proces zachodzący w organizacjach na poziomie tworzenia nowych produktów oraz lepszego dostosowania struktury organizacyjnej. Nowe trendy w innowacyjności dotyczą zarówno procesu tworzenia produktów (wyrobów i usług) niezależnie, czy rozwiązania technologiczne opierają się na działalności B+R, czy powstają w wyniku aktywnego włączenia konsumentów (*user-driven innovation*), jak i zmian zachodzących w strukturze przedsiębiorstwa (innowacje nietechnologiczne: organizacyjne oraz marketingowe). Nowe formy innowacji takie, jak: innowacje nietechnologiczne, *user-driven innovation*, *open innovation*, czy *social innovation*, wymagają z jednej strony od podmiotów gospodarczych nowych umiejętności, zaś z drugiej strony prowadzenia aktywnej polityki innowacyjności stymulującej tworzenie tego typu innowacji.

2) Podjęte zostały działania zmierzające do zwiększenia świadomości przedsiębiorców z zakresu korzyści płynących konkretnie z **popytowego podejścia do innowacji (*user-driven innovation* - UDI).**

W świetle zachodzących procesów globalizacyjnych wzrasta rola konsumenta nie tylko jako nabywcy produktu, lecz również jego współtwórcy. Skutkiem przedmiotowego podejścia jest lepsze dopasowanie produkcji/świadczenia usług do oczekiwań ostatecznego nabywcy oraz redukcja kosztów związanych z opracowaniem innowacji. Powyższe podejście to właśnie *user-driven innovation*, które jest najważniejszą znaną obecnie metodą wdrażania innowacji nastawioną na kreowanie nowych pomysłów i rozwiązań w oparciu o wiedzę i potrzeby konsumentów. Inne metody wykorzystują przede wszystkim wiedzę konsumentów do potwierdzenia lub też sprawdzenia już przygotowanych rozwiązań. Koncepcja UDI opiera się na lepszym zrozumieniu oraz poznaniu jawnych i ukrytych wymagań/oczekiwań/potrzeb konsumentów. Realizowana jest poprzez tworzenie skutecznych mechanizmów pozyskiwania i wykorzystywania informacji płynących od konsumentów, a także bardzo często przez wykorzystanie ich pomysłów oraz gotowych rozwiązań. W chwili obecnej *user-driven innovation* stają się obok wspierania innowacji technologicznych, drugim filarem programów wspierania działalności innowacyjnej.

3) Podjęte zostały kroki na rzecz **rozpoznania potencjału oraz możliwości wsparcia przemysłów kreatywnych w Polsce.**

Przemysł kreatywny postrzegany jest jako prekursor nowych form gospodarczych: dynamiczne i mobilne przedsiębiorstwa organizują się w sieci, aby przy wsparciu rozwiązań

high-tech wytwarzać produkty, których centralnym punktem jest kreatywność. Poziom rozwoju przemysłu kreatywnego i jego znaczenie dla potencjału rozwoju gospodarczego miasta/regionu to efekt występowania wielu czynników takich, jak wielokulturowość, kapitał ludzki i intelektualny, obecność sektora B+R, wielkość popytu na produkty/usługi, czy otoczenie gospodarcze (w tym bliskość innych kreatywnych firm). Przemysł kreatywny wpływa z kolei na rozwój innych sektorów gospodarki, jeszcze bardziej zwiększając atrakcyjność określonego obszaru. Sektory kreatywne przyciągają wysokiej jakości kapitał ludzki, oddziałując na kształtowanie atrakcyjnej przestrzeni życiowej dla mieszkańców oraz biznesu. Specyfiką działalności kreatywnej jest otwartość na innowacje, stanowiące o różnorodności proponowanej oferty. Mając na uwadze potencjał przemysłu kreatywnego we wzroście konkurencyjności gospodarki, rozpoczęte zostały prace na rzecz analizy potrzeb i rozwoju przemysłów kreatywnych w Polsce pod kątem ich innowacyjności.

2.5 Zarządzanie jakością

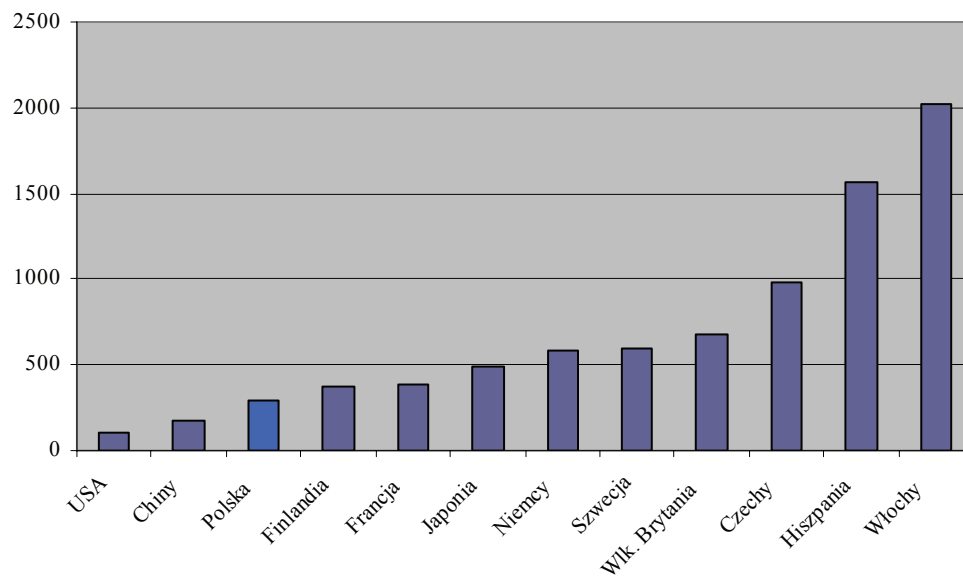
Przed działającymi przedsiębiorstwami stają dziś nowe wyzwania. Muszą one sprostać nie tylko wymogom konkurencyjnym, ale również podążać za upodobaniami klienta i spełniać oczekiwania środowiskowe. Zasoby przedsiębiorstwa brane są pod lupę w celu ich lepszej optymalizacji na każdym szczeblu funkcjonowania podmiotu. Nowoczesna firma nie tylko korzysta z innowacyjnych systemów wspierających prowadzenie działalności wszystkich jej działów, ale również gwarantuje odbiorcom wysoką jakość świadczonych usług czy produkowanych wyrobów, co jest potwierdzane m.in. poprzez pomyślne wdrożenia systemów zarządzania jakością. Wdrożenia te świadczą z jednej strony o wysokim poziomie jakości, z drugiej natomiast, z uwagi na wymagane zaangażowanie pracowników we wdrażanie systemu, przyczyniają się do budowania filaru kultury organizacji opartej na zarządzaniu przez jakość.

Zarządzanie jakością wspierane jest przez systemy prezentujące zestaw norm jakościowych, a wdrażane na podstawie indywidualnych rozwiązań opracowywanych dla danej organizacji, procesu produkcyjnego bądź usługi. Najbardziej popularna jest norma ISO 9001:2000. Stale również wzrasta zainteresowanie normą ISO 14001, związanej z ochroną środowiska. System zarządzania jakością na bazie normy ISO 9001:2000 charakteryzuje się koncentracją na potrzebach klienta, odpowiedzialnością kierownictwa, wysokim zaangażowaniem pracowników, podejściem procesowym w organizacji i systemowym w zarządzaniu, ciągłym doskonaleniu i pozytywnymi relacjami z dostawcami.

Wg raportu The ISO Survey 2008³² do końca 2008 roku wydano na świecie ok. 932 tys. certyfikatów, poświadczających wdrożenie systemu zarządzania jakością zgodnego z normą ISO 9001:2000, podczas gdy na koniec 2002 roku liczba wydanych certyfikatów była kilkukrotnie mniejsza (ok. 123 tys.). Najwięcej certyfikatów wydano w Chinach (ok. 225 tys.), we Włoszech (ok. 118 tys.) oraz Hiszpanii (ok. 69 tys.).

³² www.iso.org

Wykres 21 Liczba certyfikatów ISO 9001:2000 w przeliczeniu na milion mieszkańców w wybranych krajach na koniec 2008 roku

Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. The ISO Survey 2008.

3. OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE PRZEDSIĘBIORSTW

3.1 Otoczenie regulacyjne

3.1.1. Reforma regulacji

Otoczenie regulacyjne wciąż pozostaje w katalogu czynników hamujących wzrost przedsiębiorczości w Polsce. Zbyt skomplikowane i niezrozumiałe prawo jest wymieniane w sondażach publicznych jako bariera do rozpoczynania działalności gospodarczej. Jeżeli już uda się przebrnąć przez labirynt formalności okazuje się, że często prawo nakłada na przedsiębiorców nadmierne obowiązki, powodując po ich stronie nieuzasadnione koszty – takie z reguły są doświadczenia przedsiębiorców. Przedsiębiorstwa ze swej natury nie są przygotowane na ryzyko regulacyjne, dlatego też częste zmiany prawa postrzegają jako działania wymierzone przeciwko nim.

W 2002 r. Komisja Europejska opracowała program lepszego stanowienia prawa *Better Regulation*, mający na celu usprawnienie otoczenia regulacyjnego UE. Do głównych założeń programu należało:

- przeprowadzanie ocen wpływu (Impact Assessment – IA) jako analitycznej metody korzyści i kosztów proponowanych działań legislacyjnych i pozalegisacyjnych,
- prowadzenie konsultacji społecznych rozwiązań legislacyjnych,
- upraszczanie obowiązującego prawodawstwa UE oraz
- terminowe i właściwe wdrażanie prawa unijnego do krajowych systemów legislacyjnych państw członkowskich UE.

Program *Better Regulation* był aktualizowany i udoskonalany. Niezwykle istotne dla rozwoju tego programu było opublikowanie w 2005 r. komunikatu *Poprawa otoczenia regulacyjnego w dziedzinie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia w Unii Europejskiej*. Komisja Europejska zaleciła w nim instytucjom UE i państwom członkowskim włączenie kosztów obowiązków informacyjnych w proces przeprowadzania zintegrowanej oceny wpływu. Następnie w styczniu 2007 r. Komisja Europejska przedstawiła *Program na rzecz zmniejszenia obciążeń administracyjnych w Unii Europejskiej*, mający na celu pomiar i redukcję obciążeń administracyjnych nałożonych na przedsiębiorców w UE o 25% do końca 2012 r. Do pomiaru obciążeń administracyjnych Komisja zaleciła stosować *Model Kosztu Standardowego* (ang. *Standard Cost Model – SCM*). Program działań w zakresie redukcji obciążeń administracyjnych w UE został zatwierdzony na posiedzeniu Rady Europejskiej w marcu 2007 r.

Program *Better Regulation* ma za zadanie nie tylko poprawę jakości prawa UE, ale zmierza on także do poprawy jakości prawa krajowego państw członkowskich. Komisja Europejska w ramach prowadzonej inicjatywy *Better Regulation* zaleciła państwom członkowskim opracowanie własnej polityki poprawy jakości prawa, dostosowanej do krajowych uwarunkowań społeczno-gospodarczych, prawnych i politycznych. Polityka ta w każdym przypadku powinna jednak uwzględniać: ocenę wpływu, konsultacje społeczne, upraszczanie prawa oraz redukcję obciążeń administracyjnych. W związku z tym ostatnim, Komisja wezwała państwa członkowskie do wyznaczenia krajowych celów redukcji, równie ambitnych jak 25% cel redukcji Komisji do końca 2012 r. Ponadto zostały one zobligowane do dokonywania pomiarów obciążeń administracyjnych nakładanych przez krajowe przepisy

transponujące prawo unijne oraz przez ustawodawstwo regionalne, a tym samym do opracowania stosownych propozycji ich zmniejszenia.

W związku z zaleceniami Komisji Europejskiej na polu poprawy jakości prawa, także w Polsce podejmowane są działania, mające na celu usprawnienie krajowego otoczenia regulacyjnego. Prace nad usprawnieniem systemu oceny wpływu, upraszczaniem przepisów krajowych, redukcją obciążeń administracyjnych oraz zwiększaniem efektywności procesu konsultacji w procesie legislacyjnym, czyli głównymi filarami reformy regulacji są konsekwentnie prowadzone w Ministerstwie Gospodarki (Departament Regulacji Gospodarczych). Celem podejmowanych działań jest stworzenie sprawnego i racjonalnego systemu prawa w Polsce, stymulującego wzrost gospodarczy kraju.

Obecnie został opracowany projekt *Programu Reformy Regulacji 2010–2011 „Lepsze prawo”*, który stanowi kontynuację Programu z 2006 r. Celem nowego programu będzie stworzenie stabilnego, opartego na dowodach procesu zarządzania legislacyjnego oraz ograniczanie barier dla przedsiębiorczości. Będzie się on koncentrował na takich zadaniach, jak: zmiana systemu stanowienia prawa, usprawnienie systemu oceny wpływu, redukcja obciążeń administracyjnych oraz uproszczenie istniejących przepisów prawnych³³.

Ocena wpływu (OW) jako narzędzie poprawy jakości prawa

Elementy oceny wpływu, określane nazwą Ocena Skutków Regulacji (OSR), zostały wprowadzone do polskiego systemu legislacyjnego już w 2001 r. poprzez *Uchwałę nr 49 Rady Ministrów z 19 marca 2002 r. – Regulamin Pracy Rady Ministrów* (M.P. Nr 13, poz. 221). OSR stanowi integralną część procesu opracowania, opiniowania, uzgadniania i rozpatrywania projektów aktów normatywnych przyjmowanych przez Radę Ministrów. Zgodnie z paragrafem 9. Regulaminu Pracy Rady Ministrów organ wnioskujący przed opracowaniem projektu aktu normatywnego dokonuje oceny przewidywanych skutków regulacji, a wyniki OSR stanowią część uzasadnienia do aktów normatywnych.

OSR jest narzędziem analitycznym, mającym na celu poprawę jakości stanowionego prawa poprzez zapewnienie systematycznej oceny korzyści oraz kosztów potencjalnych rozwiązań. OSR dokonywana na odpowiednio wczesnym etapie prac wspomaga podejmowanie decyzji legislacyjnych i zapobiega wprowadzaniu kosztownych regulacji. Założenia do projektów aktów normatywnych przygotowane na bazie prawidłowo przeprowadzonej OSR przyczynią się do sprawnego wdrożenia i funkcjonowania prawa. Doświadczenia państw członkowskich Unii Europejskiej wskazują, że systematyczne przeprowadzanie OSR powoduje lepsze dostosowanie ustawodawstwa do wymogów rynku oraz usprawnienie funkcjonowania systemu prawnego jako całości, a w efekcie wzrost konkurencyjności gospodarki.

Zasady przygotowywania OSR przedstawiają opracowane przez Ministerstwo Gospodarki *Wytyczne do Oceny Skutków Regulacji*, które zostały przyjęte przez Radę Ministrów w październiku 2006 r. Proces OSR jest niezwykle szeroki i obejmuje następujące elementy:

- identyfikację i analizę problemu;
- zdefiniowanie celów;
- określenie alternatywnych rozwiązań;
- proces konsultacji;
- analizę kosztów i korzyści;

³³ Więcej informacji na temat prowadzonej w Polsce Reformy Regulacji można uzyskać na stronie www.reforma-regulacji.pl

- plan wdrażania;
- porównanie opcji i rekomendację najlepszej z nich.

Zakres dokonywania OSR określa się w zależności od przedmiotu i zasięgu oddziaływania projektowanego aktu normatywnego (zasada proporcjonalności). Zakres oceny należy każdorazowo dostosować do skali rozpatrywanego problemu, zgodnie ze wskazaną powyżej zasadą proporcjonalności.

Wytyczne do Oceny Skutków Regulacji wskazują, że regulacja nie powinna być uznawana za jedyny i najlepszy środek interwencji państwa, ale rozważają także inne alternatywne instrumenty regulacyjne, takie jak:

- powstrzymanie się od regulacji,
- samoregulacja,
- autoregulacja,
- współregulacja,
- koregulacja,
- kampania informacyjna,
- zachęty finansowe,
- opłaty,
- mediacje,
- znaki jakości,
- rekomendacje,
- certyfikaty i licencje,
- kodeksy dobrych praktyk,
- ustalanie standardów,
- inne.

Niezwykle ważnym elementem OSR jest zaprezentowanie korzyści i kosztów proponowanych działań legislacyjnych, jak i pozalegisłacyjnych pod względem ich wpływu na różne dziedziny społeczne i gospodarcze, jak choćby finanse publiczne, konkurencyjność gospodarki, rozwój regionalny itp. Do najczęściej stosowanych metod ilościowych, umożliwiających oszacowanie w ujęciu ilościowym konsekwencji wejścia w życie proponowanych działań regulacyjnych (jak i alternatywnych instrumentów legislacyjnych) zalicza się analizę relacji korzyści do kosztów oraz analizę efektywności kosztów.

Pierwsza z nich sprowadza się do obliczenia ogólnych, całkowitych korzyści związanych z daną regulacją oraz porównania ich do ogólnych całkowitych kosztów działania regulacyjnego. W przypadku stwierdzenia, że korzyści te są większe od kosztów, należy uznać wprowadzenie danej regulacji prawnej za opłacalne. Przez korzyści płynące z wprowadzenia danej regulacji rozumie się pozytywne konsekwencje (np. oszczędności, dodatkowe dochody) wprowadzenia danej regulacji, zaś przez koszty – jej ujemne konsekwencje (dodatkowe nakłady, wydatki). Wszechstronność analizy relacji korzyści do kosztów polega na konieczności poddania analizie wszystkich aspektów danej regulacji. Nie można badać selektywnie jedynie pożądanых korzyści i wybranych kosztów.

Natomiast, analiza efektywności kosztów ma na celu zbadanie relatywnych kosztów, jakie będzie musiało ponieść społeczeństwo na skutek wyboru różnych opcji zmierzających do realizacji danego celu, tzn. oszacowania kosztów alternatywnych działań na jednostkę korzyści. Za kryterium decyzyjne przyjmuje się tu minimalizowanie kosztów działania na

jednostkę korzyści przy wyznaczonym ogólnym współczynniku efektywności kosztów. Zaletą tej metody jest odzwierciedlenie przez pomiar kosztów jednostkowych relatywnych korzyści zarówno pozytywnych, jak i negatywnych efektów procesów legislacyjnych. Zasadnicza różnica między tą metodą a metodą analizy kosztów – korzyści polega na tym, że przy zastosowaniu tej pierwszej koszty nie muszą być wyraźnie oszacowane. Miernik efektywności kosztów ustala koszt na jednostkę korzyści, ale nie przedstawia wyników tych wyliczeń, np. zmniejszonej śmiertelności w wyniku lepszego żywienia, w kategoriach pieniężnych. Zastosowanie tej metody eliminuje tym samym konieczność realizacji trudnego zadania wartościowania kategorii korzyści, co ma miejsce w metodzie analizy kosztów – korzyści. Analiza efektywności kosztów jest użytecznym narzędziem OSR jedynie wtedy, gdy uda się oszacować bazowy współczynnik efektywności kosztów określonego działania.

W celu poprawy systemu OSR w Polsce w 2009 r. podjęto następujące działania:

- zapewnienie efektywnego systemu szkoleń, który zapewni wzrost świadomości oraz kompetencji pracowników administracji rządowej w zakresie tworzenia prawa opartego na dowodach,
- opracowanie platformy elektronicznej ułatwiającej sporządzanie OSR poprzez powszechne udostępnienie narzędzi analitycznych oraz dobrych praktyk,
- wprowadzenie mechanizmu weryfikującego jakość sporządzanych OSR (audyt OSR, OSR ex-post).

Uproszczenie prawa

Ministerstwo Gospodarki dostrzega problem wysokiej skali reglamentacji oraz dużej liczby obciążeń regulacyjnych, niewspółmiernej do potrzeb wynikających z bezpieczeństwa konsumenta, obrotu gospodarczego, bezpieczeństwa państwa i innych uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Analizy przeprowadzone w Ministerstwie Gospodarki potwierdziły, że pole do redukcji reglamentacji jest bardzo duże, w związku z tym w ciągu ubiegłego roku kontynuowano działania, które w głównej mierze mają uprościć prawo. Realizacja powyższych celów prowadzana jest przede wszystkim w ramach *Pakietu na rzecz przedsiębiorczości*.

Głównym celem Pakietu zawierającego ponad 20 nowelizacji ustaw, dotyczących przede wszystkim szeroko pojętego prawa gospodarczego oraz podatkowego jest ułatwienie podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Tworząc nowe rozwiązania legislacyjne, Ministerstwo Gospodarki ma na uwadze konieczność kształtowania przyjaznego otoczenia regulacyjnego dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MSP). Działania uproszczeniowe w stosunku do MSP obejmują takie obszary jak: dostęp do kapitału, komercjalizacja technologii, prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej oraz tworzenie firm technologicznych. Likwidowanie zbędnych bądź dublujących się, nierzadko sprzecznych przepisów, zmniejszanie reglamentacji, zwiększanie swobody działalności gospodarczej oraz poprawa przejrzystości i jednoznaczności obowiązujących przepisów mają przyczynić się do stworzenia otoczenia regulacyjnego przyjaznego obywatelom i przedsiębiorcom. Do połowy 2009 r. wprowadzono w życie szesnaście przedstawionych w poniższej tabeli ustaw Pakietu.

Tabela 12 Ustawy wprowadzone w życie w ramach Pakietu na rzecz przedsiębiorczości

Lp.	Nazwa ustawy i data jej wejścia w życie
1.	I etap nowelizacji ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (20.09.2008)
2.	o zmianie ustawy o rachunkowości (22.08.2008)
3.	o zmianie ustawy Ordynacja podatkowa (01.01.2009)
4.	o zmianie ustawy o izbach gospodarczych (27.01.2009)
5.	o zmianie ustawy Prawo dewizowe i Kodeks cywilny (24.01.2009)
6.	o zmianie ustawy Kodeks spółek handlowych (08.01.2009)
7.	o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego (24.02.2009)
8.	o zmianie ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze (31.03.2009)
9.	o partnerstwie publiczno-prywatnym (PPP) (26.02.2009)
10.	II etap nowelizacji ustawy o swobodzie działalności gospodarczej (07.03.2009)
11.	o zmianie ustawy o PARP (17.07.2008)
12.	o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych (04.08.2008)
13.	o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej (17.07.2008)
14.	o towarach paczkowanych (30.06.2009)
15.	o zmianie ustawy Kodeks pracy (05.08.2009)
16.	o praktykach absolwenckich (28.08.2009)

Źródło: MG.

Działania związane z realizacją tego zadania będą się koncentrowały na dalszym przeglądzie i zmianach przepisów prawa gospodarczego poprzez:

- eliminację przepisów przestarzałych lub zbędnych,
- stosowanie „horyzontalnych” regulacji w miejsce sektorowych, poprawę ich spójności, wydłużenia okresu vacatio legis,
- weryfikację możliwości i sposobu uporządkowania aktów prawnych z dziedziny prawa gospodarczego,
- obniżenie poziomu reglamentacji działalności gospodarczej (liczby licencji, koncesji i zezwoleń, ich uproszczenia na poziomie krajowym, względnie propozycji uproszczeniowych na poziomie wspólnotowym),
- wprowadzenie rozwiązań typu „fast-track” w celu zniesienia tzw. „bubli prawnych”.

Zmiany uproszczeniowe i dereglamentacyjne w prawie gospodarczym będą sukcesywnie wprowadzane w ramach *Pakietu na rzecz przedsiębiorczości*. W szczególności wprowadzona zostanie w życie *ustawa o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców*, tzw. ustawa dereglamentacyjna. Zmiany będą dokonywane ze szczególnym uwzględnieniem ich wpływu na sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MSP).

Redukcja obciążeń administracyjnych w priorytetowych obszarach prawa

Uwzględniając zalecenia Komisji Europejskiej oraz założenia *Programu na rzecz zmniejszenia obciążeń administracyjnych w Unii Europejskiej*, Rada Ministrów 11 marca 2008 r. wyznaczyła cel redukcji obciążeń administracyjnych na poziomie 25% do końca 2010 r. Ma to nastąpić w siedmiu priorytetowych obszarach prawa:

- środowisku,
- planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- prawie działalności gospodarczej,
- zabezpieczeniu społecznym,
- prawie probierczym,
- usługach turystycznych,
- i prawie pracy.

Ministerstwo Gospodarki w I kwartale 2010 r. opracowało *Raport na temat realizacji celu redukcji obciążeń administracyjnych w siedmiu priorytetowych obszarach prawa*. Sporządzony dokument przedstawia dotychczasowe, jak i planowane działania poszczególnych resortów na rzecz zmniejszania obciążeń administracyjnych.

Oprócz redukcji obciążeń administracyjnych w wymienionych siedmiu obszarach prawa, Ministerstwo Gospodarki realizując założenia reformy regulacji przygotowuje plany redukcyjne dla pozostałych obszarów prawa gospodarczego. W związku z realizacją tego zadania, w 2009 r. dokonano identyfikacji obowiązków informacyjnych w aktach prawa gospodarczego. W 482 aktach prawnych zidentyfikowano prawie 6 tys. obowiązków informacyjnych. Pomiar bazowy przeprowadzony w oparciu o *Model Kosztu Standardowego* został zakończony w czerwcu 2010 r. Opracowanie propozycji legislacyjnych, zmierzających do redukcji obciążeń administracyjnych ma nastąpić w latach 2010–2011. Zastosowanie *Modelu Kosztu Standardowego* polega na zbadaniu czterech czynników, na podstawie których oblicza się całkowity koszt obowiązku informacyjnego (OI) w skali gospodarki. Do tych czynności należą: czas wykonania obowiązku przez przeciętnego przedsiębiorcę, koszt pracowników zatrudnionych do wykonania obowiązku, liczba pracowników zobowiązanych do wykonania obowiązku oraz częstotliwość wykonywania OI w ciągu roku. Przeprowadzona analiza otworzy drogę do ustalenia celu redukcji w tym obszarze i dokonania odpowiednich zmian legislacyjnych.

MKS przewiduje podział aktów prawnych na określoną liczbę elementów, które mogą zostać zmierzone. Jednocześnie model nie odnosi się do celów regulacji i nie służy do oceny zasadności określonych rozwiązań, ale służy do zmierzenia kosztów niezbędnych działań przedsiębiorcy podjętych w celu wypełnienia zobowiązań informacyjnych z tej regulacji wynikających.

Konsultacje dokumentów rządowych

Analizując praktykę przeprowadzania konsultacji w Polsce, Ministerstwo Gospodarki przeprowadziło w latach 2006–2007 badania mające na celu ocenę dotychczasowego sposobu konsultowania nowo przygotowywanych aktów prawnych. Adresatami badań byli przedsiębiorcy i ich organizacje, a podczas badań w 2007 r. także związki zawodowe, pracownicy administracji publicznej i przedstawiciele parlamentu.

Analiza wyników badań wykazała, że proces ten charakteryzuje się wieloma wadami, które powodują, że jest on nieprzejrzysty dla partnerów społecznych i w związku z tym niechętnie biorą oni w nim udział. Najczęściej sygnalizowano następujące nieprawidłowości:

- konsultowane są gotowe projekty dokumentów, a nie założenia na podstawie których projekty będą przygotowywane,
- konsultowane podmioty mają zbyt mało czasu na analizę i zgłaszanie odpowiedzi (w niektórych przypadkach projekt docierał do adresata dopiero po upływie terminu zgłaszania uwag),
- konsultowane podmioty nie są w wystarczającym stopniu informowane o wynikach konsultacji, nie odczuwają więc swojego wpływu na ostateczny kształt dokumentu,
- obecnie obowiązkowe konsultacje aktów prawnych nie są traktowane przez administrację jako źródło informacji, a jedynie jako obciążenie nakładane na urzędników przez ustawę.

Wprowadzenie jasnych reguł zasięgania opinii oraz uporządkowanie stanu prawnego w tym zakresie przyczyni się do poprawy jakości procesu konsultacji. W związku z tym opracowano

w formie podręcznika (wytycznych) katalog zasad konsultacji aktów prawnych na dwóch etapach: opracowywania założeń oraz konsultowania gotowych projektów. Podręcznik *Zasady konsultacji przeprowadzanych podczas przygotowywania dokumentów rządowych* został przyjęty przez Komitet Rady Ministrów 30 lipca 2009 r. jako uzupełnienie *Wytycznych do Oceny Skutków Regulacji*.

Przeprowadzenie konsultacji obejmuje następujące etapy takie jak:

- określenie celu konsultacji,
- identyfikacja grup docelowych,
- wybór metody konsultacji,
- zapewnienie wystarczającego czasu na odpowiedź,
- komunikacja z interesariuszami,
- informacje zwrotne o wynikach konsultacji.

Przed przeprowadzeniem konsultacji istotne jest określenie ich celu. Od określenia celu zależą przede wszystkim wybór metody konsultowania oraz identyfikacja respondentów. Cel konsultacji jest w dużej mierze uzależniony od etapu prac, na którym przeprowadzane jest badanie. Na początku prac nad przygotowaniem OSR najważniejszym zadaniem jest zebranie danych do identyfikacji problemu. Na etapie analizy opcji należy obowiązkowo skorzystać z pomocy partnerów społecznych przy identyfikacji możliwych i akceptowalnych rozwiązań, a także zebranie danych niezbędnych do oceny kosztów i korzyści. Na dalszych etapach, gdy przygotowana jest cała OSR lub projekt aktu prawnego, celem konsultacji jest weryfikacja opracowanych rozwiązań i oszacowanych dla nich kosztów i korzyści w celu uniknięcia możliwych błędów.

Zaangażowanie właściwych partnerów społecznych jest jednym z głównych czynników decydujących o jakości i efektywności konsultacji. Konsultacje mogą być otwarte (dostępne dla każdego interesariusza, który zechce wyrazić swoją opinię), ograniczone do określonej grupy respondentów (np. do przedsiębiorców) lub skierowane do konkretnych podmiotów. Kolejnym etapem konsultacji jest wybór metody konsultacji. Wyróżnia się 2 rodzaje metod konsultacji, tj. badania jakościowe oraz ilościowe. Pierwszy rodzaj obejmuje spotkania publiczne, prośbę o opinie, wysłuchania publiczne, konsultacje poprzez strony internetowe oraz zogniskowane wywiady grupowe (grupy fokusowe). Natomiast do badania ilościowego zalicza się wywiad kwestionariuszowy, panele obywatelskie, konsultacje pisemne i z wykorzystaniem poczty elektronicznej.

Przeprowadzając konsultacje, należy zapewnić respondentom wystarczająco dużo czasu na przeanalizowanie ważnych kwestii, sformułowanie i dostarczenie odpowiedzi. Czas trwania konsultacji zależy od przyjętej metody konsultacji. Skrócenie okresu konsultowania może mieć miejsce jedynie w sytuacji wyjątkowej, tj. przy przyjęciu trybu pilnego pracy nad projektem ustawy (zgodnie z art. 123 Konstytucji).

Aby prawidłowo przeprowadzić konsultacje niezbędne jest nawiązanie i podtrzymanie kontaktu z respondentami. Optymalnym rozwiązaniem może być wykorzystanie Biuletynu Informacji Publicznej (www.bip.gov.pl) jako punktu kontaktowego dla całej administracji. Na stronie internetowej powinny znaleźć się informacje o wszystkich trwających właśnie konsultacjach, sposobie ich przeprowadzania i możliwości wzięcia w nich udziału. Publikuje się tam także informacje zwrotne dla respondentów.

Ostatnim etapem konsultacji jest zapewnienie informacji zwrotnych o wynikach konsultacji. Świadczy to tym, że dany urząd docenia czas i wysiłek respondentów poświęcony na pomoc administracji. Informacje wzmacniają zaufanie partnerów społecznych do administracji i sprzyjają zaangażowaniu w przyszłe konsultacje. Informacja o tym, w jaki sposób został wykorzystany wkład interesariuszy pomaga tworzyć wizerunek administracji jako służącej interesom obywateli. Syntetyczną formą przekazywania informacji zwrotnych jest OSR wraz z uzasadnieniem. W celu zapewnienia właściwej informacji na temat konsultacji można rozważyć opublikowanie bądź rozesłanie do jak największej liczby respondentów raportu z badania, w którym znajdzie się odniesienie do każdej z wniesionych uwag. Jeżeli warunki na to pozwalają, można rozważyć zorganizowanie spotkania publicznego poświęconego wynikom konsultacji.

Ponadto Ministerstwo Gospodarki w 2009 r. opracowało założenia do nowego projektu, którego istotą będzie utworzenie pilotażowego systemu konsultacji on-line. Jego celem jest zwiększenie transparentności procesu legislacyjnego poprzez efektywne wspieranie procedury związanej z opiniowaniem projektów aktów prawnych.

3.1.2 Obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców

Liczne zobowiązania informacyjne nakłada na przedsiębiorców ustawa o statystyce publicznej (Dz.U. z 1995 r. Nr 88, poz. 439 z późn. zm.). Zgodnie z art. 30 ustawy każdy podmiot gospodarki narodowej musi przekazywać informacje i dane statystyczne dotyczące prowadzonej działalności i jej wyników³⁴.

Niezależnie od zapisów mówiących o zmniejszaniu obciążeń przedsiębiorców obowiązkami sprawozdawczymi, w ciągu kilku ostatnich lat liczba tematów badawczych oraz wzorów sprawozdań statystycznych określanych w PBSSP systematycznie wzrastała.

Pomimo, że przedsiębiorcy nie uważają raportowania do GUS za największą barierę prowadzenia działalności gospodarczej, to sprawozdawczość, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw stanowi znaczne obciążenie. Wypełnienie wszystkich wymaganych sprawozdań wymaga zaangażowania licznej grupy pracowników oraz ogromnego nakładu czasu i pracy poświęconego na wypełnienie wszystkich dokumentów. Dlatego też dla dużej firmy obowiązki dotyczące sprawozdawczości to konieczność zatrudnienia kilku osób więcej. Natomiast w małych przedsiębiorstwach nie ma często kompetentnej osoby, która mogłaby wypełnić wszystkie niezbędne sprawozdania.

W 2009 roku obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców określał *Program badań statystycznych statystyki publicznej wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2009* (Dz.U. Nr 221, poz. 1436 z późn. zm.). Zawiera on łącznie 230 tematów badawczych (w roku 2008 było to 226 tematów, w 2007 r. – 218, w 2006 r. – 211). Zakres badań został wzbogacony m.in. tematami, dotyczącymi wejścia ludzi młodych na rynek pracy, pracy nierejestrowanej, osób powyżej 50 roku życia na rynku pracy, narodowego rachunku zdrowia, stopnia sztywności cen w gospodarce narodowej. W rezultacie w roku 2009 przedsiębiorcy

³⁴ Zasady te szczegółowo określone w programie badań statystycznych statystyki publicznej, ustalonym corocznie rozporządzeniem Rady Ministrów oraz w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach ustalonych w programie badań.

realizowali swe obowiązki informacyjne w oparciu o prawie 500 wzorów formularzy sprawozdawczych, kwestionariuszy i ankiet statystycznych³⁵.

Przedsiębiorcy często zwracają uwagę, także na fakt, iż wiele przygotowywanych przez nich zestawień dubluje się. Do Urzędu Skarbowego przekazują informacje o swoich finansach, do ZUS – o pracownikach, następnie dane te powtarzają w sprawozdaniach przesyłanych do GUS. Powtarzalność zmiennych jest również widoczna w formularzach GUS, które często zawierają identyczne dane. Nie ulega wątpliwości, iż nie wszystkie informacje zgromadzone w jednym sprawozdaniu można bezpośrednio wykorzystać w innym. Jednakże uwzględniając potrzeby zapewnienia niezbędnych danych statystycznych, należy dążyć do ciągłego zmniejszania obciążeń respondentów obowiązkami sprawozdawczymi wynikającymi także z ustawy o statystyce publicznej.

Pozytywnym przykładem takich działań są metody zbierania danych w planowanym na rok bieżący Powszechnym Spisie Rolnym oraz Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań w roku 2011. Według informacji Głównego Urzędu Statystycznego, aby zminimalizować koszty PSR 2010 oraz zmniejszyć ilość respondentów liczba badanych gospodarstw rolnych zostanie ograniczona do poziomu gwarantującego wypełnienie zobowiązań międzynarodowych oraz zaspokojenie potrzeb odbiorców krajowych. Natomiast niezbędne dane, oprócz tradycyjnej metody zbierania informacji przez rachmistrzów spisowych, będą pozyskiwane ze wszystkich dostępnych źródeł administracyjnych, poprzez samopis internetowy oraz wywiad telefoniczny. Ogółem w PSR 2010 badaniem będzie objętych ok. 1,8 mln podmiotów (wobec ok. 3 mln gospodarstw rolnych objętych badaniem w spisach 1996 i 2002 r.). Podobnie zostanie przeprowadzony NSP w roku 2011. Będzie on realizowany metodą mieszaną tj. z wykorzystaniem systemów informacyjnych administracji publicznej oraz danych zebranych w badaniu pełnym i reprezentacyjnym.

Skuteczny system zarządzania gospodarką wymaga danych statystycznych wysokiej jakości. Jednocześnie jednak statystyka musi dotrzymywać kroku nowym wyzwaniom, zmierzającym do poprawy otoczenia regulacyjnego. Należy więc dążyć do stworzenia odpowiednich systemów informatycznych zapewniających łączność pomiędzy wszystkimi rejestrami oraz ich użytkownikami. Tylko wtedy będzie możliwa realizacja idei spójności i identyczności wpisanych do rejestrów informacji, ich wykorzystania oraz znacznego zmniejszenia obciążenia respondentów obowiązkami sprawozdawczymi.

3.1.3 System podatkowy

Ordynacja podatkowa

Ustawą z dnia 7 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 209, poz. 1318), która weszła w życie 1 stycznia 2009 r., wprowadzono do ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60, z późn. zm.) zmiany, które ukierunkowane są na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Główne kierunki zmian do Ordynacji podatkowej dotyczą zasad wstrzymania wykonania decyzji podatkowej oraz zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli. Zmiany te w sposób

³⁵ Ustalone rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 maja 2009 r. w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach statystycznych, ustalonych w programie badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2009 (Dz.U. Nr 85, poz. 1436 z późn. zm.).

radikalny modyfikują zasady poboru podatków oraz prowadzenia kontroli podatkowej bazując na fundamentalnym założeniu uczciwości podatnika i skłonności podatnika do dobrowolnego wykonywania obowiązków podatkowych.

Zamiast obowiązującej zasady wykonalności decyzji nieostatecznej wprowadzono dwie zasady:

- wstrzymanie wykonania decyzji w czasie trwania postępowania odwoławczego. Decyzji nieostatecznej można nadać rygor natychmiastowej wykonalności. Przestanki nadawania rygoru natychmiastowej wykonalności są związane przede wszystkim z sytuacją majątkową strony postępowania, jej podejściem do wykonywania zobowiązań pieniężnych oraz perspektywami wykonania zobowiązania wynikającego z decyzji. Rygor natychmiastowej wykonalności będzie nadawany, jeżeli organ podatkowy uprawdopodobni, że zobowiązanie wynikające z decyzji nie zostanie wykonane,
- wykonanie decyzji ulega jednak wstrzymaniu na czas trwania postępowania przed sądem administracyjnym, jeżeli istnieje zabezpieczenie „dobrowolne” wykonania decyzji (poszerzony katalog form zabezpieczenia dobrowolnego określa art. 33 d) albo ustanowiono jako zabezpieczenie hipotekę przymusową lub zastaw skarbowy.

1 stycznia 2009 roku weszły w życie też m.in. przepisy art. 282 b i 282 c ustawy Ordynacja podatkowa wprowadzające instytucję zawiadamiania kontrolowanego o zamiarze wszczęcia kontroli podatkowej przez organ kontroli. Ustawa wprowadziła zatem nową instytucję – zawiadomienie o zamiarze wszczęcia kontroli, która służy zwiększeniu zaufania do organów podatkowych i umożliwia kontrolowanym właściwą organizację pracy w związku z planowaną kontrolą. Zmiany te pozwalają podatnikowi przygotować się do kontroli. Kontrola nie stanowi już zaskoczenia dezorganizującego działanie firmy. Regułą jest zawiadomienie o zamiarze wszczęcia kontroli podatkowej z 7 dniowym wyprzedzeniem. Od ogólnej zasady zawiadamiania o kontroli w ustawie przewidziano wyjątki o charakterze przedmiotowym (jeżeli np. kontrola dotyczy zasadności zwrotu podatku VAT) i podmiotowym (związane np. z wcześniejszym ukaraniem podatnika za przestępstwo skarbowe).

Przepisy przedmiotowej ustawy zawierają również wiele innych zmian ukierunkowanych na poprawę relacji organów podatkowych z podatnikami oraz zwiększenie standardów ochrony praw podatników. Wymienić tu należy m.in. liberalizację formy zapłaty podatków przez mikroprzedsiębiorców, wprowadzenie obniżonej stawki odsetek od zaległości wynikających z korekt deklaracji złożonych przez podatnika z jego własnej inicjatywy (bez jakichkolwiek działań organu podatkowego) czy wyłączenie odpowiedzialności podatkowej wspólników za osobiste zaległości podatkowe innych wspólników z tytułu działalności spółki,

W kwietniu 2009 r. Ministerstwo Finansów uruchomiło usługę umożliwiającą składanie zeznań rocznych PIT-37 za 2008 rok przez Internet bez konieczności posiadania przez podatników bezpiecznego kwalifikowanego podpisu elektronicznego. Ponadto, od 1 stycznia 2010 r., bez konieczności posiadania przez podatników bezpiecznego kwalifikowanego podpisu elektronicznego, mogą być składane następujące zeznania roczne za 2009 rok: PIT-36, PIT-36L, PIT-37, PIT-38, PIT-39.

Obok uruchomienia nowego sposobu składania deklaracji wprowadzono inne istotne ułatwienia dla podatników. Umożliwiono osobom posiadającym kwalifikowany podpis elektroniczny składanie deklaracji podatkowych w wersji elektronicznej bez żadnych formalności. Poza tym uproszczeniu uległa również procedura udzielania pełnomocnictw do

podpisywania elektronicznych deklaracji podatkowych. Pełnomocnictwo jak i jego odwołanie składane są do naczelnika urzędu skarbowego właściwego w sprawach ewidencji podatników i płatników. Dodatkowo, pełnomocnictwo do podpisywania deklaracji w wersji elektronicznej nie podlega opłacie skarbowej.

Ustawa o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników

31 marca 2009 r. wszedł w życie art. 14 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. Nr 18, poz. 97) zawierający zmiany do ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz.U. z 2004 r. Nr 269, poz. 2681 z późn. zm.). Celem zmian było ułatwienie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej poprzez skrócenie i uproszczenie procedur. Zakres nowelizacji ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników obejmował m.in.: skrócenie terminu na wydanie decyzji o nadaniu NIP osobom fizycznym rozpoczynającym działalność gospodarczą, likwidację obowiązku dołączania dokumentów potwierdzających informacje objęte zgłoszeniem identyfikacyjnym, zarówno w przypadku dokonywania zgłoszenia identyfikacyjnego jak i aktualizacji danych, a także obligatoryjne stosowanie instytucji „jednego okienka” w przypadku dokonywania wpisów do rejestru przedsiębiorców albo do ewidencji działalności gospodarczej.

Ponadto na mocy ustawy z dnia 7 listopada 2008 roku o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 209, poz. 1318), a także na podstawie ww. ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw, w 2009 roku w procedurze kontroli wprowadzono szereg istotnych zmian³⁶.

Ustawa o kontroli skarbowej

W zakresie przepisów ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Dz.U. z 2004 r., Nr 8, poz. 65, z późn. zm.) wprowadzono jedną zmianę, istotną z punktu widzenia podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Dodana została nowa regulacja mówiąca, że odsetek za zwłokę nie nalicza się za okres od dnia wszczęcia postępowania kontrolnego do dnia doręczenia decyzji wydanej w pierwszej instancji, jeżeli decyzja nie została doręczona w terminie 6 miesięcy od dnia wszczęcia postępowania kontrolnego. Przepis ten nie będzie miał jednakże zastosowania, jeżeli do opóźnienia w wydaniu decyzji przyczynił się kontrolowany lub jego przedstawiciel lub opóźnienie powstało z przyczyn niezależnych od organu kontroli skarbowej.

Ustawa o podatku od towarów i usług

Ustawa z dnia 2 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług (Dz.U. Nr 215, poz. 1666) wprowadza zmiany w zakresie podwyższenia z kwoty 50 000 zł do 150 000 zł. rocznego limitu obrotu, który zwalnia podatników od podatku od towarów i usług. Zgodnie z ww. ustawą następuje stopniowe podwyższanie tego limitu: w 2010 r. – limit wynosi 100 000 zł, w 2011 r. – limit osiągnie wartość docelową 150 000 zł. Podwyższenie limitu ułatwi prowadzenie działalności gospodarczej podatnikom osiągającym niewielkie obroty, jak również wpłynie korzystnie na rozwój drobnej przedsiębiorczości.

³⁶ O zmianach w zakresie kontroli przedsiębiorstw w podrozdz. 3.1.4.

Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych

Ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 209, poz. 1316), m.in. zlikwidowano obowiązek uiszczania zaliczki za ostatni miesiąc w wysokości zaliczki należnej za miesiąc poprzedni oraz zaliczki należnej za ostatni kwartał w wysokości zaliczki za kwartał poprzedni. W efekcie tej zmiany nastąpi przesunięcie terminu wpłaty ostatniej zaliczki płatnej obecnie do 20 dnia ostatniego miesiąca (kwartału) na okres do 20 dnia pierwszego miesiąca następnego roku podatkowego, chyba że podatnik wcześniej złoży zeznanie roczne i dokona zapłaty podatku. Ostatnia zaliczka ustalana będzie na podstawie rzeczywistych wyników za okres od początku roku do ostatniego dnia roku podatkowego. Jednakże, wobec zmiany przepisu przejściowego ww. ustawy dokonanej ustawą z dnia 23 października 2009 r. zmieniającą ustawę o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 201, poz. 1542), opisane wyżej zmiany będą miały zastosowanie do dochodów osiągniętych od 1 stycznia 2012 r., a nie od 1 stycznia 2010 r.

Ustawą z dnia 5 marca 2009 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. Nr 69, poz. 587), realizującą Plan stabilności i rozwoju, wprowadzono instrumenty mające na celu zwiększenie skłonności firm do inwestowania, w szczególności dla firm małych oraz rozpoczynających działalność:

- a) zmieniono definicję małego podatnika dla potrzeb podatków dochodowych, zwiększając limit przychodów warunkujących taki status z 800 000 euro do 1 200 000 euro, co poszerza krąg tych podmiotów. Oznacza to, że większa grupa podatników będzie mogła skorzystać z jednorazowej amortyzacji i kwartalnego wpłacania zaliczek na podatek dochodowy,
- b) na lata 2009–2010 podwyższono limit kwoty jednorazowej amortyzacji do 100 000 euro. Generalnie limit ten wynosi 50 000 euro w roku podatkowym. Z prawa do jednorazowej amortyzacji korzystają mali podatnicy oraz podatnicy rozpoczynający prowadzenie działalności. Ci ostatni, jeśli rozpoczęli prowadzenie działalności w 2008 lub 2009 r. mogli/mogą skorzystać z tego prawa także w drugim roku prowadzenia tej działalności,
- c) umożliwiono podatnikom dokonywanie wyboru sposobu zaliczenia kosztów prac rozwojowych do kosztów podatkowych. Podatnicy mogą zaliczyć koszty z tego tytułu do kosztów podatkowych w miesiącu, w którym zostały poniesione albo począwszy od tego miesiąca w równych częściach w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy, albo jednorazowo w roku podatkowym po ich zakończeniu, albo poprzez odpisy amortyzacyjne od wartości niematerialnej i prawnej, jeżeli podejmą decyzję o ich amortyzacji. Przed nowelizacją, koszty prac rozwojowych zakończonych wynikiem pozytywnym podlegały zaliczeniu do wartości niematerialnych i prawnych i podlegały amortyzacji nie krótszej niż 12 miesięcy. Natomiast koszty prac rozwojowych zakończonych wynikiem negatywnym mogły być zaliczane bezpośrednio do kosztów podatkowych w roku podatkowym, w którym zostały zakończone.

Na mocy ustawy z dnia 1 lipca 2009 r. o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców (Dz.U. Nr 125, poz. 1035), przedsiębiorcy z dniem 22 sierpnia 2009 r. uzyskali możliwość zaliczania do kosztów podatkowych wpłat na fundusz szkoleniowy, co pozwala na przyspieszenie momentu zaliczania kosztów szkoleń do kosztów podatkowych.

Ustawą z dnia 23 października 2009 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U. Nr 201, poz. 1541), wprowadzono zmiany w zakresie zasad opodatkowania przychodów osiąganych przez osoby fizyczne z odpłatnego zbycia świadectw pochodzenia energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnym źródle energii. Przychody z odpłatnego zbycia świadectw pochodzenia energii, otrzymane na wniosek przez przedsiębiorcę zajmującego się wytwarzaniem energii elektrycznej w odnawialnych źródłach energii, zaliczane są do źródła przychodów – pozarolnicza działalność gospodarcza.

Ustawa z dnia 19 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. Nr 57, poz. 352) umożliwia zaliczanie do kosztów uzyskania przychodów należnego podatku od towarów i usług od nieodpłatnie przekazanych towarów w przypadku, gdy wyłącznym warunkiem ich przekazania jest uprzednie nabycie towarów lub usług przez otrzymującego w określonej ilości lub wartości. Chodzi o tzw. sprzedaż premii.

Kolejna nowelizacja (18 marca 2010 r.) ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 75, poz. 473):

- a) wydłuża o jeden rok okres, w którym środki funduszu innowacyjności, tworzonego w centrach badawczo-rozwojowych na podstawie ustawy o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej, mogą zostać wykorzystane bez konieczności ustalania przychodu z działalności,
- b) wprowadza zmianę, powodującą, że prawa do opodatkowania według jednolitej 19% stawki podatku dochodowego od osób fizycznych nie utracą przedsiębiorcy, którzy uzyskają w roku podatkowym przychody ze świadczenia usług na rzecz byłego lub obecnego pracodawcy odpowiadające czynnościom, które wykonywali w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy w roku poprzedzającym rok podatkowy. Prawo to utracą wyłącznie ci podatnicy, którzy czynności te wykonywali lub wykonują w tym samym roku podatkowym,
- c) podwyższa do 200 zł (ze 100 zł) limit kwoty zwolnienia dotyczącego jednorazowej wartości nieodpłatnych świadczeń otrzymywanych od świadczeniodawcy w związku z jego promocją i reklamą, co spowoduje m.in. zmniejszenie obowiązków informacyjnych, ciążyących na podmiotach-swiadczeniodawcach.

Ustawa o podatku akcyzowym

1 marca 2009 r. weszła w życie ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. z 2009 r., Nr 3, poz. 11, z późn. zm.), podyktowana koniecznością harmonizacji polskich regulacji z przepisami wspólnotowymi, wdrażająca rozwiązania dotyczące opodatkowania produktów energetycznych oraz elektryczności, a także możliwości stosowania przez niektóre czasowych zwolnień i obniżek poziomu opodatkowania w odniesieniu do produktów energetycznych i energii elektrycznej. Ponadto ustawa z 2008 r. wprowadziła nowe rozwiązania prawne w zakresie akcyzy w oparciu o zebrane doświadczenia na gruncie funkcjonowania dotychczasowej ustawy oraz uwzględniła postulaty środowisk gospodarczych.

10 lipca 2009 r. weszła w życie ustawa z dnia 21 maja 2009 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym (Dz.U., Nr 98, poz. 819). Ustawa ta z uwagi na trudną sytuację finansowo-gospodarczą rozszerzyła zakres stosowania zabezpieczenia ryczałtowego na inne niż

wynikające z ustawy o podatku akcyzowym z 2008 r. podmioty gospodarcze oraz inne czynności opodatkowane akcyzą. W wyniku nowelizacji zabezpieczenie ryczałtowe mogą stosować: podmiot prowadzący skład podatkowy, zarejestrowany handlowiec i podmiot pośredniczący. Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym ograniczała zakres stosowania zabezpieczenia ryczałtowego wyłącznie do podmiotów prowadzących skład podatkowy oraz do zabezpieczenia zobowiązań podatkowych z tytułu produkcji i wprowadzenia wyrobów akcyzowych do składu podatkowego. Zabezpieczenie ryczałtowe, którego wysokość została ustalona w ustawie o podatku akcyzowym na poziomie 30% zabezpieczenia generalnego, które powinien złożyć podmiot ubiegający się o zgodę na jego stosowanie, nie wymaga saldowania, jest więc dużo prostsze w stosowaniu niż zabezpieczenie generalne.

Powyższa nowelizacja wprowadziła także rozwiązanie mające na celu ograniczenie tworzenia przez firmy tytoniowe nadmiernych zapasów papierosów lub tytoniu do palenia, wprowadzonych na rynek krajowy, przed terminem wprowadzenia podwyżek stawek podatku akcyzowego na te wyroby. Zasadą jest, że w danym roku kalendarzowym wyroby tytoniowe będą oznaczane wyłącznie znakami akcyzy, których rok wytworzenia nadrukowany na znaku odpowiada bieżącemu rokowi. Odstępstwem od tej zasady jest możliwość odebrania znaków akcyzy na kolejny rok kalendarzowy pod koniec roku poprzedniego w celu zapewnienia sprawności i ciągłości procesu oznaczania wyrobów tytoniowych na przełomie roku. Wprowadzona regulacja ma służyć stabilizacji wpływów budżetowych z tytułu podatku akcyzowego, jak również wpłynąć na zwiększenie ich przewidywalności. Regulacja ta pozwala też firmom tytoniowym zachować kontrole nad racjonalnym planowaniem produkcji.

Ustawa o podatku od czynności cywilnoprawnych

1 stycznia 2009 r. weszły w życie korzystne zmiany w opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych kapitału w spółkach kapitałowych, w szczególności w zakresie wyłączenia z opodatkowania czynności będących w świetle dyrektywy Rady Nr 2008/7/WE z dnia 12 lutego 2008 r. działaniami restrukturyzacyjnymi spółek.

Wprowadzone zmiany sprzyjają przenoszeniu aktywów i pasywów w spółkach kapitałowych, w tym w ramach czynności łączenia, podziału i przekształcania spółek oraz tzw. „wymiany udziałów”, a także przenoszeniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z państw członkowskich rzeczywistego ośrodka zarządzania spółek kapitałowych lub ich statutowej siedziby. Przyjęte rozwiązania, zgodne z prawem unijnym, dotyczące jednokrotnego opodatkowania kapitału w spółkach kapitałowych służą swobodnemu przepływowi kapitału w ramach wspólnego rynku i zmniejszają koszty działań po stronie przedsiębiorców. Zmiany mogą stymulować powstawanie nowych spółek oraz poprawę ich kondycji przez podejmowanie czynności restrukturyzacyjnych.

Obserwuje się tendencję w kierunku całkowitego zniesienia podatku kapitałowego przez stopniowe ograniczanie czynności podlegających temu podatkowi. Z tego względu państwa członkowskie są zobowiązane do przedstawiania Komisji, co trzy lata, informacji dotyczących wpływów z podatku od wkładów kapitałowych do spółek kapitałowych.

Ustawa o opłacie skarbowej

Od 8 kwietnia 2009 r. zwolniono z opłaty skarbowej pełnomocnictwa do podpisywania deklaracji składanych organom podatkowym za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Zmiana służy upowszechnieniu możliwości składania deklaracji podatkowych w formie elektronicznej oraz likwidacji barier w kontaktach przedsiębiorców z organami podatkowymi.

3.1.4 Kontrole i nadzór nad przedsiębiorcami

9 marca 2009 r. weszła w życie nowelizacja ustawy o swobodzie działalności gospodarczej³⁷, która uporządkowała przepisy regulujące prowadzenie kontroli działalności gospodarczej i zmieniła pod tym kątem 58 ustaw. Kluczowa zmiana dotyczy określenia przedmiotu kontroli – ustawa wskazuje, że nie powinien być nim przedsiębiorca, a jedynie wykonywana przez niego działalność gospodarcza. Główne założenia dot. kontroli w firmach sprowadzają się m.in. do: skrócenia czasu ich trwania, wprowadzenia zakazu jednoczesnego prowadzenia więcej niż jednej kontroli u przedsiębiorcy, a także wprowadzenia sankcji wobec urzędu, w przypadku kontroli niezgodnej z prawem. Zmiany miały na celu poprawę sytuacji kontrolowanych przedsiębiorców, którzy od lat sygnalizowali problem relatywnie częstych i uciążliwych kontroli. Zwłaszcza przedsiębiorstwa z sektora MSP odczuwały tę barierę jako znaczącą i dość istotnie podnoszącą koszty i ryzyko prowadzenia działalności.

³⁷ Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. Nr 18, poz. 97).

Ramka 3 Zmiany w zakresie kontroli w nowelizacji ustawy SDG z grudnia 2008 r.

Zmiany ustawy SDG w zakresie wykonywania kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy dotyczą m. in.:

- 1) obniżenia limitu czasu trwania kontroli u przedsiębiorcy w zależności od jego wielkości (czas trwania wszystkich kontroli organu kontroli u przedsiębiorcy w jednym roku kalendarzowym nie może przekraczać w odniesieniu do mikroprzedsiębiorców – 12 dni; małych przedsiębiorców – 18 dni r.; średnich przedsiębiorców – 24 dni r.; pozostałych przedsiębiorców – 48 dni r.),
- 2) doprecyzowania przesłanek wyłączających stosowanie ograniczeń liczby jednoczesnych kontroli u przedsiębiorcy oraz czasu trwania kontroli (wyłączenie spod zakazu prowadzenia równoczesnej kontroli przez więcej niż jeden organ kontroli ograniczono jedynie do kontroli podjętej w toku postępowania prowadzonego na podstawie przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów),
- 3) wprowadzenia sprzeciwu wobec podjęcia i wykonywania przez organy kontroli czynności z naruszeniem przepisów art. 79-79b, art. 80 ust. 1 i 2, art. 82 ust. 1 oraz art. 83 ust. 1 i 2 ustawy,
- 4) wprowadzenia sankcji wobec organu kontroli w postaci uznania braku podstawy do przeprowadzenia kontroli w sytuacji, gdy upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nie spełnia ustawowych wymagań,
- 5) uregulowania sytuacji, w której przedsiębiorca uchyla się od obowiązku wyznaczenia osoby upoważnionej w przypadku gdy sam nie będzie mógł uczestniczyć w kontroli,
- 6) umożliwienia organowi kontroli przerwania kontroli na czas niezbędny do przeprowadzenia badań próbki produktu,
- 7) uregulowania kwestii związanej z przeprowadzaniem kontroli u przedsiębiorcy wykonującego działalność gospodarczą w wielu miejscach (np. sieci handlowe),
- 8) wprowadzenia dodatkowej normy, zgodnie z którą niektóre przepisy ustawy w zakresie kontroli nie miałyby zastosowania do kontroli:
 - a) objętej szczególnym nadzorem podatkowym oraz nadzorem weterynaryjnym,
 - b) administracji rybołówstwa,
 - c) związanej z nadawaniem towarom przeznaczenia celnego dokonywaną w urzędzie celnym albo w miejscu wyznaczonym lub uznanym przez organ celny albo granicznej kontroli fitosanitarnej,
 - d) przemieszczających się środków transportu,
 - e) sprzedaży dokonywanej poza punktem stałej lokalizacji (sprzedaż obwoźna i obnośna na targowiskach w rozumieniu art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych),
 - f) zakupem produktów lub usług sprawdzającym rzetelność usługi, na podstawie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (tzw. zakupu kontrolowanego).

Biorąc pod uwagę wielość podmiotów mogących kontrolować przedsiębiorców i trudności z uogólnieniem tendencji w tym zakresie poniżej przedstawiono dane postępowań kontrolnych wybranych instytucji, w szczególności Państwowej Inspekcji Pracy, urzędów kontroli skarbowej oraz Inspekcji Ochrony Środowiska.

W zakresie przestrzegania prawa pracy, w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy obowiązki nadzoru i kontroli sprawuje **Państwowa Inspekcja Pracy**. W 2009 r. inspektorzy PIP przeprowadzili ok. 88 tys. kontroli (ok. 10% więcej niż rok wcześniej) u ponad 60 tys. pracodawców zatrudniających łącznie 3,8 mln osób³⁸. W związku ze stwierdzonymi naruszeniami prawa wydanych zostało ponad 354 tys. decyzji nakazowych, o 0,5% mniej niż w 2008 r. Blisko jedną trzecią z nich stanowiły decyzje z rygorem

³⁸ www.pip.gov.pl oraz rop.sejm.gov.pl (informacje z przedłożenia *Sprawozdania z działalności Państwowej Inspekcji Pracy za 2009 r.* Radzie Ochrony Pracy w dniu 18 maja br.).

natychmiastowej wykonalności ze względu na ochronę życia i zdrowia ludzkiego. Najczęstszy rodzaj sankcji (65%) nałożonych z powodu wykroczeń przeciwko prawom pracownika stanowiły mandaty karne (na łączną kwotę 25 mln zł, a więc niewiele większą niż w 2008 r.). 15% sankcji stanowiły wnioski do sądu, a 20% sankcji związanych było ze środkami oddziaływania wychowawczego. Udział tych ostatnich wzrósł kolejny rok z rzędu.

W 2009 r. stwierdzono wzrost skali nieprawidłowości związanych z niewypłacaniem wynagrodzeń. Wzrosła również skala naruszeń przepisów dotyczących zgłaszania pracowników do ubezpieczeń społecznych. Wydaje się, że pogorszenie sytuacji we wspomnianym zakresie wynikało z ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego. W co piątym spośród 20 tys. skontrolowanych zakładów pracy inspektorzy ujawnili nielegalne zatrudnienie. Najwięcej takich przypadków stwierdzono w branży transportowej, hotelarsko-restauracyjnej oraz budowlanej.

Z kolei poprawę odnotowano w zakresie przestrzegania przepisów o czasie pracy. W 2009 r. miał również miejsce spadek liczby poszkodowanych w wypadkach przy pracy (we wszystkich sekcjach gospodarki).

W 2009 roku **Urzędy Kontroli Skarbowej** przeprowadziły łącznie prawie ponad 10 tys. kontroli – o ok. 4% mniej niż rok wcześniej i o 18% mniej niż w 2007 r. Dotyczyły one przede wszystkim tych obszarów, które zostały zidentyfikowane jako niosące największe ryzyko występowania nieprawidłowości podatkowych. I tak, kontrola skarbową w ubiegłym roku związana była głównie z:

- unikaniem odprowadzania podatku akcyzowego, ze szczególnym uwzględnieniem opodatkowania obrotu paliwami płynnymi,
- oszustwami w zakresie podatku VAT w obrocie wewnątrzwspólnotowym, w tym przestępstwami karuzelowymi,
- wyłudzeniem podatku VAT poprzez fikcyjne faktury,
- unikaniem odprowadzania podatku dochodowego poprzez przerzucanie dochodów do podmiotów powiązanych,
- ujawnianiem i zwalczaniem szarej strefy, w tym w handlu i usługach internetowych oraz nieujawnianiem przychodów lub ich części oraz ich źródeł.

W ramach kontroli przeprowadzono ponad 14,5 tys. czynności sprawdzających dokumenty u kontrahentów kontrolowanego podatnika oraz 3.265 przesłuchań. W celu weryfikacji dowodów zgromadzonych w toku kontroli, 3.088 razy zwrócono się do instytucji finansowych o udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową, przy czym liczba tych wystąpień systematycznie rośnie. Dokonano również zabezpieczeń majątku, w kwocie 502 mln zł (wzrost o 18% r/r), na poczet zaległości podatkowych³⁹.

W wyniku kontroli skarbowych przeprowadzonych w 2009r. ustalenia wynikające z kontroli wyniosły 2,43 mld zł, przy czym ustalenia, dla których wydano decyzję, wyniosły 2,16 mld zł, co oznacza wzrost o ponad 42% w stosunku do roku poprzedniego. Obserwuje się przy tym systematyczny wzrost średnich kwot ustaleń przypadających na jedną kontrolę. W ubiegłym roku było to 239 tys. zł wobec 161 tys. w 2008 r. i 157 tys. w 2007 r. Jest to możliwe dzięki skuteczniejszemu typowaniu podmiotów do kontroli oraz lepszemu określaniu obszarów zagrożonych wystąpieniem nieprawidłowości, co jest osiąganym

³⁹ *Sprawozdanie „Kontrola Skarbowa w 2009 r.”*, Ministerstwo Finansów, Departament Kontroli Skarbowej, 2010 r.

również dzięki zastosowaniu analitycznych narzędzi informatycznych. Konsekwencją skuteczniejszego typowania podmiotów do kontroli jest również znaczne skrócenie czasu trwania kontroli, przez co stają się one mniej uciążliwe dla podatników. W 2008 r. liczba kontroli długotrwałych spadła o 35% r/r, a w roku ubiegłym o kolejne 12%.

Ramka 4 Priorytety kontroli skarbowej w 2010 r.⁴⁰

Działalność kontroli skarbowej zmierzać będzie do eliminacji z rynku podmiotów, których celem istnienia jest popełnianie przestępstw skarbowych i równoległego zapewnienia skutecznego egzekwowania należności podatkowych od podmiotów działających legalnie na rynku gospodarczym. Działania kontrolne skupiać się będą na wykrywaniu zorganizowanej przestępczości podatkowej oraz na zwalczaniu i minimalizacji szeroko pojętego zjawiska szarej strefy.

Najważniejszymi kierunkami działań kontroli skarbowej w 2010 roku będą:

- Kontrole w zakresie opodatkowania obrotu wyrobami akcyzowymi, ze szczególnym uwzględnieniem obrotu paliwami płynnymi.
- Kontrole w zakresie podatku od towarów i usług w obrocie wewnątrzwspólnotowym.
- Zapobieganie unikaniu odprowadzania podatku dochodowego poprzez przerzucanie dochodów do podmiotów powiązanych.
- Ujawnianie i zwalczanie szarej strefy.
- Kontrola osób uzyskujących dochody niezajdujące pokrycia w ujawnionych źródłach przychodów lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych.
- Prowadzenie postępowań przygotowawczych zgodnie z zasadami procesowymi i materialnymi prawa karnego skarbowego.
- Prowadzenie systematycznych działań mandatowych, w szczególności skierowanych na ujawnienie nieprawidłowości w ewidencjonowaniu na kasach rejestrujących.
- Kontrole gospodarowania środkami publicznymi i mieniem Skarbu Państwa.
- Monitorowanie działalności prowadzonej z wykorzystaniem internetu (e-handel).

Organy **Inspekcji Ochrony Środowiska** w zakresie działalności kontrolnej w 2009 r. realizowały zadania polegające na kontroli przestrzegania prawa i warunków określonych w decyzjach administracyjnych ze szczególnym uwzględnieniem zadań priorytetowych, określonych w planie pracy na 2009 r., tj.:

- kontrola wybranych branż przemysłu wymagających pozwolenia zintegrowanego (produkcja klinkieru cementowego lub wapna, fermy intensywnego chowu trzody chlewnej, instalacje energetycznego spalania paliw),
- wdrażanie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia Europejskiego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń (PRTR),
- kontrola wdrożenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH).

Organy Inspekcji przeprowadziły w ubiegłym roku łącznie 30.054 kontrole (ponad dwukrotnie więcej niż w 2008 r.) z czego 12.874 w oparciu o dokumenty, a 17.180 – w terenie. Najwięcej kontroli przeprowadzono w województwie mazowieckim (4.824), a najmniej w opolskim (470)⁴¹.

⁴⁰ Źródło: *Wyciąg z zadań urzędów kontroli skarbowej na rok 2010*, Ministerstwo Finansów, luty 2010 r.

⁴¹ *Informacja o realizacji zadań Inspekcji Ochrony Środowiska w 2009 r.*, Główny Inspektor Ochrony Środowiska, maj 2010 r.

3.1.5 Prawo pracy i ubezpieczenia społeczne

Analiza wartości indeksu EPL (*Employment Protection Indicator*)⁴² wskazuje na średni poziom restrykcyjności regulacji prawnych dotyczących rynku pracy w Polsce w porównaniu do innych krajów. Najbardziej restrykcyjne są regulacje dotyczące zatrudniania pracowników tymczasowych. Za najmniej restrykcyjne uznano przepisy dotyczące zwolnień grupowych. W opinii OECD, w latach 2003–2008 poziom restrykcyjności prawa pracy w Polsce istotnie wzrósł, dla porównania – w większości krajów poziom restrykcyjności prawa w tym obszarze nie uległ istotnym zmianom. Najbardziej utrudniające działalność gospodarczą zmiany wprowadzono w tym czasie w zakresie zatrudniania pracowników tymczasowych. Natomiast w przepisach dotyczących zwolnień grupowych wdrożono pewne ułatwienia. Wyniki indeksu EPL wskazują zatem, że polskie prawo pracy, w kontekście porównań międzynarodowych, uznawane jest za raczej średnio restrykcyjne i w nieznacznym stopniu utrudniające działalność gospodarczą poprzez ograniczenie swobody zatrudniania i zwalniania pracowników.

Uczestnicy polskiego życia gospodarczego uważają generalnie prawo pracy za obszar przeregulowany, z dużą ilością barier utrudniających działalność gospodarczą. Podstawowym utrudnieniem dla rozwoju przedsiębiorczości jest nadmierna sztywność przepisów prawa pracy. Istotny problem stanowi obowiązek przechowywania w formie papierowej akt pracowniczych. Jednak wprowadzone w ramach pakietu antykryzysowego w roku 2009 zmiany przepisów w dziedzinie stosunków pracy oceniane są pozytywnie. Z aprobatą przyjęto szczególnie zwiększenie elastyczności przepisów o czasie pracy i umożliwienie wydłużenia okresu rozliczeniowego do 12 miesięcy oraz zmianę zasad rozliczania doby pracowniczej na korzyść pracodawców. Wymienione regulacje zostały wprowadzone na okres 2 lat, lecz środowiska przedsiębiorców już teraz postulują ustanowienie tych norm na stałe. Ponadto pracodawcy pozytywnie ocenili zmiany w ustawie o zatrudnianiu pracowników tymczasowych, które uelastyczyły i odbiurokratyzowały dotychczasowe rozwiązania w zakresie pracy tymczasowej⁴³.

Postulaty przedsiębiorców wpisują się w koncepcję zwiększenia elastyczności i bezpieczeństwa na rynku pracy (*flexicurity*), promowaną przez Komisję Europejską i wdrażaną przez Polskę. Koncepcja *flexicurity* oparta jest na czterech elementach: elastyczny system zatrudnienia, kompleksowe strategie uczenia się przez całe życie (*life long learning*), skuteczna polityka rynku pracy, pomagająca w radzeniu sobie z szybkimi zmianami na rynku pracy, nowoczesny system zabezpieczenia społecznego, sprzyjający zatrudnieniu, ułatwiający mobilność na rynku pracy. Potrzeba zwiększenia elastyczności i bezpieczeństwa na rynku pracy wzrosła wraz z nastaniem kryzysu finansowo-gospodarczego w Europie i spowolnieniem gospodarczym w Polsce. Pogorszenie koniunktury gospodarczej i spadek popytu krajowego przyczyniły się do czasowego zmniejszenia wielkości produkcji oraz wielkości zatrudnienia w licznych przedsiębiorstwach. W efekcie konieczne stało się wprowadzenie rozwiązań prawnych umożliwiających szybkie dostosowywanie się do zmiennych warunków podażowo-popytowych.

W tym celu, na podstawie przyjętego w dialogu autonomicznym partnerów społecznych trzynastopunktowego „Pakietu działań antykryzysowych”, przygotowano ustawę o łagodzeniu

⁴² OECD *Legislation, collective bargaining and enforcement: updating the OECD employment protection indicators* (2008).

⁴³ Zob. *Czarna lista barier 2010*, PKPP Lewiatan, Warszawa, kwiecień 2010 r.

skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców, która weszła w życie 22 sierpnia 2009 r. Zawarte w ustawie rozwiązania ukierunkowane są na uelastycznienie procesu pracy, obniżenie kosztów pracy przedsiębiorstwom dotkniętym przez kryzys, a także zwiększenie skłonności do inwestowania w kapitał ludzki. Mają one charakter doraźny i będą obowiązywać do końca 2011 roku. Dla wszystkich przedsiębiorców przewidziano następujące formy wsparcia:

- wydłużenie okresu rozliczeniowego czasu pracy, maksymalnie do 12 miesięcy, co pozwoli na bardziej elastyczne gospodarowanie czasem pracy pracowników – zależnie od zapotrzebowania na pracę w poszczególnych miesiącach,
- stosowanie przez przedsiębiorcę różnych godzin rozpoczynania i kończenia pracy w poszczególnych dobach pracowniczych, przy czym ponowna praca w tej samej dobie nie będzie traktowana jak praca w godzinach nadliczbowych; rozwiązanie to będzie mogło także być zastosowane na wniosek pracownika opiekującego się dzieckiem do 14 roku życia lub opiekującego się członkiem rodziny, który ze względu na stan zdrowia wymaga osobistej opieki pracownika,
- stosowanie ograniczenia w zatrudnianiu tego samego pracownika na podstawie umowy o pracę na czas określony, polegałoby na możliwości pozostawiania w takim zatrudnieniu łącznie przez okres nie przekraczający 24 miesięcy.

Ustawą o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców wprowadzono również szereg instrumentów wsparcia, które mogą mieć zastosowanie jedynie względem pracodawców znajdujących się w przejściowych trudnościach finansowych⁴⁴. W takiej sytuacji zgodnie z przepisami możliwe jest:

- czasowe (maksymalnie na okres 6 miesięcy) obniżenie pracownikom wymiaru czasu pracy z proporcjonalnym obniżeniem wynagrodzenia za pracę (bez konieczności dokonywania tzw. wypowiedzenia zmieniającego), przy czym wymiar czasu pracy pracownika nie może być niższy niż 1/2 pełnego wymiaru czasu pracy,
- uzyskanie dopłat do pensji pracowników objętych obniżonym czasem pracy lub przestojem ekonomicznym. Przepisy przewidują, iż pracownikom za okres postoju wypłacona będzie rekompensata utraconych zarobków do wysokości 100% zasiłku dla bezrobotnych oraz wynagrodzenie od tego przedsiębiorcy łącznie w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie odrębnych przepisów z uwzględnieniem wymiaru czasu pracy pracownika. Jednocześnie warunkiem niezbędnym do objęcia pracownika przestojem ekonomicznym jest jego pisemna zgoda. W przypadku ograniczenia czasu pracy pracownikom przysługiwać będzie świadczenie z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych do wysokości 70% zasiłku, w zależności od stopnia obniżenia wymiaru czasu pracy pracownika. Pracodawca otrzyma też środki na opłacenie składek na ubezpieczenia społeczne pracowników należnych od pracodawcy. Powyższe świadczenia będą wypłacane przez łączny okres nie dłuższy niż 6 miesięcy w stosunku do jednego pracownika i przyznawane zgodnie z warunkami dopuszczalności pomocy *de minimis*,
- większe wsparcie inwestycji pracodawców w podnoszenie kwalifikacji pracowników w okresie przestoju lub obniżonego wymiaru czasu pracy. Wsparcie przeznaczone jest dla pracodawców posiadających fundusz szkoleniowy, przy czym aby dodatkowo zachęcić pracodawców do tworzenia funduszu szkoleniowego wprowadzono nowe korzystne rozwiązanie, a mianowicie zapis, iż wpłaty na fundusz szkoleniowy obciążają koszty działalności pracodawców. Przewiduje się, że wysokość dofinansowania ze

⁴⁴ Pracodawca u którego w ciągu 3 kolejnych miesięcy po dniu 1 lipca 2008 r. wystąpił spadek obrotów gospodarczych nie mniej jednak niż o 25%, w porównaniu do tych samych 3 miesięcy w okresie od dnia 1 lipca 2007 r. do dnia 30 czerwca 2008 r.

środków Funduszu Pracy będzie wynosić do 80% kosztów szkolenia lub studiów podyplomowych, nie więcej jednak niż 300% przeciętnego wynagrodzenia na jedną osobę, o ile szkolenie lub studia podyplomowe są uzasadnione obecnymi lub przyszłymi potrzebami pracodawcy. W okresie szkolenia lub studiów podyplomowych pracownikowi będzie przysługiwać stypendium finansowane ze środków Funduszu Pracy. W przypadku zbiegu prawa do świadczeń z pieniędzy publicznych (stypendium lub częściowej rekompensaty utraconych zarobków z powodu obniżenia czasu pracy albo przestoju), przysługuje tylko jedno, wyższe świadczenie⁴⁵.

Ustawa nakłada na pracodawcę obowiązek zwrotu otrzymanej pomocy wraz z odsetkami, w przypadku niespełnienia warunków umowy, w szczególności rozwiązania umowy o pracę z przyczyn dotyczących pracodawcy w okresie pobierania przez pracownika świadczeń, a także w okresie 6 miesięcy przypadających bezpośrednio po okresie ich pobierania. Ustawa przewiduje natychmiastowy obowiązek zwrotu także w sytuacji gdy pomoc zostanie wykorzystana niezgodnie z przeznaczeniem, tj. np. gdy nie zostanie przekazana pracownikom uprawnionym do jej uzyskania.

W warunkach pogarszającej się koniunktury gospodarczej i wzrastającego bezrobocia podjęto również działania zachęcające przedsiębiorców do zwiększania zatrudnienia. W dniu 1 lipca 2009 r. weszły w życie przepisy sprzyjające zatrudnianiu osób po 50-tym roku życia. Pracodawcy, którzy zatrudnili po tym terminie bezrobotnego w wieku 50+ są czasowo (przez okres 12 miesięcy) zwolnieni z obowiązku odprowadzania składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Natomiast wobec wszystkich zatrudnionych osób, które ukończyły 60 lat (mężczyźni) i 55 lat (kobiety) został zniesiony obowiązek odprowadzania składek na te fundusze.

Ponadto Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 sierpnia 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków odbywania stażu przez bezrobotnych (Dz.U. Nr 142, poz. 1160), którego przepisy weszły w życie z dniem 17 września 2009 roku, uchyliło poprzednio obowiązujące rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków odbywania stażu oraz przygotowania zawodowego w miejscu pracy (Dz.U. Nr 185, poz. 1912, z późn. zm.) i wprowadziło istotne zmiany mające na celu poprawę warunków odbywania stażu przez bezrobotnych. Zmiany te polegają m.in. na:

- określeniu maksymalnych norm czasu pracy bezrobotnych,
- ograniczeniu liczby bezrobotnych odbywających staż u jednego organizatora,
- wprowadzeniu zasad równego traktowania osób odbywających staż na zasadach przewidzianych dla pracowników przepisami Kodeksu pracy,
- zobowiązaniu organizatora stażu do zapewnienia bezrobotnym bezpiecznych i higienicznych warunków pracy na zasadach przewidzianych dla pracowników,
- uściśleniu i uproszczeniu elementów umowy zawieranej przez starostę z organizatorem stażu, oraz danych wymaganych we wniosku organizatora stażu.

⁴⁵ Szczegółowe warunki dofinansowywania pracodawcom kosztów szkoleń i studiów podyplomowych pracowników zostały określone przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 sierpnia 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków dofinansowania ze środków Funduszu Pracy kosztów szkoleń i studiów podyplomowych oraz szczegółowych warunków finansowania stypendiów i składek na ubezpieczenia społeczne (Dz.U. Nr 136, poz. 1119), które weszło w życie z dniem ogłoszenia, tj. 26 sierpnia 2009 r.

Mając na celu zwiększenie elastyczności na rynku pracy podjęto także działania ukierunkowane na dostosowania kwalifikacji do popytu na rynku pracy. W dniu 2 stycznia 2010 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 grudnia 2009 r. w sprawie refundacji ze środków Funduszu Pracy kosztów szkoleń oraz wynagrodzeń i składek na ubezpieczenia społeczne od refundowanych wynagrodzeń (Dz.U. Nr 215, poz. 1669). Przepisy poprzednio obowiązujące przewidywały jedynie możliwość finansowania szkoleń specjalistycznych. Obecne regulacje umożliwiają finansowanie także szkoleń ogólnych.

Pracodawca nie musi także już przygotowywać półrocznych planów szkoleń, w związku z tym zrezygnowano z wcześniej obowiązujących terminów składania wniosku o refundację dwa razy w roku. Rozszerzono także możliwość składania wniosku przez pracodawcę do starosty właściwego ze względu na miejsce prowadzonej działalności, jako alternatywę do wcześniej obowiązującej właściwości ze względu na siedzibę pracodawcy. Takie rozwiązanie jest korzystniejsze zarówno dla urzędów pracy jak i pracodawców, a w szczególności w sytuacji, gdy siedziba pracodawcy jest w innym miejscu niż miejsce lub miejsca wykonywania działalności.

Nowelizacją ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych z dnia 23 października 2009 r. (Dz.U. Nr 221, poz. 1737) wprowadzono istotne ułatwienia w zatrudnianiu pracowników tymczasowych. Regulacja ta wychodząc naprzeciw celom Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/104/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie pracy tymczasowej, dała podstawy do zwiększenia dostępności zatrudnienia tymczasowego na rynku pracy oraz poprawy funkcjonowania instytucji zatrudnienia tymczasowego w praktyce. W czasach spowolnienia gospodarczego zatrudnianie pracowników tymczasowych umożliwia przedsiębiorcom, którzy nie mogą przewidzieć docelowej wielkości zatrudnienia w firmie, bardziej elastyczne dostosowanie do zmiennych warunków popytowych. Nowe przepisy:

- umożliwiły korzystanie z usług agencji pracy tymczasowej tym pracodawcom, którzy przeprowadzili w firmie zwolnienia o rozmiarze zwolnień grupowych. Nowe regulacje umożliwiły m.in. przedsiębiorcom posiadającym filie zatrudnienie pracowników w oddziałach, w których nie było zwolnień,
- wydłużyły okres wykonywania pracy na rzecz jednego pracodawcy użytkownika z 12 do 18 miesięcy. Dwunastomiesięczny okres był oceniany – przez pracodawców realizujących dłuższe terminowo zadania tymczasowe – jako niewystarczający.

Ważną zmianą w kierunku usprawnienia pracy przedsiębiorców prowadzących działalność jako agencje pracy tymczasowej było wprowadzenie obowiązku wydawania „zbiorczego” świadectwa pracy pracownikom tymczasowym. Obowiązek wydawania „zbiorczego świadectwa” pracy (raz na 12 miesięcy) zastąpił dotychczasowy obowiązek wydawania takiego świadectwa po każdym, nawet bardzo krótkim okresie zatrudnienia tymczasowego.

Koncepcja tworzenia elastycznych rozwiązań i zwiększania bezpieczeństwa na rynku pracy odzwierciedlona została również w Krajowym Planie Działań na rzecz Zatrudnienia na lata 2009–2011 (KPDZ). Dokument definiuje zadania państwa w zakresie polityki zatrudnienia..

Ramka 5 Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2009–2011

Wyróżniono 4 priorytety, których realizacji służą działania zawarte w KPDZ na lata 2009–2011:

Priorytet 1: Wzrost aktywności, poprzez:

- zbudowanie systemu powszechnej edukacji ustawicznej oraz systemu zachęt do kształcenia się przez całe życie,
- budowanie spójności rynku pracy.

Priorytet 2: Sprawny rynek pracy, poprzez:

- promocję elastycznych i alternatywnych form zatrudnienia,
- budowę nowoczesnego systemu zabezpieczenia społecznego w części dotyczącej rynku pracy,
- kształtowanie nowych relacji na rynku pracy,
- budowę systemu monitoringu rynku pracy,
- restrukturyzację zatrudnienia w kierunku innowacyjnej gospodarki,
- tworzenie polityki migracyjnej dla potrzeb rynku pracy.

Priorytet 3: Doskonalenie aktywnej polityki rynku pracy, poprzez:

- rozszerzenie wykorzystania i poprawę adresowania instrumentów aktywnej polityki rynku pracy oraz zastosowanie zindywidualizowanego podejścia wobec korzystających z usług publicznych służb zatrudnienia,
- wzmacnianie kadrowe i kompetencyjne oraz profesjonalizacja publicznych służb zatrudnienia,
- profesjonalny monitoring skuteczności aktywnej polityki rynku pracy.

Priorytet 4: Łagodzenie skutków kryzysu gospodarczego oraz przygotowanie rynku pracy do ożywienia gospodarki, poprzez:

- tworzenie warunków ułatwiających przedsiębiorstwom szybką adaptację do zmiennych warunków gospodarowania,
- kreację nowych miejsc pracy poprzez wsparcie przedsiębiorczości oraz zwiększenie skłonności do inwestowania w warunkach dynamicznych zmian gospodarczych.

W obszarze ubezpieczeń społecznych wprowadzono zmiany dotyczące m.in. osób prowadzących działalność pozarolniczą. 1 września 2009 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy – Prawo bankowe (Dz.U. Nr 71, poz. 609), zgodnie z którymi osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą i jednocześnie podlegające ubezpieczeniom społecznym z innego tytułu określonego w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych (np. stosunku pracy, umowy zlecenia), nabędą z tego drugiego tytułu prawo do zasiłku macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego, wówczas będą podlegały obowiązkowym ubezpieczeniom (emerytalne i rentowe) z tytułu pobierania zasiłku (składki na ubezpieczenia społeczne będą wówczas finansowane z budżetu państwa). Do ubezpieczenia emerytalno-rentowego związanego z prowadzeniem pozarolniczej działalności, powyższe osoby mogą przystąpić dobrowolnie na swój wniosek.

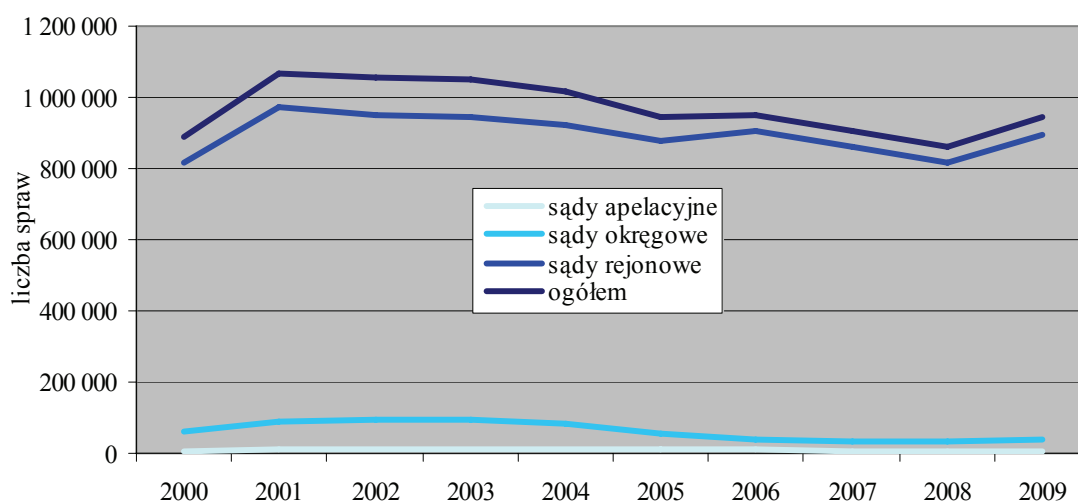
3.2 Funkcjonowanie sądownictwa

Sądownictwo gospodarcze jest jednym z kluczowych elementów otoczenia instytucjonalnego działalności przedsiębiorców. Newralgicznym obszarem, zwłaszcza z punktu widzenia przedsiębiorców sektora MSP, jest rozstrzyganie sporów. Pozostaje ono wciąż problemem, choć w ostatnich latach podejmuje się szereg działań, które przynoszą już pierwsze pozytywne efekty. O poprawie sytuacji w zakresie sprawności postępowań w sprawach gospodarczych świadczy m.in. znikoma liczba skarg na przewlekłość spraw gospodarczych złożonych w 2009 r. do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. W roku ubiegłym rządowi zakomunikowano łącznie 126 takich skarg, w tym tylko w dwóch przypadkach zarzucono nadmierną długość postępowania w sprawach gospodarczych.

Ubiegły rok charakteryzował się wzrostem wpływu spraw w sądach powszechnych. Ogółem zarejestrowano 11,9 mln spraw, czyli o 6,1% więcej niż w 2008 r. Jednocześnie (o 8,3%) wzrosła liczba załatwionych spraw. W konsekwencji wskaźnik opanowania wpływu wyniósł 101,6 (99,5 w 2008 r.).

Wyniki pracy sądów w sprawach gospodarczych w 2009 r. należy ocenić przy uwzględnieniu największego od kilku lat wzrostu wpływu tych spraw, który wyniósł 945 tys., tj. o 9,8% więcej niż w 2008 r.. Wzrost wpływu spraw w porównaniu do 2008 r. odnotowały sądy każdego szczebla, przy czym największy – sądy okręgowe⁴⁶ (aż o 23,4%), a najmniejszy – sądy apelacyjne (o 4,8%).

Wykres 19 Wpływ spraw gospodarczych wg kategorii sądów w latach 2000–2009

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych MS.

W 2009 r. sądy wszystkich szczebli załatwiły więcej spraw niż w 2008 r. (o 8%). Największy wzrost poziomu załatwień miał miejsce w sądach okręgowych (o 17,9%). Mimo wzrostu poziomu załatwień, na koniec 2009 r. odnotowany został wzrost pozostałości o 13 tys. (20,5%) w stosunku do 2008 r. (64 tys.). Zatem wzrost pozostałości był znacznie mniejszy, niż poziom zwiększonego wpływu.

Na koniec 2009 r. zmniejszyła się liczba spraw najstarszych (nierozpoznanych powyżej 3 lat): w sądach okręgowych o 16%, a w sądach rejonowych o 14%, w stosunku do 2008 r. Zaobserwowano również istotny spadek liczby spraw upadłościowych, toczących się ponad 3 lata, których na koniec 2009 r. było w sądach 709, wobec 791 na 30 czerwca 2009 r.

Poprawiają się również wyniki wydziałów ksiąg wieczystych, co jest m.in. efektem wprowadzenia systemu informatycznego zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych. Na koniec 2009 r. liczba wydziałów ksiąg wieczystych w skali kraju wynosiła 347, z czego systemem Nowa Księga Wieczysta, wdrażanym etapami począwszy od 1 października 2003 r., objętych zostało 243 wydziały. W pozostałych 104 wydziałach ksiąg wieczystych wdrożenie systemu NKW przewidziane zostało na 2010 r. Stan ksiąg wieczystych według repertorium ksiąg wieczystych w dniu 31 grudnia 2009 r. wynosił prawie 20 mln. W ciągu 2009 r.

⁴⁶ Sądy Okręgowe łącznie z Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a także Sądem Wspólnotowych Znaków Towarowych i Wzorów Przemysłowych.

wpłynęło łącznie ok. 3,41 mln wniosków o wpis, załatwiono 3,52 mln wniosków, a średni czas trwania postępowania wieczystoksięgowego wynosił 1,6 miesiąca.

Według danych statystycznych dotyczących projektu „Informatyzacja wydziałów ksiąg wieczystych” (stan na dzień 7 czerwca 2010 r.) liczba ksiąg wieczystych dotychczasowych przeniesionych do struktury księgi wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym wynosi ok. 9,51 mln., natomiast liczba ksiąg wieczystych założonych w wydziałach ksiąg wieczystych to około 2,57 mln.

W 111 wydziałach KW zasób ksiąg wieczystych jest w pełni przeniesiony do struktury księgi wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym. Planuje się, że w roku 2010, w ramach projektu „Informatyzacja wydziałów ksiąg wieczystych”, system NKW zostanie wdrożony w ostatniej grupie 104 wydziałów ksiąg wieczystych (w ramach projektu POIG), ponadto w czerwcu 2009 r. uruchomiono usługę wglądu do ksiąg wieczystych przez Internet. Natomiast w roku 2011 planuje się uruchomienie usługi obsługi wniosków elektronicznych o wydanie odpisu oraz dokonanie wpisu do ksiąg wieczystych.

Tabela 13 Wpływ spraw gospodarczych w latach 2002–2009

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
sądy apelacyjne								
SPRAWY GOSPODARCZE	10 335	11 606	12 603	12 295	8 426	6 477	5 992	6 279
II instancji								
apelacje	3 093	3 330	4 107	4 618	3 338	2 637	2 211	2 188
zażalenia	5 755	6 536	6 976	6 325	4 290	3 108	3 135	3 482
ogólne	24	21	23	91	30	39	28	30
skarga kasacyjna WSC	1 463	1 719	1 469	1 160	664	623	559	532
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem (WSC)	•	•	•	•	40	49	27	10
skargi na postępowanie sądowe Wykaz S	-	-	28	101	64	21	32	37
sądy okręgowe								
SPRAWY GOSPODARCZE	95 095	93 166	83 821	52 984	40 087	35 124	35 109	41 599
I instancji								
procesowe	25 839	25 504	22 100	12 572	8 568	7 717	7 932	9 328
nieprocesowe	22	22	30	23	35	45	15	16
nakazowe i upominawcze	50 904	47 068	37 728	14 020	8 097	7 499	8 339	12 632
upadłościowe	11	5	1	1	6	2	-	2
II instancji								
apelacje	3 659	4 458	6 229	7 895	7 473	6 843	6 627	7 048
zażalenia	9 230	10 005	11 098	12 224	10 725	7 632	7 235	7 456
ogólne	5 061	5 755	6 194	5 856	4 829	5 082	4 700	4 880
skarga kasacyjna WSC	369	349	342	188	137	94	109	81
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC I inst.	•	•	•	•	89	20	4	2
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC II inst.	•	•	•	•	•	109	72	59
skargi na postępowanie sądowe Wykaz S	-	-	99	205	128	81	76	95
sądy rejonowe								
SPRAWY GOSPODARCZE	951 999	943 306	920 485	878 484	903 846	863 675	819 019	894 616
procesowe	56 249	53 877	72 940	71 534	39 866	30 824	28 986	35 128
procesowe uproszczone	22 372	29 799			24 845	21 024	22 096	26 339
nieprocesowe	1 042	1 128	688	904	870	323	261	244
rejestrów – razem	431 072	465 766	501 628	487 897	564 350	583 098	528 118	538 063
– Rejestr Zastawów	201 276	190 091	176 708	145 765	129 847	124 561	106 661	97 881
– Krajowy Rejestr Sądowy	225 522	271 963	324 870	342 132	434 503	458 537	421 457	440 182
– Inne	4 274	3 712	50	189	169	x	x	x
nakazowe i upominawcze	414 839	360 073	307 542	278 588	239 779	199 156	211 183	262 916
ogólne	16 169	20 056	25 743	27 120	22 905	20 822	20 169	21 554
pomoc sądowa	780	1 021	1 122	1 269	1 474	1 260	1 331	1 712
zakaz prowadzenia działalności gospodarczej	648	x	28	25	1	x	x	x
z zakresu postępowania upadłościowego i naprawczego	9 476	11 582	10 794	11 172	9 579	7 133	6 854	8 638
skarga kasacyjna WSC	-	4	-	-	-	-	-	-
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC	•	•	•	•	8	35	21	22

Źródło: MS.

Zmiany legislacyjne i organizacyjne na rzecz poprawy funkcjonowania sądownictwa gospodarczego

26 czerwca 2009 r. uchwalona została ustawa *o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. Nr 131 poz. 1075), która wejdzie w życie 20 lutego 2011 r. Nowe przepisy stwarzają przedsiębiorcom nowe możliwości, z uwagi na bardzo głębokie i zasadnicze zmiany w zakresie uregulowań dotyczących ksiąg wieczystych i hipoteki, poczynając od odstąpienia od podziału na hipotekę zwykłą i hipotekę kaucyjną, co w założeniu ma ułatwić stosowanie tego zabezpieczenia, poprzez ograniczenie zasady szczególności hipoteki (wprowadzenie możliwości zabezpieczania jedną hipoteką kilku wierzytelności z różnych stosunków prawnych przysługujących temu samemu wierzycielowi) i odstąpienia od zasady posuwania się hipotek naprzód, do wprowadzenia nowych rozwiązań prawnych dotyczących administratora hipoteki (umożliwienie zabezpieczenia jedną hipoteką kilku wierzytelności przysługujących różnym podmiotom, a służących sfinansowaniu tego samego przedsięwzięcia) czy uprawnienia do rozporządzania opróżnionym miejscem hipotecznym.

Istotną zmianą kodeksu postępowania cywilnego jest wprowadzone od 1 stycznia 2010 r. *elektroniczne postępowanie upominawcze* (ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. *o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* – Dz.U. Nr 26, poz. 156), które dotyczy także spraw pomiędzy przedsiębiorcami. Pozew w tym postępowaniu wnoszony jest w postaci formularza *on-line*, poprzez elektroniczny portal dostępowy „e-sądu”. Powoduje to oszczędności na kosztach przesyłek pocztowych, a także sprawia, że pozew natychmiast trafia do sądu (wyeliminowanie czasu na dostarczenie pozwu do sądu przez pocztę). Wskazaną wyżej ustawą zmieniono także przepisy ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398, z późn. zm.), wprowadzając obowiązek uiszczenia od pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym czwartej części opłaty (w zwykłym postępowaniu upominawczym powód uiszcza całą opłatę, z czego 3/4 jest mu zwracane dopiero po uprawomocnieniu nakazu). Po nowelizacji nie pobiera się także opłat od skargi na orzeczenie referendarza sądowego i zażalenia w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Zmiany te powodują zatem obniżenie kosztów dochodzenia roszczenia dla stron.

W celu stworzenia dalszych zachęt do korzystania z elektronicznego postępowania upominawczego, a także uproszczenia i przyśpieszenia procedury, w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace legislacyjne nad zmianami kodeksu postępowania cywilnego w zakresie tego postępowania, w ramach których proponuje się m.in.: umożliwienie przy składaniu pozwu złożenia wniosku o zakończenie postępowania w określonych sytuacjach, uwzględnienie w większym stopniu woli stron co do właściwości miejscowej sądu czy nie pobieranie uzupełniającej opłaty od pozwu.

1 lipca 2009 r. weszła w życie ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. *o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. nr 234 poz. 1571), która między innymi uchyliła art. 479^{8a} kpc, przewidujący w postępowaniu w sprawach gospodarczych zwrot pisma wszczynającego postępowanie, które posiadało braki formalne, bez wzywania do jego uzupełnienia. Obecnie przewodniczący po stwierdzeniu braków formalnych takiego pisma wzywa do ich uzupełnienia pod rygorem zwrotu, a dopiero po bezskutecznym upływie terminu, zarządza zwrot. Uchylono także art. 130² § 3 kpc, zgodnie z którym sąd odrzucał nienależycie opłacone, a wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego środki odwoławcze lub środki zaskarżenia podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości

przedmiotu zaskarżenia, bez wezwania o uiszczenie opłaty. Zmiany te stanowią złagodzenie rygorów formalnych w postępowaniu gospodarczym i przyczynią się do ułatwienia przedsiębiorcom dochodzenia roszczeń przed sądami.

Ustawa z dnia 17 grudnia 2009 r. *o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. nr 7 z 2010r. poz. 45) zmieniła m.in. treść art. 326§ 1 kpc, poprzez zapis, że odroczenie ogłoszenia wyroku może nastąpić tylko jeden raz, na czas do dwóch tygodni. W poprzedniej wersji przepis nie zawierał ograniczenia ilości odroczeń publikacji wyroku. Zmiana ta przyczyni się więc do zwiększenia sprawności postępowania.

W zakresie prawa upadłościowego i naprawczego 2 maja 2009 r. weszła w życie ustawa z dnia 6 marca 2009 r. *o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym* (Dz.U. nr 53 poz. 434). Wprowadzono ułatwienia prowadzenia postępowań naprawczych przez przedsiębiorców, którzy są zadłużeni w niewielkim stopniu i których zadłużenie ma charakter przejściowy. Uproszczono procedurę zawarcia układu w upadłości. Zniesiono ograniczenia uprawnień syndyka dotyczące zatrudniania pracowników, wprowadzając ogólną regułę, że syndyk jest obowiązany podejmować działania z należytą starannością, w sposób umożliwiający optymalne wykorzystanie majątku upadłego w celu zaspokojenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu, w szczególności przez minimalizację kosztów postępowania. Dodano zapis stanowiący, że nabywca składników masy upadłości nie odpowiada za zobowiązania podatkowe upadłego, także powstałe po ogłoszeniu upadłości. Zwiększono z czterech do pięciu kategorie zaspokojenia wierzycieli w ramach podziału funduszu masy upadłości. Poszerzono katalog postanowień sędziego komisarza, które podlegają zaskarżeniu.

Ważną z punktu widzenia m.in. sprawności postępowań sądowych, jest ustawa z dnia 20 listopada 2009 r. *o zmianie ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów* (Dz.U. Nr 215, poz. 1663), która weszła w życie 18 stycznia 2010 r. Wprowadzono zapis, że odpisy i zaświadczenia opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym, wydawane przez centralną informację o zastawach rejestrowych w formie elektronicznej, posiadają moc dokumentów urzędowych. Poprzednio odpisy te, w odróżnieniu od wydanych w formie papierowej, były pozbawione mocy dokumentów urzędowych.

Obecnie prowadzone są prace nad opracowywaniem *rozwiązań proceduralnych dla informatyzacji postępowań sądowych*. Działania te prowadzone są w ramach Zespołu ds. informatyzacji postępowań sądowych i dotyczą m.in. informatyzacji postępowania o nadanie klauzuli wykonalności bankowym tytułom egzekucyjnym i informatyzacji postępowania egzekucyjnego w zakresie zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego w postaci elektronicznej, elektronicznych doręczeń w postępowaniu egzekucyjnym i elektronicznej licytacji publicznej ruchomości.

Na końcowym etapie są również prace nad projektem ustawy *o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych*, w zakresie wprowadzenia nowego modelu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Spółka taka zawiązywana byłaby w oparciu o normatywny wzorzec umowy, w którym uzupełnieniu podlegałyby tylko następujące dane: firma spółki, siedziba, dane wspólników, wysokość kapitału zakładowego (pokrywanego wyłącznie wkładami pieniężnymi), wartość jednego udziału, liczbę i wysokość obejmowanych udziałów przez wspólników, przedmiot działalności. Projekt przewiduje możliwość wniesienia wkładów pieniężnych już po zarejestrowaniu spółki w ustawowo określonym terminie oraz możliwość zarejestrowania tak zawiązanej spółki w drodze elektronicznej jak i tradycyjnej – papierowej.

Ograniczony zakres kontroli umowy spółki dokonywany przez sąd rejestrowy spowoduje, że rejestracja spółki będzie trwała nie dłużej niż 24 godziny. Wprowadzenie zmian umożliwi przedsiębiorcom szybkie zawiązanie i rejestrację spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, co jest szczególnie istotne w momencie gdy istnieje potrzeba zawarcia transakcji lub podjęcia działalności w nowym obszarze.

29 kwietnia 2010 r. Sejm uchwalił projekt ustawy *o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, dotyczący protokołu elektronicznego*, przewidujący nagrywanie treści rozpraw za pomocą urządzeń zapisujących obraz i dźwięk. W przypadku tak sporządzanego protokołu pisemny protokół będzie ograniczony do wskazania daty, miejsca i uczestników posiedzenia oraz zarządzeń i orzeczeń wydanych na posiedzeniu, a także czynności stron wpływających na rozstrzygnięcie sądu. Pozwoli to na skrócenie czasu rozprawy oraz umożliwi wierne zapisanie jej przebiegu, co wyeliminuje wnioski o sprostowanie lub uzupełnienie protokołu.

W toku prac legislacyjnych jest także przygotowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego projekt ustawy *o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*. W projekcie przyjęto rozwiązanie, które zakłada likwidację postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych i poddanie tych spraw tym samym regułom procesowym, które obowiązują w „zwykłych” postępowaniach cywilnych, co oznaczać będzie w praktyce istotne odformalizowanie tego postępowania, a tym samym jego uproszczenie. Mimo likwidacji postępowania w sprawach gospodarczych projekt zakłada, że zachowane zostaną sądy gospodarcze, jako wydziały sądów powszechnych.

W celu uproszczenia i przyspieszenia procedury cywilnej, a także usprawnienia pracy sądów planuje się również zmiany kodeksu postępowania cywilnego w części dotyczącej doręczeń sądowych poprzez wprowadzenie prawnych możliwości elektronicznego potwierdzenia odbioru przesyłek pocztowych ekspediowanych przez sądy.

W 2010 r. kontynuowany jest bezpośredni nadzór Ministra Sprawiedliwości nad wszystkimi postępowaniami upadłościowymi trwającymi ponad 3 lata.

Kontynuowane są również działania na rzecz popularyzacji alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów, takich jak: mediacja, sądy polubowne (arbitraż) w celu odciążenia sądów powszechnych, w tym sądów gospodarczych. Upowszechnienie wiedzy przedsiębiorców na temat tych instytucji, powinno przyczynić się do zmniejszenia obciążenia sądów sprawami, które mogą być skutecznie rozwiązane w drodze mediacji, czy przez sądy polubowne.

3.3 Finansowanie działalności gospodarczej

Dostęp do środków finansowych jest kluczowym czynnikiem na każdym etapie rozwoju przedsiębiorstwa – począwszy od powstania, przez rozwój, po restrukturyzację, czy zmianę profilu działalności. Źródła finansowania przeznaczane na zwiększanie konkurencyjności, ekspansję i nowe technologie warunkują pozostawanie firmy na rynku, zwłaszcza w obecnych realiach postępującej specjalizacji i intensywnych poszukiwań kolejnych nisz rynkowych. Jednocześnie zdobycie dostępu do podstawowej formy zewnętrznego finansowania, tj. kredytu bankowego, stanowi istotny problem zwłaszcza – wg tzw. hipotezy luki finansowania – dla najmniejszych i średniej wielkości przedsiębiorstw⁴⁷. W przypadku Polski

⁴⁷ Por. Gregory, B.T., Rutherford, M.W., Oswald, S., and Gardiner, L., *An Empirical Investigation of the Growth Cycle of Small Firm Financing*, Journal of Small business Management 43(4) 2005, s. 382-393.

jest to o tyle istotne, że nasza gospodarka charakteryzuje się jednym z największym udziałów mikroprzedsiębiorstw zatrudniających poniżej 10 osób w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłu przetwórczego spośród wszystkich krajów OECD (88,3% w 2007 r.)⁴⁸.

Niepewność związana ze wstrząsami gospodarczymi, utrzymujący się brak zaufania rynków finansowych i wprowadzane obostrzenia regulacyjne w sektorze bankowym umocniły rolę kapitałów własnych w strukturze finansowania działalności w Polsce w 2009 r. Można zaobserwować tu **nakładanie się na siebie dwóch zjawisk: tradycyjnej awersji firm do podejmowania ryzyka związanego z zaciąganiem formalnych zobowiązań oraz wynikającej z dekoniunktury awersji banków do podejmowania ryzyka kredytowego.**

Awersja banków do ryzyka zaczęła co prawda w zeszłym roku w Polsce ustępować, jednak sytuacja w gospodarce światowej oraz rosnący odsetek kredytów zagrożonych, zwłaszcza tych dla przedsiębiorstw, spowodował konieczność zwiększenia stabilności systemu bankowego poprzez wprowadzenie regulacji w skali międzynarodowej (MIFID, Bazylea) i krajowej (np. Rekomendacja T). W roku 2009 obserwowaliśmy również efekty kryzysu na rynku alternatywnych źródeł finansowania, jak leasing, czy faktoring. W tych okolicznościach ważną rolę odegrały niezależne od koniunktury środki z funduszy strukturalnych UE.

Z badania NBP⁴⁹ wynika, że podczas gdy w pierwszym kwartale 2009 r. odsetek przedsiębiorstw planujących wykorzystanie kredytów bankowych w finansowaniu inwestycji zbliżył się zauważalnie do udziału wykorzystujących w tym celu środki własne (30,6% wobec 38,6%), tak w następnych okresach dały o sobie znać skutki kryzysu. **W drugim kwartale nastąpił radykalny spadek udziału firm planujących wykorzystanie kredytów bankowych, skompensowany znacznym wzrostem korzystających ze środków własnych** (odpowiednio do poziomu 25,2% i 46,5%), przy czym w drugim półroczu pierwsza wielkość malała nadal, a druga utrzymywała się na podobnym poziomie – na koniec roku wynosiły one odpowiednio 23,0% oraz 43,2%. Kryzys nie wpłynął natomiast na odsetek przedsiębiorstw planujących finansowanie inwestycji ze źródeł pozabankowych i innych – oscylował on między 28,4% a 33,8%, z tendencją wzrostową pod koniec roku.

3.3.1 Sytuacja na rynku depozytowo-kredytowym

W IV kwartale 2009 r. część branż (przetwórstwo, transport oraz usługi) zanotowała już poprawę sytuacji finansowej, choć na skutek utrzymującego się na niskim poziomie popytu zmiana ta nie była znacząca w stosunku do poprzedniego roku. Mimo to **dynamika nominalnej wartości zobowiązań banków wobec przedsiębiorstw była w 2009 r. ponad dwukrotnie większa niż rok wcześniej.** W końcu grudnia 2009 r. nominalna wartość zobowiązań banków wobec firm zatrudniających powyżej 9 osób wyniosła 166,5 mld zł, co oznaczało wzrost o 10,3% r/r (wobec 4,6% w 2008 r.) W przypadku mikroprzedsiębiorstw wzrost wielkości depozytów wyniósł 7,1% (wobec 2,8% w 2008 r.) osiągając na koniec grudnia wartość 23,4 mld zł.

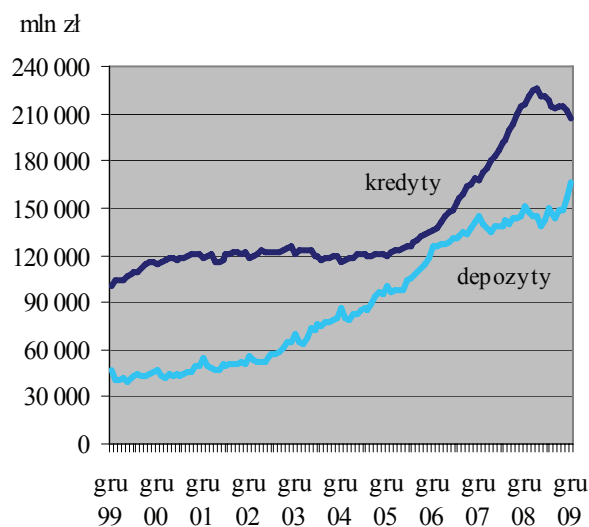
Znacznie spadła natomiast dynamika nominalnej wartości kredytów udzielonych przedsiębiorstwom. Na skutek zaostrzenia polityki kredytowej przez banki wartość ta dla mikroprzedsiębiorstw rosła trzykrotnie wolniej niż w poprzednim roku (11,9% wobec 43,2%) osiągając na koniec grudnia 2009 r. 38,4 mld zł. Nominalna wartość kredytów udzielonych

⁴⁸ Za Structural Business Statistics, ODCE.

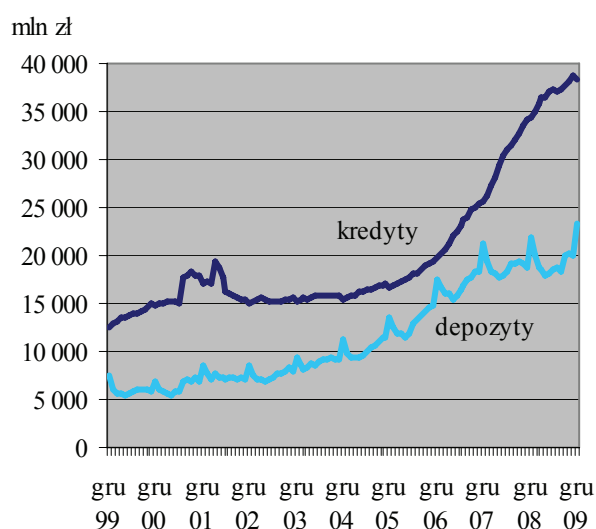
⁴⁹ Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury (badanie kwartalne; wykorzystano publikację za I kw. 2010 r.). W próbie przeważają przedsiębiorstwa duże.

przedsiębiorstwom większym spadła o 4% do poziomu 207,4 mld zł, w stosunku do rekordowego wzrostu w roku 2008, sięgającego 28,7%.

Wykres 20 Depozyty i kredyty przedsiębiorstw większych w bankach w latach 1999–2009

Wykres 21 Depozyty i kredyty mikroprzedsiębiorstw w bankach w latach 1999–2009

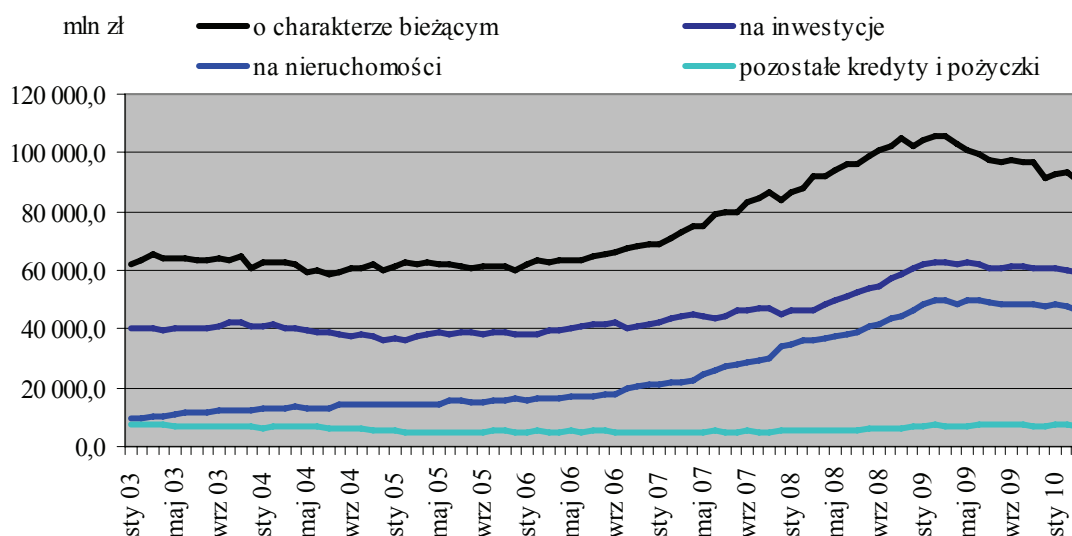

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP.

Począwszy od marca br. nastąpiła zmiana sposobu prezentacji przez NBP należności i zobowiązań monetarnych instytucji finansowych⁵⁰. W związku z tym **największą grupę kredytów udzielonych przedsiębiorstwom większym (ponad 44%) stanowiły w 2009 r. kredyty o charakterze bieżącym**, będące połączeniem poprzednio stosowanych dwóch kategorii kredytów: w rachunku bieżącym oraz kredytów operacyjnych. Jednak stosując aktualną metodologię do poprzednich szeregów czasowych oznacza to, że udział kredytów tego rodzaju w strukturze wszystkich kredytów spadł r/r o niemal 11%. Niewiele wzrósł udział kredytów na inwestycje (0,9% r/r) oraz nieznacznie bardziej na nieruchomości (3% r/r). W największym stopniu (o 5,7% r/r) wzrósł udział pozostałych kredytów, do których zalicza się m.in. kredyty eksportowe i dyskontowe. Zeszłoroczna dynamika nie wpłynęła na ogólną strukturę kredytów udzielonych większym przedsiębiorstwom – za kredytami o charakterze bieżącym nadal plasują się kredyty na inwestycje (udział 29,4%), nieznacznie niżej kredyty na nieruchomości (23,2%) oraz stanowiące zdecydowanie najmniejszą grupę pozostałe kredyty i pożyczki (3,3%).

⁵⁰ Szczegółowy opis zmian na www.nbp.pl

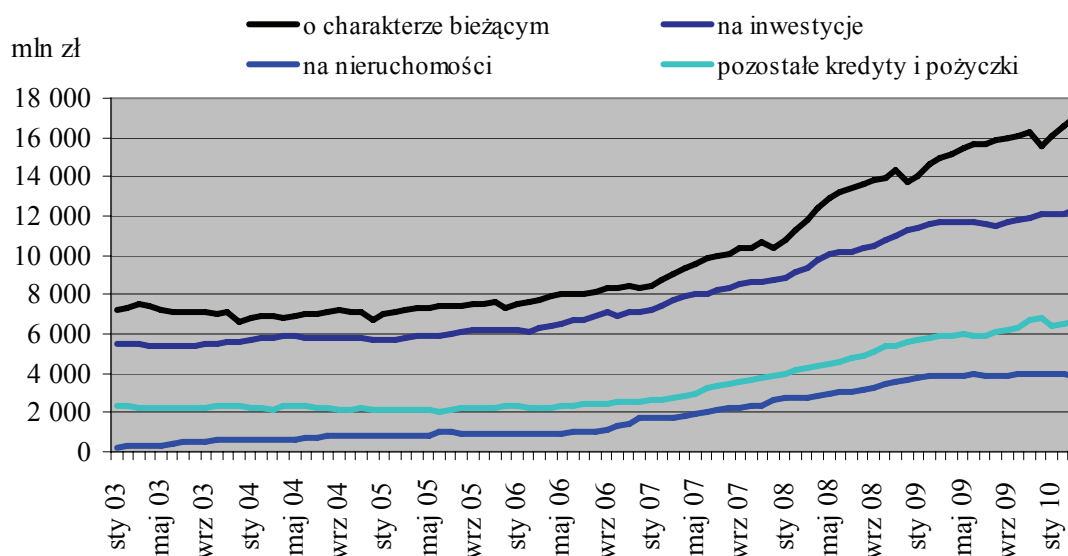
Wykres 22 Kredyty udzielone przedsiębiorstwom większym, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP.

W przypadku mikroprzedsiębiorstw wszystkie rodzaje kredytów wzrosły w 2009 r. Wzrosty te również nie zmieniły ogólnej struktury kredytów: najliczniejszą grupą są kredyty o charakterze bieżącym (z udziałem rzędu 40,5%) oraz na inwestycje (31,5%). Trzecią największą grupę – inaczej niż przy większych przedsiębiorstwach – stanowią pozostałe kredyty i pożyczki (17,8%), a najmniej liczną kredyty na nieruchomości (10,2%). Mimo, że struktura kredytów nie uległa zmianie, poszczególne ich grupy różniły się pod względem zeszłorocznej dynamiki: od wzrostu o 22% dla pozostałych kredytów i pożyczek, przez 13,2% dla kredytów o charakterze bieżącym, po najsłabszy wzrost rzędu 6–7% dla kredytów na nieruchomości i inwestycje. Można więc zauważyć, że kredyty na nieruchomości odznaczają się nie tylko najniższym udziałem, ale także najwolniejszym wzrostem wśród kredytów dla mikroprzedsiębiorstw.

Wykres 23 Kredyty udzielone mikroprzedsiębiorstwom, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP.

Z badania Ministerstwa Gospodarki przeprowadzonego wśród firm z sektora MSP⁵¹ wynika, że w drugiej połowie 2009 roku trzy czwarte ankietowanych firm wykorzystuje kredyt w prowadzeniu działalności gospodarczej. Najpopularniejszym typem jest **kredyt w rachunku bieżącym**.

W drugiej połowie 2009 roku co czwarta ankietowana firma wystąpiła do banku z wnioskiem o udzielenie kredytu inwestycyjnego lub obrotowego. Odsetek wniosków które zostały rozpatrzone pozytywnie wyniósł 45% i było to mniej więcej tyle, ile w pierwszej połowie roku. Najtrudniej otrzymać kredyt było mikroprzedsiębiorcom – w grupie tej z pozytywną odpowiedzią banku spotkało się tylko 37% ankietowanych firm, kilka punktów procentowych więcej niż w pierwszym półroczu. W grupie firm małych i średnich było to dwie trzecie. Młodszy właściciele przedsiębiorstw (w wieku do 40 lat) mieli łatwiejszy dostęp do kredytu (połowa pozytywnie rozpatrzonych wniosków), niż osoby starsze (w grupie właścicieli przedsiębiorstw w wieku 40–60 lat było to 46%, zaś w grupie powyżej 60 lat zaledwie 36% pozytywnie rozpatrzonych wniosków).

Historia firmy odgrywała dużą rolę jako kryterium przyznawania kredytów dla firm. Banki wyraźnie preferowały firmy o dłuższym stażu, założone przed 1990 rokiem, wśród których udział pozytywnie rozpatrzonych wniosków wyniósł 60%, oraz te założone pomiędzy 1990 a 2000 rokiem (57% pozytywnie rozpatrzonych wniosków). Natomiast dla firm mających mniej niż 10 lat odsetek ten wyniósł zaledwie 37%.

Podobnie jak w latach poprzednich, dominująca liczba kredytów (95%) została udzielona w walucie krajowej. W porównaniu z ankietą poprzednią, średnie oprocentowanie kredytów udzielonych przedsiębiorstwom było wyższe o 1,5 pkt.proc. i wyniosło 10,6%⁵², przy czym firmy mikro płaciły 12,2% odsetek, firmy małe 8,3%, a średnie przedsiębiorstwa – 7,2%.

Zgodnie z wynikami ankiety, z kredytu bankowego korzystało 10,5% podmiotów z sektora MSP (w 2008 r. 23%), z leasingu 6,8% (rok wcześniej 13%), a ze środków unijnych, podobnie jak rok wcześniej, 2%. Ze środków własnych korzystało 69% przedsiębiorców⁵³.

3.3.2 Leasing

Jakkolwiek leasing wciąż stanowi jedno z najpopularniejszych źródeł finansowania inwestycji dla polskich przedsiębiorstw, po okresie średniorocznych wzrostów rynku leasingu na poziomie 32% w latach 2004–2007, rok 2008 – wyprzedzając oczekiwane spowolnienie gospodarcze – przyniósł znaczący spadek obrotów. **Spadek ten przedłużył się na następny rok i został zahamowany dopiero w IV kwartale 2009 r., głównie za sprawą publicznych inwestycji infrastrukturalnych współfinansowanych z funduszy unijnych.** Ogółem wyniósł on jednak ok. 30% r/r.

⁵¹ *Trendy rozwojowe sektora MSP w drugiej połowie 2009 roku*, Ministerstwo Gospodarki (Departament Analiz i Prognoz), Warszawa, marzec 2010 r.

⁵² Na niemal identycznym poziomie (10,0%) ukształtowała się wartość mediany.

⁵³ W badaniu MG ankietowany mógł wskazać więcej niż jedno źródło finansowania inwestycji (a nie tylko główne źródło finansowania, tak jak to jest w badaniu NBP).

Ramka 6 Leasing

Leasing jest umową cywilno-prawną, uregulowaną przez Kodeks Cywilny, na mocy której leasingodawca przekazuje leasingobiorcy prawo do użytkowania określonego dobra (środka trwałego), którego jest właścicielem, w zamian za określone płatności, tzw. raty leasingowe. Okres użytkowania przedmiotu leasingu jest ściśle określony. Umowa leasingu w swojej formule jest porównywalna do umowy najmu.

Leasing umożliwia realizację inwestycji bez znaczących nakładów kapitałowych, ponieważ koszty użytkowania przedmiotu leasingu są pokrywane z bieżących przychodów firmy, uzyskanych dzięki jego użytkowaniu. Daje to firmie możliwości zaoszczędzenia środków pieniężnych potrzebnych na działalność i inwestycje.

Realne oprocentowanie leasingu jest z reguły wyższe niż kredytu bankowego, jednakże za leasingiem przemawia wiele innych korzyści, co w praktyce czyni go tańszym od kredytu. Do korzyści ze stosowania tej formy finansowania działalności można zaliczyć:

Korzyści podatkowe:

- w leasingu operacyjnym raty leasingowe stanowią w całości koszt uzyskania przychodu, w wyniku czego płacone podatki są niższe,
- w przypadku finansowania przez leasing kapitałowy klient sam amortyzuje przedmiot leasingu podczas trwania umowy leasingowej,

Korzyści bilansowe:

- leasing operacyjny nie jest wliczany do wartości aktywów bilansowych, więc suma aktywów nie ulega zmianie przy jednoczesnym wzroście zysku,
- leasing operacyjny nie jest uwidaczniany jako zobowiązanie w bilansie leasingobiorcy, nie powiększa zadłużenia i pomaga w podtrzymaniu silnego wizerunku firmy,

Poprawa sprawozdań finansowych:

- możliwość odliczania rat leasingowych dla potrzeb podatku dochodowego wpływa na poprawę sprawozdań finansowych,

Łatwiejsze zarządzanie środkami trwałymi:

- umowa leasingu zawarta na czas określony pozwala na dokładne określenie założeń gospodarowania środkami trwałymi, co jest szczególnie ważne przy ustalaniu długoterminowych budżetów,

Uwolnienie zamrożonych środków:

- leasing zwrotny umożliwia uwolnienie środków zamrożonych w zakupionym sprzęcie, co bardzo korzystnie wpływa na przepływy pieniężne w firmie,
- Proste i szybkie procedury:
- średni czas realizacji umowy leasingu, od decyzji poprzez podpisanie umowy do odbioru przedmiotu leasingu to 7 dni. Dla porównania, przy kredycie trwa to średnio od 2 do 3 tygodni.

Dynamika rynku leasingu w Polsce odzwierciedla specyfikę tej formy finansowania. Oparcie spłat rat leasingowych na przewidywanych przyszłych dochodach oraz duże znaczenie tzw. tarczy podatkowej powodują, że **w okresie pogorszenia koniunktury przedsiębiorcy wykazują dużą awersję do zawierania tego typu umów, przewidując spadek przychodów i podatków** do zapłaty. Według danych Związku Przedsiębiorstw Leasingowych,⁵⁴ po latach intensywnego wzrostu (50% w rekordowym 2007 r.) dynamika rynku leasingu w Polsce wyhamowała w 2008 r. do 1,3%, by w 2009 r. zamknąć spadkiem obrotów o prawie jedną trzecią. Wartość nowych transakcji na rynku ruchomości wyniosła w zeszłym roku 20,9 mld złotych, a na rynku nieruchomości – 2,1 mld (wartość rynku ogółem 23 mld zł wobec 33 mld zł rok wcześniej). Za spadek ten odpowiedzialny jest w głównej mierze rynek leasingu pojazdów (średni spadek o 34,9%), najbardziej wrażliwy na zmiany koniunktury: spadek rynku leasingu pojazdów ciężarowych wyniósł 54,2%, a osobowych – 40%. Wyraźne zahamowanie zmniejszania obrotów odnotowano także na rynku leasingu maszyn i urządzeń

⁵⁴ www.leasing.org.pl

przemysłowych, który zanotował spadek o 21,3 proc. Roczne spadki byłyby jeszcze większe, gdyby nie wyniki z IV kw., kiedy to nastąpiła poprawa dynamiki prawie we wszystkich kategoriach. Największy wzrost obrotów zanotował wtedy segment samochodów dostawczych (do 3,5 t), głównie dzięki przywróceniu do możliwości odliczania VAT od samochodów „z kratką”. Segment samolotów, kolei i statków zanotował wzrost o 6,2 proc. r/r, głównie dzięki kilku dużym zamówieniom pod koniec roku, ale jego udział w rynku nieruchomości jest niewielki.

Tabela 14 Wyniki branży leasingowej – ruchomości

	2008	2009	zmiana
Pojazdy	18 625	12 117	-34,9%
OSD	10 450	8 242	-21,1%
Pojazdy ciężarowe	7 243	3 317	-54,2%
Pozostałe pojazdy	931	559	-40,0%
Maszyny	9 717	7 649	-21,3%
IT	538	469	-12,9%
Samoloty, statki, kolej	512	544	6,2%
Pozostałe ruchomości	261	141	-45,9%
Ruchomości razem	29 653	20 920	-29,4%
Nieruchomości	3 274	2 073	-36,7%
Leasing ogółem	32 927	22 994	-30,2%

Źródło: Związek Polskiego Leasingu.

W 2009 r. nastąpiła zasadnicza zmiana struktury rynku nieruchomości na skutek wzrostu o 21 pp. (z 34 do 55%) udziału w rynku oddanych w leasing obiektów handlowych i usługowych (przy czym ogólna wartość pozostała bez zmian), i jednoczesnego, podobnego w sile, spadku udziału budynków przemysłowych (z 34 do 14% rynku). Zmniejszenie rynku leasingu obiektów biurowych sięgnęło 12 pp.

3.3.3 Faktoring

Faktoring, mimo że wykorzystywany w nim mechanizm znany był już od starożytności, w Europie Zachodniej (która jest dziś największym rynkiem faktoringowym) zaczął się upowszechniać dopiero po II wojnie światowej, a w Polsce nadal jest zjawiskiem marginalnym, choć o sporej przeciętnej dynamice wzrostu. Mechanizm tej usługi finansowej polega na wykupie nieprzeterminowanych wierzytelności przedsiębiorstw, należnych im od odbiorców z tytułu dostaw towarów lub usług, połączony z innymi usługami, takimi jak finansowanie, egzekwowanie należności, czy przejmowanie ryzyka wypłacalności odbiorców. Dzięki elastycznym wymogom faktoring jest alternatywą dla popularnych form finansowania, a dla najmniejszych firm często jedynym dostępnym źródłem kapitału obrotowego.

Tabela 15 Statystyki polskiego rynku faktoringowego

Rok	Obroty w mln PLN	Udział faktoringu krajowego	Udział faktoringu eksport.	Udział faktoringu import.	Liczba klientów	Liczba dłużników	Liczba sfinansowanych faktur
2005	14 175	91%	6%	3%	1 400	35 000	1 400 000
2006	17 000	87%	11%	2%	1 600	38 000	1 410 000
2007	30 717	84%	15%	1%	1 608	49 024	1 626 844
2008	47 900	78%	21%	1%	2 031	47 913	1 888 403
2009	50 275	75%	23%	2%	1 702	47 805	1 977 700

Źródło: Polski Związek Faktorów.

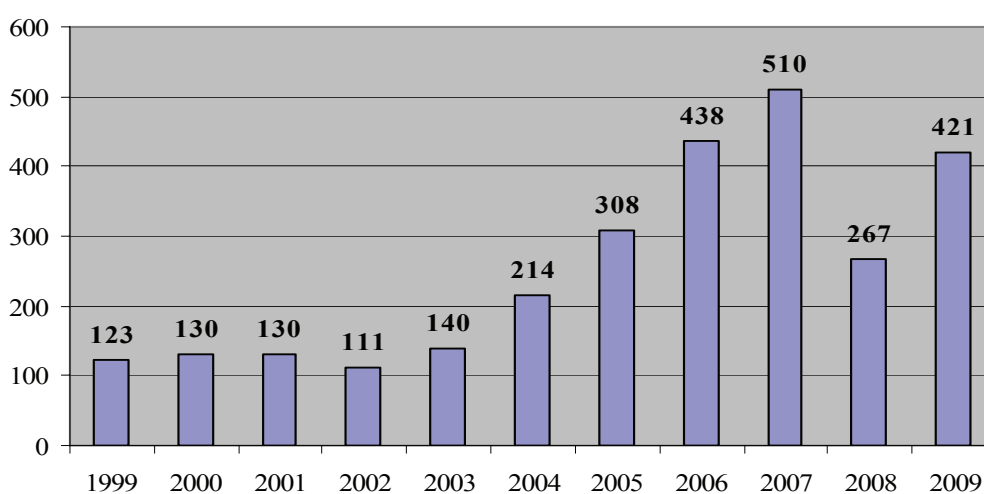
Podobnie jak inne formy finansowania, rynek faktoringu w 2009 r. odczuł skutki kryzysu. **Po wzroście pod względem obrotów o 56% w 2008 r. r/r, wzrost ten zmalał dziesięciokrotnie (do 5,5%) w roku następnym, a liczba klientów spadła o 16%.** To oznacza, że z usług faktoringowych korzysta wciąż niewielki odsetek przedsiębiorców – wg szacunków PZF wartość obrotów całego rynku faktoringu wyniosła 50,2 mld zł. W ubiegłym roku utrzymał się udział w rynku faktoringu pełnego, tzn. takiego, w którym faktor przejmuje na siebie ryzyko braku zapłaty przez kontrahenta swojego klienta. Ten rodzaj usług stanowi już ponad połowę rynku faktoringowego⁵⁵.

3.3.4 Giełda Papierów Wartościowych

Publiczny rynek kapitałowy jest przeznaczony przede wszystkim dla przedsiębiorstw znanych na rynku, o odpowiedniej strukturze organizacyjnej i z dobrymi perspektywami rozwoju. Z jednej strony notowanie na giełdzie podwyższa status i wiarygodność spółki wobec potencjalnych dostawców finansowania, stanowi też wsparcie marketingu marki i nawiązywania nowych relacji handlowych. Z drugiej strony w ostatnim czasie inne korzyści obecności na giełdzie wydają się istotniejsze: alternatywny do kredytu dostęp do finansowania oraz zmniejszenie kosztów pozyskania kapitału. Można stwierdzić, że w fazie wychodzenia z kryzysu gospodarczego korzyści te przeważają nad związanymi z wejściem na giełdę kosztami i wymogami instytucjonalnymi. Być może też jest to metoda osiągania przewagi nad konkurentami, którzy po spowolnieniu gospodarczym nie są w stanie spełnić wymogów publicznego rynku kapitałowego.

Może o tym świadczyć tempo wychodzenia rynku giełdowego z załamania w 2008 r. Podczas gdy na skutek światowego kryzysu finansowego w 2008 r. indeks WIG spadł aż o 51%, tak w roku 2009 r. wzrósł o 47% osiągając niemal 40 tys. punktów. Liczba debiutów giełdowych w 2009 r. wciąż silnie malała (o 61%), jednak ze względu na długość procesu przygotowania debiutu spółek na giełdzie można traktować ten fakt jako opóźniony skutek kryzysu gospodarczego. Potwierdza to spadek liczby wycofań oraz silny wzrost kapitalizacji (o 54%, przy czym przewaga spółek krajowych umocniła się do poziomu 59%).

Wykres 24 Kapitalizacja spółek krajowych notowanych na GPW (w mld zł)

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych GPW

⁵⁵ www.factoring.pl

Tabela 16 Podstawowe dane o rynku akcji na GPW

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Indeks WIG*	14 367	20 820	26 636	35 601	50 412	55 649	27 229	39 986
zmiana r/r (%)	3,20%	44,90%	27,90%	33,70%	41,60%	10,40%	-51,10%	47,00%
Liczba notowanych spółek*	217	203	230	255	284	351	374	379
zmiana r/r (%)	-6%	-6%	13%	11%	11%	24%	7%	1%
Liczba debiutujących spółek	6	5	36	35	38	81	33	13
zmiana r/r (%)	-44%	20%	500%	-3%	9%	113%	-59%	-61%
Liczba wycofań	19	19	9	10	9	14	10	8
zmiana r/r (%)	375%	0%	-53%	11%	-10%	56%	-29%	-20%
Kapitalizacja ogółem (mln zł)*	110 565	167 716	291 698	424 900	635 909	1 080 257	465 115	715 821
zmiana r/r (%)	-15%	52%	74%	46%	50%	70%	-57%	54%
w tym kapitalizacja spółek krajowych*	110 565	140 001	214 313	308 418	437 719	509 887	267 359	421 178
zmiana r/r (%)	-15%	27%	53%	44%	42%	16%	-48%	58%

* stan na koniec roku.

Źródło: GPW.

30 sierpnia 2007 r. na Giełdzie Papierów Wartościowych został uruchomiony nowy rynek akcji o nazwie NewConnect. Jest on alternatywnym systemem obrotu, zorganizowanym i prowadzonym przez GPW. Nowy rynek stanowi platformę finansowania rozwoju młodych przedsiębiorstw o wysokim potencjale wzrostu, które nie byłyby w stanie sprostać kryteriom rynku regulowanego, jednak z perspektywami dynamicznego rozwoju. NewConnect jest zasadniczo przeznaczony dla firm działających w obszarze nowych technologii, ale możliwe jest również notowanie przedsiębiorstw z innych branż.

Ramka 7 Rynek NewConnect⁵⁶

NewConnect jest rynkiem dla spółek:

- o dużej dynamice wzrostu,
- o historii nie dłuższej niż 3-4 lata lub dopiero powstających, które budują swoją „historię”,
- przewidywanej kapitalizacji do ok. 20 mln zł,
- poszukujących kapitału rzędu od kilkuset tysięcy do kilkunastu milionów złotych,
- reprezentujących sektory innowacyjne, oparte przede wszystkim na aktywach niematerialnych (np. IT, media elektroniczne, telekomunikacja, biotechnologie, ochrona środowiska, energia alternatywna, nowoczesne usługi),
- z wizją i prawdopodobieństwem debiutu na rynku giełdowym w nieodległej przyszłości.

NewConnect to:

- nowoczesny rynek finansujący dynamiczne przedsiębiorstwa,
- niewielkie wymogi formalne (dopuszczeniowe oraz wynikające z obowiązków informacyjnych),
- niskie koszty debiutu i notowań,
- doskonała ekspozycja firmy na inwestorów,
- prestiż i renoma organizatora rynku,
- promocja i rozpoznawalność firmy.

Od momentu powstania rynek NewConect nieprzerwanie rozwija się, **zarówno pod względem liczby notowanych na nim spółek, jak i kapitalizacji**. Pod koniec 2009 r.

⁵⁶ www.newconnect.pl

wskaźniki te osiągnęły odpowiednio wielkości: 107 oraz 2,5 mld zł. Skutki kryzysu gospodarczego widoczne były natomiast w przypadku stopy zwrotu na poziomie niższym niż przed kryzysem (30,14%) oraz w spadającej liczbie debiutów (26 w tym 2 zagraniczne, spadek o 48% r/r). Z kolei dynamikę wskaźnika NCIndex w rozpatrywanym okresie tylko częściowo można tłumaczyć kryzysem gospodarczym, gdyż gwałtowne ruchy indeksu pojawiły się wcześniej i związane były w dużej mierze ze zmiennością typową dla początkowego stadium obrotów i testowania rynku. Wyjściowy poziom indeksu w 2007 r. ustalony został na 100 pkt., po czym w ciągu miesiąca spadł do 84 pkt., by rok zamknąć rajdem do ponad 144 pkt. W następnym roku indeks sukcesywnie spadał ze styczniowego szczytu 145 pkt. do 38 pkt. na koniec roku. W zeszłym roku wahania indeksu zmniejszyły się i zaczął on powoli odrabiać straty.

30 września 2009 r. w ramach grupy kapitałowej Giełdy Papierów Wartościowych został uruchomiony nowy rynek obligacji o nazwie Catalyst. Od stycznia 2010 r. działa on na czterech platformach⁵⁷ (oddzielne platformy dla rynku uregulowanego i alternatywnego dla klientów hurtowych i detalicznych), służących do obrotu nieskarbowymi instrumentami dłużnymi.⁵⁸ Dzięki tej konstrukcji rynek Catalyst pozwala spółkom i jednostkom samorządu terytorialnego na emisję długu, a inwestorom na inwestycje o różnej wielkości i specyfice. Realizacja wszystkich transakcji gwarantowana jest przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, a emitenci objęci obowiązkami informacyjnymi. Rynek udziela też autoryzacji podmiotom, których papiery dłużne znajdują się już w obrocie.

Po 63 sesjach rynek Catalyst pierwszy kwartał swojej działalności zamknął ogólną wartością emisji wynoszącą niemal 10 691 zł oraz obrotami rzędu ponad 5 148 mln zł (z czego 97% w transakcjach pakietowych). Do końca zeszłego roku rynek zdominowany był przez instrumenty korporacyjne, zarówno pod względem wartości emisji (91%), jak i obrotów (63% dla transakcji sesyjnych, 98% dla pakietowych). Pod względem liczby transakcji sesyjnych rynek był podzielony pomiędzy instrumenty korporacyjne i komunalne w stosunku 44% do 56%, natomiast 98% transakcji pakietowych dotyczyło instrumentów korporacyjnych. Jak widać dług komunalny cieszył się większym zainteresowaniem drobniejszych inwestorów, natomiast inwestorzy więksi koncentrowali się na papierach korporacyjnych. Rynek Catalyst znajduje się wciąż w fazie rozruchu, więc – podobnie jak miało to miejsce na rynku NewConnect – można spodziewać się na nim jeszcze wielu zmian pod względem struktury i wartości obrotów, m.in. w związku z tegorocznym uruchomieniem hurtowego rynku alternatywnego.

3.3.5 Private Equity/Venture Capital

Private equity (PE) to określenie obejmujące wszelkie inwestycje na niepublicznym rynku kapitałowym, w celu osiągnięcia średnio- i długoterminowych zysków z przyrostu wartości kapitału. Inwestycje PE analizowane są projektowo i nastawione na ponadprzeciętne zyski związane z podwyższonym ryzykiem. Są one skierowane do przedsiębiorstw nie notowanych na publicznym rynku akcji i często mają postać instrumentów hybrydowych. Venture capital (VC) jest jedną z odmian private equity. Są to inwestycje dokonywane we wczesnych stadiach rozwoju przedsiębiorstw, które służą uruchomieniu przedsiębiorstwa lub jego ekspansji. Venture capital jest istotnym źródłem finansowania inwestycji dla firm o dużym potencjale rozwojowym, szczególnie w obszarze nowych technologii.

⁵⁷ W 2009 r. nie działał jeszcze rynek alternatywny dla klientów hurtowych.

⁵⁸ Obligacje komunalne, obligacje korporacyjne i listy zastawne.

Charakter funduszy PE/VC zbliżony jest w swej istocie do inwestycji strategicznych, długoterminowych i wiąże się z udziałem we własności i zarządzie przedsiębiorstwem. Istotną częścią działań inwestorów typu PE/VC jest rozpoznanie rynku i branży oraz poszczególnych przedsiębiorstw działających w ich ramach. Prawidłowe zidentyfikowanie najbardziej perspektywicznych produktów i usług, przewag między konkurentami, ale również ograniczeń mających swoje źródło w wadliwym prawie, mało płynnym rynku, czy niemożności odsprzedaży udziałów, mają kluczowe znaczenie dla terminu i wielkości zwrotu z inwestycji. Tego typu działalność inwestycyjna wymaga zatem pogłębionej, wysoce specjalistycznej analizy, stąd wzrost liczby inwestorów PE/VC jest samoistnie ograniczony.

Według danych EVCA⁵⁹ inwestycje PE/VC w Polsce w 2008 r. wyniosły 628 mln EUR, co oznacza spadek o 8% w stosunku do rekordowego 2007 r. Zdecydowanie dominowały inwestycje w późniejszych fazach rozwoju – na wykupy przeznaczono 501 mln EUR (80% inwestycji ogółem), a na ekspansję 72,5 mln EUR (17,2%). Negatywnym zjawiskiem z punktu widzenia innowacyjności gospodarki jest fakt, że inwestycje w start-up-y oraz w przedsiębiorstwa w fazie zasiewu stanowiły bardzo mały odsetek inwestycji: odpowiednio 0,6% i 2,4%. Brak było w 2008 r. roku inwestycji na etapie restrukturyzacji i refinansowania. Analiza branżowa inwestycji PE/VC wskazuje na największe zainteresowanie inwestorów takimi sektorami, jak transport (27,6%) oraz produkcja i dystrybucja dóbr konsumpcyjnych (22,6%), których udział w strukturze znacznie wzrósł. Spadło zainteresowanie usługami finansowymi (12,3% do 7,3%), branżą medyczną, farmaceutyczną, biotechnologią (z 15% do 9,6%) oraz produkcją dla biznesu (z 20% do 13%).

Jeśli chodzi o wyjścia z inwestycji, według danych EVCA w 2008 r. fundusze wycofały się z 17 polskich spółek (wobec 30 w 2007r.), sprzedając akcje o wartości początkowej 73 mln EUR, co oznacza 58% spadek w porównaniu z rokiem 2007 (175 mln EUR). Najpopularniejszą metodą wyjść, podobnie jak w poprzednim roku, była sprzedaż innemu funduszu PE/VC (37% ogólnej wartości wyjść w 2008r. wobec 54% w 2007r.)⁶⁰.

Rok 2009 był jednym z najtrudniejszych dla rynku PE, choć przez cały rok dało się zauważyć rosnący optymizm: indeks optymizmu funduszy PE opracowany przez Deloitte powrócił niemal do poziomów odnotowywanych przed kryzysem, osiągając 117 pkt.⁶¹

Faza wychodzenia z kryzysu gospodarczego to dobry moment dla inwestycji o ryzykownym charakterze, między innymi ze względu na zwiększoną ilość możliwości ulokowania kapitału na skutek gorszej sytuacji finansowej wielu przedsiębiorstw. Rynek PE/VC oraz liczba i wybór potencjalnie zyskownych branż już w zeszłym roku uzależniony był głównie od ocen funduszy dotyczących obecnej sytuacji oraz ich przewidywań co do przyszłości gospodarki światowej. Przy podejściu optymistycznym za najbardziej opłacalne uchodzić mogły inwestycje w branże wrażliwe na zmiany koniunktury (np. transport, sektor budowlany). Pod względem lokalizacji inwestycji Polska od 2009 r. uchodzi w naszym regionie za jeden z najatrakcyjniejszych rynków dla funduszy private equity, głównie ze względu na odporność na niedawny kryzys.

Ponadto wzmocnieniu popytu na venture capital służy unijne działanie 3.1 *Inicjowanie działalności innowacyjnej* Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka; tworzy ono podaż spółek mogących stanowić przedmiot zainteresowania ze strony funduszy venture

⁵⁹ European Private Equity and Venture Capital Association.

⁶⁰ Dane EVCA za: Polskie Stowarzyszenie Inwestorów Kapitałowych (www.psik.org.pl).

⁶¹ Central Europe Private Equity confidence survey, Deloitte 2009.

capital. Oferowane w ramach tego działania dofinansowanie składa się z dwóch komponentów – dotacji na inkubację oraz na inwestycję w nowo utworzone przedsiębiorstwo (w formie objęcia udziałów). Wejście kapitałowe następuje w sytuacji, gdy po okresie inkubacji zidentyfikowane zostaną znaczące szanse na komercyjny sukces powstającego przedsiębiorstwa, którego działalność jest oparta na innowacyjnym pomysle.

Krajowy Fundusz Kapitałowy

KFK jest spółką akcyjną powołaną na mocy ustawy z dnia 4 kwietnia 2005 r. o Krajowym Funduszu Kapitałowym (Dz.U. Nr 57, poz. 491), której jedynym udziałowcem jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). KFK jest funduszem funduszy wspierającym rozwój polskiego rynku venture capital. Źródła finansowania KFK to środki budżetu państwa, fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz inne źródła (np. od instytucji zagranicznych).

Wsparcie KFK udzielane jest funduszom kapitałowym inwestującym w sektor MSP, ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji w firmy innowacyjne, prowadzące działalność badawczo-rozwojową w formie:

- obejmowania i nabywania udziałów oraz akcji funduszy kapitałowych,
- uczestniczenia w funduszach kapitałowych działających w formie spółek komandytowych, komandytowo-akcyjnych lub innych jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej,
- nabywania certyfikatów inwestycyjnych lub jednostek uczestnictwa funduszy kapitałowych,
- nabywania emitowanych przez fundusze kapitałowe obligacji, obligacji zamiennych na akcje, obligacji z prawem pierwszeństwa i warrantów subskrypcyjnych,
- bezzwrotnych świadczeń na sfinansowanie części kosztów poniesionych przez fundusz kapitałowy na przygotowanie inwestycji i monitorowanie portfela inwestycji.

Ponadto KFK uczestniczy w projekcie realizowanym w ramach SPPW, dotyczącym poprawy środowiska biznesowego i dostępu do kapitału dla małych i średnich przedsiębiorstw poprzez wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka. Szacunkowa wartość projektu planowanego na lata 2009–2017 wyniesie 53 mln CHF.

W 2007 r. KFK otrzymał dotację celową z budżetu państwa w wysokości 54,3 mln zł. oraz rozpisał Pierwszy Konkurs Ofert, w którym wyłoniono 3 fundusze kapitałowe do udzielenia wsparcia ze środków Funduszu⁶².

Głównym źródłem finansowania KFK są fundusze strukturalne Unii Europejskiej. W ramach działania 3.2 *Wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka* w ramach PO IG 2007–13 na działalność KFK przewidziano 180 mln EUR. W dniu 30 kwietnia 2009 r. KFK ogłosił Drugi Otwarty Konkurs Ofert dla funduszy kapitałowych, a na ten cel planuje się wydatkowanie co najmniej 300 mln zł.

⁶² Rozporządzenie w sprawie wsparcia finansowego udzielanego przez KFK zostało wydane w czerwcu 2007 r. (wymagało notyfikacji Komisji Europejskiej) i weszło w życie w dniu 14 lipca 2007 r. Dopiero wtedy KFK mógł rozpocząć działalność inwestycyjną i zorganizował Pierwszy Konkurs Ofert.

3.3.6 Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe

Fundusze pożyczkowe⁶³

Na koniec czerwca 2009 r. funkcjonowało w Polsce 70 funduszy pożyczkowych, które dysponowały kapitałem pożyczkowym o wartości 978 mln zł oraz udzieliły od początku działalności 180,2 tys. pożyczek o wartości 2.994,9 mln zł.

W porównaniu ze stanem na dzień 31 grudnia 2008 r. obserwuje się spowolnienie przyrostu kapitału pożyczkowego oraz udzielonych pożyczek zarówno w ujęciu ilościowym, jak i w ujęciu wartościowym. W analizowanym okresie kapitał pożyczkowy wzrósł o 31,5 mln zł (o 3,3%), liczba pożyczek o 9,0 tys. (o 5,2%), a ich wartość o 178,2 mln zł (o 6,3%). Tempo wzrostu liczby i wartości udzielanych pożyczek było niższe w porównaniu z latami 2007–2008. Przeciętna wartość dla wszystkich pożyczek udzielonych do 30 czerwca 2009 r. wyniosła 16,4 tys. zł⁶⁴.

Wśród pożyczek udzielonych od początku działalności funduszy do 30 czerwca 2009 r. dominowały pożyczki:

- przeznaczone na cele inwestycyjne – stanowiły około dwóch trzecich wszystkich pożyczek, zarówno w ujęciu ilościowym jak i wartościowym,
- udzielane przedsiębiorstwom handlowym i usługowym – pożyczki na działalność handlową stanowiły mniej niż połowę ogólnej liczby udzielanych pożyczek,
- o kwocie do 10 tys. zł – ponad dwie trzecie ogólnej liczby wypłaconych pożyczek i prawie jedna czwarta ich wartości, przy jednoczesnym wzroście pożyczek o wartości 50–120 tys. zł. Stanowiły one 8,1 % ogólnej liczby udzielonych pożyczek i 40,7 % łącznej ich wartości,
- udzielane przedsiębiorcom zatrudniającym do 9 osób – 96,3 % ogólnej liczby udzielonych pożyczek i 85,6 % ich wartości.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się wydłużanie okresu, na który udzielane są pożyczki. Przeciętny czas ich zapadalności wyniósł 33,2 miesiące, a w przypadku pożyczek na cele inwestycyjne 35,8 miesięcy. W I półroczu 2009 r. przeciętny termin zapadalności pożyczek wyniósł 43,6 miesięcy, a na cele inwestycyjne 47,1 miesięcy.

Bezpośrednim efektem wsparcia finansowego małych i średnich przedsiębiorstw przez fundusze pożyczkowe są nowe miejsca pracy. Fundusze udzielając przedsiębiorcom pożyczek na kwotę 2.994,9 mln zł umożliwiły utworzenie 59,9 tys. nowych miejsc pracy. W I półroczu 2009 r. udzielone pożyczki w kwocie 178,2 mln zł umożliwiły utworzenie 2,6 tys. nowych miejsc pracy (6,0 tys. w 2008 r.).

Fundusze poręczeniowe⁶⁵

W 2008 r. funkcjonowało 49 funduszy poręczeń kredytowych, które w sumie dysponowały kapitałem prawie 606 mln zł, a więc ponaddwukrotnie większym niż trzy lata wcześniej (wypłaty dotacji z SPO WKP oraz wnoszenie udziałów i obejmowanie akcji przez BGK są główną przyczyną wzrostu kapitałów funduszy). W 2008 r. fundusze poręczeniowe

⁶³ Na podstawie danych zawartych w „Raporcie o funduszach pożyczkowych w Polsce według stanu na 30 czerwca 2009 r.”.

⁶⁴ Pożyczki o najwyższej średniej udzieliła Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego SA – 162,2 tys. zł oraz Fundusz Górnośląski SA – 104,9 tys. zł.

⁶⁵ Na podstawie danych zawartych w „Raporcie o Funduszach Poręczeń Kredytowych w Polsce – stan na 31.12.2008 r., Krajowe Stowarzyszenie Funduszy Poręczeniowych.

udzieliły 5 684 poręczenia o wartości ponad 745 mln zł. Jeśli chodzi o liczbę i wartość aktywnych poręczeń to na koniec 2008 r. to aktywnych było 8 831 poręczeń na kwotę 864 mln zł. Obie te wartości zanotowały wyraźny wzrost w ciągu 2008 r. Analiza struktury poręczeń za 2008 r. wg rodzaju poręczanego zobowiązania wskazuje na zdecydowaną dominację kredytów obrotowych (77% – w ujęciu wartościowym, 75% pod względem liczby poręczeń). Drugą grupę stanowią kredyty inwestycyjne (odpowiednio 20% i 13%). W strukturze sektorowej dominuje handel (36%) oraz usługi i transport (32%). Kolejne miejsce zajmuje produkcja (14%). Blisko 67,4% poręczeń trafiło do przedsiębiorców zatrudniających do 10 osób, a 28% beneficjentów stanowili przedsiębiorcy zatrudniający od 11 do 49 osób.

Wśród wspomnianych wyżej funkcjonujących w Polsce funduszy poręczeniowych, najsilniejszą grupę stanowią regionalne i lokalne fundusze poręczeń kredytowych z udziałem kapitałowym BGK, współpracujące w ramach Krajowej Grupy Poręczeniowej (22 podmiotów). Ich kapitał poręczeniowy na koniec 2009 r. wynosił 436 mln zł. Udzieliły one od początku działalności do końca 2009 r. 19 677 poręczeń na kwotę 1.958 mln zł.

3.3.7 Pomoc publiczna⁶⁶

Ogólny poziom pomocy państwa w państwach członkowskich wzrósł w 2008 r.⁶⁷ prawie pięciokrotnie w porównaniu z 2007 r., co spowodowane było uruchomieniem pomocy związanej z kryzysem przyznanej na rzecz sektora finansowego.

Łączna kwota pomocy przyznanej przez państwa członkowskie wyniosła w 2008 r. 279,6 mld EUR, a w wartościach względnych 2,2% PKB państw UE-27⁶⁸. Środki antykryzysowe zgłoszone przez państwa członkowskie w 2008 r. opiewały na kwotę 212,2 mld EUR, tj. 1,7% PKB. W 2008 r. trzynastcie państw członkowskich wdrożyło pomoc związaną z kryzysem na rzecz sektora finansowego – Belgia, Dania, Niemcy, Irlandia, Hiszpania, Francja, Łotwa, Luksemburg, Holandia, Portugalia, Finlandia, Szwecja i Wielka Brytania.

Nie wliczając środków antykryzysowych łączna kwota pomocy państwa wyniosła w 2008 r. ok. 67,4 mld EUR, tj. 0,54% PKB państw UE-27. Pięć państw, które przyznały największe kwoty pomocy udzieliło łącznie 40,5 mld EUR, tj. 60% łącznej kwoty pomocy (z wyłączeniem środków antykryzysowych). Pomoc przyznana przez Niemcy wyniosła 15,7 mld EUR, tj. 23% łącznej kwoty pomocy. Na kolejnych pozycjach znalazły się: Francja (10,3 mld EUR, tj. 15%), Włochy (5,5 mld EUR, tj. 8%), Hiszpania (5,2 mld EUR, tj. 8%) i Wielka Brytania (3,8 mld EUR, tj. 6%).

⁶⁶ Pomoc publiczna to pomoc udzielana przez Państwo Członkowskie lub ze źródeł państwowych, w jakiegokolwiek formie, która narusza lub grozi naruszeniem konkurencji przez uprzywilejowanie niektórych przedsiębiorstw lub produkcji niektórych wyrobów, w zakresie, w jakim wpływa ona negatywnie na wymianę handlową pomiędzy Państwami Członkowskimi.

⁶⁷ Na podstawie dokumentu: Sprawozdania Komisji, Tabela wyników w dziedzinie pomocy państwa, Sprawozdania na temat pomocy państwa przyznanej przez państwa członkowskie UE – Aktualizacja z jesieni 2009 r. (COM (2009) 661)

⁶⁸ Łączna kwota obejmuje pomoc dla sektora produkcji, usług, rolnictwa, rybołówstwa i części sektora transportowego, natomiast nie obejmuje pomocy dla sektora kolejowego i pomocy na rekompensaty z tytułu usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym.

W Polsce ogólna wartość pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w tym okresie wyniosła 14 383,1 mln zł⁶⁹ (tj. 4 090,1 mln euro, przyjmując średni kurs z 2008 r. 1 EUR = 3,5166 zł), a w relacji do PKB jej udział stanowił 1,13%. Wartość udzielonej pomocy, z wyłączeniem pomocy w transporcie, wyniosła 11 521,9 mln zł, co stanowiło 0,91% PKB. W 2008 r. struktura pomocy publicznej w krajach UE-27 i w Polsce według jej przeznaczenia kształtowała się następująco:

Tabela 17 Struktura pomocy publicznej według przeznaczenia

Rodzaj pomocy	Średni udział dla krajów UE (%)	Średni udział dla Polski (%)
pomoc horyzontalna	61,8	42,7
pomoc regionalna	25,8	35,1
pomoc sektorowa	12,4	21,9

*Pomoc sektorowa obejmuje pomoc na ratowanie i restrukturyzację.

Pomoc horyzontalna stanowiła dominującą część w ogólnej wartości pomocy udzielanej w większości krajów unijnych. Blisko połowa ogólnej wartości pomocy (ok. 49,5%) skierowana była do takich obszarów, jak rozwój MSP, badania i rozwój oraz ochrona środowiska. W Polsce na te działania przeznaczono 13,2% ogólnej wartości pomocy, a największą część w ramach pomocy horyzontalnej stanowiła pomoc na zatrudnienie – 25,7% ogólnej wartości pomocy, podczas gdy średnio w UE-27 na zatrudnienie przeznaczono ok. 6,1% ogólnej wartości pomocy. Większy niż Polska udział pomocy na zatrudnienie miała tylko Dania – 65,7%.

Udział pomocy regionalnej w strukturze pomocy publicznej ogółem był w Polsce wyższy niż w krajach UE-27. Pozytywny trend w zakresie pomocy regionalnej w Polsce, polegający na systematycznym wzroście wartości tej pomocy oraz jej udział w ogólnej wartości pomocy, notowany jest od 2001 r. Najwięcej pomocy o tym przeznaczeniu udzielił Prezes Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka – 57,3% wartości pomocy regionalnej. Podobnie jak w latach poprzednich, znaczącą kwotę pomocy przeznaczonej na rozwój regionalny udzieliły organy skarbowe, w formie ulg w podatku dochodowym, podmiotom działającym na terenie specjalnych stref ekonomicznych – 26,7% wartości pomocy regionalnej. Wśród krajów UE najniższy udział pomocy regionalnej miały Dania i Malta (niespełna 1%), natomiast najwięcej środków na działania o charakterze regionalnym przeznaczyła Grecja – 75,6% oraz Litwa – 73,0%.

Udział pomocy sektorowej w Polsce był prawie dwukrotnie wyższy niż w UE-27. Zdecydowana jej większość stanowiła pomoc dla wytwórców energii w ramach rekompensaty z tytułu dobrowolnego rozwiązania umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej (69,4% wartości pomocy sektorowej) oraz pomoc na pokrycie kosztów nadzwyczajnych dla podmiotów sektora górnictwa węgla (23,3% wartości pomocy sektorowej).

W UE preferowana jest pomoc aktywna, w formie dotacji. W Polsce do 2004 r. dominowała pomoc bierna, polegająca na uszczupleniu należnych budżetowi wpływów. Od 2005 r. zdecydowanie więcej pomocy udziela się w formie bezpośrednich wydatków niż w formie uszczuplenia wpływów do budżetu.

⁶⁹ Raport o pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w Polsce udzielonej przedsiębiorcom w 2008 roku, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, grudzień 2009. Wielkość pomocy publicznej dla Polski uwzględnia pomoc w transporcie, natomiast nie obejmuje pomocy w rolnictwie, która nie jest wykazywana przez UOKiK w corocznych Raportach. Ponadto, wartość pomocy udzielonej w Polsce w 2008 roku, w odróżnieniu od danych dotyczących UE, uwzględnia środki pomocowe pochodzące z funduszy strukturalnych.

Tabela 18 Struktura pomocy publicznej ze względu na formę w krajach UE-27 i w Polsce*

Formy pomocy (%)						
	Dotacje	Subsydia podatkowe	Subsydia kapitałowo-inwestycyjne	Miękkie kredytowanie	Odroczenia płatności	Poręczenia i gwarancje
EU-27	53,0	42,0	0,0	3,0	1,0	1,0
Polska	63,7	17,7	0,03	0,1	0,2	0,0

* Dla państw UE-27 przedstawiona została średnia wartość pomocy udzielonej w sektorze produkcyjnym oraz usługach w okresie 2005-2007 na podstawie Commission staff working document „Accompanying the Report from the Commission State Aid Scoreboard – Autumn 2009 Update – Facts and figures on State aid in the EU Member State” (SEC (2009) 1638). Dane dla Polski dotyczą 2008 r., przytoczone zostały na podstawie opracowanego przez UOKiK „Raportu o pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w 2008 r.”.

Rosnący udział pomocy publicznej udzielanej w formie dotacji w ogólnej wartości pomocy jest zjawiskiem pozytywnym, ponieważ dotacja jest najbardziej przejrzystą formą pomocy publicznej. Bodźcem dla wydatków krajowych w tej formie stały się fundusze strukturalne.

Natomiast niski udział pasywnych form pomocy (uszczerplenie wpływów do budżetu) wynika głównie z istotnego ograniczenia pomocy publicznej na ratowanie i restrukturyzację, która w przypadku dużych przedsiębiorstw (a taka pomoc dominowała) może być udzielana tylko pod warunkiem uzyskania pozytywnej decyzji KE.

3.3.8 Środki funduszy strukturalnych szansą na rozwój przedsiębiorstw

W kontekście kryzysu gospodarczego istotnym czynnikiem dla polskiej gospodarki okazały się w 2009 r. fundusze strukturalne z Unii Europejskiej, zwłaszcza że – w związku z nowym okresem planowania finansowego – w ostatnich latach do naszej gospodarki napływały środki w ramach dwóch perspektyw finansowania. Wielu ekonomistów zgadza się co do tego, że fundusze strukturalne UE odegrały w Polsce znaczącą rolę łagodzącą skutki światowego kryzysu gospodarczego.

W latach 2000–2006 istniały cztery Fundusze strukturalne, realizujące cele polityki spójności UE:

- Europejski Fundusz Społeczny.
- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej.
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego.
- Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa.

Ponadto instrumentem finansowym UE spoza grupy Funduszy strukturalnych i wdrażanym na poziomie wybranych państw a nie regionów jest utworzony w 1994 r. Fundusz Spójności. Jego celem jest ułatwienie integracji słabiej rozwiniętych krajów poprzez budowę sieci transportowych oraz projektów środowiskowych o znaczeniu ponadregionalnym. Środki w ramach funduszy strukturalnych rozdzielane były w formie programów operacyjnych. W perspektywie finansowej 2004–2006 Polskę objęło pięć jednofunduszowych sektorowych programów operacyjnych (SPO):

- wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw (SPO WKP),
- rozwoju zasobów ludzkich (SPO RZL),

- restrukturyzacji i modernizacji sektora żywnościowego oraz rozwoju obszarów wiejskich (SPO ROL),
- rybołówstwa i przetwórstwa ryb (SPO Ryby),
- infrastruktury transportowej i gospodarki morskiej (SPO Transport).

O dofinansowanie ze środków unijnych można było ubiegać się również w ramach dwufundusowego Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR), wdrażanego na poziomie poszczególnych województw. Wsparciu procesu wdrażania Funduszy strukturalnych służył Program Operacyjny Pomocy Technicznej.

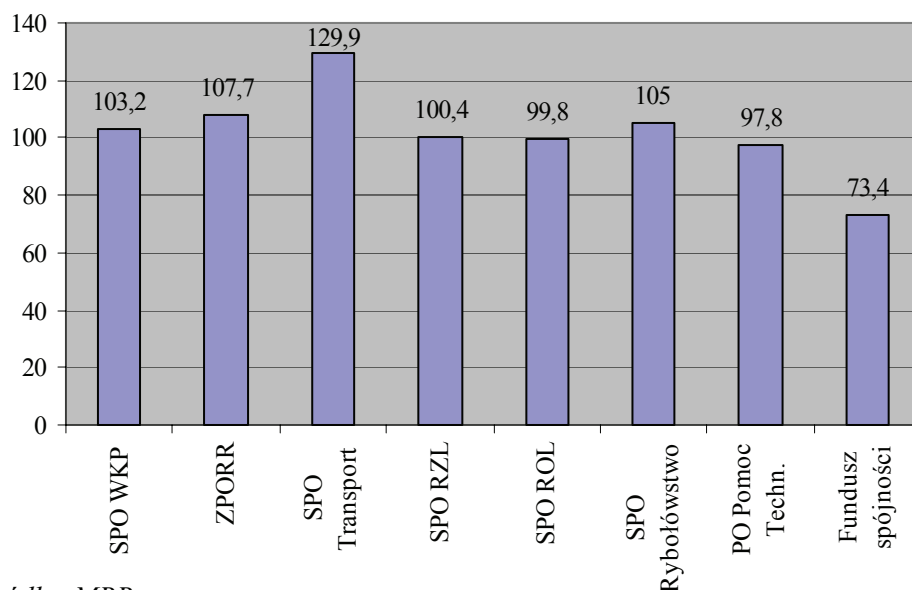
Struktura programów z lat 2004–2006 została określona w *Podstawach Wsparcia Wspólnoty* (w oparciu o *Narodowy Program Rozwoju*), wedle których celem strategicznym było rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej.

W ramach perspektywy finansowej 2004–2006 przedsiębiorcy korzystali przede wszystkim z SPO WKP (w ramach działania 2.3 *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw w poprzez inwestycje*, działania 2.2 *Wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw* oraz działania 2.4 wspierającego przedsiębiorstwa zobligowane do dostosowania swojej infrastruktury do wymogów ochrony środowiska). Ważnym źródłem finansowania przedsiębiorczości był też SPO RZL (w ramach działania 2.3 *Rozwój kadr nowoczesnej Gospodarki* i działań z zakresu priorytetu I SPO RZL *Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej*) oraz ZPORR (w ramach działań 2.5 i 3.4 wspomagające powstawanie i efektywności mikroprzedsiębiorstw), a na obszarach wiejskich – z SPO ROL (w ramach działania 2.4 *Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów*).

30 czerwca 2009 r. zakończył się ostatecznie okres kwalifikowalności dla wszystkich (z wyjątkiem trzech zakończonych na koniec grudnia 2009 r.), programów realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych w ramach perspektywy finansowej 2004–2006. Jak podaje MRR beneficjenci otrzymali środki w wysokości ponad 35 mld zł, odpowiadającej w chwili obecnej 107% alokacji UE⁷⁰. W przypadku Funduszu Spójności, ostateczną datą kwalifikowalności wydatków ponoszonych w projektach jest 31 grudnia 2010 r. Do końca 2009 r. trafiło do Polski ponad 3,7 mld EUR, tj. 66% dostępnej alokacji w ramach Funduszu Spójności.

⁷⁰ Poziom ten wynika z zastosowania mechanizmu nadkontraktacji oraz ze zmian kursu walutowego na przestrzeni całego okresu programowania.

Wykres 25 Poziom realizacji programów operacyjnych 2004–2006 jako % alokacji (dokonane płatności na rzecz beneficjentów w części odpowiadającej wkładowi UE)

Źródło: MRR

Tabela 19 Wykorzystanie funduszy w ramach NPR

	Alokacja w mln EUR	Wykorzystanie w mln EUR	Wykorzystanie w %
SPO WKP	2860,1	2951,6	103,2
ZPORR	4230,1	4555,8	107,7
SPO Transport	1563,4	2030,9	129,9
SPO RZL	1978,5	1986,4	100,4
SPO ROL	2729,5	2724,0	99,8
SPO Rybołówstwo	373,6	392,3	105
PO Pomoc Techniczna	37,7	36,9	97,8
Fundusz spójności	5635,4	4136,4	73,4

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych MRR oraz www.dotacjeue.org.pl

Największym poziomem wykorzystania środków unijnych charakteryzuje się SPO Transport, a ponadprzeciętnym SPO Rybołówstwo i SPO WKP, czyli te adresowane w dużej mierze do przedsiębiorców. Wysokim poziomem realizacji odznacza się też adresowany do dużych przedsięwzięć infrastrukturalnych ZPORR.

Należy wspomnieć, że w perspektywie finansowej 2004–2006 programom sektorowym towarzyszyła inicjatywa wspólnotowa IW EQUAL, ukierunkowana na eliminowanie nierówności na rynku pracy.

W latach 2007–2013, w wyniku reformy polityki spójności, liczba Funduszy strukturalnych została ograniczona do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Utrzymany został Fundusz Spójności, który podlega dziś podobnym zasadom, co fundusze strukturalne.

W obecnej perspektywie finansowej w Polsce wdrażane są następujące programy krajowe:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka.
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej.
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej.
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna.
- oraz 16 Regionalnych Programów Operacyjnych.

Cele działań w ramach nowej perspektywy finansowej zawarte zostały w **Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia** (NSRO). Za cel strategiczny NSRO uznano tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski. Obok celu strategicznego, NSRO zakłada realizację celów horyzontalnych, wynikających z założeń strategicznych UE oraz z analizy SWOT gospodarki Polski, m.in. podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw.

Zgodnie z danymi MRR od początku uruchomienia programów do końca grudnia 2009 r. podpisano z beneficjentami 27 184 umowy dla projektów o wartości wydatków kwalifikowalnych na kwotę blisko 104 mld zł, dla których dofinansowanie UE wynosi ponad 72,8 mld zł.

Kluczowym instrumentem w ramach NSRO, nastawionym na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez podnoszenie ich innowacyjności jest **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013** (PO IG). Łączna wielkość środków publicznych zaangażowanych w realizację programu w latach 2007–2013 wyniesie ponad 9,7 mld EUR, z czego ze środków UE będzie pochodziło 8,3 mld EUR (EFRR). Ponad 90% środków skierowane zostanie na działania w obszarach: badania i rozwój, innowacje, technologie informacyjne i komunikacyjne (40% przeznaczono na bezpośrednie wsparcie przedsiębiorców).

W ramach PO IG wspierane są działania z zakresu innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniają się do powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw, przy czym chodzi tutaj o innowacyjność co najmniej w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Przedsiębiorcy mogą się ubiegać o wsparcie m.in. następujących przedsięwzięć:

- przedsięwzięcia o wysokim stopniu innowacyjności bez względu na wielkość przedsiębiorstwa i branżę, z wyłączeniem branż wykluczonych na podstawie odrębnych przepisów,
- projekty wysoko innowacyjne o dużej wartości, np. inwestycje powyżej 2 mln EUR,
- świadczenie usług elektronicznych między przedsiębiorstwami (business to business- -B2B) oraz przedsięwzięcia z zakresu gospodarki elektronicznej realizowane przez rozpoczynające działalność gospodarczą małe i średnie przedsiębiorstwa,
- wsparcie dla przedsiębiorców działających na Jednolitym Rynku Europejskim,
- prace badawczo-rozwojowe zamawiane przez przedsiębiorców,
- wdrożenia wyników prac B+R oraz nowych technologii,
- inwestycje związane z działalnością B+R przedsiębiorstw,
- inicjowanie nowych przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym,
- wsparcie powiązań kooperacyjnych.

Z punktu widzenia polskich firm uzupełnieniem działań przewidzianych w PO IG są

pozostałe programy przyczyniające się również do rozwoju przedsiębiorczości, realizowane w ramach NSRO:

- ***Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)***

Celem głównym programu jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej a do osiągnięcia tego celu przyczynia się realizacja sześciu celów strategicznych do których należą:

- podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo,
- zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego,
- poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce,
- upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy,
- zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa ,
- wzrost spójności terytorialnej.

W PO KL przewidziano działania komplementarne do działań wspieranych na poziomie centralnym i regionalnym, mające na celu wzmocnienie potencjału kadrowego przedsiębiorstw poprzez specjalistyczne szkolenia i rozwój usług doradczych nakierowanych na specyficzne potrzeby przedsiębiorców. Na wsparcie szeroko rozumianej przedsiębiorczości przeznaczono ok. 2,4 mld EUR, co stanowi 25% alokacji dla całego PO KL (9,7 mld EUR). Wraz ze środkami krajowymi, na realizację PO KL przeznaczono prawie 11,5 mld EUR.

- ***Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)***

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zakłada m.in. wsparcie dla przedsięwzięć związanych z budową infrastruktury transportowej, ochrony środowiska, energetycznej oraz dostosowujących przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska. PO IiŚ przewiduje również wsparcie dla projektów związanych z bezpieczeństwem energetycznym oraz rozwojem szkolnictwa wyższego. Na realizację programu przeznaczono 37,6 mld EUR, z czego ze środków Unii Europejskiej będzie pochodziło 27,9 mld EUR (w tym ze środków Funduszu Spójności – 22,1 mld EUR oraz EFRR – 5,7 mld EUR). W ramach PO IiŚ przedsiębiorstwa (w tym duże) będą mogły skorzystać z ok. 2,9 mld EUR.

- ***16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO)***

Cele RPO zostały ustalone na szczeblu regionalnym w odniesieniu do strategii rozwoju województw i wskazanych w nich obszarów wymagających wsparcia. We wszystkich 16 programach wskazano, w ramach celu głównego, na rozwój regionu bądź poprawę jego konkurencyjności. RPO przewidują przede wszystkim przedsięwzięcia ukierunkowane na:

- wspieranie gospodarki i przedsiębiorczości,
- ochronę środowiska,
- znoszenie dysproporcji i budowanie spójności,
- rozwój infrastruktury/systemu transportowego,
- poprawę poziomu i jakości życia mieszkańców,

- rozwój infrastruktury społecznej,
- rozwój turystyki.

W Regionalnych Programach Operacyjnych przewidziano m.in. bezpośrednie wsparcie finansowe na inwestycje przedsiębiorstw, wsparcie udziału w targach, wystawach oraz misjach krajowych i zagranicznych, a także wsparcie instytucji otoczenia biznesu. Udział 16 RPO w całkowitej alokacji środków polityki spójności wynosi 24,9% (tj. 16,6 mld euro), natomiast na obszar *Badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość* przeznaczono prawie 1/4 środków z RPO (ok. 23,9 % alokacji, tj. około 4 mld euro). Tym samym RPO stanowią bardzo istotne źródło wsparcia dla firm działających na rynkach lokalnych i regionalnych.

- ***Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)***

Celem programu jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej (tj. województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego) w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Cel główny programu osiągnąć będzie poprzez realizację celów szczegółowych, którymi są:

- stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy,
- zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej,
- rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich,
- poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej,
- zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu,
- optymalizacja procesu wdrażania PO Rozwój Polski Wschodniej.

W ramach Priorytetu I - *Nowoczesna gospodarka* współfinansowane są m.in. następujące przedsięwzięcia: budowa i rozbudowa parków przemysłowych, parków technologicznych, itp., kompleksowe przygotowanie terenu pod inwestycje produkcyjne oraz sferę nowoczesnych usług i produkcji, tworzenie sieci współpracy dotyczącej innowacyjnej działalności gospodarczej (np. powoływanie nowych oraz rozwój istniejących inicjatyw klastrowych).

W realizację PO RPW zostaną zaangażowane środki w kwocie 2.675,05 mln EUR, w tym 2.273,79 mln EUR z EFRR i 401,26 mln EUR z publicznych środków krajowych.

Poza ramami funduszy strukturalnych środki finansowe można było uzyskać z też m.in. z 7. Programu Ramowego w zakresie badań i rozwoju technologicznego. Natomiast przedsiębiorstwa z obszarów wiejskich oraz z branży rybołówstwa mogą korzystać także z funduszy Wspólnej Polityki Rolnej UE, w ramach wyspecjalizowanych programów, wprowadzonych zamiast dotychczasowych programów strukturalnych⁷¹:

- ***Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013***

PROW 2007–2013 jest dokumentem określającym działania służące zdynamizowaniu procesu modernizacji polskiego rolnictwa i rozwojowi obszarów wiejskich. Działania PROW 2007–2013 będą realizowane w ramach czterech osi: Oś 1: *Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego*; Oś 2: *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich*; Oś 3: *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej*; Oś 4: *Leader*.

⁷¹ Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich (SPO ROL) i Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa z lat 2004–2006.

Łączna suma środków przeznaczona na realizację PROW 2007–2013 wynosi 17,2 mld EUR, z których ponad 13,2 mld EUR będzie pochodzić z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), a około 4 mld stanowić będą krajowe środki publiczne. Wsparcie PROW 2007–2013 ukierunkowane bezpośrednio na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich udzielane jest w ramach:

- osi 1 – działanie 1.6 *Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej (limit środków dla działania – 1,10 mld EUR)*,
 - osi 3 – działanie 3.1 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (limit środków dla działania – 345,58 mln EUR)* i działanie 3.2 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw (limit środków dla działania – 1.023,58 mln EUR)*.
- **PO Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i nadbrzeżnych Obszarów Rybackich 2007–2013**

PO RYBY 2007–2013 funkcjonuje w ramach Europejskiego Funduszu Rybackiego, a jego ogólnym celem jest stworzenie, poprzez zrównoważoną eksploatację zasobów, konkurencyjnego, nowoczesnego i dynamicznego sektora rybackiego. Środki przeznaczone na program to niemal 1 mld EUR, z czego 75% to wkład budżetu UE. Bezpośrednio do przedsiębiorców adresowane jest wsparcie na inwestycje na statkach rybackich, w akwakulturze i przetwórstwie oraz na dywersyfikację działalności rybackiej.

Tabela 20 Wykorzystanie funduszy w ramach NSRO

Program	Umowy o dofinansowanie				Wnioski o płatność		
	Liczba	Wartość wydatków kwalifikowalnych (tys. EUR)	Dofinansowanie UE (tys. EUR)	Poziom wykorzystania alokacji na lata 2007–2013	Wartość wydatków uznanych za kwalifikowalne (tys. EUR)	Dofinansowanie UE (tys. EUR)	Poziom wykorzystania alokacji na lata 2007–2013
PO IG	2 837	5 891 172	3 755 209	45,49%	525 869	323 569	3,92%
PO IiŚ	496	6 064 030	4 693 641	16,81%	1 223 587	1 027 181	3,68%
PO KL	14 575	3 961 511	3 273 647	33,72%	1 208 602	1 010 231	10,41%
PO PT	131	179 360	152 456	29,51%	85 210	72 428	14,02%
PO RPW	77	813 976	621 078	27,31%	133 508	118 459	5,21%
PO EWT	88	139 761	115 991	28,50%	3 627	2 649	0,65%
Razem Krajowe	18 204	17 049 810	12 612 022	25,70%	3 180 404	2 554 518	5,21%
Razem Regionalne	8 980	8 162 566	5 038 368	30,43%	1 946 276	1 322 772	7,99%
RAZEM NSRO	27 184	25 212 377	17 650 390	26,89%	5 126 680	3 877 290	5,91%

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych MRR.

Jak podaje MRR, od początku uruchomienia programów realizowanych w ramach NSRO 2007–2013 do końca 2009 r. złożono ok. 101,5 tys. wniosków (poprawnych pod względem formalnym) na całkowitą kwotę dofinansowania (zarówno środki unijne, jak i środki krajowe) 56,6 mld EUR. Do końca 2009 r. zatwierdzono do realizacji 42,3 tys. na całkowitą kwotę dofinansowania 26,8 mld EUR. Łącznie, od początku realizacji NSRO 2007–2013 zawarto 27 184 umowy. Wartość wydatków kwalifikowalnych dla tych projektów wyniosła 25,2 mld EUR, natomiast dofinansowanie UE 17,6 mld EUR. Wartość wydatków wykazanych przez beneficjentów we wnioskach o płatność i uznanych za kwalifikowalne wg stanu na koniec 2009 r. wyniosła 5,1 mld EUR, w tym dofinansowanie UE – 3,9 mld EUR.

Największym poziom wykorzystania alokacji (pod względem podpisanych umów) charakteryzuje się PO IG, a wyższym niż przeciętny – m.in. PO KL i programy regionalne, czyli te, z których przedsiębiorcy korzystają najczęściej.

3.4 Instytucje wspierające MSP⁷²

Instytucje otoczenia biznesu w Polsce działają na trzech poziomach: krajowym (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości), wojewódzkim (Regionalne Instytucje Finansujące) i bezpośrednich usługodawców, w tym m.in. organizacje zarejestrowane w Krajowym Systemie Usług dla MSP (tj. np. Punkty Konsultacyjne, Fundusze Poręczeń Kredytowych, Fundusze Pożyczkowe, Krajowa Sieć Innowacji) i ośrodki Enterprise Europe Network. Pomędzy instytucjami będącymi częścią systemu wsparcia przedsiębiorczości w Polsce, występują liczne powiązania organizacyjne i kompetencyjne, np. niektóre ośrodki należące do sieci Enterprise Europe Network prowadzą jednocześnie Punkty Konsultacyjne zarejestrowane w sieci KSU.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) jako agencja rządowa podlegająca ministrowi właściwemu ds. gospodarki realizuje programy rozwoju gospodarki wspierające działalność innowacyjną i badawczą małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), rozwój regionalny, wzrost eksportu oraz rozwój zasobów ludzkich. W latach 2007–2013 Agencja jest odpowiedzialna za wdrażanie szeregu działań w ramach programów operacyjnych Innowacyjna Gospodarka, Kapitał Ludzki i Rozwój Polski Wschodniej. PARP w ramach swoich kompetencji promuje postawy innowacyjne oraz zachęca przedsiębiorców do stosowania nowoczesnych technologii w swoich firmach. Służy temu szereg działań informacyjno-promocyjnych, np. konkurs Polski Produkt Przyszłości, Portal Innowacji⁷³, Klub Innowacyjnych Przedsiębiorców. Agencja, w ramach realizowanych programów, udziela również dotacji i pożyczek na wdrażanie przez przedsiębiorstwa innowacyjnych rozwiązań.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości współpracuje ściśle z przedstawicielami samorządów regionalnych. Najważniejszym elementem tej współpracy pozostaje wymiana informacji na temat wsparcia małych i średnich przedsiębiorców ze środków publicznych (w tym m.in. z PO KL, PO IG czy RPO). W celu zapewnienia spójności systemu przekazywania informacji, PARP zawarł z Urzędami Marszałkowskimi porozumienia o współpracy⁷⁴.

Regionalne Instytucje Finansujące są regionalnym partnerem Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, współpracującym przy wdrażaniu programów adresowanych do przedsiębiorstw, w szczególności MSP. Do podstawowych zadań RIF należy:

- udzielanie informacji o dostępnych programach dotacji i warunkach uczestnictwa,
- obsługa administracyjna wdrażanych programów, w tym zbieranie wniosków oraz ich ocena, podpisywanie umów z beneficjentami,

⁷² Wykorzystano m.in. *Informację na temat instytucjonalnego wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w ramach działalności Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości*, PARP, Warszawa, 14.05.2010 r.

⁷³ www.pi.gov.pl

⁷⁴ Do chwili obecnej zawarto 10 porozumień, dla województw: pomorskiego, łódzkiego, lubelskiego, opolskiego i podlaskiego, małopolskiego, mazowieckiego, lubuskiego, kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego, stan na 5 maja 2010 r.

- współpraca z PARP w zakresie merytorycznego i finansowego monitoringu wdrażanych programów,
- sporządzanie raportów merytorycznych i finansowych,
- prowadzenie bazy danych o uczestnikach programów.

Szczebel bezpośrednich usługodawców skupia w sobie najliczniejszą grupę instytucji wspierających przedsiębiorczość w Polsce. Są to przede wszystkim ośrodki Krajowego Systemu Usług (KSU), który powstał w październiku 1996 r. Jego funkcjonowanie jest obecnie oparte o Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 stycznia 2005 r. w sprawie Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Wsparcie merytoryczne oraz organizacyjne na rzecz ośrodków zarejestrowanych w KSU świadczy Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

Krajowy System Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw jest to sieć 214⁷⁵ współpracujących ze sobą niekomercyjnych organizacji, świadczących usługi dla przedsiębiorców i osób, które planują założenie własnej działalności gospodarczej. Misją KSU, opracowaną na przełomie 2008 i 2009 r. jest rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie najwyższej jakości usług w kluczowych obszarach wymagających wsparcia państwa.

W skład sieci KSU wchodzi między innymi takie instytucje jak Punkty Konsultacyjne, Fundusze Poręczeń Kredytowych, Fundusze Pożyczkowe czy Krajowa Sieć Innowacji.

Działalność KSU koncentruje się na następujących obszarach:

- usługi informacyjne w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej oraz możliwości uzyskania zewnętrznego finansowania, w tym ze środków publicznych,
- usługi doradcze o charakterze proinnowacyjnym, obejmujące audyt technologiczny oraz transfer technologii,
- usługi finansowe, polegające na udzielaniu pożyczek i poręczeń kredytowych.

W oparciu o analizę potrzeb przedsiębiorców przewidywane jest rozszerzanie zakresu usług świadczonych przez sieć KSU m.in. o usługę doradztwa w zakresie optymalizacji kosztów prowadzenia działalności gospodarczej (uruchomiona w 2010 r.).

Koordynatorem sieci KSU jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, która opracowała i monitoruje standardy świadczenia usług, bada wiedzę i umiejętności konsultantów, a także organizuje dostosowane do ich potrzeb szkolenia. PARP prowadzi także działania zmierzające do stworzenia efektywnego i rozpoznawalnego systemu wsparcia przedsiębiorczości w Polsce.

Punkty Konsultacyjne Krajowego Systemu Usług (PK KSU) świadczą bezpłatne usługi informacyjne dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą z zakresu szeroko rozumianego rozwoju przedsiębiorczości oraz dostępnych form wsparcia dla przedsiębiorców. Są one prowadzone przez podmioty zarejestrowane w Krajowym Systemie Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw. W sieci PK KSU (na podstawie zawartych umów z PARP) funkcjonuje aktualnie 111 Punktów Konsultacyjnych, prowadzonych przez 96 organizacji oraz 22 ośrodki Krajowej Sieci Innowacji. Działające w ramach sieci Punkty Konsultacyjne udzielają przedsiębiorcom oraz osobom planującym rozpoczęcie działalności gospodarczej informacji m.in. o:

⁷⁵ Stan na 14.05.2010 r.

- administracyjno-prawnych aspektach prowadzenia działalności gospodarczej (w tym jej podejmowania, wykonywania, rezygnacji),
- zasadach i warunkach korzystania z programów pomocy publicznej i innych zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej,
- możliwościach i zasadach korzystania z usług specjalistycznych systemu, np. szkoleń, doradztwa, transferu technologii, uzyskania pożyczek i poręczeń itp.,
- danych teleadresowych instytucji, przydatnych w rozwoju firmy.

85% klientów Punktów Konsultacyjnych stanowią mikroprzedsiębiorcy.

Fundusze Poręczeń Kredytowych to instytucje o charakterze non profit. Ich głównym zadaniem jest ułatwienie przedsiębiorcom oraz osobom rozpoczynającym działalność gospodarczą dostępu do zewnętrznego finansowania w postaci kredytów bankowych oraz pożyczek na prowadzenie działalności gospodarczej. Fundusze poręczają zobowiązania finansowe przedsiębiorcom, którzy posiadają zdolność kredytową, nie posiadają natomiast wymaganych przez instytucję finansującą zabezpieczeń.

Fundusze Pożyczkowe stanowią alternatywę dla przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania finansowania zewnętrznego. Udzielają pożyczek, które przeznaczone są przede wszystkim dla mikro i małych przedsiębiorców oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą, mających trudności w zdobyciu finansowania komercyjnego (np. kredytu bankowego) z powodu braku wymaganych zabezpieczeń czy historii kredytowej. Fundusze pożyczkowe udzielają pożyczek przeznaczonych na cele związane z podjęciem, prowadzeniem i rozwojem działalności gospodarczej.

Krajowa Sieć Innowacji to grupa usługodawców świadczących usługi doradcze o charakterze proinnowacyjnym, zgodnie z określonym i badanym standardem. Standard ten określa rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 stycznia 2005 r. w sprawie Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Zgodnie ze Strategią Rozwoju Krajowego Systemu Usług, Krajowa Sieć Innowacji KSU ma świadczyć usługi w zidentyfikowanym obszarze luki rynkowej w zakresie innowacji. W chwili obecnej usługi te obejmują w szczególności:

- przeprowadzenie audytu technologicznego oraz
- obsługę procesu transferu technologii, który obejmować będzie:
 - przygotowanie oferty lub zapytania o technologię,
 - przegląd profili dostawców lub odbiorców technologii,
 - nawiązanie kontaktu z dostawcą lub odbiorcą technologii,
 - pomoc doradczą we wdrażaniu technologii lub podczas negocjacji i zawierania umowy pomiędzy odbiorcą a dostawcą technologii,
 - monitorowanie wdrażania technologii lub realizacji umowy oraz inne aspekty pomocy powdrożeniowej.

Sieć ośrodków Enterprise Europe Network łączy w sobie dorobek i zalety dwóch poprzednio działających na rzecz sektora MSP sieci: Euro Info Centres i Innovation Relay Centres. Sieć oferuje małym i średnim przedsiębiorstwom kompleksowe usługi, które mają im pomóc w pełni rozwinąć ich potencjał i zdolności innowacyjne. Sieć Enterprise Europe Network jest także pośrednikiem umożliwiającym instytucjom Unii Europejskiej pełniejszą orientację w potrzebach małych i średnich przedsiębiorstw. Ośrodki sieci są afiliowane przy rozmaitych organizacjach wspierających rozwój gospodarczy, takich jak izby przemysłowo-handlowe, agencje rozwoju regionalnego, centra wspierania przedsiębiorczości, itp. Działają one na zasadzie non-profit. Finansowanie działalności ośrodków sieci pochodzi ze środków

unijnych oraz środków budżetu państwa. Obecnie działa blisko 600 ośrodków sieci Enterprise Europe Network w Europie i krajach basenu Morza Śródziemnego. W Polsce działa 30 ośrodków, zgrupowanych w czterech konsorcjach.

3.5 Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości

Współpraca między podmiotami gospodarczymi, szybkość dostaw produktów i usług stanowią ważne czynniki konkurencyjności przedsiębiorstw, na które niepodważalny wpływ ma infrastruktura transportowa, zwłaszcza drogowa. Niezadawalająca przepustowość oraz niska jakość polskich dróg to główne problemy transportu drogowego. Istotnym czynnikiem warunkującym rozwój przedsiębiorczości jest również infrastruktura telekomunikacyjna.

Inwestycje wspierane funduszami unijnymi są szansą na rozwój infrastruktury drogowej i poprawę dostępności przestrzennej polskich regionów, szczególnie w obliczu zbliżających się Mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012. Jednocześnie wyzwania w zakresie rozwoju transportu drogowego potęguje obserwowany w ostatnich latach niekontrolowany wzrost natężenia ruchu w obszarach miejskich i podmiejskich, wynikający m.in. z przyspieszenia procesów suburbanizacyjnych⁷⁶.

3.5.1 Transport drogowy

Stan infrastruktury drogowej jest nadal niezadawalający, chociaż poprawie uległ zarówno stan nawierzchni jak i bezpieczeństwo ruchu, a do użytku oddano wiele nowych odcinków dróg ekspresowych i autostrad. Niepokojący jest natomiast fakt, że wiele inwestycji nie rozpoczęło się lub uległo znacznemu opóźnieniu z uwagi na spory przetargowe lub politykę kredytową banków.

Podstawowe problemy infrastruktury drogowej są nadal aktualne. Można do nich zaliczyć: brak kompleksowości sieci, niedostosowanie dróg do nośności 115 kN/oś, duże natężenie ruchu odbywającego się przez tereny zabudowane, brak wystarczającej liczby obwodnic, niezadawalający stan techniczny dróg. Palącym problemem staje się bezpieczeństwo na drogach, o czym świadczy m.in. fakt, że Polska przoduje w liczbie wypadków śmiertelnych.

Pod koniec 2009 roku w eksploatacji istniało 837 km autostrad (9,31% więcej niż w 2008 r.) i 501,9 km dróg ekspresowych⁷⁷ (przyrost o ok. 12,48% r/r). W 2009 r. oddano do użytku 88,9 km autostrad oraz 125,7 km dróg ekspresowych. Na koniec 2009 roku w budowie i przebudowie znajdowało się 783 km dróg krajowych. Trwały prace przy budowie nowych tras, w tym 335 km autostrad, 261 km dróg ekspresowych i 113 km obwodnic. W ramach „Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012” realizowano przebudowę 74 km istniejącej sieci. Budowano 13 odcinków autostrad, 21 odcinków dróg ekspresowych oraz 15 obwodnic. 6 listopada 2009 r. w został ogłoszony przetarg na budowę 41-kilometrowego odcinka autostrady A4 Rzeszów Wschód – Jarosław. Jest to ostatni z przetargów na projekty i budowę autostrad planowanych do realizacji na EURO 2012.

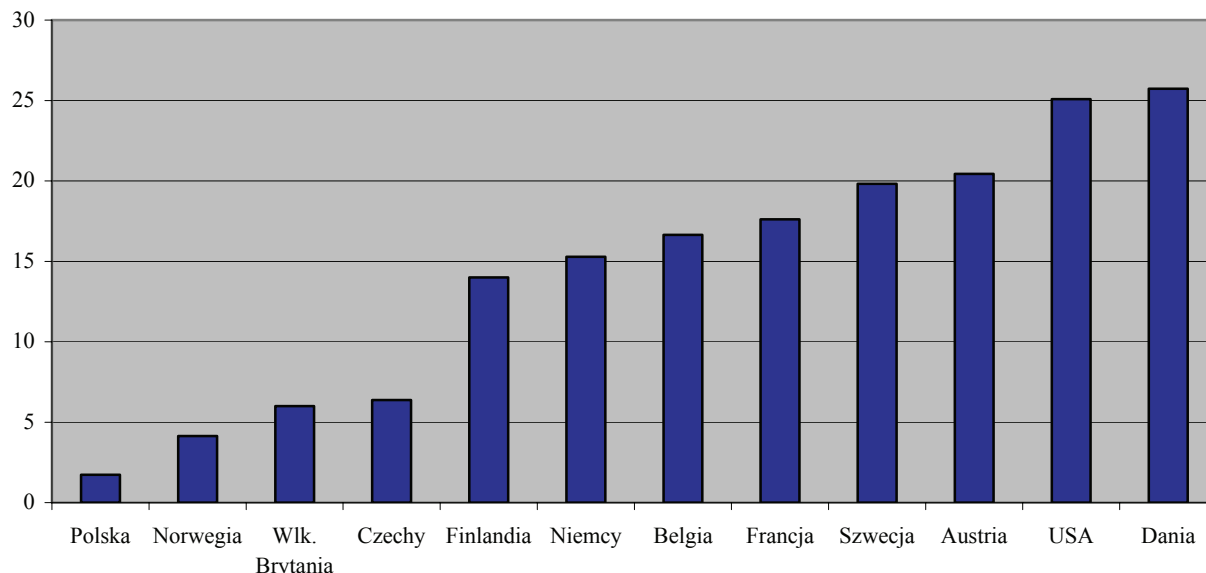
Od 8 czerwca 2009 r. obowiązuje *ustawa z dnia 22 maja 2009 roku o zmianie ustawy o autostradach płatnych oraz o Krajowym Funduszu Drogowym oraz o zmianie niektórych innych ustaw*. Dzięki tej ustawie został stworzony nowy model finansowania inwestycji

⁷⁶ Polegają one na odpływie ludności (głównie przedstawicieli klasy średniej) ze ścisłych centrów miejskich na obszary rozwijających się podmiejskich jednostek osadniczych.

⁷⁷ Źródło: GDDKiA.

drogowych, który powstał na bazie istniejącego Krajowego Funduszu Drogowego. Nowy model to elastyczne narzędzie finansowania budowy dróg krajowych, które przyczyni się także do efektywniejszego wykorzystania środków publicznych.

Wykres 26 Długość autostrad na 100 tys. mieszkańców w wybranych krajach OECD w 2008 roku

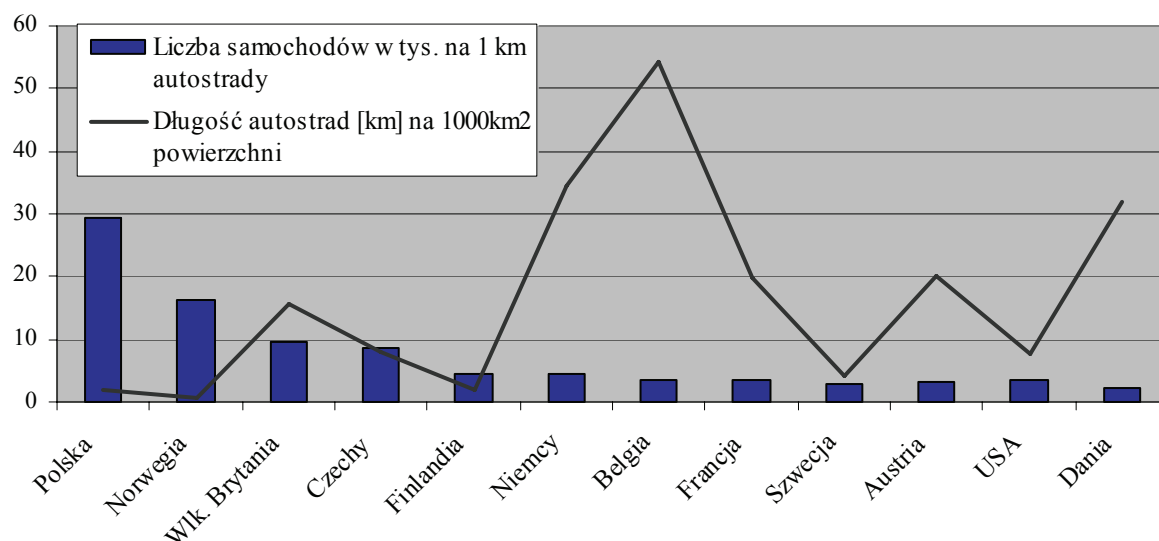
Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. IRTAD Database OECD.

W porównaniu do innych krajów OECD, sytuację na polskich drogach cechuje najwyższe zagęszczenie samochodów na km autostrady (29 tys./km). Jednocześnie zagęszczenie autostrad w Polsce jest porównywalne do krajów skandynawskich, które z przyczyn naturalnych, związanych z położeniem geograficznym i brakiem dostępu do wielu obszarów, posiadają ich bardzo mało.

Stan nawierzchni dróg ulega w ostatnich latach poprawie, o czym informują dane zbierane dzięki prowadzonym systematycznie pomiarom cech eksploatacyjnych nawierzchni w ramach tzw. Systemu Oceny Stanu Nawierzchni SOSN. W 2009 roku zwiększył się udział dróg w dobrym stanie technicznym, natomiast dróg w stanie niezadowolającym i złym spadł. Zgodnie z danymi GDDKiA⁷⁸, na koniec 2009 roku 59,6% dróg krajowych znajdowało się w dobrym stanie technicznym, natomiast 21,5% w niezadowolającym i 18,9% w złym (w 2000 r. wielkości te wynosiły odpowiednio: 23,6%, 41,6%, 34,8%). Tak więc ok. 40 % sieci dróg krajowych wymaga przeprowadzenia różnego rodzaju remontów – od wzmocnień poprzez wyrównania, po zabiegi powierzchniowe. Ok. 1/5 dróg krajowych wymaga przeprowadzenia takich zabiegów natychmiast. Relatywnie najlepszy stan dróg obserwowany jest w województwach: podlaskim, lubuskim i zachodniopomorskim, najgorszy natomiast w małopolskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim.

⁷⁸ Raport o stanie technicznym nawierzchni asfaltowych i betonowych sieci dróg krajowych na koniec 2009 roku, GDDKiA, Warszawa, marzec 2010.

Wykres 27 Zagęszczenie na drogach i zagęszczenie autostrad w wybranych krajach OECD w 2008 roku

Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. IRTAD Database OECD.

3.5.2 Transport kolejowy

Kolej nadal wymaga znacznych nakładów inwestycyjnych. Mniej niż 1/3 linii określana jest jako dobra pod względem technicznym. Na wielu trasach wprowadzane są ograniczenia prędkości będące wynikiem złego stanu technicznego infrastruktury, które wpływają negatywnie na konkurencyjność sektora. Nadzieją na poprawę sytuacji jest złożenie przez PKP PLK w 2009 dziesięciu projektów inwestycyjnych na dofinansowanie inwestycji z funduszy unijnych, chociaż tylko dwa dotyczą bezpośrednio budowy infrastruktury, natomiast pozostałe osiem to prace przygotowawcze.

Również braki w infrastrukturze kolejowej, w tym brak odpowiedniej ilości centrów logistycznych, wyposażonych w nowoczesne systemy logistyczne oraz niskie zaangażowanie kolei są przyczyną niewielkiej popularności transportu intermodalnego. W Polsce rynek przewozów intermodalnych szacowany jest na ok. 2% w przewozach kolejowych, co wskazuje – patrząc na proporcje w UE-27, gdzie średnia wynosi 25% – na znaczny potencjał wzrostu.

PKP Cargo, po słabym roku 2009, kiedy to przewozy zmniejszyły się o 22,2%, w pierwszych miesiącach br. notuje poprawę sytuacji. W strukturze przewozów spółki najmniejsze spadki w 2009 roku odnotowane zostały w przewozach węgla kamiennego (o 13,6%) oraz kamienia, żwiru i wapna (o 15,2%). Natomiast w I kwartale 2010 roku przychody wzrosły o 19% (r/r) i osiągnęły poziom 1,09 mld zł. Jednocześnie koszty wzrosły znacznie słabiej (o 1,5%). Planowana wielkość zysku netto na 2010 rok została określona na 40 mln zł.⁷⁹

W transporcie kolejowym systematycznie zmniejsza się wielkość przewożonych ładunków. W 2008 r. udział transportu w przewozie ładunków w tonokilometrach wyniósł 18,6%, natomiast udział pozostałych rodzajów transportu wyglądał następująco: transport samochodowy – 62,4%, transport morski – 10,9%, żegluga śródlądowa – 0,5%, transport rurociągowy – 7,6%, transport lotniczy – 0%. W Polsce obserwowany jest systematyczny

⁷⁹ Źródło: www.pkp.pl

wzrost udziału transportu samochodowego, kosztem innych rodzajów transportu, w tym kolejowego⁸⁰. Natomiast nadal kolej w Polsce odgrywa większą rolę niż średnio w Unii Europejskiej, gdyż zaspokaja niecałe 1/5 potrzeb transportowych w zakresie przewozu ładunków, a więc dwukrotnie więcej w porównaniu do średniej unijnej.

3.5.3 Transport morski

Ponad 90% handlu zewnętrznego UE i 40% handlu wewnątrzunijnego odbywa się drogą morską. Pomimo szybkiego rozwoju technologicznego transportu lotniczego, przewóz ładunku morzem nadal pozostaje najtańszym i najpopularniejszym sposobem przemieszczenia towarów w transporcie międzynarodowym.

Morska i przybrzeżna flota transportowa Polski w 2009 r. liczyła 142 statki o łącznej nośności 2662,5 tys. ton oraz o pojemności brutto GT 1955,3 tys., z tego 120 jednostek o pojemności 2661,7 tys. ton i pojemności brutto GT 1950,8 tys. stanowiły jednostki morskiej floty transportowej i 22 statki o pojemności brutto GT 4,5 tys. morskiej floty przybrzeżnej. Większość stanowiły statki do przewozu ładunków suchych, ich liczba w 2009 r. wyniosła 95.

Na koniec 2009 r. pod polską banderą pływało 18 statków (tj. 15 % ogólnej liczby jednostek morskiej floty transportowej) o łącznej nośności 37,4 tys. ton i pojemności brutto GT 49,7 tys. W 2009 r. średni wiek statku wyniósł 20,4 lat (dla statków pływających pod polską banderą - 33,2 lat, natomiast dla statków pływających pod banderą obcą - 18,2 lat).

Obroty ładunkowe w polskich portach morskich w 2009 r. wyniosły 45,1 mln ton, tj. o 7,7% mniej niż w poprzednim roku. Największy udział w obrotach ładunkowych miały 4 porty: Gdańsk (41,6%), Gdynia (25,2%), Świnoujście (15,6%) oraz Szczecin (15,5%). Udział pozostałych portów wyniósł 2,1%. Największy udział w strukturze obrotów ładunkowych miały ładunki masowe suche - 42,6%, ładunki masowe ciekłe - 28,4% oraz kontenery - 11,3%. W 2009 r. odnotowano wzrost obrotów ładunkowych w Darłowie (ośmiokrotny) oraz o niemal 10% - w Gdańsku.

3.5.4 Transport śródlądowy wodny

Żegluga śródlądowa z uwagi na swój ekologiczny charakter oraz niskie koszty wydaje się rozsądnym środkiem transportu, niestety jej rola w Polsce jest nieporównywalnie mniejsza niż w pozostałych krajach unijnych. Jej udział w przewozach ładunków w porównaniu do średniej unijnej jest 6-krotnie niższy.

Za przyczynę niskiego udziału tej gałęzi transportu w przewozach ogólnopolskich należy uznać systematyczne pogarszanie się stanu dróg śródlądowych. Z powodu stałego braku środków na utrzymanie i remonty infrastruktury dróg wodnych, w zdecydowanej większości nie utrzymują one standardów zapisanych w klasyfikacji. W niektórych przypadkach w dłuższym okresie sezonu nawigacyjnego żegluga jest niemożliwa. W Polsce ok. 3,7 tys. km rzek uznawanych jest za żeglowne, a udział transportu śródlądowego, realizowanego jedynie na dolnym odcinku Odry, w przewozach krajowych jest nieznaczący (0,5%), przy czym przeważającą część stanowią przewozy piasku, żwiru oraz węgla. Warto zauważyć, że przewozy ładunków żegluga śródlądową w 2009 r. wyniosły 5,6 mln ton, tj. o 8,5% więcej niż przed rokiem.

⁸⁰ Transport – wyniki działalności w 2008 r., GUS, Warszawa, 2009. Dane odnoszą się do przewozów ładunków mierzonych tonokilometrami.

3.5.5 Transport lotniczy

2009 rok to pierwszy rok spadku przewozów pasażerskich w transporcie lotniczym, bardzo boleśnie odczuwalny w branży lotniczej. W skali światowej rok 2009 oceniono jako jeden z najgorszych w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Spadek liczby pasażerów dotknął wielu międzynarodowych i regionalnych przewoźników. Końcówka 2009 roku oraz początek 2010 świadczą o poprawie sytuacji, a sami przewoźnicy na cały 2010 rok przewidują wzrost przewozów. Negatywnym czynnikiem wpływającym na rynek lotniczy są natomiast chmury pyłu z islandzkiego wulkanu, pojawiające się nad Europą i paraliżujące ruch lotniczy. Linie lotnicze szacują straty z powodu odwołanych lotów na skutek zamknięcia przestrzeni powietrznej na miliony euro.

Liczba przewiezionych pasażerów spadła w 2009 roku o 8,25% , tj. o 1.704 tys. osób i wyniosła ok. 19 mln, z czego ok. 85% stanowili podróżni ruchu regularnego⁸¹. Nadal wśród podróżnych dominują klienci tzw. tanich linii, które w ruchu regularnym obsłużyły ok. 8,3 mln pasażerów. Polscy przewoźnicy⁸² dokonali przewozu 4,6 mln pasażerów. W 2009 roku w Polsce 16 przewoźników regularnych i czarterowych mogło pochwalić się ponad 100 tys. przewiezionych pasażerów. Przewoźnicy niskokosztowi stanowią połowę dziesiątki największych przewoźników regularnych. Wg prognoz Urzędu Lotnictwa Cywilnego do 2020 roku liczba obsługiwanych pasażerów wzrośnie dwukrotnie.

PLL LOT – największy operator na rynku, w 2009 roku nieznacznie zwiększył swoje udziały. Jednocześnie Centralwings, którego właścicielem jest PLL LOT, 26 marca – decyzją Zarządu PLL LOT został zlikwidowany. 9 czerwca zapada decyzja sądu o upadłości Centralwings. W maju ubiegłego roku LOT powołał w swojej strukturze LOT Charters, a 1 czerwca odbył się pierwszy rejs charterowy tego przewoźnika. PLL LOT (4,5 mln pasażerów), z 28,4-proc. udziałem w rynku, jest szybko doganiany przez Wizzair (21,7%) oraz Ryanair (19,5%). Ubiegły rok był kolejnym z rzędu, w którym dobre wyniki zanotował EasyJet (m.in. najwyższy wzrost liczby pasażerów w 2009 roku⁸³). Pasażerowie polscy najczęściej podróżują do Wielkiej Brytanii, Niemiec i Irlandii.

Rola portów regionalnych systematycznie wzrasta. Nadal newralgiczną kwestią pozostaje przeciążenie infrastruktury lokalnej i brak spójności w środkach transportu w strefach lotniskowych, a także niska jakość lub brak transportu intermodalnego. Na uwagę zasługują plany rozwoju połączeń lokalnych, które stanowią szansę w poprawie konkurencyjności regionów. W 2009 roku liczba pasażerów portów regionalnych spadła o 4,9%. Wzrost pasażerów zanotował port lotniczy Rzeszów – Jasionka (o 18,6%). Najwyższe spadki natomiast obserwowano w Zielonej Górze (o 43,6%), Wrocławiu – Starachowicach (o 10,5%) oraz w Krakowie (o 8,1%).

Największym portem lotniczym w Polsce jest port w Warszawie im. F. Chopina (Okęcie), który w 2009 roku obsłużył ok. 44% wszystkich pasażerów w Polsce, tj. 8,3 mln. Spadek liczby obsługiwanych pasażerów w porównaniu do 2008 roku wyniósł 12,2%. Port Okęcie jest systematycznie rozbudowywany, remont pasa startowego planowany jest na wrzesień 2010 roku. Natomiast kwestia budowy lotniska centralnego zostanie rozstrzygnięta, kiedy zakończy się wykonanie opracowania pt.: Koncepcja lotniska centralnego dla Polski – prace analityczne.

⁸¹ Urząd Lotnictwa Cywilnego.

⁸² PLL LOT, Centralwings, DirectFly, Sprint Air/SkyExpress, Jet Air.

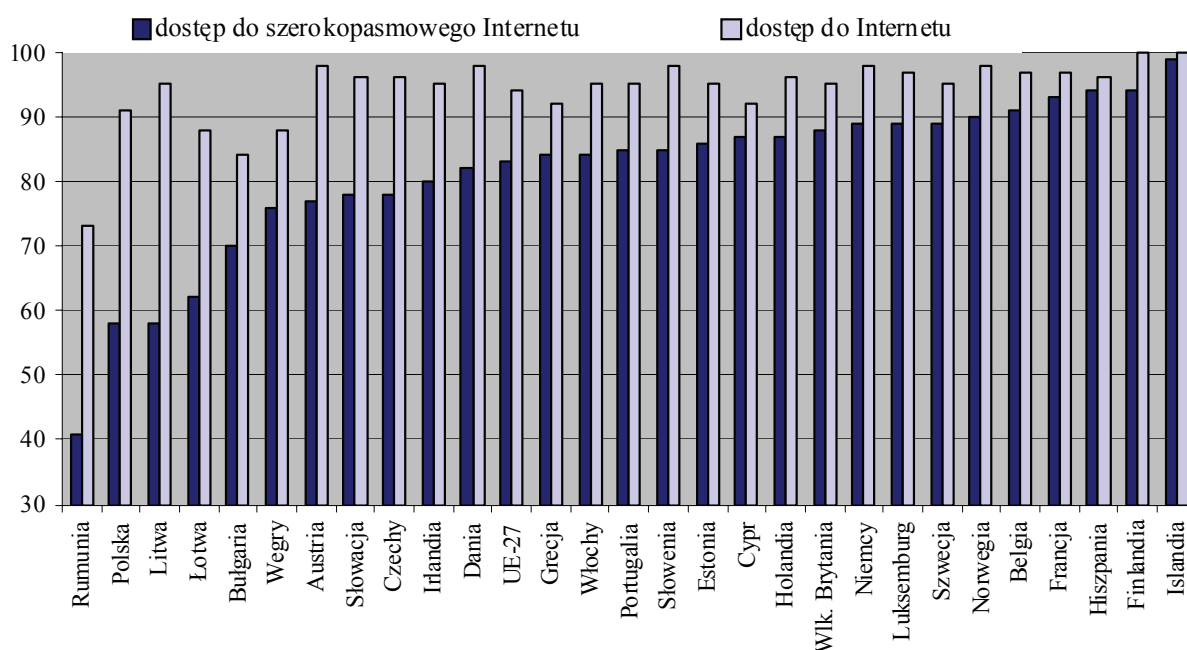
⁸³ Urząd Lotnictwa Cywilnego.

3.5.6 Infrastruktura informacyjna i telekomunikacyjna

Dostęp do wiedzy, wzajemna komunikacja, usprawnienie zarządzania to tylko niektóre z korzyści związane z technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi. Sektor ICT, utożsamiany z nowymi i udoskonalonymi technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi, stanowi jeden z ważniejszych filarów nowoczesnej gospodarki. Dyfuzja produktów i usług ICT do pozostałych gałęzi gospodarki nie tylko wpływa na przyspieszenie wzrostu gospodarczego, ale również wspiera rozwój społeczeństwa informacyjnego. Procesy zachodzące w sektorze ICT są szczególnie dynamiczne i bacznie obserwowane nie tylko przez przedsiębiorców, ale również przez konsumentów.

Chociaż dostęp do Internetu systematycznie się zwiększa, nadal sytuacja Polski pod względem rozwoju społeczeństwa informacyjnego na tle innych krajów unijnych nie jest zadowalająca. Polskę charakteryzują jedne z najniższych wartości wskaźników mierzących dostęp do Internetu w przedsiębiorstwach.

Wykres 28 *Udział przedsiębiorstw o liczbie pracujących pow. 9 posiadających dostęp do Internetu w 2009 roku*

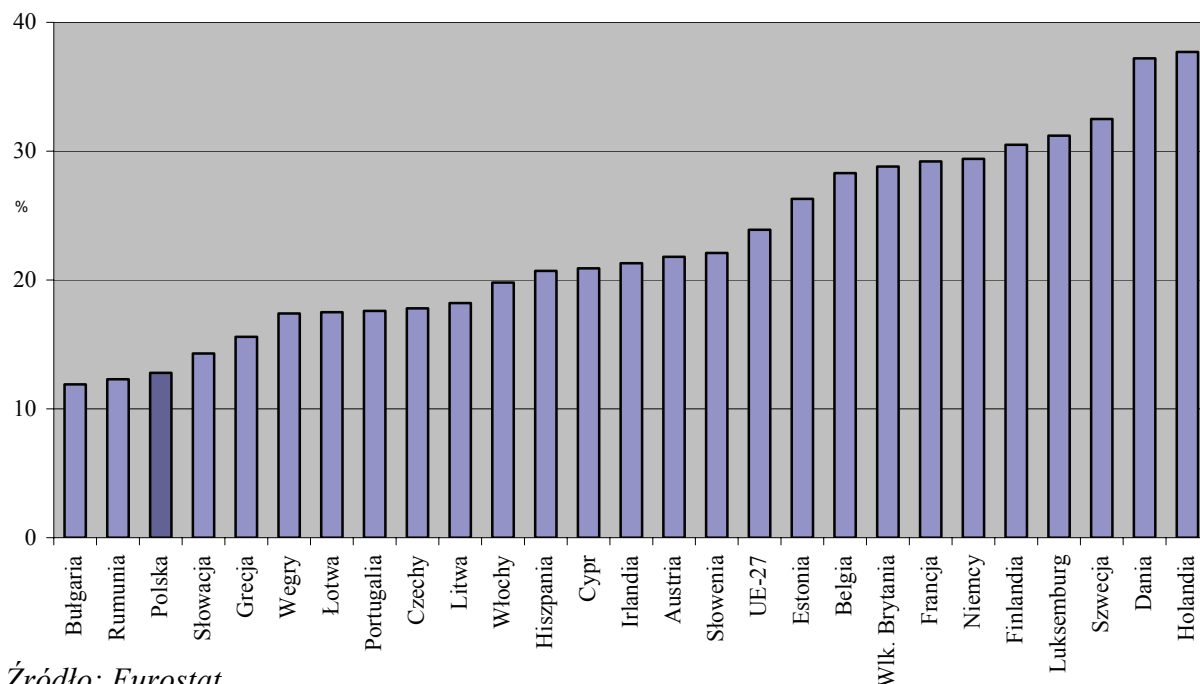
Źródło: Eurostat.

W 2009 roku nie doszło do znaczących zmian w zakresie wyposażenia w ICT oraz w dostępie do Internetu przedsiębiorstw w Polsce. 92,6% przedsiębiorstw było wyposażonych w komputery, 90,1% miało dostęp do Internetu, a 58,1% do szerokopasmowego. Najczęściej realizowanymi usługami przez Internet są usługi bankowe lub finansowe – ponad 3/4 wskazań, oraz szkoleniowe lub edukacyjne – ok. 1/4. Coraz więcej podmiotów dostrzega jednak pozytywne strony Internetu i traktuje go jako narzędzie marketingowe, a prawie 60% badanych przedsiębiorstw posiada własną stronę internetową. Jeśli chodzi o bardziej zaawansowane formy wykorzystania Internetu, takie jak np. e-handel, dane napawają nieco mniejszym optymizmem. W 2008 roku do 11,9% zmniejszył się odsetek przedsiębiorstw kupujących w sieci (19,9% w 2007 r.), przy czym wśród podmiotów dużych, zatrudniających

powyżej 249 osób, osiągnął poziom 29%. Najchętniej z e-handlu korzystają przedsiębiorstwa działające w informacji i komunikacji oraz zajmujące się handlem.

W Unii Europejskiej rozwój łączności szerokopasmowych jest badany m.in. wskaźnikiem penetracji. W przypadku Polski wskaźnik ten systematycznie wzrasta (12,8% w 2009 r., 1,9% w 2005 r.), chociaż nadal nie osiągnął on stanu pożądanego.

Wykres 29 Wskaźnik penetracji łączności szerokopasmowych w 2009 roku

Źródło: Eurostat.

Rozwój łączności szerokopasmowych bada również indeks łączności szerokopasmowej (ang. BPI – Broadband Performance Index), opublikowany przez Komisję Europejską po raz pierwszy w 2008 roku. Wg tego indeksu Polska w 2009 roku, pod względem rozwoju dostępu do Internetu, zajmuje przedostatnie miejsce, przed Cyprzem. Twórcy raportu podkreślili wysokie ceny w Polsce oraz braki infrastrukturalne, jako główne czynniki hamujące rozwój Internetu⁸⁴.

Nowoczesne przedsiębiorstwo to nie tylko firma wyposażona w szybki i wydajny Internet, ale również wspomagająca swoją działalność nowoczesnymi systemami zarządzania. Plusy z zastosowania zautomatyzowanych narzędzi to wyższa jakość świadczonych usług, wzrost zadowolenia klientów, usprawnienie logistyki, optymalizacja procesów produkcyjnych oraz redukcja kosztów administracyjnych. Pomyślne wdrożenie odpowiedniego rozwiązania informatycznego jest uzależnione przede wszystkim od indywidualnego rozpoznania potrzeb i specyfiki danej organizacji. MRPII (Manufacturing Resource Planning) obejmujący gospodarkę materiałową, produkcję, sprzedaż, gospodarowanie popytem, stanowi przykład nowoczesnego biznesowego systemu wspierającego zarządzanie. Systemem informatycznym w sposób kompleksowy integrującym i wspierającym prawie wszystkie obszary

⁸⁴ Z danych OECD (stan na październik 2009) wynika jednak, że polscy konsumenci zaliczają się do grupy użytkowników płacących jedną z najniższych średnich stawek za stały dostęp do Internetu (bez uwzględniania parytetu siły nabywczej; przy uwzględnieniu PPP Polska plasuje się w środku zestawienia). Potwierdzają również dane przedstawione przez Urząd Komunikacji Elektronicznej (*Analiza cen usług stacjonarnego dostępu do Internetu w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej*, UKE, czerwiec 2010).

funkcjonowania przedsiębiorstwa – włączając działy m.in. finansowy i zasobów ludzkich – jest ERP (Enterprise Resource Planning). W 2008 roku co siódme małe przedsiębiorstwo używało tego systemu do zbierania i przechowywania informacji o klientach, co czwarte – średnie i co drugie – duże. Obecne kierunki rozwoju systemów wspomagających zarządzanie wiążą się głównie z technicznymi aspektami, tj. ze zwiększeniem mocy obliczeniowej (serwery) oraz z usprawnieniami w zakresie bezpieczeństwa.

Handel elektroniczny zarówno w relacji B2B (business-to-business), jak również B2C (business-to-consumers) to nowy, dynamicznie rosnący rynek. W 2008 roku 7,1% przychodów ze sprzedaży przedsiębiorstw w Polsce pochodziło ze sprzedaży przez sieci komputerowe. Efektem wyższych obrotów w handlu elektronicznym jest generowanie popytu na usługi pocztowe i kurierskie. Odrębną kwestią pozostaje zagadnienie bezpieczeństwa transakcji internetowych. Zaledwie 2% przedsiębiorstw korzystało z protokołu bezpieczeństwa przy przyjmowaniu zamówień przez Internet⁸⁵.

27 kwietnia 2010 r. rząd przyjął ustawę o podpisach elektronicznych, przygotowaną w resorcie gospodarki. Ustawa wprowadza możliwość wyboru e-podpisu o zróżnicowanym poziomie bezpieczeństwa. Przyjęte w ustawie rozwiązania pozwolą obniżyć koszt wdrożenia i stosowania podpisu elektronicznego, zarówno przez przedsiębiorców, jak i osoby fizyczne.

*Program działań na rzecz wspierania elektronicznego handlu i usług na lata 2009–2010*⁸⁶ realizuje strategiczne cele państwa polegające na ułatwianiu prowadzenia działalności gospodarczej przy wykorzystaniu Internetu i innych środków komunikacji elektronicznej, tworzeniu warunków prawnych wykorzystania narzędzi teleinformatycznych w działalności gospodarczej, ułatwianiu zdalnego podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Program sprzyja zmianie struktury rynku IT w Polsce w kierunku zwiększenia udziału usług informatycznych i wzrostu rynku produkcji oprogramowania.

Kluczową rolę w nadrobieniu zaległości oraz w rozwoju nowoczesnych usług teleinformatycznych świadczonych za pomocą Internetu odegra w najbliższych latach ustawa o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, którą w maju 2010 r. podpisał marszałek Sejmu Bronisław Komorowski, wykonujący obowiązki prezydenta. Ustawa nie tylko usprawnia inwestowanie w infrastrukturę telekomunikacyjną i zwiększa konkurencję na rynku, ale również usuwa bariery prawne i administracyjne w zakresie dostępu do gruntów i budynków. Ustawa zakłada m.in. że przy budowanych i modernizowanych drogach będą powstawały kanały technologiczne, w których będzie można umieszczać kable telekomunikacyjne. Ustawa nakłada na zarządców dróg – Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad oraz samorządy obowiązek budowy takich kanałów. Ustawa zmierza do likwidacji barier inwestycyjnych, uproszczenia procedur pozyskiwania pozwoleń na budowę i ustanowienia przejrzystych podstaw prawnych dla jednostek samorządu terytorialnego do wykonywania przez nie zadań z zakresu telekomunikacji.

3.5.7 Telefonia ruchoma i stacjonarna

Sytuacja na rynku połączeń telefonicznych ulega stabilizacji. W 2008 roku w telefonii ruchomej przybyło 874 tys. abonentów i użytkowników, a więc o 2/3 mniej niż w roku poprzedzającym.

⁸⁵ Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2009 r., GUS, 1.04.2010.

⁸⁶ Przyjęty przez Radę Ministrów 30 grudnia 2008 roku.

W 2009 roku liczba abonentów i użytkowników telefonii ruchomej (liczona liczbą aktywnych kart telefonicznych) wyniosła w Polsce 45 mln, co oznacza 2-proc. wzrost w porównaniu do 2008 r. Na 100 mieszkańców przypadało w Polsce 117,8 abonentów⁸⁷. W pierwszym kwartale 2010 roku liczba abonentów i użytkowników zwiększyła się, w porównaniu z końcem grudnia 2009 r., o 0,5%, a więc o ok. 200 tys⁸⁸.

W telefonii stacjonarnej nadal obserwowany jest systematyczny spadek. Liczba łączących się w publicznej telefonii przewodowej wyniosła 8,3 mln osób, a więc o 10% mniej niż w 2008 roku, natomiast w końcu I kwartału 2010 roku już 8,1 mln. Należy jednak podkreślić, że podobna sytuacja obserwowana jest w innych krajach europejskich.

Jednocześnie w 2009 roku obserwowano zmniejszenie kosztów usług telekomunikacyjnych, związane z nasyceniem rynku i walką o klienta oraz od strony operatorów. Również i tutaj nastąpił spadek przychodów, uwarunkowany m.in. spowolnieniem gospodarczym, kursem polskiej waluty i walki konkurencyjnej.

3.6 Specjalne strefy ekonomiczne

Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE) to wyodrębnione administracyjnie obszary Polski, gdzie przedsiębiorcy realizujący nowe inwestycje mogą skorzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego w odniesieniu do dochodów uzyskiwanych w strefie. Zasady i warunki inwestowania na terenie SSE oraz korzyści płynące z faktu prowadzenia tam działalności gospodarczej określa *ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych* (Dz.U. z 2007 r. Nr 42, poz. 274, z późn. zm.) i akty wykonawcze do tej ustawy.

W Polsce funkcjonuje 14 specjalnych stref ekonomicznych. Na koniec grudnia 2009 r. łączny obszar SSE wynosił 12 632,87 ha. Strefy zlokalizowane były na terenach 129 miast i 174 gmin.

Na terenie SSE przedsiębiorcy mogą korzystać z pomocy publicznej w formie zwolnień podatkowych z tytułu kosztów nowej inwestycji oraz tworzenia nowych miejsc pracy. Wielkość tej pomocy zależy od maksymalnej intensywności pomocy określonej dla obszaru, gdzie realizowana jest inwestycja oraz wielkości kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Dla przedsiębiorców, którzy wybiorą pomoc z tytułu zatrudnienia kosztami kwalifikującymi się do objęcia wsparciem są dwuletnie koszty pracy nowo zatrudnionych pracowników, natomiast dla przedsiębiorców, którzy zdecydują się na pomoc inwestycyjną – koszty nowej inwestycji. Maksymalna intensywność pomocy w przypadku inwestycji realizowanych na terenie województw: lubelskiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, opolskiego, świętokrzyskiego, małopolskiego, lubuskiego, łódzkiego i kujawsko-pomorskiego wynosi 50%, w pozostałych województwach – 40%. Wyjątek stanowi Warszawa, w przypadku której pułap ten wynosi 30%. Dla małych przedsiębiorców pomoc może być podwyższona o 20 pkt.proc, a dla średnich – o 10. Nie dotyczy to przedsiębiorców działających w sektorze transportu.

Podstawą do korzystania z pomocy publicznej jest zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie danej strefy. Zezwolenia wydają spółki zarządzające strefami

⁸⁷ Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju 2009, GUS.

⁸⁸ Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju. I kw. 2010 r., GUS.

w drodze przetargu łącznego lub rokowań. Zasady i sposób przeprowadzania przetargów i rokowań określają – odrębnie dla każdej strefy – Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z 2004 r. w sprawie przetargów i rokowań oraz kryteriów oceny zamierzeń co do przedsięwzięć, które mają być podjęte przez przedsiębiorców na terenie strefy.

W związku z nowelizacją ustawy o sse z dnia 30 maja 2008 r. konieczne było wydanie nowych rozporządzeń określających plany rozwoju poszczególnych stref oraz rozporządzeń cedujących na spółki zarządzające strefami prawo do wydawania zezwoleń i wykonywania kontroli przedsiębiorców w zakresie realizacji warunków zezwoleń. Rozporządzenie w sprawie planu rozwoju kostrzyńsko-słubickiej sse wydane zostało w dniu 26 czerwca 2009 r., a plany rozwoju pozostałych stref – w dniu 31 sierpnia 2009 r.

Od 27 stycznia 2009 r. obowiązuje przyjęta przez Radę Ministrów *Koncepcja rozwoju specjalnych stref ekonomicznych* określająca zasady włączania do stref terenów należących do zarządzającego strefą, Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub związku komunalnego, a także kryteria, według których oceniane będą projekty inwestycyjne lokowane na tych terenach. Zgodnie z *Koncepcją* na terenach należących do ww. podmiotów, włączanych do strefy począwszy od 2009 r. mogą być lokowane inwestycje spełniające co najmniej jedno z poniższych kryteriów:

1. Kryterium innowacyjności.
2. Kryterium sektorów priorytetowych.
3. Kryterium wspierania rozwoju klastrów, parków przemysłowych i technologicznych.
4. Kryterium stopnia uprzemysłowienia.
5. Kryterium stopy bezrobocia.

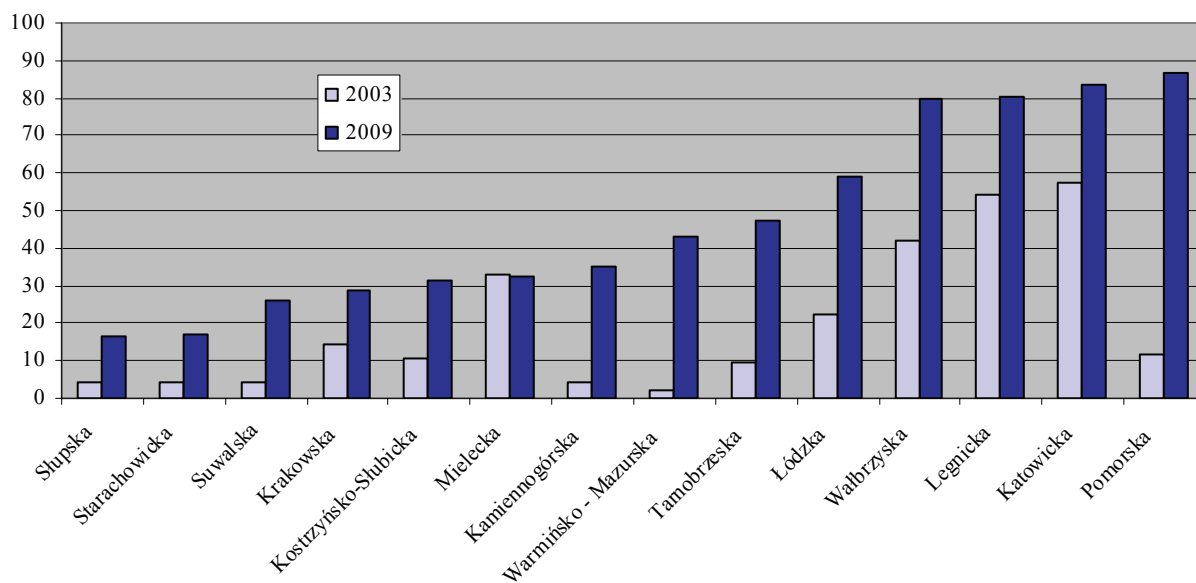
Na dzień 31 grudnia 2009 r. obowiązywały 1253 zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej w strefach. W samym roku 2009 wydano 131 zezwoleń, co stanowi ponad 10% ogółu zezwoleń.

Do końca 2009 r. przedsiębiorcy działający w strefach zainwestowali prawie 66,6 mld zł. Przedsiębiorcy ci zapewniają łącznie ponad 208,5 tys. miejsc pracy, z czego ponad 150 tys. (72%) to nowe miejsca pracy stworzone przez inwestorów po uzyskaniu zezwolenia na działalność w strefie, wynikające bezpośrednio z realizacji nowych inwestycji.

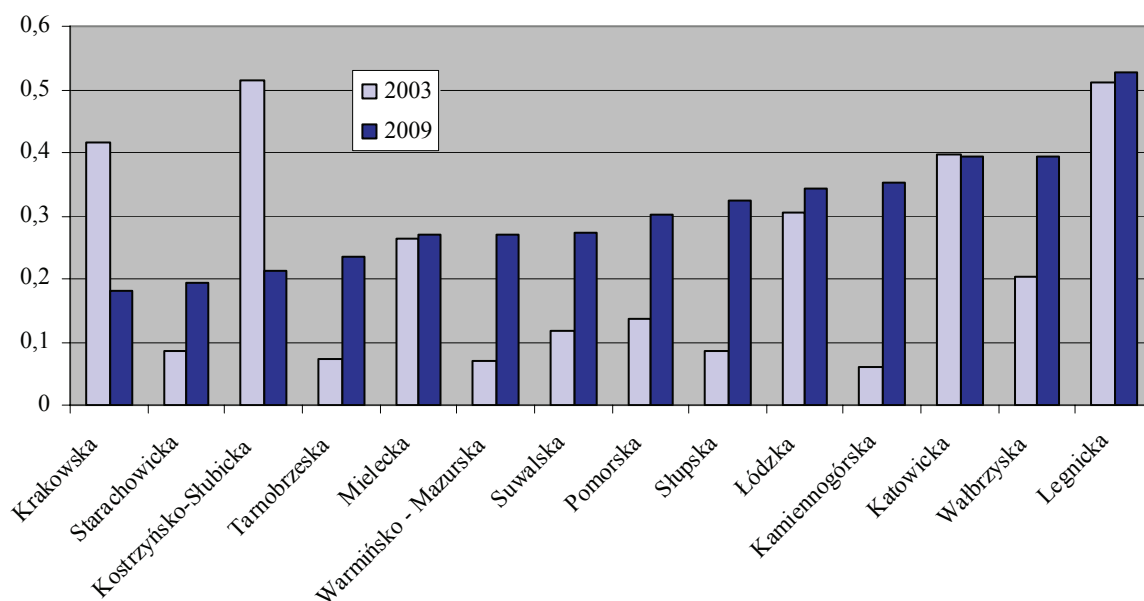
Największy udział w inwestycjach mają spółki z kapitałem niemieckim (17,9%), polskim (17,2%) i amerykańskim (prawie 13,4%). Na kolejnych miejscach są inwestycje japońskie, włoskie i holenderskie. W strukturze branżowej dominuje sektor motoryzacyjny. Inwestycje z tego sektora stanowią ponad 26% łącznej wartości inwestycji w strefach. Na dalszych pozycjach są producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (9,6% wartości inwestycji) i producenci wyrobów surowców niemetalicznych (9%).

Na przestrzeni lat strefy systematycznie zwiększały obszar swojej działalności, przyczyniając się do dywersyfikacji branżowej regionów. Wraz z napływem przedsięwzięć coraz bardziej kapitałochłonnych zwiększyła się średnia wielkość nakładów inwestycyjnych przypadająca na 1 zezwolenie, oraz na 1 stanowisko pracy.

Wykres 30 Wielkość nakładów inwestycyjnych w SSE w roku 2003 i 2009 (w mln zł) przypadająca na 1 zezwolenie:

przypadająca na 1 stanowisko pracy:

Źródło: Opracowanie DAP MG.

Tabela 21 Efekty działania stref na dzień 31 grudnia 2009 r.

Lp.	Specjalna Strefa Ekonomiczna	Liczba ważnych zezwoleń	Poniesione nakłady inwestycyjne (w mln zł)	Miejsca pracy	
				nowe	utrzymane
1	Kamiennogórska	41	1 436,2	3 816	271
2	Katowicka	192	16 025,3	31 683	9 041
3	Kostrzyńsko-Słubicka	106	3 332,7	10 316	5 285
4	Krakowska	54	1 564,1	6 138	2 456
5	Legnicka	53	4 257,6	7 812	267
6	Łódzka	121	7 163,8	14 642	6 202
7	Mielecka	128	4 177,1	11 953	3 605
8	Pomorska	68	5 910,1	14 346	5 154
9	Słupska	47	769,1	1 654	729
10	Starachowicka	73	1 260,2	3 091	3 421
11	Suwalska	53	1 376,5	4 893	133
12	Tarnobrzaska	115	5 459,4	16 675	6 660
13	Wałbrzyska	141	11 219,8	18 929	9 544
14	Warmińsko - Mazurska	61	2 637,8	4 980	4 819
Razem		1 253	66 589,7	150 928	57 587

3.7 Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w oczach przedsiębiorców

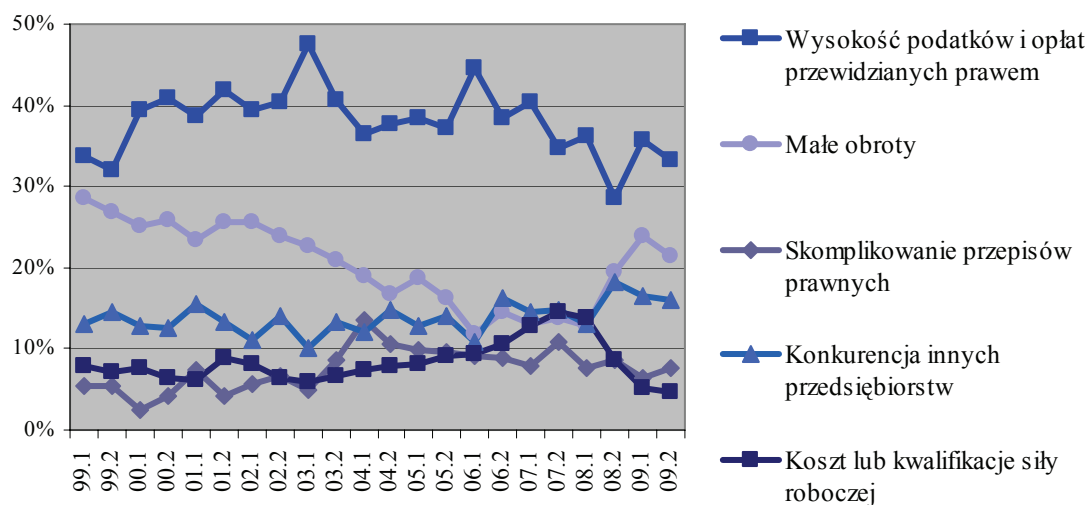
Według badania ankietowego⁸⁹ sektora małych i średnich przedsiębiorstw prowadzonego w Ministerstwie Gospodarki, najważniejszą barierą hamującą rozwój przedsiębiorczości jest w opinii przedsiębiorców **wysokość podatków i opłat przewidzianych prawem**. Obserwuje się jednakże spadek wskazań na tę barierę – o ile w rekordowym pierwszym półroczu 2003 roku odpowiedziała tak prawie połowa przedsiębiorców, to w drugiej połowie 2009 roku wskazywał na nią co trzeci ankietowany. Na **małe obroty** wskazał co czwarty przedsiębiorca. Było to dwa razy więcej niż w latach dobrej koniunktury – 2006–2007, ale za to mniej niż w półroczu poprzednim. Powoli spada udział przedsiębiorców wskazujących na **skomplikowanie przepisów prawnych**.

Efektem osłabienia tempa wzrostu gospodarczego w 2009 roku, był znaczny wzrost wskazań przedsiębiorców na **konkurencję innych przedsiębiorstw** jako na najważniejszą barierę rozwoju przedsiębiorczości. W drugiej połowie 2009 roku wskazało na tę barierę 16% firm. Przedsiębiorstwa szczególnie odczuwają presję konkurencyjną **innych małych firm**, natomiast rzadziej wskazują na **konkurencję firm dużych**.

Udziały przedsiębiorców wskazujących zarówno na **koszt siły roboczej**, jak również na **odpowiednie kwalifikacje siły roboczej** są jednymi z najniższych w historii badania – w drugiej połowie 2009 roku na obie bariery wskazało łącznie mniej niż 5% ankietowanych przedsiębiorców. Przyczyny są dwie – z jednej strony mniej przedsiębiorców poszukuje pracowników, z drugiej strony na rynku pracy jest więcej osób poszukujących zatrudnienia.

⁸⁹ Badanie ankietowe sektora MSP prowadzone jest dwa razy w roku.

Wykres 31 Wybrane bariery rozwoju przedsiębiorczości

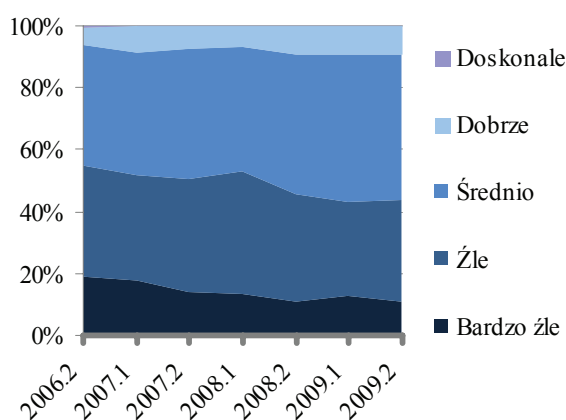

Źródło: 'Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w II połowie 2009 roku' (badanie ankietowe), Ministerstwo Gospodarki, marzec 2010.

Prowadzone badanie porusza również temat oceny przez przedsiębiorców obszarów regulujących warunki prowadzenia działalności gospodarczej.

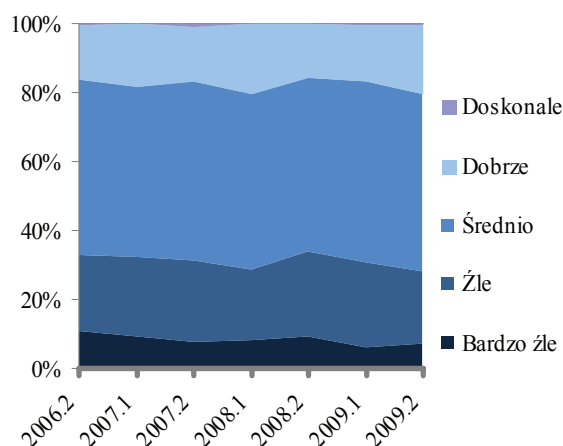
Przepisy z zakresu **prawa podatkowego** są najgorzej ocenianym przez przedsiębiorców obszarem regulacji prowadzenia działalności gospodarczej. W drugiej połowie 2009 roku udział negatywnych opinii wyniósł 44% (w tym 11% przedsiębiorców oceniło przepisy jako bardzo złe). Opinie pozytywne wyraża co dziesiąty ankietowany i udział ten od kilku lat się nie zmienia. Najwięcej pozytywnych (a jednocześnie najmniej negatywnych) opinii o prawie podatkowym wyrażają przedsiębiorcy prowadzący **ewidencję przychodów** (aż 20% opinii pozytywnych, praktycznie brak ocen **bardzo złe**).

Wykres 31 Ocena przepisów w zakresie prawa podatkowego

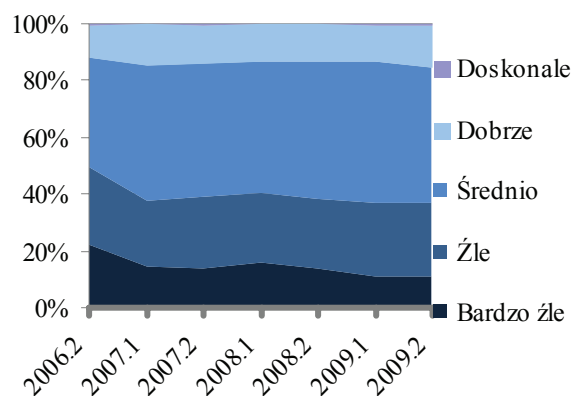
Udział opinii pozytywnych o funkcjonowaniu **prawa pracy** wyniósł 20% – i był najwyższy od czasu gdy pytania dotyczące regulacji działalności gospodarczej pojawiły się w ankiecie. Ocen negatywnych było 28% – najmniej w historii badania. W przypadku **prawa pracy** mikroprzedsiębiorcy wypowiadają się bardziej pozytywnie niż właściciele firm małych i średnich. Wśród tych ostatnich pozytywnych opinii było 13%, zaś negatywnych 35%.

Wykres 32 Ocena przepisów w zakresie prawa pracy

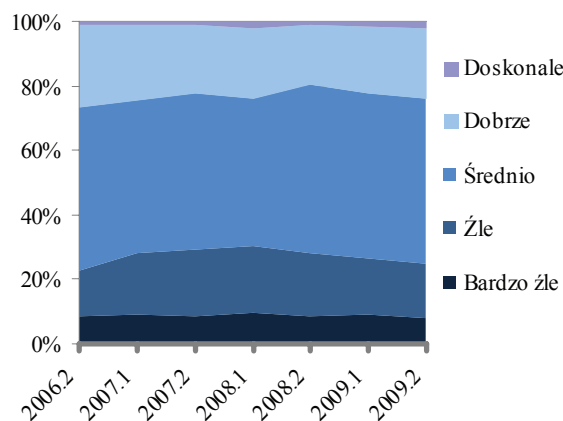
Ocena funkcjonowania **sądownictwa gospodarczego** w porównaniu z ankietyzacją poprzednią nie uległa zmianie. Najgorzej przepisy oceniają przedsiębiorcy z aglomeracji (40% opinii negatywnych, 10% pozytywnych), najlepiej zaś osoby prowadzące działalność na obszarach wiejskich (35% opinii negatywnych i 18% pozytywnych).

Wykres 33 Ocena przepisów w zakresie sądownictwa gospodarczego

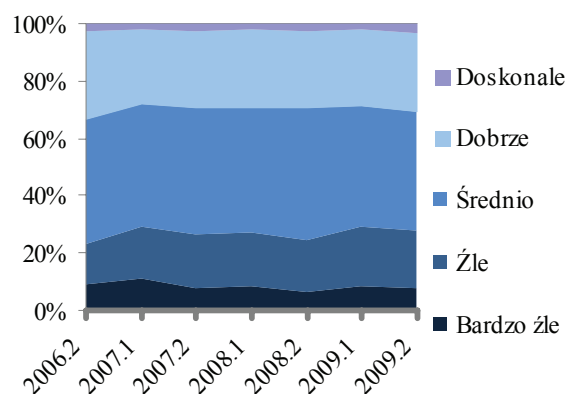
W kilku ostatnich ankietyzacjach daje się zaobserwować powolny, choć systematyczny spadek krytycznych ocen funkcjonowania procedur w zakresie **kontroli działalności gospodarczej**. W drugiej połowie 2009 roku liczba opinii pozytywnych była już prawie taka sama jak opinii negatywnych.

Wykres 34 Ocena przepisów w zakresie kontroli działalności gospodarczej

Jedynym obszarem prowadzenia działalności gospodarczej, w którym pozytywne opinie na temat funkcjonowania przepisów i procedur przeważają nad negatywnymi, były **rozliczenia z kontrahentami**.

Wykres 35 Ocena przepisów w zakresie rozliczeń z kontrahentami

Podobnie jak w ankietach poprzednich, w drugim półroczu 2009 r. niewielki odsetek przedsiębiorców wskazywał na zmiany, jakie zachodzą w otoczeniu przedsiębiorstw. Pozytywnym sygnałem płynącym z ankiet jest natomiast fakt, że w prawie wszystkich przypadkach (za wyjątkiem ocen zmian w sądownictwie gospodarczym) liczba opinii pozytywnych była wyższa niż negatywnych.

Według badania przeprowadzonego przez Narodowy Bank Polski w kwietniu br., w pierwszym kwartale 2010 roku przedsiębiorcy najczęściej upatrywali barier rozwoju w *niskim popycie* oraz *kursach walutowych*.

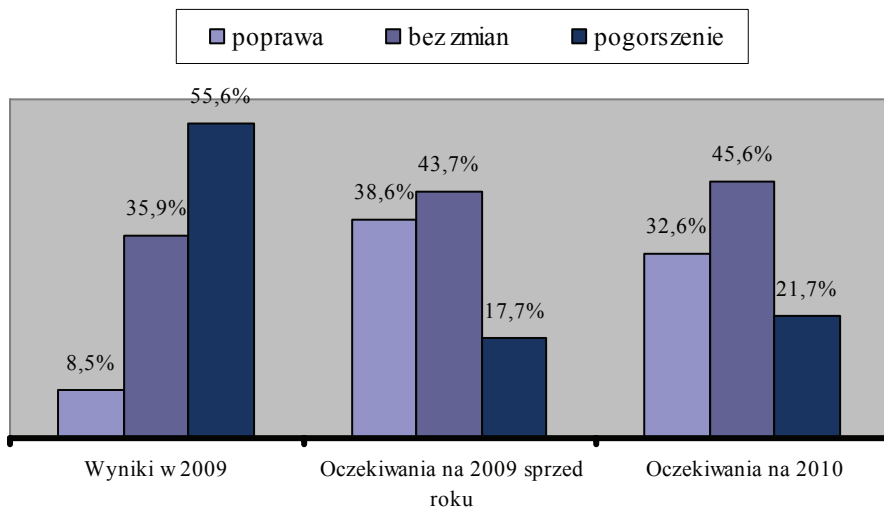
Tabela 22 Bariery rozwoju

		niski popyt	kursy walutowe, w tym wahania	zatory płatnicze, problemy z płynnością	duża, rosnąca konkurencja	wzrost cen surowców, materiałów	zła koniunktura, kryzys	niejasne przepisy, zmiany prawa	trudności w otrzymaniu kredytu
	wartość minimalna i maksymalna w historii badań	4,3\30,0	8,6\26,8	4,9\21,2	5,4\21,2	2,7\17,5	1,0\21,6	4,3\17,2	0,9\7,6
I kw.	2008	7,8	17,7	4,9	6,7	14,7	1,1	6,1	1,0
II kw.	2008	7,8	15,5	5,7	5,7	17,5	2,5	5,0	1,1
III kw.	2008	13,1	16,6	5,1	7,8	16,9	4,5	4,3	1,8
IV kw.	2008	20,8	10,3	7,2	6,2	7,2	12,9	4,5	3,6
I kw.	2009	30,0	14,4	9,4	7,3	10,0	11,5	4,9	6,3
II kw.	2009	24,3	13,7	10,4	5,8	6,9	10,9	4,7	7,6
III kw.	2009	21,3	11,5	8,6	8,5	7,6	6,1	5,0	4,5
IV kw.	2009	20,0	13,0	7,6	9,3	6,9	6,9	5,4	4,4
I kw.	2010	19,3	13,3	9,2	9,0	7,6	4,7	4,2	3,3

Źródło: NBP Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w I kw. 2010 oraz prognoz koniunktury na II kw. 2010. Kwiecień 2010.

Z kolei badanie prowadzone przez Krajową Izbę Gospodarczą (będące częścią badania przedsiębiorstw w całej Europie) pokazuje, że polscy przedsiębiorcy nieco lepiej niż przeciętnie w UE oceniają ogólne warunki prowadzenia działalności w roku 2010.

Wykres 36 Warunki prowadzenia działalności gospodarczej.

Źródło: Rezultaty badania European Economic Survey 2010, KIG, Warszawa, listopad 2009.

4. MIĘDZYNARODOWE RANKINGI KONKURENCYJNOŚCI – POZYCJA POLSKI

W świetle międzynarodowych porównań i rankingów polska gospodarka nie zalicza się do gospodarek konkurencyjnych, choć ostatnio Polska zanotowała wyraźną poprawę pozycji w większości tego typu opracowań. Oceny zawarte w rankingach są brane pod uwagę w przypadku podejmowania np. decyzji inwestycyjnych, choć należy sobie zdawać sprawę, że mają one liczne ograniczenia metodologiczne. Również ich użyteczność jest ograniczona z racji uwzględniania danych, które w momencie publikacji są już nieaktualne (na ogół sprzed roku-dwóch).

Poniżej przedstawiono oceny pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki, na tle innych państw, w świetle ważniejszych publikacji na ten temat.

- **Raport Banku Światowego i IFC⁹⁰ ‘Doing business 2010’**

Raport Banku Światowego jest jednym z najbardziej znanych i najczęściej cytowanych opracowań tego typu. Eksperti BS oceniają jedynie aspekty mikroekonomiczne prowadzenia działalności gospodarczej. Są one związane zasadniczo z regulacjami w 10 obszarach, uznanych za kluczowe w prowadzeniu biznesu.

Zgodnie z wynikami najnowszej edycji raportu – Doing business 2010 – Polska utrzymała pozycję z poprzedniego roku, zajmując **72** miejsce (w gronie 183 państw) w ogólnym rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej (*ease of doing business*)⁹¹.

Jeśli chodzi o rankingi cząstkowe, najwyższą pozycję zanotowaliśmy pod względem łatwości uzyskiwania kredytu (15. – poprawa o 12 miejsc), ochrony inwestorów (41. – spadek o 3 miejsca) oraz procedur związanych z handlem międzynarodowym (42. – spadek o 1 pozycję).

Podobnie jak rok wcześniej, najniżej oceniono Polskę pod względem formalności związanych z uzyskiwaniem pozwoleń budowlanych. Wg autorów raportu są one bardzo czasochłonne (308 dni), sformalizowane (doliczono się 30 formalności) i kosztowne (124% dochodu *per capita*). W konsekwencji zajmujemy pod tym względem bardzo odległe, 163. miejsce (spadek o 6 pozycji). Spośród państw UE najlepsze noty uzyskała w tej kategorii Dania (7. miejsce), a wśród UE-12⁹² prym wiedzie Estonia (19. pozycja).

Bardzo dużą poprawę, bo aż o 28 miejsc zanotowaliśmy za to w kategorii ‘rozpoczynanie działalności gospodarczej’, choć wciąż zajmujemy w tym obszarze bardzo niską pozycję (117.). Poprawa była wynikiem aż jedenastokrotnego spadku poziomu wymaganego kapitału (ze 168,8% do 15,8% PKB *per capita*), istotnego ograniczenia wymaganych procedur (z dziesięciu do sześciu) oraz obniżenia kosztu rozpoczęcia działalności z 18,8% do 17,9% PKB *per capita*. Jednocześnie autorzy raportu dostrzegli nieznaczne wydłużenie się średniego czasu potrzebnego do rozpoczęcia działalności (z 31 do 32 dni).

⁹⁰ International Finance Corporation (Międzynarodowa Korporacja Finansowa).

⁹¹ W rankingu za 2009 r. Polska zajęła 76. miejsce, ale wg zaktualizowanej metodologii (celem zapewnienia porównywalności z rankingiem za 2010 r.) oznaczało to *de facto* 72. miejsce.

⁹² Kraje, które stały się członkami UE od 2004 r.

Podobnie jak we wcześniejszej edycji rankingu, bardzo słabo wypada ocena Polski pod względem łatwości płacenia podatków. W rankingu cząstkowym zajęliśmy 151. miejsce, co oznacza spadek o 4 pozycje. Zgodnie z szacunkami autorów raportu przedsiębiorca, który chciałby spełnić wymagania polskich przepisów podatkowych, musiałby dokonać 40 płatności składających się w sumie na 42,5% zysku brutto (wzrost o 2,3 pkt.proc.) i poświęcić na to 395 godzin w roku (spadek o 23 godz.). Najwyższą pozycję w grupie nowych państw członkowskich zajęły Cypr (37.) i Estonia (38.). Pomimo przeprowadzonych w przeszłości przez Słowację reform systemu podatkowego, uwagę zwraca wciąż niska pozycja tego kraju (119.), co jest m.in. konsekwencją wysokiego, wg autorów raportu, całkowitego podatku do zapłaty (48,3% zysku brutto).

Pod względem egzekwowania zobowiązań umownych spadliśmy o 4 pozycje, na 75 miejsce. Największą bolączką jest wciąż bardzo długi czas dochodzenia należności z umów (830 dni), chociaż jest on wyraźnie krótszy niż jeszcze kilka lat temu (ok. 1000 dni⁹³). Spośród państw UE-12 najlepsza pod tym względem sytuacja panuje na Węgrzech oraz w Łotwie (odpowiednio 14. i 15. miejsce).

Pod względem łatwości rejestracji nieruchomości Polska została sklasyfikowana na 88. miejscu, co oznacza spadek o 2 miejsca. Główną przyczyną niskiej oceny jest bardzo czasochłonny proces rejestracji (197 dni). Na Litwie, która zajęła w tej kategorii najwyższą (4.) pozycję spośród państw UE-27, wypełnienie wszystkich procedur z tym związanych trwa 3 dni.

W pozostałych kategoriach – ‘zatrudnianie pracowników’ oraz ‘zakończenie działalności’ – Polska zajęła odpowiednio 76. (spadek o 7) i 85. miejsce (bez zmian).

Tabela 23 Ranking swobody prowadzenia działalności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2009*	6	27	31	51	25	66	74	35	72
Ranking 2010	5	25	31	62	26	74	78	42	72

* dane zaktualizowane w celu zapewnienia porównywalności z rankingiem z 2010 r.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie *Doing Business 2009, 2010*.

• Ranking globalnej konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego 2009–2010

Ranking globalnej konkurencyjności jest kluczowym elementem corocznego raportu Światowego Forum Ekonomicznego pt. *The Global Competitiveness Report*. Powstaje on na podstawie oceny tzw. indeksu globalnej konkurencyjności (*The Global Competitiveness Index* – GCI), który mierzy ogólną konkurencyjność gospodarki. Indeks został wyliczony na podstawie 110 wskaźników cząstkowych ujętych w 12 kategorii i przypisanych do trzech głównych obszarów (podstawowe wymogi; bodźce wymuszające efektywność; innowacje oraz stopień rozwoju biznesu). Część wskaźników cząstkowych, w oparciu o które dokonano oceny, ustalono na podstawie wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród przedsiębiorców/menedżerów w okresie pomiędzy styczniem i majem 2009 r.⁹⁴ Częściowo oparto się na danych statystycznych, przede wszystkim z lat 2007–2008 r.

⁹³ Zob. raporty *Doing business* za lata 2004–2007. Dane zbierane są metodą ankietową i dotyczą w każdym kraju sądu w mieście o największej liczbie mieszkańców (w przypadku Polski jest to Warszawa).

⁹⁴ W Polsce badanie przeprowadzono na próbie 184 przedstawicieli top managementu. Odpowiedzi udzieliło 101 menedżerów, z czego 69 osób reprezentowało firmy zatrudniające powyżej 100 osób.

Ocena Polski przedstawiona w ostatnim rankingu WEF uległa dość istotnej poprawie. W ciągu roku poprawiliśmy swoją pozycję o 7 miejsc, awansując z 53. na 46. miejsce w gronie 133 państw. Jednocześnie wyprzedzamy w rankingu 8 krajów UE: Słowację, Włochy, Litwę, Węgry, Rumunię, Łotwę, Grecję i Bułgarię.

Spośród 12 kategorii najniżej oceniono infrastrukturę (103. miejsce), stabilność makroekonomiczną (74.) efektywność rynku produktów i usług (53.) oraz innowacje (52.). Najlepsze oceny uzyskały za to: wielkość rynku (20.), szkolnictwo wyższe i szkolenia (27.) oraz zdrowie i szkolnictwo podstawowe (35.). Na bardzo niską pozycję Polski w kategorii infrastruktura złożyły się, wg autorów raportu, m.in.: niska jakość infrastruktury drogowej (127.), ogólnej infrastruktury (121.), infrastruktury portów (121) oraz infrastruktury transportu lotniczego (97.).

74. miejsce Polski pod względem stabilności makroekonomicznej oznaczało duży spadek w porównaniu z GCI 2008–2009 (50. pozycja). Na ocenę tą wpłynęło głównie pogorszenie w zakresie deficytu budżetowego, poziomu długu publicznego oraz inflacji⁹⁵. Uwagę zwraca również znaczne pogorszenie naszej pozycji pod względem *spreadu* stóp procentowych⁹⁶ (spadek z 20. na 73. miejsce).

Tabela 24 Ranking wg indeksu globalnej konkurencyjności (GCI)

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2008-2009	12	7	16	29	44	33	49	46	53
Ranking 2009-2010	12	7	16	33	53	31	48	47	46↑

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie *The Global Competitiveness Report 2008–2009, 2009–2010*.

• Indeks wolności gospodarczej 2010⁹⁷ – Heritage Foundation i Wall Street Journal

Autorzy corocznego rankingu pn. Index of Economic Freedom oceniają m.in. swobodę prowadzenia działalności gospodarczej, politykę handlową, obciążenia podatkowe, politykę budżetową, politykę rynku pracy czy poziom korupcji. W aktualnej edycji rankingu wolności gospodarczej, w którym ocenie poddano 179 krajów, Polska zajęła 71. miejsce, notując tym samym awans o 11 pozycji i wyprzedzając 3 kraje unijne: Grecję, Włochy i Bułgarię. W porównaniu do poprzedniego rankingu zanotowaliśmy poprawę w 7 obszarach, w dwóch (wolność inwestycyjna, system finansowy) uzyskaliśmy identyczne oceny, zaś w jednym obszarze (polityka monetarna) zanotowaliśmy pogorszenie. Czynniki, które najbardziej ciążą na ocenie wolności gospodarczej w Polsce są, wg autorów raportu, wysoki poziom percepcji korupcji, polityka budżetowa oraz ochrona praw własności. Podobnie jak w poprzednich latach najwyżej oceniono obszar polityki handlowej, monetarnej oraz fiskalnej.

Tabela 25 Ranking wolności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2009	10	25	64	29	30	37	76	36	82
Ranking 2010	11	23	64	36	29	34	74	35	71↑

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie *Index of Economic Freedom 2009, 2010*.

⁹⁵ Wg danych za 2008 r.

⁹⁶ W raporcie definiowany jako różnica pomiędzy oprocentowaniem pożyczek a oprocentowaniem depozytów.

⁹⁷ Dane dotyczą zasadniczo 2008 r.

- **Światowy Rocznik Konkurencyjności 2010 – International Institute for Management Development (IMD)**

Najnowszy raport IMD ‘World Competitiveness Yearbook’ ocenia konkurencyjność 58 państw, w oparciu o ponad 300 kryteriów szczegółowych. Czynniki branymi pod uwagę w tej ocenie są m.in. wyniki gospodarcze (wzrost gospodarczy, wyniki w HZ, zatrudnienie, poziom cen, itd.), finanse publiczne, polityka fiskalna, jakość ustawodawstwa biznesowego, efektywność przedsiębiorstw (m.in. produktywność, finanse przedsiębiorstw, zarządzanie, innowacyjność), infrastruktura (m.in. infrastruktura techniczna, technologiczna, naukowa, zdrowotna, edukacyjna). W aktualnym zestawieniu najbardziej konkurencyjnych gospodarek świata Polska drugi raz z rzędu zanotowała duży awans – z 44. na 32. miejsce.⁹⁸ W gronie państw UE-27⁹⁹ Polska wyprzedziła 11 krajów.

Tabela 26 Ranking IMD

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2009	21	13	28	39	31	29	50	33	44
Ranking 2010	22	16	24	36	43	29	40	49	32↑

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie The World Competitiveness Scoreboard 2010.

- **Raport dotyczący realizacji strategii lizbońskiej ‘The Lisbon Scorecard X’ – Centre for European Reform (CER)**

Londyński instytut - Centrum ds. Reform Europejskich – od kilku lat opracowuje raporty ukazujące postęp w realizacji strategii lizbońskiej. W aktualnym rankingu (za 2009 rok) Polska kolejny raz z rzędu zanotowała poprawę (o 3 miejsca) i zajmuje obecnie **21.** miejsce, wyprzedzając Grecję, Węgry, Włochy, Bułgarię, Rumunię i Malte. Do słabości polskiej gospodarki zaliczono m.in.: niską stopę zatrudnienia, niską elastyczność rynku pracy, niewystarczający stopień liberalizacji rynków sieciowych czy politykę zmian klimatycznych. Wysoko oceniono za to obszar edukacji i szkoleń.

- **2010 AT Kearney Foreign Direct Investment Confidence Index**

W najnowszym rankingu atrakcyjności inwestycyjnej firmy konsultingowej A.T. Kearney Polska została sklasyfikowana na bardzo wysokim, **6.** miejscu, a drugim w Europie. W porównaniu do poprzedniego rankingu z 2007 r. nasz kraj poprawił znacznie swoją pozycję, awansując z 22. miejsca. Pierwszą pozycję w rankingu zajmują Chiny. Kolejne miejsce zajęły Stany Zjednoczone, Indie, Brazylia i Niemcy.

W badaniu A.T. Kearney uczestniczy kadra zarządzająca przedsiębiorstw, które uzyskują łącznie ponad 2 biliony rocznego dochodu. Kalkulacja indeksu jest dokonywana w oparciu o odpowiedzi na pytanie o prawdopodobieństwo dokonania inwestycji w danym kraju w ciągu trzech najbliższych lat (wysokie, średnie oraz niskie prawdopodobieństwo). Z raportu A.T. Kearney wynika także, że blisko połowa ankietowanych inwestorów planuje zawieszenie swoich projektów na przynajmniej rok spodziewając się polepszenia sytuacji ekonomicznej nie wcześniej niż w 2011 r.

⁹⁸ W poprzednim rankingu Polska przesunęła się do góry o 8 „oczek”.

⁹⁹ W rankingu nie uwzględniono Łotwy, Malty i Cypru.

ANEKS

Tabela 27 Podmioty gospodarki narodowej według przewidywanej liczby pracujących oraz wybranych sekcji PKD

Wyszczególnienie a – 31.12.2009 b – dynamika (2008=100)		Ogółem	0–9	10–49	50–249	250–999	1000 i więcej
górnictwo	a	2 994	2 481	348	127	24	14
	b	114,8	115,2	112,6	112,4	126,3	100,0
przetwórstwo przemysłowe	a	364 939	323 028	32 296	7 923	1 451	241
	b	98,1	97,8	100,4	99,2	101,6	106,6
wytwarzanie, zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	a	5 316	3 740	972	476	92	36
	b	115,1	121,0	104,6	102,8	94,8	94,7
budownictwo	a	428 862	410 364	16 136	2 160	179	23
	b	100,9	100,7	105,9	102,8	97,3	121,1
handel i naprawy	a	1 097 239	1 060 831	32 444	3 557	342	65
	b	96,6	96,3	104,3	103,9	100,3	114,0
hotele i restauracje	a	118 417	112 300	5 727	346	37	7
	b	102,8	102,5	109,6	110,9	97,4	116,7
transport, gospodarka magazynowa i łączność	a	268 685	261 832	5 753	859	194	47
	b	99,8	99,6	109,4	105,9	103,7	109,3
Ogółem	a	3 742 673	3 548 354	159 705	29 730	4 057	827
	b	99,6	99,4	103,1	101,4	101,5	102,9

Źródło: GUS, Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2009 r.

Tabela 28 Dane finansowe przedsiębiorstw wg sektora własności

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 322,0	1 540,6	1 600,6	1 810,3	2 067,7	2 300,9	2 322,6
sektor publiczny	275,1	272,1	260,6	272,0	284,6	309,2	296,2
sektor prywatny	1 046,9	1 268,5	1 340,0	1 538,2	1 783,0	1 991,7	2 026,4
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 279,1	1 455,6	1 522,4	1 709,1	1 940,1	2 201,8	2 206,5
sektor publiczny	263,2	258,9	248,6	258,2	269,1	298,3	282,5
sektor prywatny	1 015,9	1 196,7	1 273,8	1 450,9	1 671,0	1 903,5	1 924,1
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
sektory razem	41,1	88,4	78,6	101,2	127,7	99,1	116,1
sektor publiczny	10,1	16,3	12,1	13,8	15,6	10,8	13,7
sektor prywatny	31,0	72,0	66,5	87,4	112,1	88,3	102,4
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
sektory razem	27,0	71,5	62,6	82,1	105,7	78,5	95,8
sektor publiczny	6,9	12,2	8,6	9,9	12,4	7,9	10,4
sektor prywatny	20,1	59,3	54,0	72,2	93,3	70,6	85,4
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
sektory razem	3,1	5,7	4,9	5,6	6,2	4,3	5,0
sektor publiczny	3,7	6,0	4,7	5,1	5,5	3,5	4,6
sektor prywatny	3,0	5,7	5,0	5,7	6,3	4,4	5,1
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
sektory razem	2,0	4,6	3,9	4,5	5,1	3,4	4,1
sektor publiczny	2,5	4,5	3,3	3,6	4,3	2,6	3,5
sektor prywatny	1,9	4,7	4,0	4,7	5,2	3,5	4,2
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
sektory razem	2,4	6,0	4,8	5,8	6,3	4,2	5,0
sektor publiczny	2,2	4,0	2,6	2,9	3,1	1,9	2,3
sektor prywatny	2,5	6,7	5,6	6,7	7,4	4,9	5,8
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
sektory razem	68,9	76,0	75,0	78,6	81,8	77,7	77,0
sektor publiczny	60,9	66,9	68,9	71,3	73,1	69,8	70,4
sektor prywatny	69,6	76,7	75,5	79,1	82,4	78,1	77,3

Źródło: CISG na bazie GUS F-01.

Tabela 29 Przychody i wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo i na 1 pracującego

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	31 221,0	35 650,4	36 779,2	40 652,0	45 852,6	48 449,1	45 915,1
10–49	8 492,0	9 567,9	9 621,4	10 261,8	11 516,4	12 364,3	11 269,5
50–249	29 280,4	34 976,2	35 365,1	39 011,9	43 161,8	44 544,5	42 502,4
pow. 249	271 478,8	306 528,9	316 109,5	341 799,3	364 502,2	404 018,1	428 423,4
<i>wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	637,3	1 654,8	1 438,3	1 843,9	2 345,0	1 654,1	1 894,0
10–49	352,6	357,7	354,5	428,5	618,7	513,4	470,9
50–249	367,7	1 294,6	1 114,8	1 685,7	2 026,2	1 395,9	1 493,6
pow. 249	4 882,6	16 715,1	13 859,9	16 239,0	19 157,5	13 516,1	18 941,7
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	315,3	360,3	364,5	392,1	425,6	461,6	474,5
10–49	362,9	403,1	393,9	414,9	448,8	498,2	476,9
50–249	296,1	343,8	342,8	372,6	408,0	433,6	430,7
pow. 249	313,9	357,6	368,5	396,5	428,7	467,1	499,6
<i>wynik finansowy netto na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	6,4	16,7	14,3	17,8	21,8	15,8	19,6
10–49	15,1	15,1	14,5	17,3	24,1	20,7	19,9
50–249	3,7	12,7	10,8	16,1	19,2	13,6	15,1
pow. 249	5,6	19,5	16,2	18,8	22,5	15,6	22,1

Źródło: CISG na bazie GUS F-01.

Tabela 30 Dane finansowe przedsiębiorstw wg liczby pracujących

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 322,0	1 540,6	1 600,6	1 810,3	2 067,7	2 300,9	2 322,6
10–49	225,4	263,1	265,9	290,7	325,7	366,9	360,3
50–249	386,2	456,0	464,5	517,8	589,0	652,5	662,0
pow. 249	710,5	821,5	870,2	1 001,8	1 152,9	1 281,5	1 300,3
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 279,1	1 455,6	1 522,4	1 709,1	1 940,1	2 201,8	2 206,5
10–49	212,1	251,3	254,0	276,2	305,7	348,3	342,3
50–249	378,1	435,6	446,0	490,6	556,4	626,9	633,6
pow. 249	688,9	768,6	822,4	942,3	1 078,4	1 226,7	1 230,6
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	41,1	88,4	78,6	101,2	127,7	99,2	116,1
10–49	11,1	11,8	11,9	14,5	20,5	18,6	18,0
50–249	8,2	20,8	18,6	27,2	32,6	25,6	28,5
pow. 249	21,8	55,7	48,2	59,5	74,6	54,9	69,6
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	27,0	71,5	62,6	82,1	105,7	78,6	95,8
10–49	9,4	9,8	9,8	12,1	17,5	15,2	15,1
50–249	4,9	16,9	14,6	22,3	27,6	20,4	23,3
pow. 249	12,8	44,8	38,2	47,6	60,6	42,9	57,5
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	3,11	5,74	4,91	5,59	6,18	4,31	5,00
10–49	4,94	4,49	4,46	5,00	6,29	5,07	5,00
50–249	2,13	4,56	4,00	5,25	5,54	3,93	4,30
pow. 249	3,07	6,78	5,53	5,94	6,47	4,29	5,35
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	2,04	4,64	3,91	4,54	5,11	3,41	4,13
10–49	4,15	3,74	3,68	4,18	5,37	4,15	4,18
50–249	1,26	3,70	3,15	4,32	4,69	3,13	3,51
pow. 249	1,80	5,45	4,38	4,75	5,26	3,35	4,42
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
pow. 9 pracujących	2,39	6,03	4,84	5,79	6,35	4,23	5,00
10–49	5,80	5,31	4,95	5,81	6,97	5,65	5,43
50–249	1,59	5,33	4,41	6,05	6,23	4,41	4,70
pow. 249	1,93	6,55	5,00	5,68	6,24	3,81	5,03
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	68,9	76,0	75,0	78,6	81,8	77,7	77,0
10–49	67,8	75,1	74,4	77,9	81,3	78,2	76,7
50–249	69,9	76,9	75,5	79,4	82,6	76,9	76,8
pow. 249	74,6	81,2	79,3	81,7	82,9	76,3	80,6

Źródło: CISG na bazie GUS F-01.

Tabela 31 Zadłużenie przedsiębiorstw

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>zobowiązania krótkoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	335,7	345,3	364,6	408,8	462,4	533,2	522,4
10–49	60,8	69,5	66,7	68,6	77,1	87,4	82,6
50–249	99,7	99,9	103,0	118,0	129,7	140,5	148,3
pow. 249	175,3	175,9	194,8	222,2	255,6	305,3	291,5
<i>zobowiązania długoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	180,1	163,2	165,3	167,2	186,0	237,5	248,4
10–49	22,9	24,9	27,9	26,2	33,4	44,5	43,0
50–249	43,5	37,1	37,3	41,7	52,8	59,6	63,7
pow. 249	113,7	101,3	100,1	99,2	99,8	133,5	141,8
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	4 252,7	3 776,5	3 798,2	3 753,9	4 126,1	5 001,8	4 910,7
10–49	863,1	904,2	1 011,4	925,3	1 182,0	1 499,0	1 344,9
50–249	3 294,6	2 843,8	2 838,5	3 142,8	3 870,1	4 067,8	4 086,7
pow. 249	43 453,1	37 783,3	36 346,6	33 859,4	31 557,0	42 079,9	46 705,4
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	42,9	38,2	37,6	36,2	38,3	47,7	50,7
10–49	36,9	38,1	41,4	37,4	46,1	60,4	56,9
50–249	33,2	28,0	27,5	30,0	36,6	39,6	41,4
pow. 249	50,2	44,1	42,4	39,3	37,1	48,6	54,5

Źródło: CISG na bazie GUS F-01.

Tabela 32 Współczynniki charakteryzujące zadłużenie podmiotów

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>współczynnik długu (zobowiązania/aktywa)</i>							
pow. 9 pracujących	0,46	0,43	0,41	0,41	0,39	0,41	0,40
10–49	0,52	0,51	0,48	0,45	0,44	0,49	0,45
50–249	0,47	0,43	0,42	0,43	0,41	0,43	0,43
pow. 249	0,44	0,41	0,39	0,38	0,37	0,39	0,38
<i>zobowiązania/kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,96	0,85	0,79	0,78	0,72	0,81	0,77
10–49	1,16	1,13	0,99	0,89	0,85	1,03	0,89
50–249	0,96	0,83	0,79	0,82	0,76	0,83	0,83
pow. 249	0,91	0,79	0,74	0,73	0,67	0,75	0,72
<i>zobowiązania długoterminowe /kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,33	0,27	0,25	0,23	0,21	0,25	0,25
10–49	0,32	0,30	0,29	0,25	0,26	0,35	0,31
50–249	0,29	0,22	0,21	0,22	0,22	0,25	0,25
pow. 249	0,36	0,29	0,25	0,23	0,19	0,23	0,24
<i>zobowiązania długoterminowe/przychody ze sprzedaży produktów i usług podstawowych</i>							
pow. 9 pracujących	0,24	0,19	0,18	0,16	0,16	0,18	0,19
10–49	0,31	0,29	0,31	0,26	0,29	0,33	0,33
50–249	0,22	0,17	0,16	0,16	0,18	0,19	0,19
pow. 249	0,24	0,18	0,17	0,15	0,13	0,16	0,17

Źródło: CISG na bazie GUS F-01.

Tabela 33 Wskaźniki płynności finansowej

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>wskaźnik płynności</i>							
pow. 9 pracujących	1,20	1,31	1,38	1,41	1,44	1,40	1,47
10–49	1,18	1,14	1,32	1,45	1,52	1,48	1,56
50–249	1,21	1,32	1,37	1,40	1,46	1,49	1,52
pow. 249	1,20	1,37	1,40	1,41	1,41	1,34	1,42
<i>wskaźnik podwyższonej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,87	0,93	0,98	1,01	1,01	0,98	1,05
10–49	0,86	0,80	0,95	1,02	1,05	1,02	1,10
50–249	0,88	0,93	0,99	1,00	1,02	1,03	1,06
pow. 249	0,86	0,98	1,00	1,02	0,99	0,94	1,03
<i>wskaźnik wysokiej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,24	0,29	0,32	0,35	0,34	0,35	0,40
10–49	0,24	0,22	0,28	0,31	0,32	0,35	0,40
50–249	0,23	0,26	0,28	0,31	0,33	0,34	0,36
pow. 249	0,25	0,34	0,35	0,38	0,36	0,35	0,41

Źródło: CISG na bazie GUS F-01.

Tabela 34 Wskaźniki działalności eksportowej

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>udział sprzedaży eksportowej w przychodach netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	14,8	16,0	16,0	17,0	18,0	17,0	16,0
10–49	7,3	8,0	8,0	8,0	7,0	7,0	7,0
50–249	11,9	12,0	12,0	13,0	12,0	12,0	12,0
pow. 249	18,9	20,0	21,0	23,0	23,0	22,0	21,0
<i>dynamika przychodów z całokształtu działalności (%)</i>							
pow. 9 pracujących	107,9	116,3	103,9	113,1	114,4	111,3	100,9
10–49	100,3	116,7	101,1	109,3	112,0	112,6	98,2
50–249	109,4	118,0	101,8	111,5	113,7	110,8	101,5
pow. 249	109,7	115,6	105,9	115,1	115,1	111,2	101,5
<i>dynamika sprzedaży eksportowej (%)</i>							
pow. 9 pracujących	131,2	125,0	105,5	119,7	114,0	101,9	101,6
10–49	121,6	107,8	92,0	115,7	105,9	108,4	96,6
50–249	143,9	112,2	103,6	114,4	115,0	104,2	106,8
pow. 249	126,1	130,2	107,0	121,2	114,3	101,0	100,7

Źródło: CISG na bazie GUS F-01.

Tabela 35 Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>wartość nakładów inwestycyjnych (mld zł)¹³⁹</i>							
pow. 9 pracujących	64,7	73,8	79,7	99,3	126,3	133,1	118,7
10–49	7,6	9,5	9,4	12,2	14,3	17,3	15,2
50–249	15,3	18,3	19,9	25,1	31,1	29,6	26,0
pow. 249	41,7	46,0	50,4	62,0	80,9	86,1	77,6
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 526,9	1 707,8	1 830,8	2 230,5	2 802,0	2 801,8	2 347,4
10–49	287,0	345,5	339,1	430,2	504,2	583,7	476,1
50–249	1 161,2	1 403,6	1 515,2	1 890,1	2 281,6	2 021,5	1 667,0
pow. 249	15 944,0	17 164,2	18 308,8	21 171,7	25 594,9	27 152,6	25 552,6
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	15,4	17,3	18,1	21,5	26,0	26,7	24,3
10–49	12,3	14,6	13,9	17,4	19,6	23,5	20,1
50–249	11,7	13,8	14,7	18,0	21,6	19,7	16,9
pow. 249	18,4	20,0	21,3	24,6	30,1	31,4	29,8
<i>relacja nakładów inwestycyjnych do przychodów ze sprzedaży produktów i usług podstawowych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	8,68	8,47	8,73	9,64	10,77	10,36	9,26
10–49	10,22	10,93	10,37	11,90	12,50	12,86	11,58
50–249	7,91	8,23	8,74	9,83	10,73	9,44	7,88
pow. 249	8,75	8,19	8,52	9,22	10,53	10,30	9,45
<i>udział nakładów inwestycyjnych w nadwyżce finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,68	0,52	0,60	0,64	0,68	0,78	0,62
10–49	0,48	0,57	0,56	0,64	0,57	0,69	0,61
50–249	0,78	0,56	0,65	0,65	0,68	0,72	0,57
pow. 249	0,70	0,50	0,59	0,64	0,71	0,82	0,65
<i>udział nakładów inwestycyjnych w amortyzacji</i>							
pow. 9 pracujących	1,27	1,37	1,41	1,68	2,01	1,91	1,62
10–49	1,85	2,16	2,03	2,47	2,76	2,87	2,36
50–249	1,48	1,59	1,68	2,04	2,30	2,03	1,61
pow. 249	1,14	1,21	1,26	1,48	1,83	1,76	1,53

Źródło: CISG na bazie GUS F-01.

Tabela 36 Liczba podmiotów zatrudniających powyżej 9 pracowników i liczba pracujących w nich osób

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>liczba badanych podmiotów gospodarczych</i>							
pow. 9 pracujących	42 344	43 214	43 518	44 531	45 094	47 491	50 585
10–49	26 537	27 496	27 632	28 328	28 284	29 671	31 974
50–249	13 190	13 038	13 133	13 272	13 647	14 648	15 576
pow. 249	2 617	2 680	2 753	2 931	3 163	3 172	3 035
<i>liczba pracujących</i>							
pow. 9 pracujących	4 192 806	4 276 422	4 391 288	4 617 257	4 858 398	4 985 053	4 895 073
10–49	620 971	652 567	674 898	700 631	725 715	736 428	755 646
50–249	1 308 661	1 326 328	1 354 773	1 389 699	1 443 514	1 504 949	1 537 021
pow. 249	2 263 174	2 297 527	2 361 617	2 526 927	2 689 169	2 743 676	2 602 406
<i>liczba pracujących na 1 przedsiębiorstwo</i>							
pow. 9 pracujących	99,0	99,0	100,9	103,7	107,7	105,0	96,8
10–49	23,4	23,7	24,4	24,7	25,6	24,8	23,6
50–249	99,2	101,4	103,2	104,7	105,8	102,7	98,7
pow. 249	864,8	857,3	857,8	862,1	850,2	865,0	857,5

Źródło: GUS F-01.

¹³⁹ Razem z używanymi środkami trwałymi.

Tabela 37 Liczba aktywnych przedsiębiorstw w latach 2003–2008 (w tys.)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ogółem	1 726 536	1 714 983	1 676 775	1 714 915	1 777 076	1 862 462
pon. 10 pracujących	1 666 696	1 653 856	1 615 167	1 652 998	1 713 194	1 787 909
10–49	42 770	44 369	44 519	44 228	45 184	54 974
50–249	14 368	14 003	14 254	14 708	15 452	16 327
pow. 249	2 702	2 754	2 835	2 981	3 246	3 252

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r.

Tabela 38 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach w latach 2003–2008 (w zł)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ogółem	2 142	2 336	2 402	2 525	2 732	3 000
pon. 10 pracujących	1 390	1 449	1 483	1 509	1 555	1 726
10–49	1 845	2 125	2 180	2 282	2 488	2 677
50–249	2 156	2 372	2 441	2 579	2 839	3 129
pow. 249	2 658	2 856	2 949	3 105	3 361	3 715

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r.

Tabela 39 Przychody, koszty, dochody oraz nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (wartości nominalne)

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Przychody ogółem w mld. zł	ogółem	1 951	2 193	2 264	2 559	2 888	3 214
	pon. 10 pracujących	497	541	553	637	671	746
	10–49	301	324	323	340	382	464
	50–249	423	487	501	561	653	701
	pow. 249	731	840	887	1 021	1 182	1 302
Koszty ogółem w mld. zł	ogółem	1 855	2 041	2 114	2 381	2 661	3 002
	pon. 10 pracujących	453	485	490	566	585	645
	10–49	286	307	304	322	353	433
	50–249	408	464	481	532	614	670
	pow. 249	709	785	840	961	1 108	1 252
Zysk brutto w mld. zł	ogółem	133	173	173	202	254	264
	pon. 10 pracujących	54	64	70	80	100	116
	10–49	21	21	22	24	31	37
	50–249	21	27	25	33	42	41
	pow. 249	36	60	55	65	81	70
Nakłady inwestycyjne w mld. zł	ogółem	77	90	100	114	144	160
	pon. 10 pracujących	10	11	12	14	18	20
	10–49	11	12	11	13	16	19
	50–249	16	22	22	28	35	35
	pow. 249	40	45	56	59	75	86

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2008 r.